

JUHANI AHO
KOOTUT TEOKSET

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

JUHANI AHO
KOOTUT TEOKSET

III NIDOS

HELLMANNIN HERRA
JUHANI AHO

HEI SINKTIIN

KOOTUT TEOKSET

MAAILMAN MURJOMA

III NIDOS

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

JUHANI AHO

KOOTUT TEOKSET

III NIDOS

HELLMANNIN HERRA

ESIMERKIN VUOKSI

HELSINKIIN

YKSIN

MAAILMAN MURJOMA

PORVOOSSA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

JUHANI AHO KOOTUT TEOKSET

III NIDOS

HELMANNIN HERRA
ESIMERKIN VUOKSI
HELSINKIIN

.....
Werner Söderström Osakeyhtiön
kirjapainossa Porvoossa 1920
.....

MAAILMAN MURJOMA

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Koko talo oli yösalainen, sillä herra oli kylään läh-
dössä. Hän oli taas kauhean pahalla tuulella, huusi sinne,
huusi tänne, kiskaili ja paukutti rouvalle, sergille ja pui-
oille, ja nämä sitä mukaa häidissään riensivät minne mu-
loinkin käskettiin, yhä sattuen toistensa talle.

HELLMANNIN HERRA

— Minkä tähden? Minkä tähden? Kuka sen on lämmittä-
nyt? Hoi! Missä ne kaikki? . . . huusi hän, niin että ik-
kunat värisivät joka seinällä.

Herra ajoi partaansa kamarissaan ja huuli, että rouva
oli vieressä huoneessa, mutta kun sieltä ei vastausta
kuulunut, ryntäsi hän julmistuen sisähuoneista etsimään.
Ei ennättänyt kuin kynnykselle, niin rouva jo juoksi keit-
tiöstä härtään.

— Miksi on tämä vesi niin kuuma? Tahdotaanko
minua sillä kuin sikaa karvattomaksi koljata? Hya' ä' me-
ningent? — nyt se ei tullut kovaäänisesti, vaan pidätetyllä
kiukulla.

— Se Annihan se . . . vaan kyllä minä hein paikalla . . .
sopersi rouva ja kiiruhti keittiöön kylmempää vettä ha-
kemaan.

— Minkä tähden Anni on tehnyt herran partaveden
liian tuliseksi? Onhan sinulle monta kertaa sanottu . . .

I.

Koko talo oli ylösalaisin, sillä herra oli kylään lähdössä. Hän oli taas kauhean pahalla tuulella, huusi sinne, huusi tänne, kiukkuili ja pauhasi rouvalle, rengille ja piioille, ja nämä sitä mukaa hädissään riensivät minne milloinkin käskettiin, yhä sattuen toistensa tielle.

— Minkä tähden on partavesi niin tulisen kuumaa, että pitää jäähdyttää monta tuntia, ennenkuin kärsii siinä leukaansa liottaa? Minkä tähden? Kuka sen on lämmittänyt? Hoi! Missä ne kaikki? . . . huusi hän, niin että ikkunat tärisivät joka seinällä.

Herra ajoi partaansa kamarissaan ja luuli, että rouva oli viereisessä huoneessa, mutta kun sieltä ei vastausta kuulunut, ryntäsi hän julmistuen sisähuoneesta etsimään. Ei ennättänyt kuin kynnykselle, niin rouva jo juoksi keittiöstä hätään.

— Miksi on tämä vesi niin kuumaa? Tahdotaanko minua sillä kuin sikaa karvattomaksi kollata? Hva' ä' meningen? — nyt se ei tullut koväänisesti, vaan pidätetyllä kiukulla.

— Se Annihan se . . . vaan kyllä minä heti paikalla . . . sopersi rouva ja kiiruhti keittiöön kylmempää vettä hakemaan.

— Minkä tähden Anni on tehnyt herran partaveden liian tuliseksi? Onhan sinulle monta kertaa sanottu . . .

— Ei kai se ollut sen tulisempaa kuin ennenkään.

— Jospa ei ollutkaan, hätäili rouva, vaan annahan nyt sukkelaan kylmää . . . ja käy kiireelle noutamaan herran turkki tampoaurista pirtin uunin eteen lämpiämään.

Ja itse riensi rouva kylmää vettä vieden herran kamariin, ruveten kaatamaan sitä pesuvatiin.

— Mit . . . mitä sinä siinä?

— Minä panen tähän kylmempää sekaan.

— Niin, ja sitten teet sen niin kylmäksi, että iho siinä jäätyy! Eikä tässä kuuna päivänä pääse asioilleen! Semmoista se on aina, jos mihinkä aikoo! Silloin ne on kaikki ihan kuin hulluja! Pane tähän komuudille vesikannu! Mitä sinä siitä kädessäsi koko päivän kantelet? Ja etkö sinä olisi saattanut sitä jo aluksi itse tuoda?

— Minä olin kahverissa ja sanoin Annille . . .

— Vaikka minä olen jo satoja kertoja sen sanonut, että se ei osaa tehdä partavettä ja että sinä et saa sen antaa!

— En minä olisi muuten antanutkaan, mutta kun minä kuulin, että sinä lähdet kirkonkylään, niin aioin minä laittaa suntion matamille sukankutomapalkasta vähän evästä pyhiksi.

— En minä jouda vetämään teidän eväitänne . . . tulkoon itse hakemaan!

— Sillä kun ei ole itsellään hevosta . . .

— Niin noutakoon kelkalla! — Ka, kaada nyt sitten sitä vettä siihen! — Soh! — Ja missä on hantuuki?

— Tässähän se on minun kädessäni . . .

— Anna se tänne! — Onko käsketty valjastamaan?

— En minä vielä . . . vaan kyllä minä ihan paikalla . . .

Ja rouva kiiruhti käskemään. Sai mennä talliin asti, ennenkuin löysi rengin. Oli jo hätä raukalla, että ehkei löydäkään. Hartiat olivat kierot ja kumarat ja juoksu vinoa,

kun hän läähättäen ehätti pihan yli talliin ja tallista takaisin.

— Semmoinen vanha, ruma kohmura, murahti herra, tuon ikkunasta nähdessään.

Hän oli asettunut partaansa ajamaan ja oli yhä äissään. Puri hammasta ja kuohui. Tässä vielä partaansa ajamaan! Semmoisille herroille! Parasta olisi jättää ajamatta ja mennä niine karvoineen! Kotitakuissaan! Hah! — Istuvat ja arvostelevat siellä toisten ihmisten omaisuutta! Köyhiä rottia jokainen! Mutta ne ne osaakin toisia nylkeä. Mutta kyllä tässä vielä nähdään, kuka tässä...!

Seikka oli se, että pitäjäntuvalla istui parhaallaan taksoituslautakunta, istui ja määräsi suostuntaveroa ihmisten maksettavaksi. Sinne oli herrakin nyt lähdössä omaa kohtaansa valvomaan, kun oli kuullut —

— Hoi! huusi hän yht'äkkiä niin, että valkoliimausta tipahti katosta iso levy. Jo kohosi istualtaan, kun rouva taas juoksi hätään.

— Eikö teill' oo korvia kellään? — Käske Pulkkinen tulla tänne... eikö se istu pirtissä?

— Siellä kai se... kyllä minä käsken...

Vähän päästä tulikin Pulkkinen ulko-oven kautta huoneeseen.

— Kuule sinä! Mitä ne sanoivat? Et sinä vain valhetelle?

— No, minä en valehtele... se on vissi tosi, kun minä omin korvini kuulin niiden itsensä siitä puhuvan. Porsuassa olin ja varsin panin mieleeni, mitä ne kamarissa puhuivat.

— No, no, ja mitenkä ne sanoivat? Sano ihan, niin kuin niiden kuulit sanovan!

— Sitä minä en ihan sanalleen muista enkä kaikkea kuullutkaan, mutta niin ne vain tuntuivat arvelevan, että —

— Kuka niistä sanoi?

— Sanoi ne jokainen.

— Sanoiko vallesmannikin?

— Taisi se sekin sanoa, en minä häntä niin tarkkaan kuullut.

— Kuulit sinä . . . kyllä sinä kuulit, vaikka sinä et tunnusta . . . sinä oot suuri hunsvotti.

— No, sen saapi herra uskoa . . .

— Ja sitäkö sanoivat, että pitää hovin Hellmannia oikein takseerattaman?

— Sitä sanoivat.

— Entäs mitä muuta? Ettäkö on rikas ja sitä pitää oikein nahkattaman.

— Niin, että kuuden tuhannen tuloista vähintäänkin otetaan vero . . . sitä uhkasivat.

Herran silmäpohjassa välähti kiilto peiliä vasten kuin vihaisen koiran.

— Kuudesta tuh . . . ! kyllä minä niille rosvoille vielä . . . ! Ja sen minä näytän, että vaikka talo menköön ja kaikki maata myöten . . . ! Hoi! — Hoi!

Piika syöksähti salin yli, niinkuin olisi häntä potkaisut joku.

— Tule sinä sukkelammin, kun sinua huudetaan! Vie pois partavesi ja tuo silmivettä sijaan! — Minkä tähden ei rouva itse tullut?

— Ei se ollut siellä!

— Missäs se on?

— Tuvan uunin edessä pitelee herran turkkia lämpiämässä.

— Kuudesta tuhannesta! Se on hävytöntä, sikamaista, se on juutalaisten peliä sillä lailla! Minunko tässä pitää yksinäni kaikki pitäjän verot maksaa? Häh?

— Muuan tuntui siellä vielä sitäkin arvelevan, että sietäisi se kymmenestäkin tuhannesta markasta.

— Hä — häh?

— Niin, että kun on saanut suuria voittoja tukkikaupoissa... kaikista ne tiedon hankkivatkin... mitä niitä kenenkään kaupat liikuttaa...

Pulkkinen luuli jo, että kun hän tämän sanoo, niin saattaa herra karata hänen kurkkuunsa ja kuristaa hänet vaikka kuoliaaksi. Siksi hän otti rukkasensa, ennenkuin mainitsi kymmenestä tuhannesta, ja tarttui avaimeen.

Vaan ei herra edes kironnutkaan. Vaalenihan vain vähäsen, otsasuoni pullistui siniseksi, sieraimet levisivät kuin lentoon lähteäkseen, ja suuta väänti pahasti pari kolme kertaa.

Piika toi samassa silmiveden.

— Joko on hevonen valjaissa?

— Eikö tuo alkane olla... Olli käski kysyä, että pitääkö tulla kuskiksi.

— Milloinka minä ennen olen kuskia...? Tai ann' tulla! Ja sano, että panee kellon aisaan ja pislasuitset ja setolkan! Ajetaan komeasti pihaan! Ei tässä armoille ruveta! Tule sinäkin, Pulkkinen, mukaan!

— Saatanhan tuota tulla...

Rouva toi turkkia. Selin otti herra sen hartioilleen ja kiittämättä karjaisi hän vyötä. Rouvalla oli se saapuvilla.

— Kierrätkö minä sen selän taakse?

— Menehän matkaas!

Ja hyvästiä sanomatta lähti herra pihalle, piiska kädessä, joka aina oli varuilla eteisen naulassa. Rouvan

II.

Taksoituslautakunta istui pitäjätuvan porstuanpohjakamarissa ja arvosteli ihmisten omaisuutta. Pöytä oli siellä peräikkunan edessä, josta näkyi pappilan laajat pelot ja peltojen perältä kirkko. Pöydän toisessa päässä istui luetteloita tarkastellen puheenjohtaja, entinen ruotuväen kapteeni ja nykyinen maanviljelijä, lasisilmät nenällä ja kynä suussa. Vastapäätä häntä oli vallesmannin paikka. Siinä hän istui, ruunun puolesta läsnäollen, selkä seinään nojaten, oikea kyynäspää pöytää vasten ja samassa kädessä piippu; sillä näin tuttujen miesten kesken ei ollut tupakanpoltto virkapaikassakaan kielletty. Lautamiehet, tätä tointa varten erittäin valitut, istuivat seinävierillä siellä täällä ympäri huonetta. Muutamat heistä polttelivat, toiset istuivat joutilaina siltaan päin kumarissa ja vähänväliä polviensa väliin sylkäisten. Jotkut eivät tehneet sitäkään, istuivathan vain ja katastivat silloin tällöin ulos ikkunasta kartanolle, jossa väkeä liikkui alituista porinaa pitäen. Muuan oli mukavuuttaan hakien kiivennyt istumaan korkeaksi kootulle suntion sängylle, joka hänen alas soluesaan vetäytyi aina kierommaksi, ja peiton alta alkoivat yhä enemmän ammottaa matrassi ja likaiset tyyny.

— Sitten on Hukkanen, sanoi esimies, lehteä kääntäen. — 250:stä oli viime vuonna . . . pannaanko samasta nytkin?

— Pannaan vain, sanoi muuan lautamies, päätään nostamatta ja polviensa väliin sylkäisten.

— Kaarnajärven ontermanni tulee sitten . . . n:o 5 . . . onko itse saapuvilla?

— Tokko lie.

— 500 oli mennä vuonna . . .

— Sama välttää nytkin.

— Hyvin välttääkin.

— Mökinmies Pehkonen samalta tilalta . . .

— Se on itse täällä . . . äsken näkyi ajavan, ilmoitti eräs ikkunasta katsoja.

— Eikö se ole sen tamma tuolla aidassa kiinni, kurkotti se, joka sängyllä istui.

— Käske hänet sisään, siltavouti.

— Siltavouti taisi pistäytyä ulos, sanoi vallesmanni, käykää joku muu käskemässä Pehkonen sisään.

Muuan lautamies otti tämän tehdäkseen.

— Paljoksiko Pehkonen arvaa verotettavat tulonsa tänä vuonna? kysyi esimies, kun Pehkonen oli tullut ja kätellyt jokaista. — 100 oli viime vuonna . . .

— Liekö noista niin paljon mihinkään arvattavata . . . eikö tuota annettane anteeksi tällä kertaa kaikkia, arveli mökinmies koskettaen takaraivoaan.

Mutta siihen panivat vallesmanni ja useat lautamiehet heti vastaan.

— Vai anteeksi? Ketäs sitten, jos ei sinua, jolla on rahoja lainanakin?

— Mistäpähän lie hyvin lainanakaan.

— Mitä se Pehkonen tyhjää . . . onhan se tietty asia, sanoi muuan lautamies.

— Ei olisi liikaa, vaikka pantaisiin 300 markasta, tahtoi vallesmanni.

— Vai 300:sta! Ei hyvät miehet!

— Paljon taitaa olla 300, mutta pannaan 200, niin se ehkä passaa parahiksi, arveli esimies. — Eivätkö kaikki ole sitä mieltä?

— On kaikki . . . kaikki on.

— Kyllä sitä nyt tuli liiaksi, jupisi Pehkonen mennessään.

— Ja nyt tulee, sanoi esimies hiukan naurahtaan ja siirtäen lasisilmät otsalleen, nyt tulee Hellmannin herra.

— Joko tulee?

— No, paljonko sille pannaan? kysyi hän sitten, mahdin paino äänessään. — Niinkuin jo oli tän'aamuna puhe, niin ei taida kukaan sen miehen rikkautta tarkoilleen tietää.

—Tiedetään ne niin hyvin ainakin, sanoi vallesmanni ja meni kopistamaan perää piipustaan uunin eteen, ettei liikoja panna, vaikka pantaisiin enemmän kuin kenellekään muulle.

— Pitäisi kuitenkin tarkoilleen punnita, ettei tule erehdystä, arveli piippuaan sytyttäessään esimies.

Siinä tuli sitten vähäinen seisaus toimituksessa ja jouduttiin hetkeksi pois asiasta. Tai siinähän sitä oikeastaan kuitenkin pysyttiin. Syntyi yleinen haastelu Hellmannin herran varoista ja siitä varsinkin, miten hän oli niitä koonnut. Tiettiin niitä jo aluksi silloinkin olleen, kun herra Pohjanmaalta näille tienoille ilmaantui ja osti rappiolla olleen Hovinmaan. Nouti kohta sen tehtyään kotipuolestaan rouvan ja sen mukana kuului saaneen lisärahoja, joilla rupesi maataan rakentamaan. Mutta rouva kuoli jo muutaman vuoden kuluttua rintatautiin . . . kuoleehan sitä semmoisen karilaan käsiin, mustaverisen, ison ja äkäisen . . .

— Niin, no, ehkä ne puheet saavat olla sinänsä, sanoi esimies miedolla huomautuksella sille lautamiehelle, joka näitä kertoi.

— Olkootpa vain... en minä heitä, vaan kun tuli muutenkin puheeksi...

— Eikö se ole etenkin hevoskaupoissa voittanut? tiedusteli esimies, ikäänkuin pois pyyhkiäkseen muistutustaan.

— Niissähän se on, vaan parhaat voittonsa se on kuitenkin elokaupalla saanut. Hyvinä vuosina ostaa huokeasta ja huonoina myöpi moninkertaiseen hintaan.

— Entäs kun tässä tuonoittain oli näppiään lyöden sitä kehunut. Voitin, että pätkähti! oli sanonut. Ja toista kymmentä markkaa oli tynnyriltä voittanut.

— Kiskoo, missä saa, minkä mökkiläisiltäänkin. Eikä sen maalla kestä kukaan. Parissa vuodessa meni Aapolta-kin arennista ja päivätoista hevoset ja lehmät ja kaikki...

— Sekö se on, jota ei päästänyt leikkuupelloltaan omaa ruistaan leikkaamaan, vaikka mies pyysi, kun näki pakkasen tulevan?

— Sehän se on, Aappo Huttunen. Nyt on mies kassakana ja joukko kiertää mieroä.

— Sillä laillahan sitä rikastuu...

— Niin, ja sitten niin nihki tarkka... lukemalla kuulutaan muikkujakin joukolle eteen annettavan, happamia nekin, eikä voin mausta puhettakaan...

Samassa kalahti porokello tiukasti ulkona, ja ikkunan ohitse näkyi ajaa karahuttavan joku kipakkata vauhtia.

— Siinä se nyt on itse parahiksi! huudahti muuan ikkunan ääressä istuvista, ja kaikki kiiruhtivat katsomaan. Esimieskin vähän kurkotti päätään nähdäkseen, mutta ei kuitenkaan lähtenyt paikoiltaan, niinkuin teki sängyllä

olija, joka veti alas tullessaan puolet makuuvaatteista lat-tiaan. Eikä ollut aikaa korjata niitä, ennenkuin oli katso-nut tarpeekseen.

— Siihenpäähän joutui!

— Aivan on likomäräksi varsansa ajanut . . .

— Kuskikin sill' on mukana . . .

— Jos lautamiehet istuvat paikoilleen, niin jatketaan toimitusta, huomautti yht'äkkiä kuitenkin kapteeni viran-omaisella äänellä. — Koska asianomainen itse on tullut ja kun ollaan epätietoiset hänen verotusta varten lukuun otettavasta omaisuudestaan, niin lienee parasta kutsua hä-net itsensä sisään ja hän saa, jos tahtoo, antaa lautakunnan hyväksyttäväksi ilmoituksen varoistaan. Siltavouti menee ja kutsuu herra Hellmannin sisään.

Mutta Hellmanni tuli jo kutsumatta. Aukaisi oven repäisemällä ja astui turkki päällä sen täydeltä kamariin.

— Hyvä päivä! sanoi hän lyhyesti ja uhkaavasti.

Esimies kumarsi kankeasti pöytänsä päästä ja selaili papereitaan. Muut eivät liikahtaneetkaan. Herra mulkoili, turkkinsa vyötä päästellen, miehestä mieheen.

— Istutaan, vaikkei käsketäkään, murautti hän puoli-ääneen ja istuutui uunin eteen tyhjälle tuolille. Kukaan ei virkkanut mitään, eikä muuta kuulunut kuin esimiehen paperien ratina. Aikansa niitä käänneltyään sanoi tämä viimein:

— Se oli mökinmies Pehkonen Kaarnajärven kylästä, verotettiin 200 markasta.

— Niin on.

— Kaksisataa on liian vähän, sanoi Hellmanni. — Se mies sietää enemmänkin. Minä tiedän, että sen miehen varat puhtaassa rahassakin nousevat neljään sataan!

— Minä pyytäisin saada huomauttaa, että asia jo on päätetty ja että ainoastaan lautakunnan jäsenillä tässä on puhevalta.

— Ahah! Jahah!

Herra joutui vähän hämilleen, mutta koetteli peittää sitä rohkeasti katselemalla ympärilleen. Suupieliään koetti hän pitää pilkallisesti väännyksissä, ja pikanelli kierteli uhkaavasti poskesta poskeen. Tuon tuostakin siveli hän tuuheata mustaa leukapartaansa.

Taas toimi esimies äänetönnä papereineen niin pitkän aikaa, että Hellmannilta viimein loppui maltti.

— Ei siitä selailemisesta taida loppua tullakaan? kysäisi hän.

Esimies kohotti vihdoinkin rauhallisesti kulmiaan:

— Kaarnajärven tilan n:o 6 omistaa herra A. Hellman.

— Jahah! Joo! Joko löytyi?

— Oli viime takseerauksessa arvattu omistavan oman ilmiäntönsä mukaan 1,000 markkaa verotettavaa omaisuutta.

— Niin oli!

— Koska asianomainen nytkin on saapuvilla...

— Joo, saapuvilla on!

— ... niin pyytäisin saada lautakunnan puolesta kysyä, kuinka korkealle herra Hellman on tulonsa laskenut tänä vuonna.

— Olkoon samasta, vaikkei se sitäkään sietäisi!

Lautamiesten ja vallesmannin puolesta kuului yhteinen kiusoittava halveksimisen pihaus.

— Häh? kivahti herra, ja veri täytti jo nähtävästi päätä kohti.

— Herra esimies, sanoi vallesmanni, minulla olisi tätä ilmoitusta vastaan tehtävä se muistutus, että summa on aivan liian pieni.

— Mitä? Pieni? — Ja herra tyhjensi kiivaasti suunsa pikanellista, jonka sylkäisi kauaksi luotaan.

— Sen tietää jokainen, että pieni se on. Joka lautamies sen saattaa sanoa.

— Pieni on, todistettiin yksimielisesti.

— Mistä hiidestä te...? Kuule, sinä, Ruutper, mistä helvetistä sinä tiedät minun tavarani? Sinäkö ne oot lukenut minun rahani?

— Jos en oo lukenutkaan, niin tiedän kuitenkin... vaikkei ehkä niin pennilleen, niin tiedetään ne kuitenkin! Kyllä sinun tukkikauppasi tunnetaan ja perintösi ja elokauppasi... ja jokainen tietää ilman sinun rahojasi lukematta, joilta olet metsiä ostanut ja toisille myönyt. Niistä olet kaikille kehunut... minulle ja monelle muulle, mutta minulle viimeksi.

— Milloinka minä olen sinulle kehunut? Elä sinä valehtele, minä en ole kehunut kenellekään!

— Olet kehunut ja jos et olisikaan, niin näkisihän sen sinun rakennuksistasikin ja kaikista laitoksistasi.

— Siitäkö minua verotetaan, että minä rakennan ja laittelen? Siitäkö minua verotetaan? Häh?

— Siitä ne sinun varasi näkee! Ja on sinulla perintöjä ja prosentteja kanssa!

— Sano sinä, että siitäkö minua verotetaan, jos rakennan peltojeni ja panen rahani maahan? Häh?

— 10,000 markkaa sait mennäkin talvena Honkakankaan metsillä, ja ei kai ne ole miten vielä maahan menneet?

— Jos eivät mahaan...

— Elä viisastele, Juntunen... se on minun oma asiani! — Etkä sinä ole sen kummempi viisas kuin muutaan, vaikk' olet lautamies!

— Tässä ei saa mennä persoonallisuuksiin, huomautti esimies lujasti. Herra Hellmannilta ei pyydetä muita selityksiä kuin lyhyt ilmianto, kuinka suureksi hän arvaa tämänvuotiset tulonsa.

— Se on sillä sanalla kuin minä sen jo sanoin! —

— Ehkä olette hyvä ja vähäksi aikaa astutte ulos. Jos tahdotte kuulla lautakunnan päätöksen, niin saatte hetken kuluttua jälleen tulla sisään.

— Vaan sen minä sanon, että jos minulta liikaa veroa otetaan . . .

— Ei liikaa otetakaan, naurahti lautakunta, ja Hellmanni kuuli ulos mennessään samaa ärsyttävää naurah-telemista kuin äskenkin.

Vastaukseksi paukahutti hän oven jälkeensä kiinni sillä vauhdilla, että ikkunat helähtivät seinillä.

Hänen kiukkunsa oli yhä ylennyt kamarissa.

— Mitä miehiä ne on nuo tuolla kamarissa? kipakoitsi herra porstuassa oleville. Kuka niille on antanut oikeuden siellä istua ja räknätä ihmisten rahoja? Kuka? Tietääkö teistä kukaan: kuka?

— Eikö nuita lie se kuntakokkous valinna?

— Kissa ne on valinnut! Ja ne on suuria roistoja jok'ikinen, köyhiä ruunun rottia! Semmoisia niitä pannaan siihen kometiaan! Joilla ei ole pennin pätkääkään omasta puolestaan panna!

— Minkäantähen nuo ei oo herroo valinna?

— Häh? Pidä suus' kiinni siinä! Mikä sinä oot tässä puhuja?

— Oompahan voan.

— Min' en ole sinulle mitään puhunut! Niin että elä sinä tule minullekaan puhumaan! Ja pidä suus' kiinni! Muista se!

— Pittää pittee . . .

— Liiastako ne tahtoo herroo verottoo? kysyy muuan toinen joukosta.

— Mitä se sinua liikuttaa?

— Mitäpä tuo kyllä liikuttannookaan.

— Sido, Olli, lyhemmälle tuo marhaminta, ärjäisi herra rappusilta rengilleen. — Etkö sinä vielä ole oppinut hevosta kiinni sitomaan? — Tprusoh! mitä sinä siinä hypit? Luuletko sinä? Tprusoh! sanon minä.

Varsa ei liikahtanutkaan muuta kuin sen, minkä ehdottomasti vavahteli isäntänsä siihen palavin silmin tuijottaessa ja sitä katseillaan hillitessä. Kaulansa se oli työntänyt seinää vasten koukkuun ja seurasi pelon kelme silmissä herransa pienimpiäkin liikkeitä.

— Sisoh! Sinäkö tässä et aio — sanoi hän. Mutta sitten pyörähti hän kantapäillään väkijoukkoon päin: — Mitä te, moukat, siinä tollotatte? Ettekö te ole ennen nähneet hevosta koulattavan?

Väki väistyi vähän, ja samassa kutsui siltavouti herran takaisin kamariin.

Herran kiukku ei ollut päässyt vielä puoleksikaan purkautumaan. Suupielet olivat pahasti väännyksissä, silmien päällä välkähteli vihan verho ja niskakarvat pörhistyivät hatun alla pystyyn.

— No, mitä niillä herroilla on sanomista? ja hän jäi hajasäärin seisomaan keskelle lattiaa.

Esimies ilmoitti rauhallisesti sanottavansa:

— Kun lautakunta on varmalta taholta saanut tietoonsa, että Kaarnajärven tilan n:o 6 omistaja herra A. Hellman on viime kuluneena vuotena kaupoilla ja kaikenlaisilla hankkimisilla, joista hän itse tietää yhtä hyvin kuin lautakuntakin, lisännyt omaisuuttaan siinä määrässä, että hänen

kunnanveronmaksunsa kohtuuden mukaan vaativat melkoista korotusta, niin on lautakunta katsonut velvollisuudekseen arvata hänen verotettavan omaisuutensa seitsemään tuhanteen markkaan.

— Se on saatanan...!

— Joka asianomaiselle täten...

— Se on saatanan vale, sanon minä, ja te olette jokainen suuria roistoja, metsärosvoja, kaiken maailman suurimpia ryöväreitä! Ja sen minä sanon, että... Ja jos te edes olisitte oikeita ihmisiä... mutta teillä on jok'ikisellä minua kohtaan vihaa ja kateutta! Teillä on vanhaa vihaa, ja se on sinun työtäsi, Ruutperi, sinun työtäsi se on, sinä kostat, kun et saanut lainaksi rahaa! Mutta sano sinä, mikä sinä olet, vai sanonko minä? Sinä olet juomari, huorintekijä...

— Herra esimies, minä pyydän...

— Tuoko on esimies? Mikä esimies se on enemmän kuin muutkaan? Se paperejaan tuossa selailee, mutta tuskin tietää itsekään, mitä niissä seisoo. Et sinä ole muita kummempi! Lehmäsikin kuolevat joka talvi punatautiin, mutta eipähän minun lehmäni kuole! Mitä sinulle siitä meijeristasikään on? Mikä sinä olet sen kummempi kuin muutkaan? Et ole muuta kuin ruunun puustellin arentaattori, lampuoti, loinen ja vanha kersantti, rahjus...!

— Om int' bror slutar och aflägsnar sig på fläcken härifrån, så låter jag nämnden ta' dej i nacken och kasta ut dej!*

— Puhu suomea, jos osaat, eläkä mongerra! Anna kuulla muidenkin, anna kuulla moukkainkin puhettasi!

* — Jos et herkeä ja mene kohta paikalla tiehesi, niin annan lautakunnan tarttua sinua niskaan ja heittää ulos.

Minutko ulos? Tulkaapas! E-ohoh! Aina minä yhden tuommoisen lautakunnan nujerran! Liikkukaahan siitä, niin ikkunasta lennätte hevostenne eteen joka mies! — Mitä te olette miehiänne? Sanotteko sen itse, vai sanonko minä? — Ovi auki, että muutkin kuulee! — Te olette jokainen niitä pitäjän suurimpia rahjuksia, tuppeliineja, herrain hännänkannattajia, köyhiä rottia, luunpurijoita, toisen tavararan tonkijoita — sikoja! — Ette te ole tavarata nähneetkään ettekä kuulleet, että sitä onkaan, ennenkuin kuulitte, että sitä minulla on. Ja minulla sitä on! Minulla on enemmän kuin tiedättekaan! Seitsemänkö tuhatta vain! Se on vähäinen raha . . . en ilkeäisi sen vertaisesta verottaa, kun on kerran sitä varten tuohon istuutunut . . . en totta maar ilkeäisi! Pankaa kymmenentuhatta kerrassaan! Eli satatuhatta eli kaksi! Kirjoita kirjaasi sinä, esimies, jos osaat! Istu paikoillesi ja kirjoita se kirjaasi tuon seitsemän tuhannen lisäksi! Tuoss' on vielä rukkaset kaupantekiäisiksi . . . ota pantiksi rukkaset . . . heh!

— Pankaa ovi kiinni, komsarjus!

— Anna vain olla oven auki! Ei tässä lukittujen ovien takana keskustella! Kohta lähden, jahka saan turkin päälteni! Pikanellipuru vielä jäi! Tuoss' on sekin! Pthyi! Siin' on seinässä, korvasi juuressa, vallesmanni! Irtauta se siitä ja pistä suuhusi! Pistä, pistä, se on hyvin makea! Ja lautamiehet saavat tulla kotiin piipunperiä hakemaan! Niin, pankaa sekin paperillenne, että minulla on verotettavaa omaisuutta kaksi tötteröllistä piipunperiä ja toista yhä tulee! Häh?

— Heittäkää ulos hänet!

— E-ohoh! Ei minua väkisin heitetä, jos en hyvällä lähde! Mutta jo minä lähdenkin! Ei ole tällä kertaa tämän enemmän sanomista! Toissa kertana lisää! Hyvästi!

Röyhkäisten töytäsi hän ulos aukiniaisesta ovesta ja hajoitti mennessään porstuaan kokoontuneen väkijoukon kahtia.

— Hevonen tänne! huusi hän kädet puuskassa porstuan rappusilta rengilleen. — Aja tänne rappujen eteen! Täss' ei ole köyhä lähtemässä, joka maksaa seitsemästä tuhannesta veroakin!

Rentonaan nakkautui hän rekeen, niin että perälauta rasahti . . .

— Hyppää kannoille, Pulkkinen! Ja ann' mennä, Olli!

Varsa puhalsi seisovilta jaloiltaan täyteen laukkaan.

— Mjukaste tjenare!* huusi herra mennessään lautamiehille, jotka uteliaisuudesta seisoivat kaikki kamarin ikkunassa. — Mjukaste tjenare! Mjukaste tjenare! huusi hän, riipaisi lakin päästään ja huutoi sillä taakseen kaaren toisensa perästä, nosti ja laski, ylös ja alas, niin että se toisin vuoroin korkealle kohosi, toisin vuoroin tien viertä hipaisi.

Vasta kun oli pitäjäntupa näkymättömissä, herkesi hän, paiskasi lakin syvälle päähänsä ja kääntyi reessään oikeinpäin istumaan.

Hän loisti ääretöntä tyytyväisyyttä, ja suu reuhotti koko matkan leveässä hymyssä, silloin kun se ei ääneensä nauranut.

— Ähäh, ähäh! hoki hän. — Saivatpas, saivatpas! Häh, Pulkkinen, kuulitko sinä, mitenkä minä niille annoin? Pulkkinen keikkui kapeilla kannoilla, vuoroin kummallakin, eikä hän tahtonut siellä varsan kiitäessä mitenkään pysyä.

* Nöyrin palvelijanne!

— Mitäh? Kuulitko sinä? Tule tänne reen laidalle istumaan! — Totta kai kuulit, kun minä niille annoin?

— No, jo minä toki sen kuulin... oikein olan takaa annoitte!

— Häh? Niin! Eikö niin? Mitä?

— Jo minä olisin vallesmannin sijassa vähemmästäkin hävennyt.

— Näitkö sinä, minkänäköisiä ne oli? Mitäh?

— Niin oli vallesmannikin happamen näköinen, kuin kauan käynyt sinukka on makuinen.

— Silloinko kun minä rätkäytin pikanellipurun sen korvan juureen?

— Silloinpa silloin.

Hellmanni muisti sen ja paljon muutakin, mitä oli sanonut. Ja uudelleen ja aina uudelleen hän nauroi niille ja kyseli niitä.

— Häh-häh-häh! — Saivatpas kerran! — Häh-häh-häh! — No jo minä niille annoin! Saivatpa ne maineensa kuulla! Vaan kyllä ne sen sietikin! Ottivatko ne ne minun rukkaseni lattialta? Näitkö sinä, ottivatko?

— En nähnyt minä.

— Ottivat ne, saat uskoa, että ottivat! Vaan näitkö sen, paniko vallesmanni minun pikanellipuruni suuhunsa? Paniko se? Näitkö sinä?

— Liekö tuo tuota toki pannut?

— Sekö? Pani se! Se pani! Saat olla varma, että pani! Nyt se sitä siellä parhaallaan pureksii!

Koko matkan kotiin saakka kesti puhetta tästä samasta asiasta, uudelleen ja aina uudelleen. Ja naurun lähteet näyttivät olevan loppumattomat.

Pihaan tultuaan ei herra mennyt suoraan huoneeseen, vaan jäi hevosta riisuttaessa sitä taputtelemaan ja silittelemään.

— Anna kuroja varsalle, Olli! Anna sen syödä, minkä syödä saattaa, käski hän vielä mennessään, ja porstuan ovelta huusi hän Pulkkiselle, joka veti rekeä liiteriin:

— Tule ryyppyille, Pulkkinen! Otetaan pieni naukku sen seikan päälle. Käy pois vain!

— Jahka minä tämän reen vedän liiteriin.

— Ei sillä kiirettä . . . ann' olla siinä vain . . . joutaa sen Ollikin vetämään.

Veti Pulkkinen kuitenkin reen liiteriin, ja sen tehtyään meni hän vielä tallissa käymään.

— Meneeköhän tuo tuommoinen meno käräjittä? arveli renki.

— Ei mene käräjittä . . . hulluja olisivat herrat, jos heittäisivät . . .

— Vaan eihän koira koiran hännälle polje . . .

— Vaikka kohta . . .

— Käypiköhän pahastikin?

— Siitä on satain markkain sakot, saattaa olla tuhansienkin, istuvan oikeuden haukkumisesta . . . hyvässä lykyssä västinkiäkin . . .

— Hyhhy! vihelsi renki.

III.

Lautamies oli ajanut pihaan eikä näkynyt pitävän erikoista kiirettä sisääntulollaan. Satoi viivytellen hevosensa portin pieleen, kaivoi heinätukon seviltä ja heitti sen eteen, levitti loimen selkään ja lähti sitten verkalleen tulemaan pihan yli. Se oli herättänyt herrassa epäilystä, ja levotonna oli hän kävellyt lattiata edestakaisin, aina vähän väliä seisahtuen ikkunasta katsomaan.

Hän oli pitkänlainen, soikeanaamainen ja rauhallisesti katseleva mies. Herra koetti arvata hänen asiansa, mutta ei sitä päältäpäin vähääkään näkynyt.

— Käykää istumaan, pakotti herra itsensä sanomaan, kun ei lautamies puhunut asiaansa, vaan jäi oven suuhun seisomaan.

— On tuota saanut istuakin, sanoi lautamies, mutta istuutui kuitenkin.

Tupakkaakin piti herran tarjota, vaikka paha aavistus alkoi yhä karkeammin kierrellä rinnassa. Pulkkinen, herran ainainen puhetoveri ja nytkin saapuvilla, sen näki, mikä herran mielessä kangerteli, hän kyllä tiesi lautamiehen asian ja seurasi viekkaalla syrjäsilmillä kummankin käytöstä.

— Hyvänlainen on ilma . . . ei ole suvikaan, vaan eipä niin nihki pakkaneenkaan, aloitti lautamies puheen, kun oli piipun sytyttänyt ja sitä siististi poltteli. Hän veteli lyhyitä

laihoja savuja ja tarkasteli piippuaan, viputellen koko ajan kenkensä käreällä.

— Semmoinen on nätti talvinen ilma, arveli Pulkkinen.

— Kotoapäinkö lautamies ajelee? kysyi herra.

— Kotoahan minä alkujani lähdin tän' aamuna ajelemaan.

— Onko ollut manuita paljon? tiedusteli Pulkkinen.

— Ainahan niitä on ollut manuitakin väliin.

Piika toi kahvia kahdella kupilla, toisella Pulkkiselle, toisella herralle.

— Tarjoo lautamiehelle.

Lautamiehen juodessa ei herra voinut olla kysymättä:

— Onko lautamiehellä minulle mitä erikoista asiata?

— Herrallehan sitä olisi.

— Käy, Pulkkinen, pois, niin saa lautamies...

— Eikä tarvitse mennä... saa sen asian kuulla vierasmieskin.

Nyt oli Hellmanni varma siitä, että se oli manuu.

— Manatako meinaat? äsähti hän.

Lautamies kallisti viimeisen kerran teevadilta kahvia, asetti sen päälle paikoilleen kupin ja muutti polveltaan lusikan teevadille. Sitten pani pöydälle kaikki, otti piipun lattialta, jossa se oli ollut asetettuna tuolia vasten, ja sytytti. Vasta kun oli muutamia savuja vetänyt, sanoi hän:

— Manata.

— Mistä hyvästä? Häh? Kenenkä asiasta? Velastako? Olenko minä velkaa kellekään?

— Ei toki velasta vähääkään.

Lautamies nousi seisoalleen, pani piipun sijoilleen hyllyyn ja sanoi varmalla, virallisella äänellä:

— Vaan kunnianloukkauksesta, joka on tapahtunut viime viikon tiistaina pitäjän tuvalla, kutsun teitä oikeu-

den eteen siitä asiasta vastaamaan ensi maanantaina taksoituslautakunnan puolesta kapteeni Stålhammar.

— Vai niin! Vai niin! Ohoh! Vai siitä! Hm! —

Herra oli joutunut aivan hämilleen. Tuota oli hän heti lautamiehen nähtyään alkanut pelätä, mutta ei hän tahtonut aavistuksiaan uskoa. Nyt se tuli niinkuin leimaus pilvettömältä taivaalta. Ja lautamiehen varmuus ja arvokkuus esti hänet haukkumisiin häräntämästä.

— Kunnianloukkauksesta? Vai niin! Missä minä häntä olen loukannut?

— Tottapahan sen tietänevät ne, jotka minua käskivät teitä kärkejiin kutsumaan.

— Vaan tulenkos minä heidän kutsuilleen?

— Omassa vallassannepahan se lienee . . .

— Kuka se käski manaamaan?

— Kapteeni minulle manuun antoi.

— Sano sille, että minä en tule . . . ei tarvitse luullaakaan! Käske pyyhkimään pois kanne tuomarin kirjasta . . . Turha vaiva se on! I-ihan turha vaiva!

Herra käveli epävakaisesti ja levottomasti edestakaisin lattialla ja vakuutti yhä, ettei hän tule ja että on turha vaiva.

— Pitää tästä lähteä ajamaan, sanoi lautamies ja heitti kätellen hyvästinsä.

Kun lautamies oli painanut oven kiinni, teki herra liikkeen lähteäkseen hänen jälkeensä. Mutta sitten kääntyi hän kuitenkin Pulkkisen puoleen.

— Kuule, Pulkkinen, luuletko sinä siitä mitään olevan?

— En tunne minä lakia. Mahtaiskohan mitä olla . . .

— Käy kysymässä lautamieheltä, mitä se arvelee . . .

Mene nyt pian, ennenkuin se ennättää lähteä ajamaan. Se

jo päästelee hevostaan irti. Vaan elä kysy niin, että minä muka olisin lähettänyt. Ole tiedustelevinasi niinkuin omasta puolestasi.

Sill'aikaa kun Pulkkinen näkyi puhelevan lautamiehen kanssa, tämän seistessä loimi kädessä, jonka oli hevosen selästä ottanut rekeen pannakseen, äkkäsi Hellmanni tyhjä kahvikupit pöydällä. Julmistuen siitä hyökkäsi hän salin yli ruokasalin ovelle ja karjaisi sieltä keittiöön piialle:

— Mitä hiiden hävyttömyyttä se on, ettei kuppeja haeta pois? Siinäkö sinä meinaat antaa niiden seistakin? Siinäkö? Etkö sinä vastaa, lunttu? Häh?

— Herra Jeesus siunatkoon! Eihän tässä vielä tullut —

— Vieläkö sinä vastustat? Jos suusi avaat, ajan sinut heti paikalla —! Mars hakemaan!

Herra seisoi ovella ja osoitti hänet ojennetulla kädellä ohitsensa menemään. Piika kiiruhti itku kurkussa kuppeja hakemaan, ja herra astui hänen kintereillään. Koko ajan oli tytöllä se pelko mielessä, että pöydän ääressä se hänen kuppeja ottaessaan... silloin se tukkaan tarttuu...

Mutta samassa tuli siihen Pulkkinen, ja piika pääsi pujottautumaan pakoon.

— No, mitä se sanoi?

— Sanoi olevan satain markkain sakot ja hyvässä lykyssä västinkiä.

— E-ohoh! Ei oo! Elä valehtelee! Ei se tiedä... se valehtelee... peloittelee...

— Eiköhän mahtaisi lautamies tietää?

— Ei se tiedä paremmin kuin muutkaan... Enintään jos on, niin on viisikymmentä markkaa! Vai västinkiä! En minä usko, en ollenkaan minä sitä usko!

Mutta uskoi sen herra kuitenkin, ja yhä enemmän alkoivat hänen silmänsä pelosta pölyä.

Pulkkinen teki lähtöä.

— Kuules, Pulkkinen, elähän mene... kuinka suuren sakon sanoi se olevan?

— Sanoi istuvan oikeuden haukkumisesta olevan satain markkain sakon, mutta kuului se saattavan tuhansiinkin nousta. Eikä aina tunnu rahallaankaan pääsevän.

Herran tukka oli aivan epäjärjestyksessä, ja suun ympäryys revähteli kuin itkua aloitellessa.

— Satain... tuhansien markkain sakko... tuhansien markkain sakko, ja ehkä vielä västinkiä... Mutta ehkä ne vain peloittelevat tällä manuulla? Luuletko sinä, että niillä on tosi mielessä? Mitä?

— Kysyin minä sitäkin lautamieheltä, ja toden sanoi olevan.

— Tosi niillä on! Se niillä on... ei ne heitä! On ne semmoisia susia... kyllä ne on koko roistoja!

— Sitä arveli lautamies, että eikö nuo ehkä mahtaisi sovintoön ruveta, jos maksaisi.

— Josko maksaisi?

— Ei kai ne ilmankaan...

— Eihän ne ilman... tietäähän sen... vai ilman? Ei ne vähään heittäisikään... kyllä ne ottaa osaavat, kun kerrankin saavat... on ne semmoisia susia!

— Vaan pääsisihän tuosta sillä lailla edes rahallaan.

— Jottako muuten västinkiä?

— Miksipähän oikeus sen katsoisi... sitä ei tiedä edeltäpäin kukaan.

— Kyllä se sen siksi katsoo... ei ne armahda... niillä on kaikilla vanhaa vihaa... on ne semmoisia advo-

kaatteja! — Voi tätä onnettomuuden kohtausta, voi tätä onnettomuuden kohtausta!

Tukkaansa repien ja vaikeroiden käveli Hellmanni sinne tänne kaikissa huoneissa. Pulkkinen teki lähtöä moneen kertaan, mutta herra ei häntä päästänyt.

— Minnekä sinulla on semmoinen kiire... ei sinulla ole minnekään kiirettä... odotahan nyt, elähän mene! Istu siihen tuolille!

— Eiköhän teidän sittenkin olisi parasta mennä sovinnoille.

— Kyllä se on se parasta, se se on parasta! Mene, Pulkkinen, ja käske valjastamaan! Sano, että heti valjastavat! Voi tätä onnettomuuden kohtausta!

Kaikki talonväki kummasteli herran siivoa lähtöä, piika kaikista eniten. Ei minkäänlaista komentelua, ei huutoa, eikä haukkumisia, niinkuin aina ennen. Niin liikkui ja köpästeli herra kuin vanha ukko, ja reen perään istuessaan hän yhkäisi kuin sairas.

— Annahan ohjokset tänne, sanoi hän surkealla, miltei nöyrällä äänellä rengilleen, ja käski hitaasti hevostaan.

— Niinpä se nyt oli kuin uitettu koira, tuumasi renki Pulkkiselle katsellessaan isäntänsä lähtöä.

Mutta herra ajoi tietä myöten ja oli mielestään onnettomin ihminen maailmassa. Hän oli vihattu ja vainottu. Kaikki olivat liitossa häntä vastaan. Kun yhdet alkavat hänen kanssaan kärejätä käydä, niin muut perästä. Saa niitä aina syitä miehen päälle, kun niitä vain hakemaan rupeaa. Ei niin hyvää miestä, jota ei syyhyn saa, kun käyttää juonia ja advokaatteja...

Hän oli laskeutunut jälle, jossa alkoi käydä kipakka tuuli, samalla kuin piiskasi jäiden sekaista lumiräntää alas

taivaalta vasten kasvoja ja korvanlehtiä. Sivulta päin kävi tuuli ja jäähdytti ensin oikean olkapään ja koko kyljen, siitä tunki läpi vasempaan puoleen ja vähitellen koko ruumiiseen.

Räntä kasteli kauluksen ja valoi siitä märkyyttä alas kaulalle ja poveen. Värisytti ja puistatti, niinkuin olisi tahtonut karistaa nivelet erilleen toisistaan.

Paha omatunto käytti hyväkseen turvattoman makuista mielialaa ja alkoi kumeasti kolkutella sieltä täältä, niinkuin olisi sillan alta pyrkinyt ylös tulemaan. Vähitellen sai se siinä longistetuksi elämän muutamista pahoista paikoista suurille raoilte. Niistä irvisti hampaitaan moni teko, joka oli kauan aikaa ollut piiloon painettuna ja viimein kokonaan mielestä unohtunut. Tuskastuen yritti hän väkisin kiristää raot kiinni, mutta kuta enemmän hän sitä koetti, sitä enemmän repesivät ne toisistaan hajalleen. Silloin koetti hän olla huomaamatta eikä ollut mitään näkevinään. Kyllä hän tiesi, että häntä joku tahtoi peloitella. Vaan ei se hänestä sillä lailla liiaksi hyötyisi!

Uhka ei kuitenkaan auttanut, eivätkä pahat paikat otaneet sulkeutuakseen. Silloin sai arkuus vallan ja pani sielun vapisemaan sitä mukaa kuin vilu tuli tuntuvammaksi ja kuta kipeämmin jäärakeet kasvoja ruoskivat. Ihan tuntuvin kourin kiristi mieltä se ajatus, että kostaja on kimppuun käynyt ja että se se on kaikki näin laittanut. Se, eikä muu mikään, hänen silmänsä sokaisi ja pani hänet haukkumaan siellä pitäjäntuvalla, antaakseen siten vihamiehille vallan. Se on viekas ja taitava, kamppaa jalallaan ja kaataa silloin juuri, kun ei arvaa vähääkään varoa.

Vaistomaisesti alkoi hänen mielensä siinä haparoida jotain asetta, jolla voisi torjua kostajata luotaan ja jonka avulla saattaisi itseään puolustella. Kauan etsitti, ennenkuin löytyi, mutta viimein johtui mieleen kuitenkin semmoi-

nen hyvä teko, joka aseeksi kelpasi. Ja pitämällä piti hän edessään ja käänteli joka taholle ja riiputteli ja heilutteli kuin linnun pelättiä sitä, minkä oli saanut käsiinsä. Vanha kerjäläisvaimo se oli, hän oli sen kerran tällä samalla selällä ajaessaan tavannut ja ottanut paleltumasta rekeensä. Lapsensa kanssa oli vaimo umpea tietä parustellut ja siihen olisivat paleltuneet kohta, ellei hän olisi heitä auttanut, rekinsä perään pannut ja nahkasilla peittänyt. Itse oli vielä kuskille istunut, vaikka oli kova pakkanen ja kipakka viima. Sillä lailla oli kotiinsa ajanut, ja siellä oli vaimo saanut syödä ja sairastaa toista viikkoa, ja lapselle oli välistä annettu vehnästäkin niinkuin myöskin vaimolle itselleen kahvia. Eikä vaimo lapsineen ollut edes oman pitäjän kerjäläisiä; jostakin oli kaukaa Pohjanmaalta, ja hän tiesi kertoa kaikenlaista herran kotipuolesta. Hyvä hän oli ollut hierojakin ja hieronut olikin herraa ja koko talonväkeä. Mutta hyvä työ pysyi hyvänä työnä kuitenkin, sillä olisi niitä hieroja ollut omassakin aluskunnassa.

Tätä muistellessa kohentui mieli, ja irvallaan olevat raot näyttivät vetäytyvän kiinnemmäksi. Samassa oli jäämatkakin loppunut. Hevonen, joka oli tähän asti hiljaa umpiteitä kulkea kituuttanut, kiskaisi yht'äkkiä reen nelissä rantatörmälle, kello kilahdi kiihkeästi aisassa, ja painavat ajatukset haihtuivat seurasta.

— Hevonen! huusi hän ja sujahdutti sitä suitsillaan parempaan vauhtiin. Mitä hulluja hän tässä syntejään hau-too! Ei hän ole sen pahempi kuin muutkaan!

Ja kun herra lähenei kapteenin taloa ja ajaa karahutti pihaan, olivat kaikki äskeiset raot painuneet visusti toisiinsa, niin että omantunnon päällyys oli kuin hyvästi kiinni juotettu silta. Ei rakoja näkynyt eikä rakojen juotoksia-kaan. Kaikki oli yhtä sileää levyä.

IV.

Kapteenin luo oli tullut vallesmanni vieraaksi vähää ennen kuin Hellmanni ajoi pihaan.

— Siinä susi, jossa... tuossa hän nyt on! huuhahtivat molemmat, kun näkivät Hellmannin kartanolle ajavan.

— Hän tulee sovinnolle... me siis teemme, niin kuin tässä puhuttiin... Siitä tulee hyvä juttu!

Se mahtoi olla jotain hauskaa, koska kumpainenkin salaperäisesti nauroi sisäänpäin.

— Tst! Hän on jo porstuassa! Pidä hyvä miini... minä kuuntelen täältä koko ajan...

Parahiksi ehti vallesmanni pujahtaa toiseen huoneeseen, kun Hellmanni astui sisään.

Jotenkin rehevästi hän tuli ovesta ja heitti hattunsa ja rukkasensa tuolille.

— Hyvä päivä! sanoi hän yhtä leveästi kuin hänen tapansa oli.

Kapteeni oli kiireesti istunut pöytänsä ääreen, sukkaissut silmälasit nenälleen ja oli nyt jotain lukevinaan. Hän näkyi kyllä vieraan tulon kuulevan, mutta vasta jonkun aikaa viivyttyään nosti hän päänsä katsellen tulijata lasien yli.

— Päivää, vastasi hän kylmästi ja hitaasti, samalla vähän kummastellen, ja liikkumatta paikaltaan.

Herra oli aikonut asettautua niinkuin kaikki olisi ollut entisellään, mutta vastaanotto vei heti häneltä sen varmuuden, jonka oli ollut saamaisillaan. Koetti hän kuitenkin sitä ylläpitää mennen kättä antamaan. Vaikka isännän kädenpuristus oli laimea, niin teki hän sentään vielä sen, että istuutui käskemättä sohvaan. Arasti alkoivat hänen silmänsä kuitenkin pälyä ympäri huonetta, kattoon ja seinille, kun ei kapteeni aloittanut puhelua. Tämä vain istui paikoillaan, pää poispäin käännettynä peittääkseen nauruaan, jota oli vaikea pidättää.

— Onko mitään, jolla voin veljeä palvella? kysyi hän vihdoinkin hyvin totisesti.

— Se nyt on se ikävä juttu . . . Elä ole milläskään . . . annetaan sen olla . . . mitäs me tyhjästä kärejömään, yhden pitäjän miehet!

Ja hän koetti hymyillä ja teki kädellään halveksivan liikkeen koko asialle.

— Se on hyvä, että veli myöntää sen ikäväksi asiaksi. Ikävä se todella onkin . . . varsinkin meille.

— Niin on, elkää huoliko siitä sen enempiä . . . mitäs joutavata . . . sovitaan pois!

— Vai niin, vai olisi veli taipuvainen sovintoon? Hm!
— Vai olisi veli taipuvainen sovintoon! Hm! Jahah!
jahah! Se ilahuttaa minua.

— Niinpä niin, mitäs siitä kärejätä käymään semmoisesta . . . se on niin kovin pieni asia . . . eikä siitä muuta hyötyä ole, kuin että se vain herättää tarpeetonta juorua . . . Saahan se olla? — olkoon puhuttu!

Kapteeni istui yhä pää poispäin käännettynä, mutta vilkaisi kuitenkin tuon tuostakin oven rakoon, jossa kiihuili vallesmannin toinen silmä.

— Hm! rykäisi hän taas epämääräisesti. Tietääkö veli, millainen edesvastuu tuollaisesta menosta on meidän laisamme määrätty?

— En minä tiedä, mutta ei suinkaan se . . . ei kai se suurikaan . . . En bagatelli!

— Se on sen mukaan, minkä nimen kukin millekin asialle antaa. Ehkä minä saan luvan näyttää asiata koskevan lainpykälän . . . ole hyvä ja tule lukemaan.

Kapteenilla oli jo lakikirja auki määrätyltä kohdalta, ja hän asetti sen pöydän nurkalle. Hellmanni tuli pöydän ääreen seisomaan, mutta pyysi kapteenia lukemaan . . .

— Minulla kun ei ole lasisilmä, sanoi hän syyksi.

— »Keisarillinen asetus väärästä ilmiannosta ja muusta kunnianloukkauksesta, annettu marraskuun tjuguseks päivänä adertonhundra sekstiseks», luki kapteeni seuraten tekstiä sormellaan.

— »Sjette paragrafen: kukin, joka tarkoittaa alentaa toista hänen kansallisessa arvossaan taikka vähentää luottamusta häneen siinä toimituksessa tai elinkeinossa, jota hän harjoittaa» . . . sen sinä olet juuri tehnyt . . .

— Niin, niin, no entä sitten . . .

— » joko puheella tai merkeillä tai kirjallisella esityksellä, jota hän levittää tahi levityttää, väärästi syyttää häntä vissistä rikoksen lajista tai semmoisesta teosta, joka voi hänelle saattaa toisen ylenkatseen, rangaistakoon herjauksesta kuritushuoneella kahdesta kuukaudesta kahteen vuoteen taikka vankeudella yhdestä kuukaudesta yhteen vuoteen taikka sakoilla viidestäkymmenestä tuhanteen markkaan saakka.»

— Jahah! Hm! Vai niin. Vaan onko tämä tämän aikuinen laki . . .?

- Se on vasta vahvistettu. Katso itse.
- Niin, niin . . . niinpä näkyy olevan . . .
- Se on ankara pykälä.
- Vaan eikös siinä ole alin määrä viisikymmentä markkaa sakkoa?
- Se ei tässä tapauksessa voi tulla kysymykseenkään. Istuvan oikeuden herjaaminen on päinvastoin katsottava ankarimman määräyksen mukaan . . .
- En minä usko sitä.
- Päätäköön oikeus sen, jos et usko.
- On siinä »förmildrande omständigheter» . . . Minä en ollut oikein selvä . . .
- Olit sinä selvä, sen huomasi jokainen, ennenkuin aloit haukkua.
- En minä ollut selvä . . . minä kävin ulkona sillä välillä . . .
- Omituista tosiaankin, ja minulle kun on kerrottu, ettet siellä muuta tehnyt kuin ärjyt hevosellesi . . .
- Hellmanni ei osannut mitään siihen. Hän oli ääneti ja pureskeli partaansa.
- Niin no, sovitaan se nyt sitten . . . minkä tähden te ette saata sopia . . .
- Kyllähän minä puolestani . . . en pidä niin suurta väliä koko asialla . . . saatan sen minä sopia, vaan en tiedä, kuinka . . .
- Hyvän mielen hyrähdyksellä pääsi herran kurkkutorvesta, ja kiitellen kapteenia tarttui hän hänen käteensä . . .
- Tack bror! Tack bror!
- Ei kiittämistä! Minä puolestani, sanoin minä, vaan en tiedä, kuinka muitten laita on. Vallesmannin on pahempikin. Häntä sinä loukkasit enemmän kuin kehtään muuta.

Herra luuli jo pihdistä päässeensä ja nyt se kiristi häntä entistä kovemmin.

— Parasta on sentähden, jatkoi kapteeni, että ajat nyt heti kohta hänen puheilleen ja koetat pyytää häntä sovintoon . . .

— Minä lähden, minä lähden heti paikalla ajamaan . . . ehkä hän suostuu . . . mitä luulet? Etkö luule, että hän suostuu?

— Saattaapa suostua . . .

— Eikö hän ole mitään sanonut?

— En minä ole häntä tavannut sitten viimeisen . . .

— No, mitä hän silloin? Oliko hän vihainen?

— Kyllä hän silloin oli julman vihainen . . .

— Vihainen se on . . . se on vihainen ja sydämikkö. Mutta eiköhän tuo kuitenkin rupeisi sopimaan? Etkö luule, että hän rupeisi?

— Sitä ei voi tietää.

— Minä ehkä lähden hänen luokseen ajamaan . . . mitä arvelet, menenköhän?

— En tiedä, kuinkahan olisi parasta.

— Kyllä minä lähden sinne heti paikalla. En käy kotonanikaan . . . ajan ohitse sinne suoraan. Sinä olet, veli, hyvä mies. En minä toista semmoista miestä tunne . . . en totta tosiaan minä tunne. — Hyvästi nyt! Käy, hyvä veli, minunkin talossani . . . Sinä niin harvoin meillä käyt, vaikka me ollaan yhden pitäjän miehiä . . . Vaan hyvästi nyt!

— Minnekä sinulla on semmoinen kiire . . . istu nyt ja polttele!

— Ei, ei, kyllä minä polttaisin . . . kiitoksia paljon . . . mutta en minä nyt tällä kertaa . . . minun pitää joutua sen vallesmannin luo . . .

— Eihän tuo nyt niin jäniksen selässä liene...

— Jos ennättää lähteä pitäjälle tai niin pois päin... niin että kyllä minun täytyy... anna nyt anteeksi...

— No, hyvästi sitten...

— Hyvästi, veli, sano vaimollesi terveisiä ja käy talossa...

Notkeana ja hätiköiden lähti herra ulos, ja samassa tuli vallesmanni piilostaan. Yhdessä katsoivat he kapteenin kanssa ikkunasta, kuinka Hellmanni päästi hevosensa irti tikapuista ja lähti kiireesti rëntäsateeseen ajamaan.

Tuskin oli tulta viritetty, kun Hellmanni iltahämärissä ajaa uudelleen kapteenin pihaan...

Kapteeni ja vallesmanni istuivat totilasien ääressä, kun kompuroimista ja lukon haparoimista kuului porsuasta. Viimein työntäytyi sieltä kulmakarvojaan myöten lumeen tahrattu mies.

— Hyv' iltaa, sanoi Hellmanni arasti.

— Hyvää iltaa, hyvää iltaa, vastasivat toiset ystävällisesti. Veli on hyvä ja käypi istumaan.

Epäilevästi mulkoillen vuoroin kumpaankin ja märkeä partaansa sormillaan kampaillen istui Hellmanni tuolille sohvan viereen. Isäntä tarjosi tupakkaa ja totia, mutta hän ei kumpaakaan ottanut. Sitten jatkoivat kapteeni ja hänen vieraansa verkaista keskusteluaan hyvistä ja huonoista säistä, lumipyryistä ja pakkasista, koettaen Hellmanniakin siihen vetää. Hänen täytyi siihen silloin tällöin ottaa osaa, saamatta omaa asiaansa esille. Vihdoin meni kapteeni pois huoneesta totivettä noutamaan ja silloin kääntyi Hellmanni vallesmannin puoleen.

— Minä kävin siellä teillä sen asian tähden... kyllä kai se on kapteeni puhunut?

— Ei, mikä asia se on?

— Se on tuo, joka tapahtui siellä pitäjäntuvalla . . . silloin . . . kyllähän sinä sen muistat . . .

Vallesmanni polttaa tupsutteli piippuaan koko ajan.

— Sekö? — Vai niin . . . mitäs siitä?

— Minä kun olen saanut manuun sen tähden . . . vaan ei anneta sen mennä oikeuden eteen . . .

— Mitä varten ei? Siellähän se ehkä parhaiten riitä ratkeaa . . .

— Ei, ei anneta mennä . . . sovitaan pois hyvinä miehinä . . .

Yhä polttaa tuhutteli vallesmanni piippuaan eikä puhunut siihen mitään, niin että Hellmanni oli pakotettu vielä lisäämään:

— Ja kyllä minä maksan sopiaisiakin, jos niitä . . .

— Hm! — Ei se ole sillä hyvä . . . sinä haukuit minua pahasti, sinä sanoit minua roistoksi, juomariksi, huorintekijäksi . . .

— En minä huorintekijäksi sanonut . . .

— Etkö sanonut? vihastui jo vallesmanni, teetkö tyhjäksi, ettet sanonut? Kaikeksi siksi sinä haukuit ja vielä paljoa pahemmaksikin . . . sinä syljit silmillenikin minua, ruunun virkamiestä, istuvan oikeuden edessä . . .

— Enhän minä muuta kuin pudotin pikanellin lattialle . . . näinikään . . .

— Vai pudotit? Noin väänsit poskestasi etusormella ja lähetit minua kohti . . . onneksi meni se kuitenkin seinään eikä sattunut, mutta sitä ei oteta lukuun, ettei se sattunut, kunhan kerran tarkoittit. Yrityskin rangaistaan rikoslain mukaan — murhanyritys. Se sinun pitäisi tietää, etten minä siedä, etten minä siedä julkista pilkkaa tehtävän järjestyksen ja yleisen turvallisuuden ylläpitäjästä ja valvojasta! Tiedätkö sinä, mikä edesvastuu on semmoisesta?

— Kyllä minä sen tiedän . . . suuri siitä on edesvastuu . . . mutta se kun tapahtui minulta kiivaudessa enkä minä tiedä, mitä minä kiivaudessaani teen . . .

— Se ei minua liikuta! Ratkaisoon oikeus asian . . . Vallesmanni oli todellakin kiivastunut tapausta muistelllessaan, ja vihaisesti käveli hän kahakäteen lattiata pitkin. Hellmanni käveli hänen perässään ja puhui aina käänteen kohdalla.

— Elä, hyvä veli, anna mennä sen oikeuteen . . . peruuta pois, veli kulta, manuu . . . minä maksan sopiaiset . . . peruuta, hyvä veli . . . johan lupasi kapteenikin sopia . . . eikös luvannut?

— Lupasinhan minä, sanoi kapteeni asettaessaan vesikannua pöydälle.

— Minkä tähden sinä et sitten saata . . . anna, hyvä veli, se anteeksi . . . elä saata minua onnettomuuteen . . . kyllä minä maksan, minkä tahdot . . .

— Maksatko niin paljon kuin minä tahdon?

— Niin, niin, kohtuuden mukaan . . .

— Kyllä sinun kohtuutesi tiedetään . . . et sinä ilman käräjiä maksa penniäkään!

— Minä maksan . . . minä maksan heti paikalla! Paljonko tahdot?

— Mutta muuten niin ei maksu ole suinkaan pääasia, sanoi kapteeni. — Pääasia on anteeksipyyntö . . .

— Johan minä olen teiltä pyytänyt, ja pyydän minä vielä uudelleen . . .

— Meiltä? Mitä se auttaa, jos sinä meiltä pyytäisit vaikka ikäsi anteeksi, kun siinä on kuitenkin koko lautakunta sovitettavana?

— Lautakunta?

— Niin juuri, lautakunta! Kaikkiahan sinun haukkumisesi koski, ja jokainen heistä on pyytänyt minua asianajajakseen . . .

— Voipa sitten sentään! Voipa, voipa sitten sentään! Kyllähän minä nyt hukassa olen, ikuisessa hukassa ja onnettomuudessa . . . voipa, voipa sentään!

Kun vallesmanni oli aikansa nauttinut toisen valituksesta ja voivotuksista, sanoi hän:

— No, jos minä hyvässä tahdossani koettaisin auttaa sinua. Mutta muista, että hyvässä tahdossani, sillä et sinä sitä ole ansainnut.

— Voi, auta, hyvä veli . . . elä sorra . . .

— Etkö s i n ä ole ketään sortanut?

— En minä ole . . .

— Etkö nylje ja nahkaa esimerkiksi mökkiläisiäsi . . . ?

— Kuule, Rothberg, huomautti kapteeni väliin, mitä se meihin kuuluu, kuinka hän on mökkiläistensä kanssa . . . se on heidän oma asiansa . . .

— No, niin on, niin on . . . Mutta niinkuin sanoin, niin saatan minä koettaa, vaikken tiedä, kuinka käy. Vaan jos suinkin voin, niin koetan päästää sinut pulasta.

— Koeta, hyvä veli, koeta . . . puhu lautamiesten kanssa ja houkuttele ne sopimaan. — Eikös niistä ole muutamia sinulle velkaakin?

— Ei tässä pakkokeinoja käytetä!

— No ei, no ei, ei pakkokeinoja . . .

— Ainoa, jonka luulen auttavan, on julkinen anteeksi-pyyntö.

— Niin, niin . . .

— Sitä ainakin minä vaadin omasta puolestani ja samaa luulen kapteeninkin vaativan . . .

— Vaadin, sanoi kapteeni nenä lasin sisässä, totia ryypätessään.

— Ja samaa vaatii jokainen lautamieskin.

— Niin, niin . . .

— Sanalla sanoen: sinun täytyy siis julkisen seuran läsnäollessa pyytää anteeksi kaikilta meiltä, joita olet törkeästi loukannut.

— Niin, niin, kyllä minä, kyllä minä sen teen . . . milloinkas minä?

— Parasta on, jos jätät asian kokonaan minun huolekseni, muuten se ei . . .

— Sinun huoleksesi . . . toki kaiketikin . . .

— Tämä asia tulisi olemaan oikeuden edessä ensi maanantaina . . . sen edellisenä iltana voit sinä tulla käräjäkartanon saliin, jonne minä kutsun asianomaiset ynnä vieraiden miesten kanssa . . .

— Elä kutsu vieraita miehiä . . .

— Se on sinun hyödyksesi, ja muuten asian laillisuus sen vaatii.

— Elä kutsu kuitenkaan kovin monta . . . pari kolme . . .

— Se on minun asiani!

— Niin, niin . . .

— Ja sen sijaan, että sinä kullekin maksat eri sopiaisrahat, koetan minä houkutellessa heitä tyytymään siihen, että vietetään tätä iltaa asianomaisen kustannuksella vähän hauskaasti . . .

— Niin, mitenkä tuota —?

— Niin, että minä hankin jonkun, joka laittaa illalliset, sopivat ruokalajit ja sitä paitsi juomia tarpeen mukaan . . .

— Niin, niin . . .

— Suostutko siis siihen?

— Niin tuota . . . vai niin . . . Ei kai se? . . . kuinka se . . .? Minä en ole niissä semmoisissa ollut, mutta tulisiko ne, niinkuin sanotaan, kestit?

— Kestitkö? Se on sitä myöten, miten tahtoo nimitää . . . no, jaa, kestit! Entä sitten?

— Ei mitään, ei mitään . . . Ei sitä edeltäpäin taida tietää, kuinka kalliiksi ne . . .?

— Sitä minä en tiedä, mutta jos säälit muutamia kymmeniä markkoja, niin ann' mennä käräjiin . . . sama meille on!

— Ei, enhän minä siitä puhukaan, etten minä . . . ilmanhan minä vain . . . kyllähän se sopii niin . . . Joo . . . Hm!

Asia oli siis päätetty, ja vähän aikaa vaiti oltua alettiin puhua muusta. Hellmannilta se ei kuitenkaan sujunut. Hän oli kovin hajamielinen ja sammutti vähän väliä piip-punsa, jonka kapteeni oli pakottanut hänet sytyttämään. Vähän aikaa istuttuaan hän nousikin, heitti hyvästinsä ja lähti ulos.

Mutta porstuassa kääntyi hän takaisin ja pyysi ovelta vallesmannia tulemaan, sillä hänellä olisi vielä vähän sanomista . . .

— Tuota . . . sitä minä . . . niin että . . . ettei niihin kesteihin, kun ne tulee, ettei menisi puhdasta rahaa liian paljon . . . minulla on ollut tiukka rahasta nykyään . . . niin saisi sanoa kievarin emännälle, että tulisi meiltä hakemaan lihaa ja kalaa ja maitoa ja saisi meiltä ruuanlaittajankin, joka on pitoja ennenkin laittanut . . . vaikei kai nämä pidot tulekaan . . . niin, niin . . .

— Kuule, veli, sanoi vallesmanni, ehkä me jätämme ne asiat kievarin emännän huoleksi . . . jos et raski näin, niin mennään sitten käräjiin, niin sillähän näistä pääset . . .

- Ei, ei millään lailla . . . en minä . . . hyvästi vain . . .
 — Skål då på den saken! sanoi kapteeni, kun Hellmanni oli mennyt.
 — Skål! vastasi vallesmanni.

Mutta epämääräisissä tuumissa ajoi herra yötä myöten kotiinsa päin. Tie oli ummessa ja kulku hidasta. Alkutai-paleesta kiirehti hän hevostaan, ja kun se ei auttanut, kii-vastui hän ja löi ruoskalla. Hevonen pukkasi muuta-man laukan, mutta luhnahti kohta takaisin kävelyyn syvissä nietoksissa. Niin että herran täytyi tyytyä käy-mäkyytiin.

Kahdenlaiset ajatukset häntä vuorotellen kiusasivat kahdella asialla. Se ensiksikin puri ja jäyti kauheasti mieltä, että hän oli ollut toisten pilkanteon alaisena ja että yhä vielä mahtoi tulla olemaan. Ja sitten huolestutti toiseksi se, mitä kestit tulevat maksamaan. Nehän saattavat nousta niin korkealle, kuin toiset tahtovat. Onhan niillä valta määrätä ruuat ja juomat ja kutsua vieraat. Hän koetti laskea yksikseen, ketä he voisivat kutsua, mutta ei hän tohtinut niin suurta summaa päähän asti ajatellakaan, kuin siihen hänen mielestään tarvittiin. Yht'äkkiä iski hänen mieleensä Oulun kauppaneuvoksen kestit samppanjoineen ja jälkiruokineen . . . Mutta ei nuo tuollaisia kuitenkaan? Ei nuo niin julki jumalattomia lie? Mutta mikä ne tietää? Onhan niillä valta vaikka mihin . . . ja niillä on vanhaa vihaa . . .

Loppumatkan hän miltei vaikeroy itsekseen tuosta pelosta. Ja kun viimeinkin tuli kotiinsa, käyttäytyi hän kuin sairas. Yhki ja puhui surkealla äänellä, otsa rypyssä. Rouvan piti auttaa turkit ja muut vaatteet päältä pois ja vetää päällyskengät jalasta.

— Mikä sinun on? Mihinkä kohtaan sinuun koskee? koetti rouva kysellä, mutta herra ei vastausta antanut. — Koskeeko päähän? Vai ehkä olet vilustunut? Jos minä käskisin keittää teetä?

— Ei tarvitse...

— Hierominen sinulle ehkä hyvää tekisi... se on varmaankin se sinun vanha kaulatautisi, annatko minä koetan...

— Mitä helvettiä sinä hommaat siinä... anna minun olla rauhassa...!

Vihoissaan repäisi herra turkin takaisin hartioilleen, ryntäsi paukkuen ulos ovesta ja riensi omaan kamariinsa. Äkäisesti sulki hän oven, kääriytyi turkkiinsa ja heittäytyi sohvalleen maata.

V.

Oli yleinen riemu pitäjän herroissa, kun tuli kuu-
luksi, että Hellmanni oli pakotettu pitämään kestit, joihin
vallesmanni sai kutsua vieraat. Jokaisella oli jotain äkää
hovin herraa kohtaan, jos ei muusta, niin siitä, että hän oli
rikas, ja nyt nautittiin siitä herkusta, missä vain kaksi
miestä yhteen sattui. Ja joka talossa, mihin vallesmanni
uutisensa kuletti, hykerrettiin käsiä hyvästä mielestä, ja
sekä tullessaan että lähtiessään sanoi vallesmanni samat
sanansa:

— De' ... de' fröjdar mej ända intill lilltån, den
här historien ...*

— Se on oikein sille! kävipäs kerran satimeen sekini
kettu! lisäsivät aina toiset.

Vallesmanni oli kutsunut kaikki tuttavansa »vieraiksi-
miehiksi» pitoihin ja muut asianomaiset olivat tehneet
samoin. Niin että kun käräjien oli alkaminen juuri samaan
aikaan, kaikki kirjurit, asianajajat, tuomarin apulaiset, lau-
tamiehet, siltavoudit ja muut siihen aikaan koossa olevat
henkilöt kieltään lipoen valmistuivat iloista iltaa viettä-
mään Hellmannin herran kustannuksella. Paitsi heitä oli
tuomari, tohtori, apteekkari ja puolikymmentä maakaup-
piasta myöskin pyydetty samaan tilaisuuteen saapumaan.

* -- Tämä ilahduttaa minua pikkuvarvastani myöten, tämä juttu.

Kirkonkylä oli kuin pieni kauppala, jossa muun muassa oli kestikievari ja sen yhteydessä ravintola. Tämän suuri sali, jota myöskin käräjähuoneena käytettiin, oli tätä iltaa varten muutettu kestituvaksi. Oikeuden pöytä oli siirretty seinämälle ja tuomarin istuin samaten. Raamattu ja lakikirja oli nostettu ylös pölyisen kirjakaapin korkeimmalle hyllylle. Sen sijaan oli kannettu keskelle lattiaa valkeilla liinoilla katettu tuvan suuri leipomapöytä, jonka ääressä piti ensin sopiaismaljat juotaman ja sitten illallinen syötämän. Pitkin seiniä oli aseteltu pienempiä pöytiä, joiden päälle totineuvot kannettiin ynnä paperossipuntit ja tuhka-astiat. Kaikki piti olla kuin kesteissä konsanaan, ja vallesmanni ei ollutkaan käsenyt laittaa illallista, vaan tilannut »s u p e e n».

Kestikievarin emäntä järjesteli piikansa avulla maljalaseja pitkin pöydän reunaa, ja isäntä, samalla myöskin maakauppias, kantoi puodistaan paperosseja pienille pöydille ja kaateli pullosta konjakkia karahveihin.

— Haetko illalliseksi hummeria kellarista? kysyi isäntä.

— Haenhan minä . . . ei siitä muuten kuitenkaan näy erilleen pääsevän . . . antaa Hellmannin kerran maksaa meillekin . . .

— Joutaa maksaa . . . Oulusta tuo aina tuopikin kaikki tavaransa, suolansakin . . . mutta jääpäs kerran jokunen rikkautta meidänkin puotiin.

— Kyllä se on koko roisto se Hellmanni . . .

— Hyvä on sekin, puuttui piika puheeseen, hyvä on, mutta ei ole parempia muutkaan . . .

— Mitkä?

— Nuopa herratkaan, vallesmannit ja ne, kun suotta tämmöiset maksatetaan.

— Olikos sen pakko haukkua?

— Ei haukku haavaa tee. Ja hyvin ne sen ansaitsee. Jos minä olin haukkumassa, niin haukuin vielä enemmän.

— Panenko monta punttia näille pöydille kullekin . . . kaksiko?

— Pane kolme neljä . . . kuta enemmän panee, sitä enemmän menee . . . jos on vara ottaa, niin ottavat aina uuden ja heittävät entisen puoleksi poltettuna pois . . .

— No, johan minä olen monta kertaa sanonut, että sinä olet välistä viisaampi kuin minä . . . ei ole monella niin viisasta eukkoa kuin minulla.

Lihava emäntä nykäisi kylkeen piikaansa, iski hänelle silmää ja suhahti pilkallisesti:

— Puhuu, niinkuin hän se muka tässä kuitenkin . . . pyh!

Emännänhän olikin puoti ja kaikki, ja hänellä oli valta talossaan. Puotipojan oli hän toiseksi miehekseen ottanut ja yhä hän itse hallitsi ja vallitsi.

Mutta noin seitsemättä käydessä illalla alkoi ajaa vieraita pihaan. Vallesmanni tuli ensiksi niinkuin isäntä ainakin ja vastaanotti toiset. Tultuaan komensi hän lyhdyn porstuaan, käski asettaa lisää kynttilöitä pöydille ja ikkunoille, jotta osaisivat vieraat kohti tulla ja että näkyisi maantiellekin, että täällä on pidot niinkuin häät mitkäkin. Mitäs tyhjästä säästämisestä! Ei ole köyhä maksamassa!

— Käykää vieraat peremmä . . . astukaa vain sisään . . . ja heti pieni konjakkari kylmästä tultua . . . tuokaa sokeria ja kylmää vettä! . . . Kippis! — Tääll' on tupakkaa, sika-reja ja paperosseja, kumpaa vain haluttaa . . . olkaa hyvät! kehoitteli vallesmanni tulevia ja vei vieraansa perälle.

Tohtori tuli, toi suuren mahan mukanaan. Tuli tuomari ja pani nenänsä torvena soimaan. Apteekkari hiipi-

mällä niinkään saapui, hatustaan huolissaan, minnekä sen panisi, ja kun sai sille sijan ikkunalla kukkien takana, ryhtyi heti partaansa ja kauan sitä kampailli liivin taskussa säilytettävällä kammallaan... sen tehtyään vasta paperossin sytytti ja yhtyi muiden seuraan. Kapteeni löydyttäytyi hänkin suuressa sudennahkaturkissa, josta selvitteään astui peremmälle huonetta siistissä takissa, parta huolellisesti ajettuna, jälellä vain säännölliset viikset, ja kädessä oma piippu. Sitä mukaa sitten muut kaikki, niin lautamiehet kuin kirjurit, asianajajat, tuomarin sihteerit ja muutamia pitäjän rikkaimpia isäntiä.

Vallesmanni kehoitteli yhä istumaan ja polttamaan.

— Istukaa ja polttakaa ja olkaa niinkuin kotonanne! sanoi hän sanomistaan ja lisäsi erikseen kuiskaamalla jokaisen korvaan, viekkaasti hymyillen:

— Ei ole kunnia vieras vielä tullut, mutta ei se mitään... saatetaan tässä siltä alkaa.

— Kunniavieras! purskahtivat kaikki nauramaan, nauroivat ensin vallesmannin kanssa ja sitten keskenään, menivät hiukan kumariinsa, oikaisiivat siitä vähän ajan päästä suoriksi jälleen ja housunkaulustaan kohottivat.

Kapteeni kulki vallesmannin jälestä ja pisti päänsä jokaiseen piiriin, joka oli »kunniavierasta» syntynyt:

— Se oli saakelin hyvä keksintö... eikö totta?

— Tämä olis yks mainio stoffi yhteen komediaan, sanoi tohtori, joka tunsu näytelmätaidetta. — Se olis mainio efekti, jos kuka olis, joka osais sitä kompponeerata.

— Voi sun peeveli, kun se olis hyvä! No kerrassa mainio! Mutta kuinka hän tähän suostui?

— Täytyi, täytyi... tämä on oikeastaan minun keksintöni, heh, heh, heh! Meillä oli ennen minun luutnanttina ollessani samanlainen juttu erään toverin kanssa, joka oli

ollut näinikään tyhmä . . . (ja sitten hän sen tarinan laveasti kertoi) . . . ja eikö totta, eikö tämä ollut paras keino rangaista?

— Se oli kerrassa paras . . . ja näin tähän iloon päästiin osallisiksi syrjäisetkin . . .

— Ettekö ole kuulleet, kuinka me häntä karkuuteltiin edestakaisin . . .?

— Lumisateessa ja pyryssä . . . niin! Rothberg siitä jo puhui . . . Mutta ei sitä olisi uskottu, että Hellmanni niin antaisi itseään . . .

— Täytyi, täytyi . . . heh, heh, heh! Ei auttanut, kun västinki peloitti . . . heh, heh, heh!

— Mitä hiiden västinkiä siitä semmoisesta . . .?

— Tst! Juu, juu! niin on laki, mutta siitä asiasta ei saa puhua ennen kuin huomenna . . . suu kiinni tänä iltana . . . heh, heh, heh!

Kaikki nauroivat, sillä asia oli nyt kaikkien mielestä kahta sukkelampi, ja kapteenin ja vallesmannin temppu oli yleisenä puheenaineena joka ryhmässä.

Mutta Hellmannin viipyminen alkoi käydä vallesmannille pitkäksi, ja sentähden hän kävi keittiössä komentamassa totiveden sisään.

— Koskei näy kunniavierasta tulevaksi . . . ja mehän tässä isäntiä . . . sanoi hän ja rupesi panemaan sokeria lasiin, mutta silloin tuli kievarin renki sisään ja ilmoitti hänelle, että hovin herra kutsui ulos puheilleen . . .

— Minkä tähden se ei tule huoneeseen?

— Siellä se reessään istuu ja laittoi teitä hakemaan.

— Mitä hittoja se . . .? murahti vallesmanni, mutta meni kuitenkin ulos. Muutamia kirjureja hyppäsi heti hänen jälestään oven raosta katsomaan.

— Sielläkö se reessään vielä istuu? kysyivät heiltä toiset.

— Jo nousee ylös . . .

— Mitä varten se ei tule sisään?

— Ei tahdo tulla täältä kautta . . . sanoo kernaammin menevänsä puotikamariin ensin . . . olkaapas hiljaa, kun ei kuule mitään . . . »Onko siellä paljon vieraita?» kysyy. Ei sano vallesmanni olevan paljon . . . »Kenenkäs ne on nämä kaikki hevoset?» . . . Ähäh, älysipäs! — Tst! — Vallesmanni sanoi, että mitä sinä hevosista . . . Ai, saakeli!

Oven raosta katsojat hyppäsivät kiireesti syrjään, sillä samassa avasi vallesmanni sen ja työnti Hellmannin hartioista huoneeseen. Kaikki salissa olijat nousivat seisoalleen ja ne, jotka kävelivät, seisahtuivat ja kumarsivat tullejalle. Tämä itse vastasi tervehdykseen ensin hämillään olevan rykäisyllä ja sitten parilla katkonaisella kumarruksella.

Vallesmanni kehoitti vastatullutta heittämään pois päältänsä, ja muuan kirjureista tuli ottamaan turkkia vastaan. Sitten tuli kapteeni kättelemään, ja vallesmannin kanssa veivät he vieraansa pöydän sivu kunniaa tekevä miesjoukon ohitse peremmälle huonetta. Sinne saapuivat kaikki muutkin kättelemään ja kuulumisia kyselemään ja haastattamaan. Hellmanni ei osannut muuta kuin änkyttää: »hyvä päivä . . . terve! päivä . . . hm . . . tuota . . . ei tuota . . . hm . . . hm!» ja kun oli päässyt enimmistä erilleen, pyysi hän vallesmannia kanssansa syrjähuoneeseen.

— Joko minun nyt kohta pitää . . .?

— Kyllä, kunhan booli valmistuu . . .

— Tuleeko booli . . .?

— Totta kai! kuinka muuten?

— Niin, niin . . .

— Käy sinä saliin, niin minä menen kiirehtimään boolia . . .

— Kuule, elähän mene... niin, sitä minä, että etkö sinä ottaisi sitä tehdäksesi minun nimessäni...

— Niinkö anteeksipyyntöä?

— Niin... samahan se olisi, jos sinäkin... minä en oikein...

— Miksei, voinhan sen tehdä, kun itse olet salissa läsnä... käy nyt sinne vain ja pane tupakka ja prykää lasi itsellesi...

— Kyllä minä taidan täällä odottaa siksi, kun...

— Tee tahtosi... mutta kun kuulet minun boolin laitaa kilistävän, niin tule silloin sisään.

— Joo, joo...

Vallesmanni jätti Hellmannin puotikamariin ja kiiruhti itse saliin ja sieltä viereiseen huoneeseen, jossa isäntä ja apteekkari valmistelivat boolia. Vähitellen kokoontui sinne heidän ympärilleen joukko uteliaita lautamiehiä ja muita talonpoikia, jotka eivät olleet tätä kummaa ennen nähneet.

— Se on sitä keittoaan se, sanoi muuan.

— Eiköön ois yhtä hyvä syyvvä sokerit sinnään ja juuvva viinit ja konjakit loatunaan!

— Näin tästä hyvä tulee.

— Sisoh! Jo riittää konjakki! Nyt pari pulloa viiniä vielä, neuvoi apteekkari.

— Pane kerrassa neljä ja yksi pullo konjakkia vielä! kehoitti vallesmanni.

— Tulee liian väkevätä...

— Ja kalliimpaa...

— Ei haittaa kumpikaan! Paremmiin tehoo, ja kalteudesta ei puhettakaan! Vai tässä sokerivettä juomaan... e-ohoh!

— Jokohan lie tuossa paljonii eestä tavaroo?

— Elä sinä sitä kysy, vaan maista!

— Antakeepas mullennii maistoo . . . kylläpä on hyvee.

— Ei hyvää hetikään! Tuo pari pulloa samppanjaal

— Elä hitossa!

— Mitä sinä . . . ainahan niin ruukataan paremmissa booleissa.

Kaikki nauroivat viekkaasti ja iskivät silmää toisilleen.

Boolia hämmennettiin ja yhä lisättiin siihen makua, kunnes vallesmanni ja apteekkari sopivat siitä, että kyllä se nyt välttää, vaikka ehkä olisi sentään vielä saanut panna jonkun pullon viiniä.

— Hyvä on! . . . Ja sitten kannettiin booli saliin ja menttiin kaikki perästä.

Sill'aikaa istui Hellmanni puotikamarissa ja kuuli seinän takaa hopeakauhan säännöllisen kalkkeen boolin laitaan, samalla kuin toisen seinän läpi tunki keittiöstä melu ja ruokain haju. Lukematon joukko kirouksia ja kiukuisia sanoja myllerteli mielessä, mutta ei päästetty tulemaan.

Hän istuutui levottomasti tuolille, nousi ylös ja kulki puolilattiaan, seisahtui, kuulosti ja palasi taas takaisin istumaan.

Yht'äkkiä kuului heleä kalina salista, ja herra meni sisään.

Vallesmanni seisoi jo lasi kädessä ja isäntä täytteli maitokannusta viimeisiä alapäässä pöytää. Kaikki muutkin olivat kohonneet istumasta ja loivat katseensa Hellmanniin, joka seisoi kamarin ovella pihtipuolta vasten.

Vallesmanni kalautti vielä kerran boolin laitaan ja aloitti puheensa,

— Hyvät herrat! Hm! Niin, no, me nyt tiedämme kaikki, mitä varten tänne on tultu yhteen . . . niin, ettei niistä puhettakaan. Joka vanhoja muistelee, sitä tikulla silmään . . . vai mitä?

— Niin, niin! huudettiin joka taholta.

— Se on erehdyksestä tapahtunut ja kellekämpä ei erehdyistä tapahtuisi. Ihminen on heikko! Mutta tämän asianomaisen puolesta tahdon minä vain pyytää, että vanhat vihat unohdettaisiin ja oltaisiin ystäviä ja annetaan siisen asian jäädä silleen . . . vai mitä?

— Annetaan, annetaan! Hellmanni on hyvä mies!

— Niinpä maljasi sitten . . . eläköön Hellman!

— Eläköön, eläköön!

Puhe ei ollut sen pitempi ja vielä huutaessaan hyökäsivät kaikki kilvan lasien kimppuun. Joille ei niitä riittänyt, hakivat kahvikuppeja keittiöstä ja täyttivät ne boolilla. Vallesmanni antoi lasin Hellmannille, kilisti hänen kanssaan ja antoi kätensä ja kaikki muut, niin vieraatmiehet kuin asianomaisetkin, tekivät samoin: ensin tohtori, sitten apteekkari, tuomari j. n. e. arvon mukaisessa järjestyksessä. Kun kaikki olivat saaneet tehtävänsä tehdyksi, tulivat sitten vallesmanni ja kapteeni ja ottivat Hellmannin käsipuolesta ja veivät sohvaan istumaan. Sohvan edessä olevalle pöydälle kannettiin boolilla täytetty maitokannu ja sen ympärille kokoontui kehä herroja ja joitakuuta lautamiehiä, sill'aikaa kuin toiset hoitivat itseään toisaalla salissa, juoden ja tupakoiden ahkerasti.

Hellmanni ei kuitenkaan oikein osannut tästä kunniastä välittää. Vallesmanni oli melkein panemalla pannut hänelle sikarin suuhun, ja sitä Hellmanni siinä kömpelösti polteli, istuen vähän hämillään, kovaksi kiilloitettu kaulus kankeasti kaulassa ja partaveitsen jälkiä vasta ajetuissa pos-

kissa. Käsi hiukan vapisi pidellessä ja sytytellessä sikaria, joka aina vähän väliä sammui.

— Täss' on tulta, puhui vallesmanni, ei sinun pidä, Hellmanni, olla milläskään koko asiasta enää . . . oltiin me silloin vähän vihaisia, mutta joka vanhoja muistelee, sitä tikulla silmään . . . ei niistä puhettakaan . . . terve!

— Niin, terve, veli, sanoi kapteenikin, istui tyytyväisenä silmät vähän sirrallaan, oma piippu hampaissa ja totilasi edessään, sillä hän ei välittänyt boolista. — Oletko sinä milloinka kotonasi, minä olen aikonut tulla sinun varsaasi katsomaan . . . se kuuluu olevan mainion komea . . .

— Onhan se näköhevonen . . .

— Tällä ne parhaat hevoset on koko pitäjässä! —

— Näinhän tämä parhaiten saatiin reilatuksi paha asia, puhui taas vallesmanni, näin se sysäytyi syrjään ihan itsestään, eikä ole kellään sanomista sanaakaan . . . minulla ei ainakaan ole äkää ollenkaan . . .

— Eikä ole meillä muillakaan . . .

— Ja jos kuka sanoo, ettei Hellmanni ole hyvä mies, niin saa minun kanssani tekemistä! — Kuule, mitenkä se on sen Antin ryöstö . . . onko sillä kiire?

— Kiireenlainen sillä olisi . . .

— Hyvä, minä kuulutan sinne huutokaupan huomenna kirkossa jo ensi viikoksi ja heti kohta saat rahat kätesi. Ne on semmoisia jukkareja ne mökkiläiset.

— No, ne on niitä pahimpia jukkareja, innostui puhumaan muuan isäntä, niiden kanssa pulassa on . . . ei ne maksa velkojaan, joita vuoden pitkään tekevät, eikä ne suorita arentiaan oikealla ajalla, ei ne hoida peltojaan eikä raivaa niittyjään . . .

— Vaan jos syy on siinä, että isännät liiaksi rasittaa . . .

— Se on helvetin vale . . . elä puhu, kun et tiedä . . .

— No, ei niistä riidellä, muistutti kapteeni, terve mieheen!

— Terve, Hellman, elä sinä ole pahalla tuulella! Juo sinä niin, että tiedät kerran kestissä olleesi . . . tuokaa lisää boolia!

— Ei ole enää . . .

— Joko se loppui?

— Hyvällä tavaralla on hyvä menekki, kun vielä kilvan otetaan!

— No, totia sitten! Ei se ollut meininkikään, että boolia koko illaksi riittäisi . . . pankaa totia miehet!

Hellmanni istui siinä kuin vieras omassa talossaan, jonka tavarasta toiset kauppaa käyvät.

Hän näki, kuinka paperossin pätkät pitkinä heitettiin lattialle ja vähän väliä uusia sytytettiin. Eikä kauppamies lakannut toisia puodistaan kantamasta. Oli kai niitä jo kymmenen markan edestä kulutettuna niitäkin, sikareista puhumattakaan . . . Jokainen näytti toisensa kilvalla juovan. Lasi lasin perästä tyhjennettiin, ja moneen kertaan heilutti vallesmanni tyhjiä karahveja ja huusi ne vähän päästä aina uudelleen täytettäviksi.

Hän olikin jo melkoisesti juovuksissa ja samalla lailla monet muutkin.

— Elkää yhtään miehet . . . juokaa te vain! Hellmanni on minulle antanut isännyyden, niin että kun minä käsken, että juokaa, niin silloin te juokaa! Juo sinä, Hellmanni, itsekin . . . eläkä murjota! Juo, kun pääsit niin hyvällä kaupalla . . . terve!

Sitten pyöritteli vallesmanni päätään oikeaan ja vasempaan ja ratkesi ankaraan nauruun:

— Saakeli, kun sinua oli silloin kiihvasta miestä . . . häh, häh, häh! Ei sinua noljottajata enää tuntisi samaksi

olennoksikaan . . . Sinä haukuit meitä kuin poika, niinkuin aika poika! Muistatko, kun minua pikanellilla heitit vasten naamaa? Onneksi se ei sattunut, vaan meni seinään . . . Se oli onneksi sinulle, kiitä onneasi, ettei sattunut . . . Terve sinä siinä . . . eihän sull' ole lasiakaan? Anna, kun minä pyrkään sulle oikein miehen totit.

— En minä huoli . . . minun pitää mennä kotiin.

— Etkö syö illallista?

— Tuleeko illallinenkin?

— Totta kai, etkö näe kuinka pöytää katetaan?

— Näenhän minä.

— Jää pois vain . . . tulee hyvä illallinen . . . jää nyt!

— En minä . . . minä en ole oikein terve.

— No, eihän sille sitten mitä osaa . . . kuulkaa miehet!

— Mitä sinä . . . ?

— No, että sinulle hyvästiä heittämään!

— Ei, elä puhu heille mitään.

— Totta kai! Kuulkaa miehet ja arvoisat vieraat . . .

Mutta melu oli jo niin suuri ja huone savua niin täynnä, ettei toinen toistaan kuullut eikä nähnyt. Vallesmannin ääni oli sitä paitsi aivan käheä, niin etteivät sitä kuulleet muut kuin aivan vieressä seisijat. Joku kiskaisi häntä hihasta, ja hän unohti Hellmannin ja jätti hänet seisomaan oven suuhun.

Päällensä pukiessaan näki Hellmanni, kuinka pöytä yhä katettiin, kannettiin ruokia ja juomia ja asetettiin olut- ja viinipulloja vierä viereensä kiinni toiseen päähän pöytää. Olutta ennätti hän lukea jo tusinan pulloa ja viinejä puoli. Ja lisää tuli yhä puotikamarista.

Hänen silmänsä välähti, hänen sieramensa suureniivat, hänellä oli suurisolkinen leveä nahkavyö kädessään. Se pyrki tekemään kaaren ilmassa ja ainoastaan suurin

ponnistuksin sai hän sen pakotetuksi kiristymään vyötäistensä ympäri.

— Käykää käsiksi jumalanviljaan — käykää käsiksi jumalanviljaan! kuuli hän vallesmannin kehoittelevan.

Hän seiso i reessään, oikaisihe pitkin koko pituuttaan . . . sisällä naurettiin ja hohotettiin ja laulettiin kuorossa: »helan går! helan går! — sumfrati rati — rati rallaa! — helan går!» — hevonen kiskaisi menemään ja retkahutti hänet pitkänään reen perään —

— Takaisin! huusi hän rengilleen. Pysähytä!

Mutta ennenkuin se ennätti tapahtua, hyppäsi hän reestä, riipaisi nahkavyön irti solestaan, syöksi sisään ja vetäisi, turkki auki reuhottaen, yhdellä tempaisulla alas pöydältä pullot ja pikarit, ja toisella paistit ja liemet ja lautaset. Sen tehtyään huusi hän, suu katkeran leveässä naurussa:

— Käykää pöytään, porsaat! Lakkikaa lätäköstä, kylän koirat! Se on Hellmanni, joka tarjoo! Mjukaste tjenare, mina herrar!

Ja ennenkuin ehtivät tyrmetyksistään tointua, oli hän jo tiessään, rekensä perässä retkallaan, ja nauroi mennessään niin, että ikkunat helisi.

— Minun mielestäni se nyt on oikein hyvä asia se raittius . . . se on oikein hyvä asia . . . oikein hyvä!

Ja ihan harrastuksena heitti nainen Suomettaren kassistaan, ja paperossia sytyttäessään, jolloin silmät menivät nautinnosta sirralleen, löysi hän vielä:

— Ja raittiusseurat ovat meidän maallamme mitä suurin onni . . . ja raittiusseurat . . . ja, mikä jok'ikisen . . .

ESIMERKIN VUOKSI

kuin tässä sanotaan, pappien tulee esimerkillään etunenässä käydä . . . se on jokaisen sielunpaimenen moraalinen velvollisuus seurakuntaansa kohtaan. Sentähden kuulutuksienkin siihen seuraan ja aion kaikin voimin sen hyväksi toimia.

Hän oli tuori pappi tuo, joka näin innostui, kaupungin seurakuntaan apulainen. Nyt hän keinutuolissaan keinui, sivusittain pöytänsä, katsahui silloin tällöin sen yhteis-Bulevardinkadulle ja puhui yhä samaan suuntaan ja luki aina uudelleen sanomalehdestä niitä polkkoja, joita »Kuuksi» oli siihen raittisuudesta kirjoittanut. Välistä heperi lakki ja puhe savun sekaan, jota paperossin päätä tuntuu aitas nautaan ja virtasi sieltä taas putkin paperossin kupetta takaisin. Ja se teki niin hyvää, että kasvoissa silloin tällöin vähän värähtelikin.

Toinen mies istui pöydän päässä ja poltteli hankin ja puhalteli laiskoja savuja huolettomasti nulloin minnekin

— Minun mielestäni se nyt on oikein hyvä asia se raittius . . . se on oikein hyvä asia . . . oikein hyvä!

Ja ihan hartaan näköisenä heitti maisteri Suomettaren käsistään, ja paperossia sytyttäessään, jolloin silmät menivät nautinnosta sirralleen, lisäsi hän vielä:

— Ja raittiusseurat ovat meidän maallemme mitä suurin onni . . . joka miehen pitäisi niihin seuroihin ruveta, jok'ikisen Suomen kansalaisen, miehen ja naisen. Ja, niinkuin tässä sanotaan, pappien tulee esimerkillään etunenässä käydä . . . se on jokaisen sielunpaimenen moraalinen velvollisuus seurakuntaansa kohtaan. Sentähden kuulun minäkin siihen seuraan ja aion kaikin voimini sen hyväksi toimia.

Hän oli nuori pappi tuo, joka näin innostui, kaupungin seurakunnan apulainen. Nyt hän keinutuolissaan keinui, sivusittain pöytänsä, katsahti silloin tällöin sen ylitse Bulevardinkadulle ja puhui yhä samaan suuntaan ja luki aina uudelleen sanomalehdestä niitä paikkoja, joita »Kuusi» oli siihen raittiudesta kirjoittanut. Välistä hupeni luku ja puhe savun sekaan, jota paperossin päästä tunki alas rintaan ja virtasi sieltä taas pitkin paperossin kupeita takaisin. Ja se teki niin hyvää, että kasvoissa silloin tällöin vähän värähtelikin.

Toinen mies istui pöydän päässä ja poltteli hankin ja puhalteli laiskoja savuja huolettomasti milloin minnekin

päin. Suoraan hän eteensä katseli, vasten uunia toiselle puolen huonetta ja siveli verkalleen viiksiään. Ei näyttänyt tarpeesta polttavan, mutta muuten vain jotain tehdäkseen.

— Mitäs arvelet? Sinä et puhu mitään . . . eikös se ole hyvä asia . . . minusta se on . . . se, se, se on . . . katsos nyt, kuinka tässä taas sanotaan, kuulehan, mitä väkeivistä juomista sanotaan . . .

— Kyllä minä sen tiedän . . . se on sitä yhtä ja samaa . . .

— Häh? Yhtä ja samaako? Ei ole sitä . . . et sinä ole tätä vielä kuullutkaan . . . katsos nyt: »Jos tahdotaan harastaa Suomen kansan joko aineellista tai henkistä parasta, jos tahdotaan ylläpitää kansamme siveellistä tarmoa ja säilyttää sen ruumiillista pontta, jotka molemmat ynnä kristinuskon kanssa ovat kaikkien kansojen elinehto ja joita kaivatessa seisotaan perikadon partaalla». . . niin! niin . . . ja sitten sanotaan: »niin löytyy kaiken tämän säilyttämistä varten keino, jota tähän aikaan melkein tekisi mieli sanoa ainoaksi, ja se keino sisältyy yhteen ainoaan huudahdukseen: pois kaikki väkevät juomat ja sijaan —»

— Limunaati ja teevesi!

— Ei, vaan ehdoton raittius sijaan! . . . Sinä panet tapasi mukaan pilkkaa, mutta ei se minun mielestäni ole näin tärkeässä asiassa ollenkaan paikallaan . . .

— En minä pane pilkkaa . . . heretkөөn vain jokainen juomasta, jos sen tarpeelliseksi näkevät, mutta tarvitaanko tuohon tuommoiseen välttämättömästi seuroja . . . heretkөөt ilman niitä!

— Mutta herkeäkö ne? . . . herkeäkö ne? Eivät herkeä! Se on nähty, etteivät herkeä. Ihminen on heikko eikä pysy pystyssä, jos ei muut holhoa sitä, jos eivät varjele ja näytä hyvää esimerkkiä, ne jos ei näytä, jotka itse ovat

lujemmat ja korkeammalla sivistyskannalla, niinkuin esimerkiksi papit... ja muut sivistyneet myös... ja niiden on siis moraalinen velvollisuus, varsinkin näinä uskottomuuden aikoina, jolloin riehuva realismi... hm... jaa, niin... eikö se ole niin?

Maisteri joutui lopulla puhettaan vähän hämilleen, sillä hänen vieraansa oli »uskottomuuden» ja »realismin» kohdalla vetänyt suunsa pieneen pilkalliseen hymyyn, niinkuin hänen tapansa oli.

— Mitä? Eikö se ole niin? uudisti maisteri.

— Niin kai se on, sanoi toinen... Ja sinä et siis maista tippaakaan?

— En tippaakaan.

— Helppo kai sinun lieneekin olla maistamatta, kun et koskaan ole siihen tottunut, etkä ole ollut kiusauksessa milloinkaan.

— Minäkö kiusauksessa? Sanonko minä sinulle, missä minä olen ollut ja miksi olisin voinut tulla... minusta olisi saattanut tulla yhtä suuri juoppo kuin kenestä tahansa.

— Sinustako? Elä kehu! Sitäpä en olisi uskonut, ellen olisi omin korvini kuullut!

— No, no, ei se ole aivan niin sanan mukaan otettava... mutta jonkun kerran... ylioppilasaikoinani... mutta Jumalan kiitos, se minun kyllä täytyy tunnustaa, että minulla oli hyvä koti ja ankarat vanhemmat, eikä meillä kotona juotu eikä muille tarjottu muuta kuin suurina juhлина... mutta siitä huolimatta minä olin, niinkuin jo mainitsin... ja niinkuin tässä sanotaan: »jos paha siemen kerran itämään pääsee, ei tiedä, milloinkaan se sieltä rehoittavan taimen pistää».

Hän tuli aina hartaaksi, kun puhui tästä mustepilkusta omassa elämässään, ja mielellään hän sen puheiksi ottikin.

— Mutta olkoon tämä meidän kesken... elä huoli siitä kenellekään puhua... ihmiset semmoista aina väärin ymmärtävät... ja sitä paitsi luulen minä puolestani tuon siemenen minussa jo tukehtuneen, eikä se ainakaan voi enää rehoittamaan päästä, jos koettaisikin sitä tehdä, kun kuulun raittiusseuraan.

Maisteri oli puhunut niin kauan, että paperossista oli tuli sammunut. Hartaasti hän sen sytytti ja sanoi vielä:

— Muuten, niin on ehkä suurin ja painavin syy, joka minua tähän seuraan pakottaa, se, että tahdon olla esimerkkinä muille heikommille.

Toinen mies siinä oli aikansa ääneti katsellut pappismiehen paperossinpolttoa ja kuunnellut, pienoinen hymy huulilla, hänen puhettaan. Paperossin pohjaan poltettuaan viskasi hän sen huoneen yli uunin eteen, solahutti itsensä huolettomaan asentoon jalat suorina ja pisti kätensä housuntaskuihin.

— Se olisi minun mielestäni oikea ehdottoman raittiuden seura, jossa ei edes tupakoitaisikaan, sanoi hän sitten haukotellen.

— Kuinka niin? kivahti maisteri.

— Niin vain, kun kerran yhtä nautintoa vastaan asetuu, niin asettuisi myöskin toista.

— Tuo se on aina viimeinen keino raittiusseurojen vastustajilla... kun ei voida raittiuspyrintöjä muuten ahdistaa, niin se aina tuodaan, se aina tuodaan muka kumoamaan. Mutta sen minä sanon, että se on suorastaan lapsellista... lindrigast sagdt, niin se on suorastaan lapsellista... heh!

— Miksi sinä noin kiivästut?

— Enhän minä kiivastu . . . ei kannata kiivastua. Mutta sano sinä, ihan todellako vertaat väkijuomain nauttimista tupakanpolttoon?

— Ne ovat aivan yhtä tarpeettomia molemmat.

— Erotus on kuitenkin äärettömän suuri, hyvä veli, niin suuri, että . . . toinen on jotain aivan viatonta, jota vastoin toinen . . . ja huomaa se, kuinka erilaiset ovat seuraukset!

— Minä en arvostele intohimon suuruutta seurauksien mukaan niin paljon kuin sen mukaan, missä määrin ne pitävät ihmistä orjanaan . . .

— Jaa, jaa, niin . . . kyllä minä nuo mielipiteet tiedän, tiedän aivan hyvin . . . ne on niitä uudenaikaisia, niitä Björnsonien ja Ibsenien mielipiteitä . . . heh, heh! Mutta sen minä sanon . . . minä tiedän, tai en minä tiedä, mutta minä luulen, että ne herrat norjalaiset ja muut Strindbergit, että ne polttavat yhtä kaikki ja yhtä paljon kuin me täällä Suomessa . . . heh! heh!

Maisteri oli ihan tosissaan, ja hänen suunsa oli väännyt happamen katkeraan hymyyn.

Vieras purskahti nauramaan ja nauroi pitkän, raikkaan naurun, mutta siitä suuttui maisteri niin, että nousi ylös ja alkoi kiivaasti kävellä edestakaisin lattialla.

— Elähän nyt suutu, veli kulta, että minua näin naurattaa . . . tupakoikaa te vain . . . eikähän todella taitaisi ollakaan ihmiskunnalle hyödyksi, jos yht'äkkiä herettäisiin juomasta ja tupakoimasta . . . mistäs varat saataisiin, niin kuin Toppo sanoo . . . jaa, niin, oletko käynyt »Työmiehen vaimoa» katsomassa?

— En minä semmoisia roskakappaleita!

— No, no, terve nyt sitten! Käy talossa! Ja eiä suinkaan anna viekoitella itseäsi jättämään pois tupakanpolttoa, jos sitä joku sinulle ehdottelisi.

— Poltathan sinä itsekin?

— Poltan, poltan, ja juon myöskin, kun haluttaa!

— Mitäs sitten siitä puhut? Mikset itse jätä ensin?

— Siksi, ettei minusta kukaan ottaisi esimerkkiä, kun en ole pappi enkä mikään.

— Pappi? Jos tuo oli pistokseksi aiottu, niin oli se huonosti osattu . . . heh!

Maisteri antoi toverinsa mennä ja oli vihainen. Muuten ei tämä ollut ensi kerta. Hyvin usein tapahtui, että hänellä tapaa suuttui entiseen koulukumppaniinsa.

Joka kerta käveli hän sen jälkeen aina pitkän aikaa lattialla, ennenkuin lauhtui. Tavallista kiivaammin käveli hän nyt.

— Mutta minä näytän! sanoi hän yht'äkkiä päättäväisesti, minät näytän, että herkeän polttamasta ennen kuin hän itse. Sinä luulet, etten voi . . . mutta koetetaan, näytetään niille todellakin! . . . heh! — Paha, ettet ole enää täällä, hyvä veli, niin saisit kuulla, että minä tällä hetkellä . . . kello viittä vaille puoli yksitoista . . . pannaan se mieleen . . . jätän pois tupakanpolton kuinka pitkäksi aikaa tahdon! Tuonne nakkaan paperossini, ja piiput saavat seistä koskematta hyllyllään . . . minä en liikuta niitä! Nyt on 30:s päivä tammikuuta.

Voitonriemu loisti maisterin silmissä, ja hän pöni vielä kerran tarkasti mieleensä, mikä päivä oli ja mikä tunti. Sen muistiinpanon kautta päätös sai ikäänkuin sinetin päälle. Ja muutenkin olisi hauska milloin tahansa vain puheeksi tultua sanoa, että silloin ja silloin jätin minä pois tupakanpolton enkä ole sen koommin sitä nauttinut.

Mutta muutaman hetken kuluttua tuntui kuitenkin omituisen turvattomalta. Tuli mieleen semmoinen salainen ja vähän vastenmielinen nykähdys, että ehkä oli päätös

senttään ollut vähän liian hätäinen . . . eihän oltu raittiusseuraankään menty, ennenkuin oli asiata tarkemmin mietitty. Mutta sama se, tehty mikä tehty! Tämähän onkin sitä paitsi pieni, vähäpätöinen asia!

Papin kansliaan tuli aamun kuluessa ihmisiä toinen toisensa perästä. Maisteri toimitteli kaikenlaisia asioita, puhutteli kävijöitä, neuvoi toisia ja tuntui mielessään niin varmalta ja voimakkaalta. Eikä tehnyt tupakkaa mieli ollenkaan . . . Luulikohan tuo todellakin, ettei tuommoista kuin tupakampoltoa voi jättää, milloin vain haluttaa! Ihmiset niin mielellään luulevat toisista samaa kuin itsensä.

Ja melkein uhkamielisesti levähytti maisteri kirkonkirjat auki ja heitti ne yhtä rennosti taas takaisin kiinni, ollen kaikin puolin ravakka toimissaan.

Pari kertaa sattui kuitenkin niin, että hän yhytti kätensä paperossipuntin suulta, tuosta, jossa se seisoi musteastian vieressä pöydällä . . . Menee vielä vanhan tavan mukaan, naurahti hän . . . On senttään omituista, kun ihminen johonkin tottuu . . .

* * *

Kaksi tuntia on kulunut siitä, kun päätös on tehty. Ihmiset ovat asiansa suorittaneet, ja maisteri on taas yksin kansliassaan. On ruvennut tuntumaan vähän tyhjältä. Tähän aikaan hän tavallisesti sytytti pitkän piippunsa ja istui sen kanssa keinutuoliin ajatuksiaan lepuuttamaan ja katsomaan ulos ikkunasta Bulevardinkadulle. Sieltä näkyi silloin aina vanhan kirkon torni taivasta vasten, ja sitä hän ihaili ja huomautteli siitä vierailleen.

Sen sijaan hän tällä kertaa lähti kävelemään edestakaisin kamarinsa lattialla. Kulki siinä pöytänsä luota keinutuolin taitse oven suuhun, ja palasi sieltä takaisin pöydän seuduille uunin sivuitse ja ohi piippuhyllyn, joka oli uunin kupeella.

Yht'äkkiä tulla kolisteli kansliaan jotenkin huonosti puettu mies, nähtävästi joku hampuusi.

— Mitä asiaa? — se kysyttiin vähän äreästi ja kärsimättömästi. — Nyt on jo vastaanoton aika ohitse.

— Herr pastor . . . antakaa anteeksi . . . ei ole minulla kelloa . . . köyhä, kovin köyhä, he — herr pa — hastor! Ja minä pyytäisin nöyrimmästi, jos olisitte hyvä ja antaisitte . . .

— Mitä? Tehän olette juovuksissa?

— Mi — hinäkö? Minä, herr pastor . . . e — e — en minä ole juov — vu — vu — vuovuksissa, vaan minua niin ni — hikottaa . . .

— Kuuleehan sen teidän puheestannekin, ja henkenne haisee viinalle tänne saakka!

— Niin, minä olen langennut, ja minä olen suuri syntinen — mies oli itkevinään — mutta jos saisin edes markankaan tai puolenkaan, että voisin ostaa leipää ja syödä, niin en minä enää joisi . . . en maistaisi tippaakaan . . . pastori uskoo sen, etten tippaakaan, vaikka pastori itse ta — harjoisi.

— Sillä ehdolla minä voin teille apua antaa, että lakkaatte juomasta ja menette raittiuden seuraan.

— Herr pastor, minä olen jo kuulunut raittiuden seuraan Turun kaupungissa, mutta minä olen uudelleen langennut . . . takaisin tähän suureen syntiin.

Sill'aikaa kun maisteri muoto ankarana käveli edestakaisin lattialla, siirtyi miehen nauru silmistä suu-

pieliin, mutta katosi aina heti kohta, kun pastori kääntyi päin.

— Ihmisellä täytyy olla voimaa himojaan vastaan taistelemaan . . . hänen täytyy osata pitää, minkä on kerran luvannut.

— Mutta ei minulla silloin ollut, vaikka olisin kuinka koettanut . . . mutta kyllä minulla nyt olisi enemmän.

— Minä kuulun myöskin raittiusseuraan, mutta en ole kertaakaan vielä ajatuksissanikaan lupaustani rikkonut.

— Herra pastori onkin jalo mies, ja herra pastori saarnaa niin ihanasti.

— Ihmisen täytyy voida pitää lupauksensa, minkä hän kerran on antanut, ja jos häneltä omat voimat näyttävät puuttuvan, tulee hänen Jumalalta lujuuutta rukoilla . . . joka aamu ja joka ilta. Sitä te ette varmaankaan ole tehnyt.

— Minä olin viime sunnuntaina kuulemassa, kun herra pastori saarnasi . . . saarnaako herra pastori huomennakin?

— Saarnaan. — Mutta tässä on teille nyt pari markkaa ja muistakaa se, ettette niitä viinaan kuluta . . . ainoastaan sillä ehdolla minä nämä teille annan, että menette heti kohta ja ostate niillä itsellenne leipää ja syötte.

— Minä syön, minä syön, herr pastor . . . kiitoksia . . . Jumala teitä!

Mies meni kadulle, katseli vähän aikaa rahojaan ja laskeutui kiireesti alas kapakkaan, joka oli kivijalassa.

Maisteri jatkoi kävelyään ja ajatteli itsekseen: »Kuinka minä olisin voinut vaatia häneltä lujuuutta, jos en voisi häntä siitä vakuuttaa, että itse sitä noudatan?»

— Ohoh! Jahah! niin!

Hän oli muuta ajatellessaan mennyt piippuhyllyn luo ja aivan erehdyksestä puhaltanut siihen piippuun, jolla hän

tavallisesti poltti. Nopeasti pisti hän sen paikoilleen eikä ollut huomaavinaan koko tapausta.

Olisi ollut vielä saarnan kirjoittamista huomiseksi jatkettava, mutta ei nyt tällä kertaa tuntunut olevan oikealla kirjoitustuulella. Sydänalassa oli omituinen tyhjiys... ehkä se oli nälkä. Mutta kello oli vasta yksi, ja päivälliseen saakka oli kokonainen tunti.

Vähän aikaa käveli maisteri vielä ja seisahtui milloin minkin ikkunan ääreen kadulla kulkijoita katsomaan. Muuankin siellä maalainen ajoi, reessään seisten ja hampaissa höyryävä käyrävartinen piippu. Ei ollut maisteri sitä ennen niin selvään huomannut kuin nyt, että kun näkee toisen polttavan, ihan tuntuu savun maku omassa suussa.

Mutta ajava maalainen katosi kulman taa, ja maisteri pani kalvosimet käteensä lähteäkseen ulos kävelyille.

Oli hän vähän hermostunut, kun katu oli hänen mielestään niin luvattoman liukas. Kuinka ei poliisi sen paremmin... siitä sietäisi melkein tehdä muistutus.

Tuossa kulki tämänaamuinen vieras, ja jostain selittämättömästä vastenmielisyydestä ei maisteri olisi siitä niin erittäin välittänyt, jos vanha koulutoveri olisi kulkenut sivu toisella puolen katua häntä huomaamatta. Vaan huomasihan se ja tuli suoraan kohti, paperossi huolettomasti suupielessä. Kotelon veti hän vielä palttoonsa pikkutaskusta ja tarjosi siitä tupakan ystävälleenkin.

— Ei kiitoksia.

— Mitä, etkö polta?

— En minä nyt.

— Mitä, oletko jättänyt — ?

— Luuletko sinä, etten minä voisi, jos tahtoisin?

— Voisit kai...

Se sanottiin vähän ivansekaisesti ääntä venyttämällä, eikä maisteri puhunut siihen mitään. Niin he kulkivat vähän aikaa ääneti.

— Minun täytyy mennä tänne vähäisen, sanoi maisteri ja aikoi kääntyä toiselle kadulle.

— Mitä sinä sinne? Tule nyt, tehdään kierros Esplanaadissa.

— Ei, ei minulla ole tällä kertaa aikaa.

— No, terve sitten.

Ystävä jatkoi matkaansa Esplanaadiin, mutta maisteri kiersi toista tietä kotiinsa... Ei, ei hän välistä mitenkään viihtynyt tuon miehen seurassa... hänessä oli joskus jotain niin kovasti epämiellyttävää.

Ei tahtonut kotona saarnan kirjoitus sujua. Ei löytänyt sopivia sanoja, eivätkä ajatukset pysyneet koossa. Ja kuinka kapa sitä nälissään voikaan? Oli hullua, ettei saanut päivällistä aikaisemmin! Mikä olikaan kummallinen kurina sisuksissa? Ihan niitä veti nurin kuin hihaa, aina vatsan pohjasta alkaen.

Vihdoin tuli päivällinen, ja hyvä lauantaipäivällinen se olikin. Matami oli pannut parastaan, ja sitä syödessä haihtui tuo kummallinen kurina ja unohtui mielestä nurinveto.

Syötyään heitti maisteri virkatakin yltään, pukeutui kotiviittaansa ja istahti keinutuoliin. Katseli milloin mitään huoneessaan ja hiveli kädellään leukaansa ja nenänsä vartta. Katseli kaappia, kattoa, seiiniä ja pitkän aikaa pellinnuoraa, jonka oli saanut joululahjaksi matamilta. Vaan ei niissä ollut juuri mitään erinomaista katsomista.

Siinä oli piippuhyllykin nuoran tupsujen alapuolella... piippuhylly piippuineen... siinäpähän oli...

Laskeva iltapäivä paistoi heleästi sisään ja loi ikkunan kuvan uunin kylkeen lähelle piippuhyllyä. Piiput nojasi-

vat rauhallisesti reikiinsä, ja tupakkalaatikko oli puoleksi auki.

Miten lie niin käynyt, mutta istuessa siinä ja leukaa ja nenänvartta sivellessä rupesi jotenkuten siltä näyttämään, että laatikossa oli kartuusi suurimmaksi osaksi murennettuna, vaan että vähän oli jäänyt murentamattakin... yhteen palloon. Ei muistanut sitä kuitenkaan oikein, eikä kuontunut sitä täältä asti näkemään nousematta. Ja niin se pani ilman aikojaan nousemaan ja katsomaan... Niinpähän oli, ei ollut se yksi muhkura murennettuna, sikseenpä oli eilen jäänyt. Vaikka joutihan tuon nytkin murentamaan.

Sen tehtyään työnsi maisteri laatikon kiinni ja alkoi jatkaa päivällistä kävelyään edestakaisin lattialla. Hän käveli hiukan epätasaisesti ja levottomasti, ryyppäsi pari kertaa vettä ja maisteli suutaan tyytymättömän ja epäluuloisen näköisenä.

Tuntui niin... sanalla sanoen, jotain oli varmaankin epäkunnossa. Ei hän ollut ollenkaan normaalitilassaan... ehkä hän oli jotenkin vilustunut. Tai oli vatsassa vika, kun suu maistui niin pahalle. Mutta ei se sittenkään aivan tavallista ollut, koska ruumiissa silloin tällöin pisteli, kuin olisi neulan kärellä koskettanut. Saattaa vielä tapahtua, että tässä tulee sairaaksi... ehkä niinkin sairaaksi, ettei kykene huomenna saarnaamaankaan.

Maisteri kulki peilin luo ja katsahti siihen. Sieltä näkyi mies, jolla oli otsa aivan rypyssä ja silmien alla kärsivä piirre.

Aurinko oli siirtynyt niin, että toinen puoli ikkunan kuvasta vielä valaisi uunia, toinen oli jo särkeytynyt piippuhyllyn päälle.

Hävytöntä, kuinka paljon pölyä on laskeutunut piippuhyllylle!... Puh, puh!... Ja piipunvarsiinkin on pöly

tunkeutunut pienintenkään koristuksien sisään! Kuinka sen sieltä hienoimpien silauksien pohjasta saaneekaan kokonaan lähtemään?

Vaan koetti maisteri sitä kuitenkin. Alkoi nenäliinallaan siivota kaikkia koloja ja kun oli saanut ne mieleisikseen, irtautti kopat ja tyhjensi ne poroastiaan. Puhui sitten kuhunkin varteen, pani kopat niihin taas paikoilleen ja puhui vielä kerran kaikkiin... koetteeksi, kulkisiko henki ulospäin. Veti myöskin... koetteeksi, kulkisiko henki sisäänpäin... Ja kulkihan tuo jotenkin.

Vaan kylläpä tuoksui tuo tupakkakin... aivan laati-kosta saakka ylös nenään, vaikka olisi seisonut ihan suorana. Ei ollut maisteri ennen niin huomannut tuota tupakan kovaa tuoksumista. Kuinkahan olisi oikeastaan sen haju, jos aivan likeltä nenäänsä hengittäisi? Tai jos kerran kujeillessaan sitä nuuskaisi?

Siinä virkineessä viihtyi mieli vähän aikaa, mutta illan hämärtäessä eneni kaipuu ja tyhjyyden tunne. Vielä oli pari tuntia raittiusseuran illanviettoon, joka alkoi vasta kello 7. Saarna olisi kyllä ollut huomiseksi kirjoitettava, mutta ei tuntunut olevan inspirationsia, ei minkäänlaista. Maisteri katseli tekstiä, luki evankeliumin ja rupesi miettimään. Mutta ajatusten eteen oli laskeutunut harmajan hämärä, yhtätasainen esirippu, jota ei saanut mitenkään nousemaan.

Ei osannut ryhtyä mihinkään, ja kaikki vaivasi ympärillä. Huonekin oli aivan kylmä... ainakaan ei se ollut tarpeeksi lämmin! Hävytön matami! Miksei hän lämmitä, niin ettei tarvitse palettua!

— Miksei matami lämmitä minun huoneessani, vaikka minä olen käsenyt? sanoi hän ankarasti keittiön ovelta.

— Voi, kulta pastori, kyllä minä lämmitän... Vaan kun pastori ei ennen ole vaatinut näin aikaisin...

— Täällä on niin kylmä, että hampaat suussa kalisee.

— Herra varjelkoon... pastori ei varmaankaan ole oikein terve... pastori on niin bleeki, että...

— Niin, en luultavasti olekaan oikein terve. — Ja sen sanoi maisteri niin synkällä äänellä, että tuli siitä itsekkin vakuutetuksi, ettei hän voinut aivan hyvin.

Matami ehdotti lääkäriä, mutta ei maisteri tahtonut.

— Ei se ole mitään vaarallista... Muuten niin minä olen jättänyt pois tupakanpolton, ja matami taitaa saada kantaa piippuhyllyn vinnille.

— M i n k ä t ä h d e n on pastori niin tehnyt? huudahti matami miltei kauhistuen. — Niin no, siitähän se sitten onkin, kun pastori on sairas... minkä tähden on pastori niin tehnyt, että on jättänyt...?

— Sentähden, että se oikeastaan on tarpeeton nautinto.

— Voi, voi... (ja matami nyökäytteli nyt säälivästi päätään)... voi, voi, kuinka ne nykyajan ihmiset laittelevat itsensä kanssa... vasta herkesi pastori mitään maistamasta... ei pastori ota edes ruokaryyppyäkään, joka kuitenkin on niin terveellinen ottaa, niinkuin minun miesvainajani sanoi... ja nyt pastori ei enää poltakaan... ja mihinkä sitten kaikki piiput joutuvat!

— Matami on hyvä ja viepi ne vinnille.

— Herra jesta! Vinnillekö? Pastorin farffaarin vanhat, kauniit piiput? Minun mieheni antoi minulle kanssa kerran piippunsa ja sanoi, että minä panisin sen piiloon... ja samalla kertaa hän herkesi ruokaryyppyjäkin ottamasta, kun tohtori oli ordineerannut. Mutta häntä rupesi vilustamaan, niinkuin nyt maisteria, eikä ollut matsmältningä... muttakun alkoi taas uudelleen polttaa ja ottaa ruokaryyp-

pyjä, niin tuli aivan terveeksi. Tahtooko pastori, ihanko totta, että minun pitää viedä piiput vinnille?

— Jaa, no . . . ehkä ne nyt kuitenkin saavat siinä olla . . . vieraita varten. Ja hyväähän tekee ihmiselle olla kiusauksen alaisena.

— Ei pastorin pidä mennä sellaisiin ytterliheeteihin . . . ei pidä mennä . . . ja pastorin pitää muistaa, että pastorilla on vanha mamma, varoitti matami vielä mennessään.

Uunin lämmitessä alkoi tulla kaikenlaisia epäilyksiä.

Raittiutta pitää ehdottomasti ja järkähtämättä harrastaa, esimerkin vuoksi ja heikoille kehoitukseksi, se on välttämätöntä. Mutta tupakanpolton itseltään kieltämisessä, kenelle siinä voi esimerkkinä olla? Ei kenellekään! Ei kukaan sitä edes huomaakaan. Ja tuskin innokkaimmat absolutistitkaan sitä vaativat. Olisikohan sitä paitsi raittiusasialle hyödyksikään, jos sen jäseniltä liiaksi vaadittaisiin? Menisi nyt ja esimerkiksi vasta parantuneelta juopolta hänen piippunsa tai sikarinsa tai paperossinsa riistäisi, niin silloin varmaankin useimmat vaipuisivat takaisin entiseen paheeseensa. Se olisi juuri sitä, josta sanotaan: »jännittää jousi liian tiukalle, kunnes se katkeaa». Hulluutta se olisi, suurinta hulluutta . . .

Kello lähenei vähitellen seitsentä ja aika oli lähteä illanviettoon. Sinne oli aina hauska mennä istumaan teekupin ääreen . . . ja poltella hienoja paperosseja. Eikä kukaan sanonut, että siinä istuttiin viftaamassa. Ja sen todistuksen olivat monet vanhat juopotkin antaneet, että siellä istuessa ja puheita ja laulua kuunnellessa kului aika paljoa hauskemmin kuin kapakassa ennen.

Jokin asia kuitenkin teki, ettei lähtö siihen seuraan tällä kertaa tuntunut aivan yhtä hauskalta kuin muina lauantai-iltoina. Mutta päätti hän kuitenkin sinne mennä.

— Jahah, arveli hän mennessään vähän katkerasti, nyt sitä siis on päättänyt olla polttamatta . . . saas nähdä, mitä muut siitä asiasta arvelevat. Somapa olisi tiedustella, mitä mielipiteitä seurassa yleensä on tupakanpoltosta.

— Mutta todellakin! huudahti hän mielessään, ja katkeruus katosi kokonaan. Sopiihan ottaa illan kuluessa keskustelun aineeksi tämä asia! Tehdä esimerkiksi semmoinen teesi: »Onko tupakanpolton poistaminen, ja jos on, niin missä määrässä se on välittömässä yhteydessä raittiusseurojen tehtävän kanssa?» Mitään varsinaista päätöstä ei tietysti voitaisi vielä tehdä, sillä asia oli kovin valmistamaton. Esitelmän tapaisen saattaisi hän siitä kuitenkin jo tällä kertaa pitää. Esipuhe voisi alkaa esimerkiksi näin: »Yksi nykyajan enimmin juurtuneita heikkouksia tai, jos niin tahtoo sanoa, pahoja totutuita tapoja, hyvät herrat ja naiset, on tupakoiminen». Sitten kävisi leikillä viittaaminen siihen, että »vaikka tämä oikeastaan ehkä koskee vain meitä miehiä, niin pyydän kuitenkin arvoisien naistenkin huomiota muutamaksi hetkeksi», jonka jälkeen olisi tilaisuus siirtyä tarkastelemaan tupakanpolton historiaa, kuinka ja mistä se on tullut Eurooppaan j. n. e. Sen tehtyä saattaisi puhua niistä aineista, joista tupakka on kemiallisesti kokoonpantu, ja vihdoinkin aloittaa varsinaisen esitelmän tupakan turmiollisista vaikutuksista.

Maisteria miellytti alussa hyvin tuo tuuma tupakan johdosta pidettävästä esitelmästä. Mutta kun hän kulki katua kokouspaikkaan, rupesi näyttämään siltä, että ehkä kuitenkin on parasta antaa asian tällä kertaa raueta. Ehkei ole tarpeellista vielä ottaa sitä julkisesti puheeksi, ennenkuin on kuulustellut yksityisten mielipiteitä asiasta. Kenties on suurikin osa seuran jäsenistä tätä kysymystä vastaan . . . ei

se ole varmaa, mutta hyvin on kuitenkin luultavaa. Voi olla montakin, jotka eivät tahdo yhdistää tärkeätä raittiusasiata muihin sivuseikkoihin, jotka saattaisivat siihen häiritsevästi vaikuttaa ja hajoittaa seuran vielä verrattain vähäisiä voimia . . .

Tämä viimeinen ajatus varsinkin puhui pontevasti entisiä mietteitä vastaan. Ja yksi lisäsyö niitä vastaan oli vielä sekin (ei maisteri näitä syitä suinkaan etsinyt, mutta itsestään ne tulivat!), ettei maisterin mielestä hänen sopisi tuoda esille tätä ihka uutta kysymystä. Niitä olisi aina ihmisiä, jotka selittäisivät sen siksi, että tuo nyt tahtoo olla muita etevämpi, tahtoo loistaa uusilla ehdotuksilla. Ja pappismiehen pitäisi semmoista välttää.

Eikä hän, kun oikein ajatteli, katsonut tarpeelliseksi puhua kenellekään omasta päätöksestäänkään. Kun muutoksen tarve tulisi useimmissa omintakeiseksi vakaumukseksi, niin olihan siitä sittenkin aikaa tehdä yhteinen asia.

Näissä mielteissä ollessaan oli maisteri jo ehtinyt päästä Erottajatorille, ja punainen lyhty tupakkapuodin oven päältä Mikonkadun kulmasta oli alkanut tuikkia. Ei hän sitä oikeastaan katsonut, mutta siinä se vain seiso i ja näkyi hänen silmiinsä, niinkuin esineet välistä väkisinkin näkyvät, vaikkei niihin juuri huomiotaankaan kiinnitä.

Koko ajan, kun maisteri sitä kykeni näkemään, se sillä tavalla hänen silmäänsä tahtomatta näkyi. Mutta kuta likemmä hän tuli, sitä enemmän hän sitä tahallaankin tarkasteli. Ja sitä mukaa rupesi se tuomaan muistojakin mieleen . . . ei mitään kaukaisia, eilispäiväisiä, toispäiväisiä, niin pitkälle kuin muisti. Miellyttävä myyjätär tuli mieleen, tulivat viehättävään järjestykseen ladotut paperossilaatikot ja hienon sikarin tuoksu. Illanviettoon mennessään hän aina poikkesi tuohon puotiin, kysyi milloin mitäkin uutta

hienoa tupakkalajia ja valitsi ja maisteli neidin milloin mitäkkin ehdotellessa.

— Richmond? Bostanjoglo? Med eller utan munstycken? * kysyi neiti.

— Kanske jag får med munstycken en låda bostanjoglo. **

— Jaha . . . en låda . . . 75 penni . . . var så god! ***

Sitten se neiti avasi saksen kärellä laatikon, maisteri otti yhden paperossin, sovitti sen ruusupuisen karan sisään, pisti hitaasti suuhunsa ja veti vielä hitaammin kaasuputkesta tulen. Sen tehtyään hän lähti ulos pitkin Esplanaadia verkalleen astumaan, hienohajuista paperossia poltellen.

Tavallista tietään maisteri nytkin kulki, mutta ei hän poikennutkaan tupakkapuotiin. Katsahtihan vain sinne sivukulkiessaan toiselta puolen katua. Herroja siellä näkyi olevan, ja miellyttävän neidin vaalea tukka väikkyi niiden välissä, ja puoleksi paljas käsivarsi ojentui vähän väliä ylös hyllylle laatikoita ottamaan ja panemaan.

Sen maisteri näki, mutta ei häntä huvittanut sinne mennä. Eikä muutenkaan huvittanut koko Esplanaadi, ei valoisaat ikkunat eikä ohii häärivät ihmiset.

Ylipäänsä tuntui hänestä, ettei hän välittänyt mistään. Kaikki harmitti . . . ei erityisesti juuri mikään, mutta kuitenkin kaikki yhteensä.

Ja kaikkein äreimmällä äänellään huusi maisteri ajurin ja käski ajaa raittiusravintolaan.

* * *

* Imukkeen kanssa vai ilman. — ** Ehkä saan laatikon bostanjogloa imukkeen kanssa. — *** Jaha . . . yhden laatikon . . . 75 penniä . . . olkaa hyvä.

Muutaman tunnin kuluttua palasi maisteri kävellen samaa tietä takaisin illanvietostaan eikä ollut ollenkaan paremmalla päällä kuin sinne mennessäänkään.

Ei hän illanvietossa viihtynyt ja siksi hän sieltä kesken lähtikin.

Kaikki muut tuttavat olivat jo siellä, kun hän sinne tuli. Pöytänsä ääressä ne istuivat, mikä suklaata, mikä teetä juoden . . . ja kaikki ne polttelivat.

Maisteri istui eri pöytään vähän matkaa syrjemmäksi muista, ja hänkin tilasi teelasin. Mutta ei höyryävän teen tullessa tuntunut hetikään sitä samaa nautintoa kuin ennen, jolloin jo paperossi oli pöydälle asetettu heti juotua syytettäväksi.

— Mikäs meidän maisterilla on, kun on niin onnetoman näköinen? kysyi muuan tuttavista, tuli luo ja löi häntä kädellään olkapäälle. — Onko maansa myönyt ja rahansa juonut? Mikä on? mikä on? Aijai, ehkäpä on rakastunut?

— Ei mikään, vastasi maisteri kuivasti. — Tuo nyt on sukkela mielestään, ajatteli hän, kun tuttava oli mennyt, ja tuhkaisi pilkallisesti sieraimiinsa.

Siirtyi hän siitä kuitenkin kohta muiden pöytään, kuunnellakseen mitä siellä keskusteltiin.

Siinähän keskusteltiinkin juuri parhaillaan tupakanpoltosta. Joku oli lukenut muutamasta ulkomaan sanomalehdestä, että tupakanpolto on terveydelle vahingollista.

Sen kaikki myönsivät, että tupakka jossakin määrin sisälsi epäterveellisiä aineksia ja että sen nauttiminen oikeastaan on tarpeetonta, mutta kun siihen kerran oli tottunut, niin . . .

— Sillä lailla juuri sanottiin ennen, kun ehdotonta

raittiutta vastustettiin... kun kerran on tottunut...
sanoi maisteri muiden sekaan ja hymähti ivallisesti.

— Tupakanpoltto on kuitenkin aivan eri asia! huu-
dahtivat heti kohta yhteen ääneen useat muut.

— Tupakanpoltto on aivan eri asia, lisäsi esimieskin
karistaen tuhkaa paperossinsa päästä ja pitäen otsaa vii-
saissa rypyissä. — Ei sitä voi juoppouteen verratakaan,
vaikka kyllä saattaa totta olla, ettei se muutamien orga-
nismille voi terveellinenkään olla. Vaan mitään moraa-
lista turmiota ei tupakka kuitenkaan tuota, niinkuin vä-
kevät juomat, joiden vaikutuksen me kyllä tunnemme.
Vasta juuri luin erään kotimaisen lääkärin lausunnon
tämästä asiasta, jossa hän sanoo siihen suuntaan, että siihen
suureen huviin nähden, jonka piippu työmiehelle tuottaa,
olisi väärin sitä häneltä sen vähäisen epäterveellisyyden
takia riistää. Kohtuullisesti nautittuna en luule siis tupa-
kan mitään erittäin vaarallista olevan, vaikka ryyppäimi-
nen sitä kyllä on. Mutta niinkuin sanoin jo, nämä ovat
kaksi aivan eri asiaa.

— Tietysti, tietysti!

— Muuten olen myöskin jostain lukenut, että jos
ankara tupakkamies äkkiä jättää polttamisen, saattaa hän
sairastuakin siitä.

Maisteri ei voinut siihen olla laimeasti sanomatta:

— Niinkuin juopot ja morfinistitkin.

— Aivan niin, niinkuin juopot ja morfinistit, mutta
erotus on kuitenkin suuri, sillä tietysti ei voi tupakan-
poltoa näihin paheisiin verratakaan.

— Niin, en minä sitä sanokaan, myönsi maisterikin.
Siihen loppui keskustelu, sillä salista alkoi kuulua
laulua ja kaikki menivät sinne.

Maisteri ei mennyt, vaan jäi istumaan paikoilleen.

Hänestä hämärästi tuntui, että esimiehen puheet eivät olleet oikein johdonmukaisia, mutta hän ikäänkuin ei viitsinyt vaivata itseään ajattelemalla, missä kohden ne eivät olleet. Eikähän tuo oikeastaan niin tärkeätä ollutkaan. Ja siinä ainakin oli esimies oikeassa, kun sanoi, niinkuin hän itsekin oli sanonut, että ero on suuri juopon ja tupakkamiehen himojen välillä.

Laulu ja soitto sitä paitsi haihduttivat hänen mieltänsä muuanne. Kaunis kuoro siellä lauloi, ja kaikki olivat innostuneet. Maisterikin muuttautui salin ovelle ja koetti varpailleen nousten nähdä laulajia. Laulun loputtua taputti sivuhuoneisiin palauva yleisö käsiään joka haaralla.

Sammuneet paperossit sytytettiin suurella nautinnolla uudelleen, ja eräs tuttava tarjosi maisterillekin avattua koteloaan, jossa loikoi limikkäin hienoja Venäjän paperosseja.

Maisteri otti huomaamatta niistä muutaman, mutta muisti samassa aamullisen päätöksensä. Aikoi antaa paperossin takaisin, mutta tuttava oli jo kotelonsa sulkenut, niin että maisterin täytyi pitää paperossia kädessään.

— No, ja tulta myös, sanoi tuttava ja otti kynttilän pöydältä tarjoten sitä maisterille, samalla kuin itse siitä sytytti.

— Minä herätän tarpeetonta huomiota, jos en sytytä, ajatteli maisteri ja sytytti.

Mutta pari savua vedettyään hän heitti paperossin tuhka-astiaan ja siirtyi toiselle puolen huonetta.

Siellä hän istui vähälle aikaa useammalla tuolilla, eikä hänellä ollut halua liittyä kenenkään seuraan.

Ja paperossi tuolla tuhka-astiassa savusi suotta ilmaan. Monta kertaa tapasi hän itsensä sinnepäin katsomasta, ja lopulta hän suorastaan suuttui. Meni kenellekään hyvästiä

sanomatta eteiseen, polki vihaisesti kalossit jalkaansa, heitti palttoon hartioilleen ja lähti kotiinsa.

Hän oli niin harmissaan, että miltei hammasta puri. Ei siitä, että oli päätöksensä rikkonut. Olihan hän ollut suorastaan pakotettu, ja se ei suinkaan ollut päätöksen rikkomista . . . Minkä päätöksen? Tuo tämänaamuinen hetken puuskaus, ei se ollut mikään päätös. Sitä paitsi harmitti häntä kaikki päätökset! . . . Päätös, päätös, matki hän ja venytti sitä leveää sanaa vieläkin leveämmäksi . . .

Ja sen hän sanoo — niin kulkivat kiivakat ajatukset yhtä tahtia kiivaan kävelyn mukana — sen hän sanoo, että hän voi, jos tahtoo, lakata polttamasta. Mutta hän ei tahdo, sillä se on luonnonlakia vastaan. Se on sokea fanaatikko, joka ei ota huomioon oman fysiikkansa vaatimuksia! Yht'äkkiä? Ilman mitään syytä? Herkeäisi syömästä samalla . . . ja eiköhän tosiaankin kerran sitäkin vaadittane . . . heh! »Kaikki tai ei mitään!» heh! heh! — Hah, hah, hah! . . . Ja maisteri yltyi kaikelle tuolle ihmisten hulluudelle niin nauramaan, että ohikulkevat pysähtyivät katsomaan . . . Sehän olisi mainio pala »Matti Meikäläiseen» tuo, että eiköhän ne Ibsenit ja Björnsonit vielä vaadi syömisenkin lakauttamista! Siinähan juuri oli se heidän »kaikki tai ei mitään!» . . . Hah! hah! hah!

Mutta teeveden raatelema jälki oli kielellä ja suulaessa ja kurkkutorvessa vielä silittämättä ja parin savun makuun päästyään huusi se huutamalla lisäviihdykettä suureen tuskaansa ja kiljui kiljumalla kiireistä apua. Se toi totiset mietteet, ja ilo katosi.

Huh! — Niin puistatti kuin olisi ollut horkka tulossa. Oli miten oli, mutta se on ainakin varma, ettei organismi ole normaalitilassaan. Sanotaan, että jos organismilta jotain yht'äkkiä kieltää, johon se on tottunut, niin usein

tapahtuu, että joku piiloutunut taudinsiemen irtautuu ja tekee kummia. Niin jossain kirjassa sanotaan... Kuinka kauan hän on ollutkaan polttamatta? Likemmä kaksitoista tuntia... Kuka ties? ... Ehk'ei se nyt kuitenkaan niin pian... Mutta ainakaan ei ole syytä kauemmin...

Ja sattui niin, että hän juuri nyt tuli tupakkapuodin oven eteen punaisen lyhdyn alle... ja sattui niin, että joku herra juuri meni puotiin ja jätti oven auki... ja silloin sattui vielä niin, että maisterikin pistäytyi jälestä.

Vaan hän ei ottanut lakkiakaan päästään, ja synkän ja tyytymättömän näköinen oli hänen muotonsa, kun hän pyysi saadakseen jotain tupakkaa.

— Hva' får de' lof att vara.*

— Mitä tahansa, sanoi maisteri kolkosti.

— Kanske får de' lof att vara richmond... eller rettig... eller...? **

— Antakaa sitten vaikka rettigiä.

— Jaha! Var så god! Kanske får jag öppna lådan? ***

— Kyllä minä saan sen itsekin auki.

Neiti katseli vähän kummastellen. Verkalleen avasi maisteri laatikon, niinkuin olisi avannut pillerilaatikon... naama happamena ja otsa rypyssä. Hän tunsu sen itsekin hatun alta, että se oli rypyssä, otti vastenmielisen näköisesti paperossin sormiinsa, pyöritteli sitä hetken ja pisti sen viimein huuliensa väliin... Tulihan oli myöskin otettava, kun oli kerran tupakankin ottanut. Tuli oli tässä sama kuin vesi ja sokeri pahanmakuisia pillerejä niellessä. Eikä hän siis ollut sen lauhemman näköinen päätä kaasuliekkiin lähentäessään. Hän oli tuntevinaan, että tämä tupakoimi-

* Mitä saa olla? — ** Ehkä saa olla richmondia... tai rettigiä... tai...? *** Jaha! Olkaa hyvä! Ehkä saan avata laatikon?

sen aloittaminen oli hänelle hyvin vastenmielistä . . . kun kerran oli aikonut sen jättää . . . Mutta minkä sille taitaa, kun jättäminen nähtävästi on epäterveellistä. Vaan luultavasti tämä paperossi kuitenkin on viimeinen . . .

— Hyvästi, murahti maisteri lähtiessään, painoi hattunsa vieläkin syvemmälle ja nosti kauluksen pystyyn.

Mutta ensimmäisiä askelia kadulla ottaessa olivat jo alkusavut pyyhkineet synkän mielen syvimmät rypyt hänen kasvoiltaan. Raukeata ja välinpitämätöntä oli vielä kävely kadun poikki Esplanaadin puoleiselle käytävälle. Mutta sydän tykytti jo kuitenkin niin kiivaasti, että piti välistä hengittää liika hengähdys lisää.

Ripeämmäksi keveni sentään käynti askel askeleelta, ja hänen kääntyessään Edlundin nurkalta takaisin oli mieliala yhtä hilpeä kuin aina ennenkin näin Esplanaadia kävellessä . . .

Ilta oli kirkas, tummansininen taivas välkkyvässä tähdessä. Kas todellakin! Ja kuinka ei hän sitä äsken huomannut, eikä iltaseuraan mennessään! — Hän veti pitkän savun keuhkoihinsa ja antoi silmänsä liukua katuvartta pitkin lyhdystä lyhtyyn. Siellä täällä hohti tavallisten joukossa joku punainenkin tupakkapuotien oven päältä . . . ja tuolla aivan perällä helotti pyöreä sähkölamppu synkkänä kohoavan Kiseleffin kivimuurin seinästä. Ruotsalainen teatteri myöskin siinä, ja valolla täytetyt lämpiön ikkunat . . . Se on sentään hävytöntä, että tuo rakennus on kansan vihamiesten hallussa . . . noin korkea ja noin kaunis. Jos hän olisi rikas, hän sen heti kohta lunastaisi ja antaisi suomalaisen teatterin haltuun. Jos vain olisi rahoja . . . mutta sepä se on, ettei niitä ole . . . Mutta jos olisi, niin laskisi hän ne isänmaan alttarille. Sillä Suomi on köyhä, ja sitä pitää auttaa, tehdä työtä sen parhaaksi, minkä voi. Mutta niitä on pal-

jon, joille isänmaa ei ole minkään arvoinen... ne sen kieltä vainoavat, halveksivat sen varsinaista kansaa...

Niin vaelsivat maisterin isänmaalliset mietteet, mutta repaleinen pikku poika oli hänet keksinyt ja juoksi hänen jälessään...

— Snälla herrn, ge' mej en liten slant... snälla herrn ge' mej en liten slant... *

— Etkö sinä osaa suomea, poika... pyydä suomeksi niin saat.

— Ja' förstår int' finska.**

— Enkä minä ymmärrä ruotsia.

— Snälla herrn, var så go'***...

Maisteri lähti menemään eikä ollut enää poikaa kuulevinaan, joka vähän aikaa kättäen jälestä juoksi. Vetä viimeiset savut vanhasta paperossista ja otti siitä tulen uuteen, ennenkuin nakkasi pois.

Veres savu hiveli mielen yhä hilpeämmäksi, sydän melkein teiskasi tyytyväisyydestä, huulet yhä hymyilivät, ja silmä hyppeli virkeästi paikasta paikkaan... ylös Grönqvistin kivikartanon ylimmille koristeille, jotka tummaa taivasta vasten vieläkin tummempina varjostivat... sieltä alas nurkkia pitkin valoisein puoti-ikkunoihin, joissa vaakaasti ja kylmästi lemottivat sähkölamput, mutta levottomasti ja kiihkeästi paloivat kaasuliekit. Ja ikkunoiden ohitse suikkelehti ihmisten päitä.

Vielä yhden retken teki maisteri Esplanaadin päähän ja poltti vielä yhden paperossin yksillä tulilla. Mutta sitten lähti hän verkalleen nousemaan Erottajalle ja Boulevardinkadulle päin.

* Hyvä herra, antakaa minulle pikku lantti... — ** En ymmärrä suomea. — *** Hyvä herra, olkaa hyvä...

Kotiin tullessa näkyi portin pieleen veltosti nojaavan joku olento.

— Hyv' — il — il — iltaa, herr pastor . . . heh, heh, heh! Pastor ei pidä panna pahaks, että minä . . . minä menin suoraan kapakkaan . . . mutta ei minulla enää ole ei yhtä slanttia . . . aivan juov — vuv — vuovuksissa . . . heh, heh, heh! — Pastor antais yks viis penniä, että minä . . . eli pastor antais edes tuo paperossistumppi . . .

Tuo tuli niin odottamatta häiritsemään hyviä sopu-soinnun tunteita, ettei maisteri ensin saanut sopivia sanoja suuhunsa.

— Sinä olet siis juonut, vaikka . . . sanoi hän sitten, mutta ei tullut jatkaneeksi.

— Vaikka jo lupasin . . . lupasin . . . heh, heh! Mitä ihmisen lupauksista . . . ei se osaa pitää, mitä lupaa . . .

— Minä annoin sinulle kaksi markkaa sillä ehdolla, että ostaisit leipää . . .

— Sillä ehdolla . . . jaa, sillä ehdolla . . . katsokaa herr pastor, tuota . . . sillä ehdolla . . . niin, että se ei ole niin, herr pastor, että tuota ihminen . . . immeinen . . . ihminen . . . että elää yksistään leivästä . . .

Mies viittiloï sormet harrallaan alas katuun ja ylös lyhtyä kohti, ja tuli sitä tehdessään aivan likelle maisteria, koettaen tavoittaa häntä palttoon napista. Maisteri vetäytyi sitä mukaa taapäin . . .

— Niin, sillä ehdolla . . . ja tilaisuudella . . . mutta liha on heikko, vaikka henki on . . . henki on . . . kuinka se on se paikka, herr pastor?

— Mene tiehesi sinä!

— Että tuota . . . ei pastor saa mennä . . . yksi pape-rossistumppi . . .

— Jos et sinä nyt heti kohta korjaa luitasi tästä,

niin minä huudan poliisia, sanoi maisteri vihaisesti porsuansa ovesta, jonne mies oli seurannut häntä.

— Huudan poliisia . . . huudan poliisia . . . minä huudan itse poliisia, ettei pastorin tarvitse . . . poliisi, poliisi!

— Lurjus! mutisi maisteri ja sulki ovensa. — Tuommoinen renttu, uskaltaa tulla koskettamaan.

Maisteri oli vihainen, mutta sytytettyään kynttilän ja alkaessaan laittaa tuota kotiasuunsa hän pian kuitenkin lauhtui . . . Pitäähän sääliä tuollaisia onnettomia olennoita, jotka uudelleen ja aina uudelleen lankeavat . . . eihän ole oikein heitä liian ankarasti tuomita . . . Hohhoi!

Maisteri oli riisunut pitkäntakin, pukeutunut koti- viittaansa ja pistänyt tohvelit jalkaansa. Sitten hän oli sytyttänyt piippunsa ja istuutunut keinutuoliinsa, sivuittain pöytään . . .

Hm! — Se oli siinä tupakoidessa ja kiikkuessa maisterin ainoa ajatus, eikä hän siitä tahtonut sen pitemmälle päästä.

Vähän ajan päästä kuului matami tulevan sisään ruokatarjotinta tuoden. Maisteri antoi hänen tulla eikä puhunut mitään. Mutta jo ovesta huudahti matami:

— Sissoh! — No, nyt pastori taas polttaa piippuaan . . . se on parasta . . . no, nyt minä taas tykkään pastorista!

Matami tuli aivan maisterin eteen ja loisti niin vilpittösti riemua, että maisterinkin piti hymyillä . . .

— Eikä pastori turhaan kiusaa itseään . . . se veisi kaiken aptiitin ja humöörin . . .

— Niinkö matami luulee?

— Niin se on, minun miesvainajanikin . . .

— Kyllä minä aion kuitenkin vähitellen totuttaa itseäni pois.

— Jaa, vähitellen . . . se on toista, että vähitellen . . . niin pastori voi tehdä, jos tahtoo . . . mutta ei äkkipikaa . . .

se ei ole terveellistä . . . Hyvää yötä, pastori! Jumala pastoria varjelkoon!

— Hyvää yötä, matami.

Vähän haukattuuan käänsi maisteri keinutuolinsa pöytään päin ja alkoi kirjoittaa saarnaansa. Se sujui kuin vettä valaen. Tunnissa sivalsi hän sen valmiiksi. Vaan kun hän lopetti työnsä, könötti poroastian laita täynnä puoleksi poltetuita paperosseja kuin ilmaan ojennetuita kannuunia.

Sänkyyn mennessään sytytti hän vielä piippunsa, poltteli sitä ja antoi kynttilän olla sammuttamatta niin kauan kuin piippu paloi.

Vilahti siinä savupilviä nieleksiessä sivumennen mieleen muuan ajatus omantunnon moitteesta. Mutta kohta se kuitenkin katosi muiden ajatusten taa. Ja maisteri oli vakuutettu olevansa tottunut omantunnon ääntä kuulemaan. Silloin kun se ei sen kovemmin nuhtele, silloin ei siinä tietysti ole mitään pahaakaan, että tupakoi. Sitä paitsi oli tuo niin kovin vähäpätöinen asia.

Sitten maisteri asetti piippunsa lattialle tuolin varaan seisomaan, puhalsi huoneensa pimeäksi ja kääntyi seinään päin maata.

Kuopion rannassa soivat lähtevien laivain kellot jo toiseen kertaan. Elias Lönnrot oli isoin ja komein laiva, joka vei matkustajia etelään päin, Helsinkiin ja muualla, ja sen kello aloitti ensiksi. Sen soinnassa yhittyä soimaan pienempäin laivain kellot, ja ne hoksivat ystävänsä, laivan keuhkensa.

HELSINKIIN

Oli sunnuntai-aamu, jolloin joutilas väki yärtävään tulee rantaan katsomaan, ketä lähree. He tulevat kiireissään yli satamatorin, ovat hommassa, niinkuin olisi heillä pelko myöhästymisestä. Laivasillalle tultua katsellaan tukeasti ja terävästi, niinkuin olisi asia jotain tavata. Mutta sitten rauhoitutaan ja asetutaan vähän taammaksi tarkastamaan niitä, jotka ovat lähtevän näköisiä.

Antti oli ylioppilas. Hän oli suorittanut turkintonsa meina kevännä ja oli nyt lähdössä ensi lukukaudekseen Helsinkiin lukemaan. Hän seisoi laivasillalla lähellä kululautaa. Päässä oli valkoinen rutotumaton, sisarien puhkaksi pesemä ylioppilaslakki ja kaulassa riippui nahkainen matkalaukku, hiukan takana päin vasemman lanteen kianteessä. Paltto oli nähtävästi uusi, sileä fiäälisiä siate, samettikauluksinen, ja pienestä matkataskusta piipotti penaraitainen penaliina, jota jouti katoa lähdetiäessä, oli siihen siististi ja varovasti hypistetty.

I.

Kuopion rannassa soivat lähtevien laivain kellot jo toiseen kertaan. »Elias Lönnrot» oli isoin ja komein laiva, joka vei matkustajia etelään päin, Helsinkiin ja muuanne, ja sen kello aloitti ensiksi. Sen soidessa yhtyivät soimaan pienempäin laivain kellot, ja ne helistivät yht'aikaa, kilvan keskenään.

Oli sunnuntai-aamu, jolloin joutilas väki vartavasten tulee rantaan katsomaan, ketä lähtee. He tulevat kiireissään yli satamatorin, ovat hommassa, niinkuin olisi heillä pelko myöhästymisestä. Laivasillalle tultua katsellaan tuikeasti ja terävästi, niinkuin olisi asia jotain tavata. Mutta sitten rauhoitutaan ja asetutaan vähän taammaksi tarkastamaan niitä, jotka ovat lähtevän näköisiä.

Antti oli ylioppilas. Hän oli suorittanut tutkintonsa mennä kevännä ja oli nyt lähdössä ensi lukukaudekseen Helsinkiin lukemaan. Hän seisoi laivasillalla lähellä kululautaa. Päässä oli valkoinen rutustumaton, sisarien puhtaaksi pesemä ylioppilaslakki ja kaulassa riippui nahkainen matkalaukku, hiukan takana päin vasemman lanteen käänteessä. Palttoo oli nähtävästi uusi, eilen räätälistä saatu, samettikauluksinen, ja pienestä rintataskusta piipotti punaraitainen nenäliina, joka juuri kotoa lähdetessä oli siihen siististi ja varovasti hypistetty.

— Kuule, Antti, eiköhän sinun jo pitäisi nousta laivaan . . . se saattaa lähteä, ja sinä ehkä jäät . . . jos ne ottavat pois laudan . . .

Se oli hänen äitinsä, joka häntä laivaan kiirehti. Koko perhe oli tietysti saattamassa, nimittäin isä, äiti, kaksi sisarta ja muutamia sukulaisia ja tuttavია. He seisovivat ahtaassa ryhmässä Antin ympärillä ja odottivat vain kelon kolmatta kalahdusta, joka aina tuntui viipyvän niin kauhean kauan.

Antti oli nähtävästi pahalla tuulella. Otsa rypyssä ja olkapäitään hermostuneesti kohotellen seiso i hän äitinsä vieressä syrjittäin häneen. Äiti oli pieni, matala ja hento eikä ylettynyt poikaansa kuin parahiksi kainaloon. Levottomana ja huolekkaana koetti hän kuitenkin saavuttaa häntä edes silmiin näkemään. Mutta ne harhailivat sinne tänne yli väkijoukon, eikä äiti tahtonut saada pojan huomiota puoleensa, jonka olisi viimeisellä eron hetkellä halunnut kokonaan omistaa.

— Ketä sinä, Antti, katselet? Onko sinulla siellä joku, jota tahdot tavata?

— Ei ole.

Antti käänsi kasvonsa toisaanne päin haihduttaakseen noita, jotka seurasivat jokaista hänen liikettään ja kasvonsa värettä. Mutta vähän ajan päästä kiintyi hänen huomionsa kuitenkin taas sinne, missä oli väkeä kokoontunut toiselle laivasillalle »Ilman» lähtöön.

— Muistitko, Antti, ottaa kalvokkaat käteesi? — Eihän sinulla niitä olekaan!

— Kuinka minä niitä nyt käteeni?

— Minkä tähden et . . . järvellä tuulee niin kylmästi avonaiseen hihaan . . . vaan ehkä sinä oletkin salongissa . . . olekin vaan salongissa, Antti!

— Kyllä, kyllä!

— Miksi sinä, Antti, olet niin kärsimätön? sanoi äiti vähän loukkaantuneena.

— Mutta minkä tähden et sinäkään anna sen olla rauhassa? murahti siihen isä, joka seiso i toisella puolen Anttia ja oli tyytymätön siitä, ettei odotus loppunut. — Tottahan tuollainen iso poika jo katsoo itsensä... etkähän sinä sen perässä enää kuitenkaan saata sen pitemmälle hypätä.

Äidin leuka alkoi yhä tiheämmin vavahdella, ja hän koki turhaan niellä itkuaan. Sisarienkin silmät rupesivat kostumaan, eikä nenäliinoja enää pantu taskuun. Anttia tämä hellyys hävetti, eikä hän tuntenut vähintäkään sääliä äitiänsä kohtaan, pikemmin harmia. Hän olisi jo mennyt laivaan, ellei äiti olisi tarttunut hihaan ja pidellyt sitä kuin pihtien välissä.

Ei kukaan puhunut pitkään aikaan. Ympärillä vain kuhisi ja kihisi ihmisiä, jotka yhtämittaa survivat milloin selkään milloin kylkeen. Joutilaita kokoontui yhä enemmän, ne jäivät seisomaan siihen kerroksittain tukkien tien toisilta, joilla oli asiaa mennä ja tulla. Ajurien kärkyt kolisivat, hevosten kaviot kalkkoivat kiviseen tantereeseen, ja yhä uusia ajoi kaupungista. Kapsäkeillä, kirštuilla, kohverteilla ja kaikenlaisilla kapineilla sälytetyitä kärkyjä peruutettiin aivan laivasillan reunalle, ja siitä tavarat mätettiin laivaan. Kapteeni hääri edestakaisin ja huusi ja komensi heikonlaisella suomenkielellä. Ja laiva puhkui malttamattomuudesta. Piipuista ja kupeessaan olevasta reiästä puhalsi se valkoista höyryä, joka peitti peräpuolen sakeaan pilveen. Konekin jo hiljaa käydä jyskytteli, koeteli voimiaan, ja köydet olivat pingollaan kuin juoksuhaluisen syöttilään ohjakset, jota ajaja ei päästä menemään,

mutta joka hirnahtelee ja kuolaimiaan pureskellen jalkojaan nostelee.

Sitä katselivat siinä Antti, hänen isänsä ja sisaret, ajattelematta, mitä katselivat. Mutta äiti vain katseli Anttia.

Isä oli pienenlainen, vähän kumarahartiainen mies, ja hänen palttoonsa kaulus oli pystyssä. Kädessään oli hänellä päästään koukistettu meren ruoko. Sisaria oli kaksi, jotenkin yhdennäköisiä. Molemmat he olivat puetut aivan samanlaisiin vaatteisiin. Vanhempi oli vähän vakavamman ja kuivemman näköinen. Nuoremmassa sitä vastoin näkyi vielä tuota notkeutta ja mehua, joka on ominaista kaksikymmenvuotiaalle, mutta joka pikkukaupungeissa tavallisesti niin pian haihtuu.

Yhdessä kohden seisominen kävi hänelle ikäväksi ja hän kääntyi puhelemaan erään »hyvän ystävänsä» kanssa.

— Sinun veljesi menee Helsinkiin? kuuli Antti ystävänsä sopottavan.

— Niin hän menee.

— Tuleeko hän jouluksi kotiin?

— Kyllä hän tulee.

— No, onko sinulla ikävä häntä?

— Kyllä tuntuu tyhjältä, kun hän on poissa.

— Eikös sinulla ole muitakin ikävä...?

— Ketä muita?

— Pekkahan menee kanssa tässä laivassa... missä hän on, kun ei häntä vielä näy?

— Voi, voi, en minä tiedä, ja laiva kohta lähtee!

— Tuolla hän jo juoksee!

Pekka, joka sieltä tuli, oli näet Antin nuoremmen sisaren sulhanen. Eivät he kuitenkaan vielä julkikihloissa olleet. Ainoastaan sukulaisille oli sanottu asiasta, jota ei tahdottu ilmaista ennen kuin Pekka oli suorittanut papin-

tutkintonsa, joka tapahtui jouluksi. Oli Anna kertonut siitä myöskin joillekuille parhaille ystävilleen suurena salaisuutena. Ja muuten tiesi sen sitä paitsi koko kaupunki.

Yhtäkaikki tervehti Pekka yhtä kylmästi ja kohteliaasti morsiantaan kuin kaikkia muitakin, sillä hän osasi käyttäytyä ja taisi hillitä tunteensa. Hän tuli kapsäkkiään kantaan, rynnisti leveillä hartioillaan seisovia syrjään ja teki tervehdyksensä itsetietoisesti tyytyväisesti.

Kun hän oli kaikkia tervehtinyt ja antanut kättä kaikille, ryhtyi hän vilkkaasti puhelemaan ja selittämään, minkä tähden oli viipynyt. Ei ollut saanut ajuria j. m. s. Suurella uteliaisuudella sitä sisaret kuuntelivat ja kaikki sukulaisystävät, sillä Pekka oli aina ollut tätien lemmikki. Hän oli siivo poika, kuului raittiusseuraan, ei tupakoinut, joi ainoastaan kahvia, teetä ja vesiä, luki ahkeraan ja jutteli kovin mielellään.

Vaan nyt keskeytti hänet Antin äiti. Hän pyysi Pekkaa, joka oli vanhempi ja kokeneempi, pitämään huolta Antista ja neuvomaan häntä kuin nuorempaa veljeään. Ja Antin piti kuulla ja ottaa vaaria siitä, mitä Pekka hänelle sanoi.

Antti kohotti kärsimättömästi olkapäitään, sillä hän ei voinut sietää Pekkaa. Sellainen sileänaamainen esimerkki, josta hänen alinoma käskettiin vaaria ottamaan. Hän ei suinkaan ollut mikään lapsi enää, joka ei olisi kyennyt toisten taluttamatta kävelemään. Hän oli täysikasvuinen mies ja kokenut enemmän kuin moni muu nuori mies hänen iällään. Johan hän oli ollut onnettomasti rakastunutkin, ja oli parhaallaan.

Pekka vastasi äidin kehoitukseen ainoastaan epämääräisellä hymyilyllä, sillä sisaren sulhasena hän tahtoi olla hyvissä väleissä veljen kanssa, jota kaikki kotona ihailivat.

— Minä saan sanoa terveisiä sisareltani . . . minä juuri saatoin hänet »Ilmaan» . . . hän olisi tullut hyvästille tänne, mutta pelkäsi, että jos laiva jättää.

Molemmat sisaret tietysti voivottelemaan sitä, kun eivät saaneet sanoa Almalle hyvästä. Jos ehtisi vielä mennä! Mutta ei nyt enää ehdi.

Kun Antti kuuli Almasta puhuttavan, tuli hänen katseensa epävarmaksi, ja hän tunsu punastuvansa.

Pekalla oli kapsäkkinsä koko ajan kädessään, ja sisaret kehoittivat häntä viemään sen laivaan ja tulemaan sitten takaisin vielä juttelemaan.

Mutta silloin katsoi isä kelloaan ja ilmoitti miltei vihasesti, ettei ole aikaa jälellä kuin puolitoista minuuttia. Joka menee, niin sen on parasta heittää hyvästinsä ja jäädä laivaan samalla.

Äiti tarttui Anttia napinläpeen ja veti hänet muista vähän erilleen.

— Pane sinä palttoosi kiinni, Antti . . . nyt tuulee niin kylmästi . . . Jos laivassa nouset kannelle, niin ota turkki hartioillesi. Mutta missä on sinun kaulaliinasi?

— Siellä se on jossain . . . en minä tiedä.

— Ja kirjoita sinä ainakin kerta viikossa, jos et joka postissa ennätä.

— Kyllä minä kirjoitan.

— Ja koeta nyt, Antti, elää niin säästävaisesti kuin mahdollista, kun pappa tahtoo niin tarkkaa tiliä . . . Sinun on ehkä vaikea panna kirjaan kaikkia pikkumenoja, niin tässä on sinulle vähän käsirahaa, joita minä olen säästänyt . . . jos sattuu mielesi tekemään leivoksia tai jos tarvitset jonkun rusetin tai jonkun . . .

Mutta silloin lyödä kalahti kieli kellon laitaan kolmannen kerran, ja kiireesti sai äiti pistetyksi paperikäärön Antin käteen.

Sitten sulki hän Antin hellään syliinsä. Ripustautui hänen kaulaansa ja puristi, tahtomatta koskaan heittää. Hän olisi melkein tahtonut pitää häntä kiinni niin kauan, että laiva olisi ehtinyt jättää... Nyt hän menee, lähtee ulos suureen maailmaan, kuka tiesi minkälaisia kohtaloita kokemaan! Ja äiti tavoitti suutelemaan poikaansa, kohosi varpailleen ja koki kurkottautua hänen huulilleen. Mutta poika vältti. Hän piti itseään jo liian suurena suudellakseen äitiään näin kaikkien nähden. Ja pudisti sentähden vain hätäisesti sekä hänen kättään että muiden käsiä ja kiiruhti huojuvaa kulkulautaa myöten laivaan.

Pekka heitti hellemmät jäähyväiset heille kaikille, kiitti ja kumarsi matkalle toivotetusta onnesta ja koki pursertaa harmaista, matalapohjaisista silmistään syviä silmäyksiä jokaiseen, jonka kättä hän puristi.

— Otta landgongi pois! huusi kapteeni, ja se kiskaisiin laivasillalle melkein Pekan jalkain alta.

Antti nousi komentosillalle ja koetti seisoa siellä niin, että hänen asentonsa näyttäisi siltä, kuin hän olisi aikuinen mies. Äidin liiallinen hellyys, isän vakavuus ja varmuus ja sisarien suojelevat silmäykset, ne olivat tähän saakka estäneet hänen rinnassaan asuvia aikamiehen tunteita oikein vaikuttamasta. Mutta nyt seisoivat holhoojat tuolla alhaalla pieninä ja voimattomina. Hän seisoi täällä, ylempänä heitä, lähtemässä, itsenäisen miehen merkki otsassa. Vasen käsi oli taskussa ja oikea poveen pistettynä. Nenäliinan nurkka yhä piipotti rintataskusta esille.

Laivaa siirrettiin ulommas, ja juopa laidan ja laivasillan välillä suureni yhä.

Alhaalta kuului vielä ääni huutavan:

— Antti, muista nyt, mitä olen sanonut! — Hyvästi Antti! Hyvästi, Antti! — jota seurasi melkein epätoivoisen kiihkeä nenäliinan huiskutus.

Pekka raivosi vastaan omalla nenäliinallaan, juoksi kantta pitkin, nosteli lakkiaan ja nyökytteli päätään. Antti ei tehnyt yhtään mitään. Hän pysyi liikkumatonna perämiehen vieressä ja koskettihan vain pari kertaa lakkinsa lippaa.

— Huiskuta sinäkin, Antti, etkö näe, kuinka kaikki muut huiskuttavat!

Silloin täytyi Antinkin vetää nenäliinansa esille. Vitkaan kohotti hän sitä pari kolme kertaa ja pisti sitten taas taskuunsa.

»Ilma» oli lähtenyt laituristaan samaan aikaan ja mennä suhkasi jo täyttä vauhtia suuremman ja hitaamman laivan keulan editse.

— Hyvästi Pekka ja Antti! huudahti yht'äkkiä sulava naisääni »Ilmasta».

Alma, Pekan sisar, seisoi siellä solakkana »Ilman» perässä, piteli viiritangosta ja liehutti hänkin toisella kädellä valkoista liinaa. Pekka alkoi heti kohta riehua sinnepäin; mutta Antti koetti kohottaa lakkiaan niin kohteliaasti kuin suinkin.

Alma oli se, johon hän oli ollut onnettomasti rakastunut ja oli vieläkin. Se oli ikävä, surullinen juttu, siksi oli hän nyt jäykkä kaikille, siksi hän ei voinut olla hellä omallsilleenkaan, sentähden halusi hän päästä vapauteen, ja sentähden »halveksi hän koko maailmaa.» Nyt poistui hän tuonne pohjoiseen, Antti lähti etelää kohti. Heidän tiensä erosivat, erosivat ikuisesti. Ja kun valkoinen höyrypilvi yht'äkkiä laski »Ilman» piipusta ja peitti vaippaansa koko peräpuolen laivaa ja Almakin sinne katosi, niin olisi Antin

tehnyt mieli levittää kätensä ja huudahtaa katkera »haa!» Mutta kun kapteeni samassa komensi koneen täyteen työhön ja kun propelli perän alla särpäisi vettä rintansa täydeltä ja laiva nytkähtäen ojensihe menemään, niin vaihtui mieliala samassa niinkuin sen, jota yht'äkkiä pudistetaan hereille pahasta painajaisesta. Antin rinnassa hyppäsi riemun tunne päällepäin, riippumattomuus riipaisi mukaansa ja tuntui siltä, kuin elämä nyt vasta olisi oikein irtautunut luistamaan.

— Nyt se meni, huokaisi äiti rannalla, josta ei lähtenyt, ennenkuin laiva katosi Väinölänniemen taa. Valkoista höyryä näkyi vielä hetkinen puiden yli, ja sitä hän astuessaan rantatoria piti vielä silmällä, kunnes sekin katosi.

Äänetönä poistui perhe rannasta. Isä astui edellä, kalkutellen rautapääkepillään katukiviin. Vähän jälempänä kulki nuorempi sisar, mutta vanhempi odotti äitiä ja käveli hänen kanssaan rinnan. Ei kukaan virkkanut sanaakaan. Isä ei tavallisesti juuri milloinkaan puhunut, nuoremalla sisarella oli omat syynsä äänettömyyteen, ja vanhempi sisar oli vaiti siksi, että äitikin oli vaiti.

Sillä tavalla palasivat he asuntoonsa. Pääovi oli kiinni, ja isä ja Anna jäivät odottamaan, että tultaisiin avaamaan. Odottaessaan piirteli Anna hajamielisesti kuvioita pihahiekkaan päivävarjonsa käreillä, ja isä, joka oli hyvin järjestystä rakastava, määräsi, että havut rappujen edessä ovat uudistettavat. Äiti meni vanhemman sisaren kanssa keittiön ovesta ja lähetti piian päästämään kamreeria ja neitiä.

Vähän sen jälkeen he söivät aamiaisensa, jotenkin ääneti senkin. Ei kuulunut muuta kuin: »saanko voita?»

ja »tahtooko pappi vielä maitoa?» Ja sitten alkoi tavallinen jokapäiväinen elämä. Isä istui työhuoneessaan kirjoittellen, ja muuttautui sieltä virastoonsa kirjoittelemaan. Sisaret asettuivat kamariinsa, jonka ikkunat antoivat torille, ja kutoivat nenänvarsi suorana pitsiään kumpikin. Silloin tällöin katsahdettiin kadulta heihin ja he katsahtivat kadulle, rihmaa kerältä vetäessään.

Äiti oli vähän aikaa edeltä puolenpäivän makuukamarissaan. Kun hän sieltä tuli puolipäiväkahvia laittamaan, olivat hänen silmänsä itkettyneet, ja hän huokasi silloin tällöin syvästi. Koko perheessä vallitsi sinä päivänä tavallista syvempi totisuus, kunnes vähitellen totuttiin siihen niin, ettei sitä enää niin huomattu.

II.

Sill'aikaa oli Antti laivallaan jo aloittanut uuden elämän. Hän oli täydessä menossa Helsinkiin.

Jo keväällä oli hän päättänyt aloittaa uuden elämänsä. Hänen toverinsa olivat vakuuttaneet, että niin pian kuin saavat valkolakin päähänsä, alkavat he oitis elää uutta elämää. Ylioppilaaksi päästessä tapahtuu käännekohta heidän elämässään.

Koko kesän oli Antti odottanut sitä käännekohtaa. Mutta ei sitä kuulunut. Perheessä ei häntä kohtaan tapahtunut mitään muutosta. Äiti ja sisaret kohtelivat häntä niinkuin ennenkin, ja isä tahtoi ihan kuin tahallaan osoittaa, ettei hän pitänyt häntä sen suurempana herrana kuin ennenkään. Siinä suhteessa ei siis ollut mitään käännekohtaa huomattavana.

Oli se kuitenkin toisella tavalla tulemaisillaan. Näihin aikoihin hän rakastui »totisesti ja vakavasti» Almaan.

Jo koulussa ollessaan oli hän ollut rakastunut, mutta ei vielä »totisesti ja vakavasti.»

Ensi kerran tapasi rakkaus hänet viidennellä luokalla ollessa. Viides luokka vastasi entisen kimnaasin ensimmäistä luokkaa. Kimnasisteista kävi koululaisten kesken kertomuksia, että heistä melkein jokainen oli ollut kihloissa. Siitä puhuttiin ihmetyksellä ja kummastuksella. Antti joutui

vertailemaan itseään ja heitä, eikä tahtonut viidennelle luokalle tultuaan saada rauhaa siltä ajatukselta, että hän, vaikka jo sai käydä arpajaisissa ja iltahuveissa, ei ollut edes rakastunut. Olisi hän suonut olevansa kihloissakin. Mutta mitäs nykyajan naiset! Ne tietysti vain laskevat vuosia, milloin pääsevät rouviksi. Uskollista, uhraavaa, odotavaa rakkautta ei enää ole olemassa, sitten kun kimnaasi muuttui lyseoksi. Sen sai Antti kokeakin, kun hän rakastui kaupungin kauneimpaan tyttöön, joka usein kävi sisariensa luona. Vaikka hän käveli joka päivä rakastettunsa ikkunan alaitse, vaikka pyysi häntä joka tanssiaisissa toiseen franseesiin eikä sitten koko iltana tanssinut muiden kuin sisariensa kanssa, tai jos tanssi, niin jonkun kaikkein rumimman kanssa ja sillä välin pihtipielen takaa tuijotti, ei hän kuitenkaan saavuttanut vastarakkautta.

Välistä hän kyllä luuli, että ihanne oli häneen ihastunut, välistä hän oli siitä aivan varmakin, sillä ihanne kuunteli häntä hyvin ystävällisesti, kun hän kertoi kouluoloistaan. Ja niistä hän tavallisesti aina kertoi. Mutta sitten saattoi tyttö yht'äkkiä tulla hajamieliseksi, katsella aivan toisaanne päin ja kysyä huolettomasti, mitä se olikaan kuin herra Ljungberg oli kertonut... suokoon anteeksi... mutta hän ei kuullut. Antti uudelleen kertomaan kiltisti ja sydän solmulla samaa asiaa, vaikka ymmärsi, ettei se ollut ollenkaan mitään erinomaista ja vaikka kertoessa kyllä huomasi, että tyttö seurasi silmillään erästä nuorta tanssivaa maisteria. Ne kertoivat, että maisteri oli rakastunut tyttöön ja tyttö maisteriin, mutta sitä ei hän uskonut. Hän oli vihoissaan ihmisille, jotka eivät osanneet muuta kuin juoruta ja panetella.

Käyköön, miten käykin, päätti Antti yksinäisillä kävelyillään kuutamoisina öinä, kun valo loisti h ä n e n ikku-

nastaa. Kun minä pääsen kuudennelle luokalle, niin minä kosin. Minä olen silloin kuudentoista vanha, ja hän täyttää yhdeksäntoista. Kolmen vuoden päästä ylioppilas, se on 19 ja 22. Silloin julkaisemme kihlauksemme. Neljän vuoden kuluttua maisteri, se on 23 ja 26 vuotta. Ei hän silloin ole liian vanha minulle.

Mutta ennenkuin Antti ennätti kosta, kosi maisteri tutkintoluvalla, sai tytön ja vei hänet vanhempainsa luokse maalle. Antti kulki muutaman päivän hattu takaraivolla ja ylenkatsoi, halveksi äärettömästi koko maailmaa. Silloin hän oli ensi kerran juovuksissa ja aloitti samalla tupakanpolton. Erään kumppaninsa kanssa he ostivat pullon punssia ja nousivat Kotkankallion paviljonkiin. Antti puhui eräästä suuresta surusta, joka hänellä oli, ja lausui ulkomuistista säkeitä Runebergin runosta »Svartsjukans nätter:»

Hvems är den stämman, som med ugglans läten
till en förvirrad harmoni sig parar,
beskrattande med återbrutna ljud
din frid, din stillhet, dina vallmodoffer?
Det är den sorgsnes klagan, milda natt,
det är den olycksaliges förtviflan.*

Toveri tarjosi pullon suuta ja lausui vuorostaan:

Pois huolemme kaikki jo poistukohon:
vain riemua varten tää maailma on.
Niin paljon, niin paljon on riemuja maan;
ken hullu siis huolista huolisikaan?

* Kelt' ääni, huuhkajan mi huutoin kera
käy sopusointuun sekasortoiseen
sävelin särkynein sun naurain rauhaas
ja hiljaisuuttas, valmuntuoksujas?
Se valitus on kurjan, lauha yö,
oi, onnen-orvon on se epätoivo.

Ken riemuita tahtoo, hän joutukohon
ja juukoon; jo pullomme puolillaan on.
Jo hukkukoon huomenna taivas ja maa,
kun siksi vain juoda ja riemuita saa.

Kyll' lienevät kuivia Tuonelan maat,
ja viiniä turhaan ehk' etsiä saat;
mut muistaa jos voinee: nyt riemuisna juol
Ja muistosi sielläkin riemuja luo.

Antti joi ja veti henkeensä savua, niin että rintaa kirveli. Mutta seuraavana päivänä hän oli sairas. Äiti oli varma siitä, että hän oli vilustunut. Ja siitä lähtien piti Antin ruveta käyttämään villapaitaa.

Kesällä haihtui tämä rakkaus, kun Antti sai pyssyn. Ja toista vuotta piti väliä, ennenkuin uudelleen otti. Mutta silloin se ottikin »totisesti ja vakavasti.»

Sillä Pekan sisar Alma oli totinen ja vakava. Hänen sinisissä silmissään oli jotain äidillistä kiiltoa ja hänen koko olennessaan pehmoista, lämmintä hellyyttä. Hänellä oli pitkä, vaalea palmikko, joka valui alapuolelle notkahtelevia vyötäisiä ja taipui siellä niin miellyttävästi. Häneen rakastui Antti eräänä iltana, kun pidettiin puhdetta uunin hiiltyessä ja Alma soitteli salongissa. Hän soitteli pianoa ja lauloi lomalla: »Kultaisessa kartanossa elää Ahti syvällä aalloissa.» Silloin tunne jo avasi silmiään, mutta heräsi vasta vähän jälkeenpäin. Antti oli sisarineen Pekan luona, jolle Alma oli taloutta pitämässä. Siellä oli lapsineen eräs nuori rouva. Kaikki tytöt hellyttelivät lasta sylissään, mutta ei kukaan osannut niin kuin Alma. Hän kietoi voimakkaat pyöreät käsivartensa lapsen ympäri ja syleili ja suuteli sitä niin varmasti ja taitavasti, kuin olisi itse ollut äiti. Jos tuo olisi vaimoni ja tuo lapseni, ajatteli Antti, niin kuinka sanomattoman onnellinen voisin olla! Ja hän

päätti lukea, tehdä työtä ja pian suorittaa tutkintonsa saadakseen sanoa häntä »vaimokseen» muutamain vuosien perästä. Ennen oli hän haaveksinut outoja seikkailuja rakastetun olennon kanssa, oli ollut haaksirikossa ja joutunut halon varassa autiolle saarelle, jonka rotkoissa lepäsi yönsä sen naisen rinnalla, jonka oli saman halon päällä pelastanut. Mutta nyt hän ihaili hiljaista fotielämää. Hän oli David Copperfield ja Alma oli Agnes.

Hän alkoi ottaa tunteja latinan kirjoituksessa Pekan luona, joka oli väliaikainen opettaja lyseossa. Kun he olivat lopettaneet tuntinsa, tuli Alma tavallisesti aina kahvia tuoden ja istuutui toiselle puolen pöytää. Heistä tuli hyvät »ystävät.» Antti jutteli Almalle kaikki asiansa ja kertoi varsinkin mielellään edellisestä rakkaudesta, mutta vakuutti aina samalla, että se oli ollutta ja mennyttä. Kun Almalta pääsi herkästi nauru tulemaan, oli Antin helppo olla sukkela. Usein saattoi tapahtua, että hän kertoi saman asian muille, mutta heihin ei se tehnyt mitään vaikutusta. Sentähden oli Alma Antin mielestä ymmärtäväisempi ja viisaampi kaikkia muita. Ja se nauru, mimmoiset pyöreät kuopokset se kaivoi pehmoiseen, pulleahkoon poskeen!

Vaikka Antti olikin niin rakastunut, ei sitä kuitenkaan kukaan huomannut, ei Almakaan. Kun iällä oli väliä kuusi vuotta, ei kukaan tullut epäilleeksi. Mutta Antti oli jo siinä suhteessa muodostanut varman mielipiteen ja ajatteli itsenäisesti: »Mitä muutamien vuosien ero iässä tekee... monessa romaanissa joutuu vanhempi nainen nuoren miehen kanssa naimisiin, ja he voivat elää onnellisesti kaiken ikänsä.»

Ylioppilastutkinnon suorittettuaan, kun hän palajaa kotiin valkoinen lakki päässä, oli hänen aikomus ilmoittaa rakkautensa. Keväällä Helsinkiin lähtiessä oli jo tulla suusta

tunnustuksen sana. Lähdön edellisenä päivänä oli hän asettunut alakuloisena istumaan kiikkulaudalle. Alma tuli noutamaan sisaria jonnekin ulos ja kysyi kohta, mikä häntä vaivasi.

— En minä sano...

— Mikset sano?

— En voi sanoa milloinkaan.

— Etkö milloinkaan?

— Ehkä milloinkaan, mutta en nyt.

Laivarannassa lähtiessään ensi kerran Helsinkiin sai hän Almalta ruusun rintaansa, ja Helsingissä oli Alma hänen ajatuksiensa perustus ja pohja. Se säilytti häntä pääkaupungin viettelyksistä, joiden avatusta sylistä hän pudistuksella vetihe pois. Sen pitää olla puhdas nuorukainen, jonka hän Almalle tarjoo... Mutta mahtaa se kaupunki käydä ihmeisiinsä, kun kuulee hänen kihlauksensa. Sitäkin hän mietti, olisivatko he kauan salakihloissa vai julkaisisivatko kohta. Kihlakortteja oli hän nähnyt mielestään erittäin sieviä kirjakaupan ikkunassa Helsingissä. Somimmat olivat sellaiset, missä kyyhkynen kuletti suussaan kahta sormusta, joista toiseen oli piirretty »Alma», toiseen »Antti.» Ka niin, heidän nimensä hän alkavat samoilla kirjaimilla!

Kesällä oltiin isän maatilalla, ja Almakin oli kutsuttu sinne. Eräänä iltana elokuussa, vähää ennen Alman lähtöä, olivat he soutelemassa Alman kanssa. »Nyt jos koskaan!» päätti Antti. Hän seisautti aironsa, tuijotti synkästi veteen, mutta sitten hän taas alkoi soutaa ja soui raivoisasti. Hänen täytyi se sanoa nyt! Mutta ei hän uskaltanut aloittaa. Eikä tiennyt, miten aloittaisi. Silloin Alma käänsi rantaa kohti. Antti pyysi, että soudeltaisiin vielä, kun oli niin kaunista.

— Mitä varten?

— Soudellaan nyt, minä pyydän.

Kun Alma suostui, niin tunsii Antti, että nyt se oli ratkaistu, että nyt hän heittäytyi ummessa silmin kohtalonsa varaan. Samassa hän keksi, mistä aloittaisi.

— Muistatko, Alma, sitä, kun minä keväällä puhuin asiasta, jota en milloinkaan ilmoittaisi?

— Mutta lupasithan sinä joskus sanoa.

— Taisin luvata.

— Etkö nyt voi sanoa?

— Tahdotkos sinä sen kuulla?

— Niin no, sano nyt vain.

— Se on sitä, että minä rakastan sinua enemmän kuin ketään muuta ihmistä koko maailmassa . . .

Antti oli miettinyt ihan toisella lailla sanoakseen tämän asian. Ei näin typerästi ja väröttömästi. Nyt se meni hänestä kuin littuun koko asia.

Alma oli vaiti. Hän katsoi sivulleen, pitkin melan vartta, jonka kärki piirteli vettä. Vei sen sitten taaksepäin ja alkoi kääntää venettä rantaan.

— Kuinka sinä voit Antti noin tehdä? Ole hyvä ja päästä minut maalle.

Vene rasahti rantahiedalle. Kun Alma nousi maihin, tarjosi Antti kätensä häntä auttaakseen. Mutta Alma ei ottanut sitä vastaan.

— Etkö vastaa mitään, Alma?

— Sinä olet vielä liian nuori ja kokematon, Antti. Kyllä sinä vielä löydät sen, joka sinulle sopii. Minä en voi olla sinulle muuta kuin vanhempi sisar.

Hän nousi edeltäpäin pihaan, ja Antti jäi jälempänä tulemaan. Kuin unessa veti hän veneen maihin, kalkutti tapin auki ja kuuli veden siitä puskevan ulos.

Ei siis siitäkään tullut sitä käännekohtaa, jota hän oli toivonut.

Mutta nyt se oli tullut!

Kuopion valkoinen kirkko kaukeni kaukenemistaan. Laiva kääntyi niemen taa, ja kirkko katosi kokonaan. Puijo vain vielä köyristi selkäänsä muun metsän yli.

Antti käveli vinhakasti edestakaisin kantta pitkin ja käännähteli tiukasti. Oli kuin olisi joka käännteessä joku palanen entistä elämää hänestä karissut pois. Mitäpä hän niistä enää muistelee! Mennyt on mennyttä, eikä tässä ole se poika, joka suree! Ja hän hujautti kädellään ja ikäänkuin nakkasi menneisyyttä menemään taaksepäin.

Hänet valtasi voimakas tunne vapautta ja riippumattomuutta. Hyvästä mielestä oli herahtaa vesi silmään. Alma oli sanonut hänelle: »Sinä olet vielä nuori ja kokematon... ja kyllä sinä vielä löydät sen, joka sinulle sopii.» Mutta hän tahtoo näyttää, ettei hän ole nuori eikä kokematon. Hän on jo mies. Hän suorittaa uhalla tutkintonsa ainoastaan sen vuoksi, että Alma näkisi, mikä mies hän on. Äkkiä saa hän viran lääninhallituksessa ja kohoaa sieltä kruununvoudiksi. Mutta vaikka hänestä tulee varakas mies ja hänellä on pankissakin rahoja, ei hän mene naimisiin. Alma saa nähdä, että hänen tunteensa olivat syvät ja todelliset. Ei häntä kuitenkaan kukaan saa nähdä alakuloisena ja kärsivänä. Kaikissa seuroissa hän esiintyy hienona Helsingin herrana, hansikkaissa ja litistettävässä knalissa. Mutta ei tanssi kenenkään kanssa; istuu ja puhuttelee ainoastaan rouvia Suomalaisessa Seurassa ja silloin tällöin silmäilee pince-nez'nsä läpi jotakuta tanssivaa neitosta.

Hän oli ihan varma siitä, että näin hän tekee. Ja hänestä alkoi tuntua, että hän jo nyt on semmoinen hieno

herra. Ja mitäs! Onhan hänellä jo täysi vapaus olla ja elää, niinkuin itse tahtoo. Ei ole mikään estämässä mistään. Saa kehittyä vapaasti ja itsenäisesti. Ei sitä sellaisessa kodin saarroksessa voikaan kehittyä itsenäiseksi mieheksi.

Tästä hän tuli yht'äkkiä selville laskeutuessaan kanalta alas ruokasaloonkiin. Se oli hänen mielestään uusi itsenäinen ajatus, ja sitä seurasi kohta paikalla toinen: kihloissa oleminen olisi ollut hänelle esteeksi. Nämä molemmat itsenäiset ajatukset antoivat hänelle sisällistä tyydytystä ja varmuutta, niinkuin aina, kun keksii jotain uutta ja alkuperäistä.

Ruokasalin ovea avatessaan hän siis rypisti hiukkasen otsaansa, veti ilmaa keuhkoihinsa, niin että rinta kohosi korkealle, ja puhalsi sen sieltä sieraimiensa kautta takaisin kuuluvalla tohinalla.

III.

Useimmat matkustajista olivat jo kokoontuneet aamiaista odottamaan. Ja Anttikin oli nyt sellainen oikea matkustaja, joka odotti aamiaista.

Siellä oli kaikenlaista väkeä. Isomahaisia maakauppiaita, suurissa korkeissa kalosseissa, matkalla Pietariin; Antti loi heihin ylenkatseellisen silmäyksen, sillä isä oli aina sanonut, että ne ovat niitä viho viimeisiä ihmisiä jotka säälimättä nylkevät kansaa ja pyrkivät elämään niinkuin säätyhenkilöt. Oli siellä pari vanhaa neitostakin, tukevasti vaattetuita ja puolihansikkailla varustettuja, niin että vain sormet näkyivät, pitkät elottomat ja verettömät sormet. Ne joivat kahvia laivasta, mutta evästä heillä oli itsellään. Juodessaan he sopottivat keskenään ja arvostelivat, silmäyksistä päättäen epäedullisesti, kahta nuorta neitiä, jotka istuivat toisessa päässä salonkia. Sillä neidit naureskelivat erään vanhemman herran kanssa — nähtävästi joku merikapteeni —, joka oli asettunut laivatuolille vastapäätä heitä ja haasteli heille kaikenlaista, vaikkei ollut esitettykään; minkä vanhat neitokset hyvin kyllä tiesivät. Lähellä vanhoja neitoja istui Pekka ja tutki ilmoituskalenterin sukkeluuksia. Hän rakasti tavattomasti sukkeluuksia ja naurahti niille tuon tuostakin hakien silmillään jotakuta, jonka saisi osalliseksi iloonsa. Toisessa paikassa puoleksi loikoi tyhjennetyin kahvikupin ääressä eräs hienosti puettu

herrasmies, jolla oli kultasankaiset silmälasit päässä ja joka ei näkynyt olevan ketään huomaavinaan. Kun Antti astui sisään, teki herrasmies liikkeen niskallaan ja sihautti huulillaan bufettineidin luokseen, jolta tilasi sikarin. Antti tuli panneeksi erityisen huomion tähän, jota ei ollut ennen nähty.

Antti kun oli ripustanut palttoonsa naulaan — naula oli messingistä, kahdella ruuvilla istutettu kiiltäväksi maalattuun seinään, ja vastapäätä oli peili — vältti hän katsoa Pekkaan ja tervehti hyvin kylmästi vanhoja naisia, vaikka nämä olivat hyviä tuttuja hänen kotonaan. Mutta nuo kaksi vanhaa neitoa hyökkäsivät heti häneltä kysymään, eikö hänen ollut ikävä kotoa lähteä... lähteä kotoa pois suureen maailmaan.

Antti antoi syrjäsiittäin vastauksen, ettei hän juuri tiennyt, mitä hän niin erittäin ikävöisi.

— Eihän Antti toki tarkoita, mitä Antti sanoo. Antti ei tahdo sanoa, kuinka ikävä Antin on lähteä omiensa luota vierasten ihmisten seuraan. Onko Antilla ollenkaan sukulaisia Helsingissä?

— Ei ole sukulaisia.

— Eikö? Olisi paljon hauskempi Antille, jos olisi joku perhe Helsingissä, jonka luo voisi mennä. — Antin äidillä näytti olevan niin kovin vaikea erota Antista.

Siihen ei Antti katsonut tarpeelliseksi enää vastata. Hän alkoi niin huolettomasti kuin suinkin kävellä edestakaisin lattiaa pitkin. Otsa oli hänellä rypyssä ja toinen käsi housuntaskussa, toinen sivelemässä viiksien alkuja. Hän tunsu miellyttävän tunteen siitä, että oli hyvin ja huolellisesti puettu. Kengät oli teetetty teräväkärkiset ja matalakantaiset, niinkuin tiedettiin muodin olevan, ja hyvästi kiilloitetut. Housut olivat vaaleasta kankaasta ja takki

musta ja pitkä niinkuin englantilaisella gentlemannilla. Käänteissä heilahtelivat helmat sääriä vasten niinkuin vanhalla herralla; Antti tunsu sen selvästi polvissaan. Peilissä, johon hän aina ohimennen katsahti, huomasi hän olevansa ajattelevan ja miettivän näköinen mies. Hänestä näytti, että kaikki häntä salaa tarkastelivat, myöskin neitokset. Sitä ei tosin voinut huomata, että he häntä suorastaan katselivat, mutta hän tiesi kyllä entisestään, että vaikka nuoret neitokset eivät olisikaan katsovinaan, he kyllä sentään huomaavat nuoria miehiä. Mutta vaikka hän tiesi näin olevansa kaikkien huomion esineenä — keskipisteenäkin olisi voinut sanoa — ei hän joutunut ollenkaan hämilleen. Noin kävellessä muistui hänelle vain mieleen, mitä sisaret olivat hänestä sanoneet, kun hän kerran katseli itseään heidän toalettipeiliinsä. — »On se kaunis poika tuo meidän Antti», olivat he sanoneet. Siihen oli äiti toisesta huoneesta lempeästi torunut: — »Sanokaahan sille semmoista, on se jo kylläksi itserakas ilmankin.» — No, mutta vähätpä nyt siitä. Miksi ne eivät jouduta aamiaista, että saisi syödä? . . . Nälkäinen kuin susi! Oli niin aikamiehen, vanhan herran tapaista sanoa: »nälkäinen kuin susi.»

— Onko aamuruoka kohta valmis? kysyi hän bufet-tineidiltä.

— Neljänneštunnin kuluttua, vastasi tämä.

Pekka tuli puoliääneensä kysymään, syökö Antti laivasta?

— Miksen söisi! vastasi Antti tahtoen näyttää kummastuneelta.

— Minä vain ajattelin, että kun meillä on omaa evästä . .

— Minä syön mieluummin laivasta.

Antti söi siis laivasta ja otti ruvetessaan ryypynkin, jota kapteeni tarjosi. He kilistivätkin toistensa kanssa.

Kotona oli häntä ryypystä varoitettu, ja Pekka oli kuvannut sen terveydelle vahingolliseksi. Oli hänellä kirjojakin, joissa sitä todistettiin tieteellisesti. Äiti ja sisaret olivat yhtä mieltä Pekan kanssa. Mutta kun isä otti ryypyn, niin otti Anttikin. Hänen täytyi sitä paitsi itse tulla vakuuteksi kaikista asioista. Kokea, kokea... ihmisen täytyy kokea. Olutta hän tilasi myöskin. Kun kapteeni pyysi puoli pulloa, niin kutsui hänkin suun sihauksella luokseen poistuvaa neitiä ja pyysi saada, ruotsinkielellä hänkin: »En half öl.» Joka kerta kun hän sitten kallisti lasin huulilleen ja joi, katseli hän sen kuvetta pitkin niitä kahta nuorta neitosta, jotka istuivat vastapäätä häntä seinän puolella. Vaikka eivät ne hänen mielestään juuri katsomista ansainneet. Rumanlaisia, jotenkin vähäpätöisiä. Bufettineiti tuossa oli monta vertaa somempi. Se ei kuitenkaan estänyt häntä olemasta neitosille kohtelias. Hän tarjosi heille, mitä he eivät ylettäneet ottamaan, ja sanoi joka kerta: »varssa go'.» Siihen neitokset yhtä monta kertaa vastasivat: »tackar», johon Antti vielä hiukan huolettomasti lisäsi: »ja' ber.»

Mietti Antti heille jotain muutakin sanoakseen, mutta ei voinut keksiä, millä aloittaisi. Sen sijaan onnistui hänen ottaa osaa kapteenien keskusteluun. He puhuivat ruotsia, jota maakauppiaat tietysti eivät pystyneet puhumaan. Kapteeni kertoi salakuljetusjuttuja entisiltä purjehdusretkillään merellä. Antilla oli myöskin muuan semmoinen juttu, vanha ja kauan kulkemassa ollut. Hän kertoi sen, ja vaikka kapteenit tietysti olivat kuulleet sen monta kertaa ennen, nauroivat he kuitenkin hiukan. Antti tunsii siitä itsensä ylpeäksi ja samalla miltei heltyvänsä. Ja sitä seurasi tunne miehen ryhdistä koko ruumiissa. Oli niinkuin ei hänen ja kapteenien välillä olisi ollut mitään eroa arvossa ja iässä. He olivat yhdenvertaisia. Ei hän koskaan ennen ollut

tuntenut itseään näin vakaaksi ja varmaksi. Mutta, sanoi hän itselleen, näinhän se vasta ihmisen oikea alkuperäinen luonto ja itsenäisyys tunkeekin esille, ja näinhän ihminen pääsee kehittymään, kun hän saa olla ja liikkua vapaissa oloissa.

Kun noustiin pöydästä, tuli Pekka sisään ja pyysi lasin maitoa. Se oli Antin mielestä tavattoman moukkamaista. Syödä ensin omia eväitään kannella ja sitten tulla hampaitaan kaivellen juomaan maitoa salongista.

— Tuokaa minulle hyvä sikari, sanoi se hienosti puettu, kultasankaisia silmälaseja kantava herrasmies. Hän ei ollut aamiaista syödessään ottanut osaa herrojen keskusteluun. Näytti siltä, kuin olisi hän halveksinut koko seuraa, siitä päättäen, että hän silloin tällöin veti toisen suupielensä ivalliseen kureeseen. Se hiukan häiritsi Anttia. Hän kyllä osasi olla hänkin niinkuin vanha tottunut matkustaja. Mutta milloinkä voisi hän saavuttaa sen varmuuden ja vakavuuden, joka tuolla herralla oli? Milloinkä olla noin rennosti ja vapaasti ja kaikkia halveksivasti?

Pekka sytytti paperossin ja tarjosi Antillekin. Mutta Antti sanoi mieluummin polttavansa sikaria. Bufettineiti toi sen hänelle ja toi myöskin hopeapäisen veitsen tarjottimella. Ottaessaan katsahti Antti häntä suoraan silmään ja koetti saada silmäyksensä merkitseväksi. Ja kun hän tyypisti sikaria, tunsu hän kätensä hiukan vapisevan.

Syötyään poistuivat kaikki matkustajat ruokasalongista, mikä minnekin. Antti oli asettunut tyhjän pöydän ääreen ja oli tutkivinaan ilmoituskalenteria. Neiti tyhjensi pöytää ja Antti seurasi hänen liikkeitään: kuinka hän kumartui pöydän yli, painoi vyöhytensä sitä vastaan, pingoitti rintansa ja paljasti voimakkaan täyteläisen käsivar-

tensa. Antti olisi tahtonut sanoa hänelle jotain leikillistä, mutta sai ainoastaan kysytyksi, koska tullaan Konnukseen.

— Kello kymmenen, vastasi neiti. Eikä Antti saanut jatketuksi keskustelua sen pitemmälle.

Puhdistettuaan pöydän ja levitettyään sen yli vaalean liinan poistui neiti keittiöön eikä tullut enää takaisin. Ymmärtämättä oikein syytä siihen, joutui Antti hiukan alakuloiseksi ja nousi kannella olevaan tupakkakammioon, jonka ikkunasta voi nähdä maiseman sekä taakse että kummallekin kupeelle.

Hän alkoi selaila sanomalehtiä, ja ensiksi sattui »Uusi Suometar» käsiin.

Jahah! jahah. Vai »Uusi Suometar»! Pitääpä katsoa mitä on »Uudessa Suomettaressa.»

Pääkirjoituksena oli »Virkamiehet ja suomenkieli.» Siis kieliriita! Antti koetti lukea sitä, mutta ei joutunut kuin muutaman kappaleen, niin asettui poikkiteloin tielle otteita asetuksista ja pykälä ja numeroita. Silmä hyppäsi niiden ylitse ja jatkoi kerran liikkeelle päästyään matkaansa parin uutisen yli »kaikenlaisiin.» Nielaisi niistä muutamia ja palasi virvoitettuna takaisin pääkirjoitukseen. Keskenmällä oli siinä huutomerkki erään lauseen perässä. Toisen jälessä seisoj kysymysmerkki ja kolmanteen oli lauseen sisään pantu (*sic!*) noin sulkujen väliin. Siellä ne siis jotain kummastelevat ja ivaavat. Kenties se on hyvinkin hauskaa! Ja Antti luki ne lauseet ja luki muutamia muitakin. Mutta taaskaan ei hän voinut pitää ajatuksiaan koossa. Hän ei ollut koko kesänä seurannut sanomalehtiä. Ja sitäpaitsi hänen täytyi tunnustaa itselleen, ettei hän ole oikein selvillä kieliriidasta. Mutta niin pian kuin hän tulee Helsinkiin, alkaa hän lukea sanomalehtiä ylioppilashuoneella ja perehtyä kieliriitaan.

— Pekka, sanoi hän tälle, jonka kuuli tulleen ruokasaliin, saahan ylioppilashuoneella lukea kaikkia Suomen sanomalehtiä?

— On siellä kaikki oman maan lehdet, suomalaiset ja ruotsalaiset. Kuinka niin?

— Minä aion ruveta käymään joka aamu ylioppilashuoneella lukemassa sanomalehtiä.

— Se vie paljon aikaa nuorilta ylioppilailta tuo sanomalehtien lukeminen ylioppilashuoneella. On paljoa edullisempi pitää Suometar itsellään, neuvoi Pekka, otsa totisesti ja hiukan huolekkaasti rypistettynä. Hänellä oli näissä asioissa vakaantunut kanta ja kehittyneet mielipiteet.

— Ei se ole niin vaarallista, jos hiukan viepikin aikaa ensi lukukaudella . . . vaikka menisi kaikkikin katselemiseen.

— Jaa, jaa, mutta katso, ettei mene toinenkin lukukausi. Monelta on mennytkin, ennenkuin ovat päässeet alkuunkaan.

— Ei minulta mene . . .

— Hyvä olisi, ellei niin kävisi.

— Minne sinä menet?

— Menen kokkasaloonkiin lukemaan.

— Lukemaan?

— Täytyy käyttää aikaa hyväkseen. Tenttini alkavat kohta lukukauden alussa. Ajattelin, että voin kerrata heprean kielioppia.

Heprean kielioppia! Niin kovat ajat, että täytyy lukea heprean kielioppia jo Helsinkiin mennessäänkin! Mitä sitten itse Helsingissä?

Jos hänen, Antin, täytyisi siellä kohta paikalla istuutua kirjan ääreen! Voisiko se olla mahdollista? Niin ne kai siellä kotona kuvittelivat; siltä olivat ainakin isän puheet tuntuneet. Mutta ne eivät ymmärrä näitä asioita oikein.

Niin no, kyllä hän tietysti lukee, totta kai lukee ja käy luennoilla. Hän jakaa päivänsä lukuihin, luentoihin ja joutohetkiin. Joutohetket hän käyttää huvituksiin. Tai miksei hän käyttäisi oikeaa sanaa: ei huvituksiin, vaan Helsingin elämän tutkimiseen. Se on aivan välttämätöntä sekin, kaikki tekevät samalla lailla. Pekkakin on tehnyt sillä tavalla.

Voimakas aamiainen ja olut lämmittivät niin suloisesti sisuksia. Sikari rauhoitti ja lauhdutti mielen. Sen savuun kietoutui ja katosi se puoli tulevaisuudesta ja vastaisista velvollisuuksista, josta hepreakin kielioppi oli muistuttanut.

Elämä alkoi tuntua niin huolettomalta ja pumpulinpehmoiselta. Se oli kuin tällä samettisohvalla istuminen. Kuinka mukava tässä loikoa ja nojata niskaansa selustimeen. Se jyskytti siksi parahiksi, että viihdytti, mutta ei häirinnyt.

On tämä mukava laiva. Isällä on tässä monta osaketta. Tässä pitäisi kaikkien kulkea. Kas, kuinka tuo seinä on kiiltäväksi maalattu! Ja lukot ja avaimet kuinka hohtaviksi hangatut! Tuota nappulata kun painaa, soi sähkökello bufetissa. Ei tarvitse täältä huutaa tai mennä sanomaan, jos tahtoo tilata jotain. Joka hytissäkin on tuollainen sähkökellon nappula. Se pitää olla matkustajien mukavuudeksi sillä tavalla laitettu. Nykyajan matkustajat ovat vaativaisia. Ja Anttikin oli mielestään vaativainen matkustaja. Hän olisi ollut tyytymätön, jos ei laiva olisi ollut niin mukava, kuin se oli. Häneen olisi tehnyt vastenmielisen vaikutuksen, jos sohva ei olisi ollut näin siististä sametista ja joka messinkiesine noin kirkkaaksi kiilloitettu. Hänen teki mieli koettaa valtaansa. Sikari oli sammunut, kun oli hiukan tottumaton polttaja vielä. Ei ollut tikkuja. Liikkumatta paikaltaan painoi hän takakäteensä sähkökellon nappulaa. Virkeä kilinä kuului bufetissa. Hän näki oven läpi, kuinka samalla putosi valkea numerolippu yhteen

niistä rei'istä, jotka olivat kellotaulussa. Bufettineiti kiiruhti esiin.

— Saanko luvan saada tulitikkuja?

Ne saatuaan kohautti Antti itseään ylemmäksi istumaan ja nosti jalkansa sohvalle. Hän alkoi tarkastella maisemaa. Ilma oli käynyt harmaan haaleaksi. Kivikkoinen alava ranta vilisi ohitse. Hetken aikaa oli kohdalla järven rannalla oleva talo ja sen saviset pellot. Siellä näytti olevan harmaata ja ikävää. Kaivonvintti kohosi metsän yli, törötäten pilvessä jumottavaa syksyistä taivaanrantaa vasten. Lämpivästä riihestä tupruava savu painautui maata myöten menemään. Pellolla kuukki muutamia liankarvaisia olennoita perunoita noukkimassa, ja vaon päässä pientaren rannassa luuhotti hevonen auroineen, pää riipuksissa.

Antille tuli ajatus, että jos yht'äkkiä täytyisi jäädä asumaan tuollaiseen paikkaan. Nyt juuri, kun on Helsinkiin menossa, elämään sen vilkasta elämää, tunkeilemaan Esp-lanaadissa, katselemaan loistavia myymälöiden ikkunoita ja kauas pilkottavia punaisia tupakkapuotien lyhtyjä, ja tuon tuostakin pistäymään sähköllä valaistuihin kahviloihin — jos nyt pitäisi pysäyttää matka ja asettua tuohon taloon koko syksyksi. Niinkuin moni hänen talonpoikaisista tovereistaan, jotka viettävät vuotensa maalla ja lukevat siellä. Kuinka heidän oli sillä tavalla mahdollista? Sen surkeammin tuskin voisi tapahtua ihmiselle.

Talo, pellot ja ihmiset katosivat, ja laiva pyyhkäisi niemen nenitse, jonka päässä seisoj tanakka kivikummeli. Toiselta puolen niemen aukesi sen kainalosta kaunis lahdelma ja lahden perältä koivikon sisästä herrastalo. Tuo oli sentään toista. Keltainen päärakennus ja katolla riu'un nänässä liehuva viiri. Siistit pellot, koivukäytävä rantaan, oksitut, puhdistetut puistot ympärillä. Punainen uimahuone

ja sen edessä ankkuroituna purjevene, jonka purjeet parhaallaan lepattivat kuivamassa.

Mielihyvällä Antti sitä katseli, pyyhki hikeä ikkunasta ja puhalteli savua sikaristaan. Se talo oli kuin sukulaistalo. Asua semmoisessa kesäiseen aikaan, laivakulun varrella, uida, purjehtia neitosten kanssa ja käydä hyvästi puettuna vieraililla. Loikoilla riippumatoissa ja lukea romaaneja. Semmoista hänen elämänsä vielä kerran tuleekin olemaan. Kun hän on edistynyt ja päässyt muutamien tuhansien tuloille, niin hän rakentaa itselleen huvilan lähelle kaupunkia, niinkuin varalääninsihteerikin. Hänellä on purjevene myöskin. Mutta naimisiin ei hän sittenkään mene. Ja sen hän tekee kostoksi Almalle.

Laiva huusi tuloansa Konnuksen kanavalle ja Antti nousi kannelle. Kapteeni seiso perämiehen vieressä ja auttoi häntä toisella kädellään kääntämään peräsimen kehää. Kapteenin vieressä seiso tuo toinen kapteeni ja se hieno herra. Antti asettui hänkin samaan ryhmään. Kapteeni kertoi veden vähyydestä sulun suussa ja epäili, pääsisikö viikon päästä enää täydessä lastissa läpi.

— Vai niin! Todellakin! sanoivat herrat, ja Antti oli hänkin hämmästyvinään.

— Hiljempää! komensi kapteeni kannen alle, ja samalla kun punakitaisen ilmotorven läpi kuului koneenkäyttäjän vastaus, hiljeni jyskytys koneessa. Kuului vain tasaista kalkutusta hitaassa tahdissa. Sekin lakkasi kokonaan kanaavaan tultaessa, ja laiva liukui vanhaa vauhtiaan kapeaan sulkukamariin, niin että milteivät laidat koskeneet kallio-reunaan.

— Niinkuin veitsen terällä, sanoi Antti kapteenille, joka arvattavasti oli kuullut samat sanat monelta muulta matkustajalta. Puskettuaan takaisin, jolloin vesi sulkuka-

marissa kuohui vaahtona niinkuin pesuammeessa saippua ja matkustajain poskia tärisytti, paneutui laiva hetkeksi huokaamaan.

Matkustajat ilmaantuivat kannen alaisista komeroistaan katselemaan, olisiko kanavalla mitään nähtävänä. Vanhat neitokset ottivat osaa kalankauppaan, jota ruuanlaittaja hieroi muutaman talonpojan kanssa. Talonpojalla olivat rinta ja polvet märkinä; hän oli juuri tullut verkkojaan nostamasta. Nuorista neitoksista toinen nojasi perän rautakaidetta vastaan ja ihmetteli sulkuportin alta tulevan veden pauhua; toinen oli avannut tupakkakammion ikkunan, josta avopäin ja otsatukka hiukan epäjärjestyksessä seurasi silmillään liikettä kanavan laiteella.

Hän oli arvattavasti nukahtanut, koska toinen poskipää oli punaisempi kuin toinen. Kun Antti häntä tuossa kehyksessä katseli alhaalta kanavan laiteelta, jossa hän edestakaisin käveli, niin ei hän ollut niinkään tuo neitonen... ollihan se sentään aika sievä. Kauniit isot silmät...

Antti käveli edestakaisin kanavan laidetta, hattu tahalisesi hiukan kallellaan. Sivumennen katsahti hän aina ikkunanassa olevaan neitoseen, ja ellei hän erehtynyt, katsahti neitonen samalla lailla häneen. Matkalla vaihtelevat mielialat pikemmin kuin missään muualla. Ja tuota pikaa, ennenkuin Antti ehti sitä itsekään huomata, oli hän runoilut romaanin kokoon itsestään ja neitosesta.

Kukahän hän on ja minnekähän hän matkustaa? Arvattavasti Helsinkiin. Ehkä hän saa Lappeenrannassa olla apuna kantamassa hänen kapineitaan. Ehkä tutustuvatkin ja ajavat samassa hevosessa asemalle. Tavaroille hommaa hän toisen hevosen. Jollakin rautatieasemalla vie hän uuden tuttavansa ravintolaan ja kysyy, mitä hän saa luvan tarjota. — »Kiitoksia paljon, te olette kovin hyvä», sanoo nei-

tonen ja miettii hetkisen. Sitten hän lisää ujosti: »Ehkä olette hyvä ja annatte minulle kupin teetä.» — »Kaksi kuppia teetä!» komentaa Antti. — He istuvat juomaan, hiukan muista erilleen. Neitonen vetää vitkalleen kädestänsä hansikan, joka ei tahdo lähteä. Sitten tipahduttaa hän hypysillään pari kolme sokeripalaa kuppiin. He juovat, päät yhdessä, ja juttelevat. Ihmiset katsovat heihin syrjäsilmillä. Asemasillalla tulee Pekka, joka on seurannut heitä loitommalta, ja suhahtaa hirmuisen uteliaasti korvaan: — »Kuule, Antti, kuka on tuo neitonen?» — »En minä tiedä, se on vain satunnainen tuttavuus, pitäähän olla kohtelias.» Pekka rykäisee merkitsevästi, ja Antti tietää, että hän jo ensi postissa kirjoittaa kotiin. Vaan kirjoittakoon! Kotona siitä kertovat keskenään ja kertovat muillekin, ja kohta kertoo koko kaupunki, että Antti on matkalla tutustunut eräaseen kauniiseen ja rikkaaseen nuoreen neitiin ja heidät on nähty yhdessä istumassa ja juomassa teetä... saa nähdä eivätkö pian ole kihloissa! Vaan kertokoot! Hän tahtoo olla Don Juan. Hänessä on paljon Don Juanin luonnetta. — Tyttö se häneen ensiksi rakastuu. Junassa hän ei lakkaa katselemasta suurilla silmillään. Kuta likemmä Helsingiä he...

Laiva antoi lähtömerkin, ja Antin täytyi keskeyttää. Hänen olisi pitänyt nousta laivaan. Mutta hän ei ollut tietävinäänkään. Antoi sen lähteä liikkeelle, käveli rauhallisesti rinnalla ja hypähti sitten huolettomalla notkahdukseksi laidalle juuri kun luukkua aiottiin sulkea. Hän oli näkevinään kysymyksen neitosen silmissä siitä, jääkö hän todella tähän, ja ilon välähdyksen, kun hän ei jäänytkään.

Liekö ollut niin, mutta ei siitä enää kannella mitään jälkeä näkynyt. Molemmat neitokset olivat nousseet sinne ja kulkivat edestakaisin rivakassa kävelyssä, tehden nopean

käännöksen aina kannen päässä. Antti käveli toisella puolen kantta ja koetti herättää huomiota. Välistä käveli hän miettiväisen näköisenä ja siveli viiksiään sellaisella sujuttavalla liikkeellä, kuin olisivat ne olleet hyvinkin pitkät. Välistä hän taas seisahtui järveen tuijottamaan, toinen jalka penkillä ja kyynärpää polvea vasten nojaten. Nämä ovat kauniita maisemia, nämä Leppävirran. Mahtavatkohan ne huomata sitä, nämä neitokset? He kulkivat useita kertoja Antin ohitse, mutta eivät katsoneet häneen sen kummemmilla silmillä kuin perämieheen tai ohi vilahtavaan merimerkkiin. No, eipä sillä, että Anttikaan heistä... ei niin, että olisi viitsinyt heitä varten päättään kääntää. Hän vain omia aikojaan... katselee vain huvikseen veteen ja rannalle.

Hän luuhisti lakkinsa samettia yhä huolettomamman näköiseksi ja alkoi vihellellä kulkea edestakaisin. Sattui paperossin pätkä tielle; hän potkaisi sen kenkäänsä kärellä järveen.

— Milloinka ollaan Savonlinnassa? kysäisi hän perämieheltä.

Perämies ei kiiruhtanut vastaamaan. Käänti kehäänsä muutaman pulikkavälin, sylkäisi suustaan mustan sylen, pyyhki hihalla huuliaan ja virkkoi tultavan »noin kello seihtemän seuvussa.»

Neitokset olivat juuri takana, ja hän tahtoi heidän kuultensa kysyä jotakin.

— Mikä on tuo hovi tuolla mäellä?

Mies viivytti vastaustaan niin kauan, että neitokset ehtivät jo piipun taakse.

— Vokkolan hovi.

— Saako tällä kiikarilla katsoa?

— Herra tekköo hyvin ja kahtoo voan.

Olisi ollut hyvä tilaisuus tarjota neitosille kiikari ja päästä heidän kanssaan puhelemaan. Antti toivoi, että he tulisivat ja jotenkin näyttäisivät sitä haluavansa. Mutta neitokset eivät tulleet koko sillä ajalla, kun Antti käänteli kiikaria, edes kokan puolelle piippua. Ja yht'äkkiä kuuli hän heidän mennä humistavan kannen alle.

Leppävirroilla astui Antti halkoja otettaessa maihin ja hänellä oli kulkulautaa myöten laskeutuessaan se pieni hetkellinen tyydytys, että kaikkien rannalla olevain talonpoikain huomio kiintyi häneen. Hän ei ollut heitä näkevinäänkään, loi mahtavan katseen väkijoukon yli, mutta kuuli kuitenkin muutaman akan äänen takanaan sopottavan: »Katoppas, minkäläinen tuolla on laukku selässä.» — Vai niin, se oli siis tämä hänen matkalaukkunsa, joka herätti heidän huomiotaan. Se häntä nauratti, mutta oli samalla vähän mieliksikin.

Hän nousi rantatietä ylös ja katseli matkailijan silmällä ja otsan rypistyksellä maisemaa ja alhaalla rantamakasiinien kupeessa höyryävää laivaa, nojaten aina vähän väliä sateenvarjonsa päähän. Hänen tuolla tavalla seisossaan kulkivat neitokset kaksi kertaa hänen ohitsensa, keräten ruohoja kukkakimpuiksi. Antilla oli mielestään hyvin alkuperäinen keksintö, kun hän taittoi oksan katajasta ja kiinnitti sen nappinsa läpeen.

Erinomaisen tyytyväisenä palasi hän takaisin rantaan. Sinne tultuaan näki hän kaksi ylioppilasta hinaamassa suurta punaista kirstua rattailta alas. Yht'äkkiä tuli hän huonolle tuulelle, poikkesi halkopinon taakse ja kiersi toista tietä laivaan.

Ylioppilaat, joita hänen ei tehnyt mieli tavata, olivat molemmat hänen tovereitaan, viime kevännä tutkinnon suorittaneita. He ovat arvatenkin menossa Helsinkiin

hekin ja tulevat siis olemaan matkakumppaneita sinne saakka.

Saatuaan kapineensa laivaan asettuivat äsken tulleet perän puolelle istumaan. Antti käveli edestakaisin komentokannella. Joka kerta kun hän teki käänteeseen rappujen kohdalla, ajatteli hän mennäkseen alas tervehtimään. Mutta sitten päätti hän kuitenkin tehdä vielä yhden retken kanneen toiseen päähän. Ja niin jäi hän pitkäksi aikaa siihen edestakaisin astelemaan.

Koulussa oli hänen luokallaan, joka oli ensimmäinen puhtaasti suomenkielinen luokka, ollut tavallaan kaksi puoluetta, »suomalaisten» ja »ruotsalaisten». Ne olivat jätteitä niistä ajoista, jolloin vielä oli kaksi erikielistä osastoa kullakin luokalla. Puolueet erosivat osaksi kielenkin perusteella, mutta vielä enemmän varallisuuden ja kotikasvatuksen. »Ruotsalaiset» olivat herrasperheistä, he kävivät hienosti puettuina, heillä oli rahaa enemmän, he tanssivat iltahuveissa, lauloivat kvartetteja, pitivät serenaadeja ja olivat hienompien piirteittensä, solakampien vartaloittensa ja vapaamman käytöksensä vuoksi kaupungin naisten suosituksia. Jota vastoin »suomalaisista» oli suurin osa vähävaraisia, heidän pukunsa oli karkea ja kotitekoinen, käytös oli ujoa ja kömpelöä, ja suuremmissa seuroissa he istuivat juroina seinämällä, sill'aikaa kuin toiset lattialla isännöivät. Heidän kasvonsa olivat rosoiset, posket pyöreähköt ja hartiats leveät.

Useimmat heistä olivat kovinkin köyhiä. Lukujensa ohella täytyi heidän ansaita elatuksensa ruumiillisella työllä lupa-aikoina ja koulussa oltaessa kotiopetuksella ja puhtaaksikirjoittamisella. Sill'aikaa kuin »ruotsalaiset» kesäkuukausina antautuivat lepäämään ja huvittelemaan, saivat toiset kulkea niityillä ja pelloilla ansaitsemassa jotain,

jolla lukukauden aikana voisi ostaa itselleen särvintä kuvian palasen painikkeeksi.

Salainen kateus ja pahansuopaisuus kyti sen johdosta »suomalaisissa» toisia tovereita kohtaan. Välit olivat aina hiukan kireät. Alemmilla luokilla oli ero vain saran ja veran, ja yhteentörmäykset synnyttivät tavallisimmasti tappelun, joka päättyi sillä, että »ruotsalaiset», jotka olivat vähemmistössä, piestiin perinpohjin ja heidän vaatteensa voitonriemulla ryvetettiin. Ylemmillä luokilla tuli eripuraisuus näkyviin olantakaisessa ylenkatseessa molemmin puolin. Luokalla vallitsi joko jäykkä vaitiolo tai pistelevä sanasota. Suomalaiset olivat jo oppineet sanomalehdistä ja tutkintopuheista, että he olivat »kansan lapsia», että heitä varten oli koulu muutettu suomalaiseksi. Ja he päättivät, että heitä oikeastaan ovat ainoat oikeutetut täällä olemaan. Heidän joukossaan olivat sitä paitsi koulun taitavimmat oppilaat, ne, joita opettajat nimittivät »oppilaitoksen ylpeydeksi.»

Vaikka »ruotsalaiset» melkein yleensä olivat heikommat luvuissa ja vaikka heitä usein kehoitettiin ottamaan esimerkkiä »suomalaisista», olivat he kuitenkin opettajainsa lempipoikia. Heille osoittivat he suosiota, joka ei koskaan tullut toisten osaksi. Kun oli pitoja tai perheiltama rehtorin tai opettajain luona, pyydettiin niihin poikkeuksetta vain »ruotsalaisia», jotka osasivat huvitella, tanssia ja käyttäytyä. Aamulla kokoontuivat he sitten yhteen ryhmään, päät toisissaan kiinni, kertomaan edellisen illan tapahtumista. Ne voivat olla erittäin huvittavia. Tanssittu oli tavattomasti, pidetty iloista iltaa neitosten kanssa, saatettu heitä miehissä kotiin, ja jos oli kuutamo tai kaunis ilma, tehty kävelyretki ympäri kaupungin. Usein oli eroamisen jälkeen toimeenpantu serenaadeja ikkunain alla. — Erityisessä huoneessa oli heitä varten ollut punssia ja

paperosseja, joita valtoineen olivat saaneet nauttia. Illemmalla joskus oli joku opettajakin vanhain herrain totihuoneesta haihtunut heidän kamariinsa kivistämään. Tavallisesti oli hän ollut hyvällä tuulella ja lasketellut kaikenlaista hupaista. Oli hänestä joskus pilkkaakin tehty. Jokainen sana oli pantu tarkasti mieleen ja kerrottiin nyt kaikkien uudeksi riemuksi. Kertominen ja nauramiinen tapahtui tahallaan korkeammalla äänellä, kuin olisi ollut tarpeellista, kun nähtiin, kuinka se harmitti »suomalaisia.» Ne jurottivat paikoillaan ja olivat kirjoihinsa katselevinaan, mutta kuulivat kuitenkin joka sanan. Heille oli jokaiselle tapahtunut ikäänkuin mieskohtainen loukkaus sen kautta, etteivät koskaan saaneet olla tällaisissa iloissa osallisina. He olivat ikkunain läpi kuulleet iloista mellakkaa kadulta huoneisiinsa, kun myöhään yöhön istuivat lukemassa tumman kynttilän ääressä. Ja vettä myllyyn lisäsi vielä se, että opettajat tunnin kuluessa kohtelivat pidoissa olleita hellävaroen ja tekivät kysymyksensä niin helposti tajuttaviksi kuin suinkin, jopa suorastaan auttoivatkin. Tai karttoivat kokonaan kysyä heiltä ja kysyivät sen sijaan »suomalaisilta», joilla silloin aina oli kovempi päivä.

Oli kuitenkin aikoja, jolloin ruotsalaisten täytyi kokonaan nöyrytyä ja jolloin heidän kaikilla ulkonaisilla eduillaan ei ollut mitään merkitystä. Tutkintojen ja koekirjoitusten aikana tarvitsivat he taitavampien toveriensa apua, ja silloin oli n ä i d e n vuoro näkyä. Niinkuin pöydän alle heitetyitä paloja nakkelivat he hätääntyneille murusia matematiikasta ja latinasta. Ja niin tapahtui vielä ylioppilaskirjoituksissakin. Useimmat »ruotsalaisista» pääsivät ylioppilaiksi »suomalaisten» armosta. Näinä aikoina nähtiin molempain puolueiden miehiä enemmän yhdessä. »Suomalaisia» saatettiin joskus kutsua »ruotsalaisten» perheisiin ja köyhem-

mille annettiin* sunnuntaipäivällisiä ilmaiseksi. Voutila, toinen noista tuolla kannella, oli esimerkiksi koko viimeisen vuoden syönyt Antin kotona ja saanut ilman vuokraa asua pienessä huoneessa toisella puolen kamreerin pihan, seinäkkäin renkikamarin kanssa. Palkkioksi oli hän opettanut Antille matematiikkaa ja auttanut häntä ylioppilaskirjoituksissa.

»Suomalaisilla» oli myöskin »isänmaallisia harrastuksia», joihin »ruotsalaisilla» ei juuri ollut taipumusta. Lupaaikoina keräsivät he satuja ja muinaisesineitä, pitivät kukin paikkakunnallaan kansantajuisia luennoita ja panivat kesillä toimeen kansanjuhlia.

»Ruotsalaiset» koettivat kyllä »harrastaa» hekin, mutta kaikki jäi keskentekoiseksi. Antti esimerkiksi, joka luettiin »ruotsalaisiin», oli kerran päättänyt kerätä sananlaskuja kansan suusta. Siitä oli ollut kotona suuri homma ja puhuminen, ja sisaret ompelivat hänelle erityisen vihkon sitä varten. Saipa hän vielä teettää varsinaisen matkapuvunkin, johon kuului pitkävartiset lapikkaat. Mutta kun hän oli joitakuuta päiviä kierrellyt isänsä maatilan naapuritaloissa, alkoi uusi outo kenkä hangata kantapäätä. Hän kyllästyi puuhaan, palasi kotiin, ja saadut sananlaskut huomattiin jo ennen julaistuiksi.

Huolimatta »suomalaisten» jalommista harrastuksista, huolimatta heidän paremmista todistuksistaan ja heille tutkinnoissa puhutuista kauniista sanoista, joita saivat kuulla paraatipuvussa saapuville tulleen kuvernöörinkin suusta, uivat »ruotsalaiset» kuitenkin joka paikassa päällä päin, tutkintotilaisuuksissakin. Heihin, joilla oli tuttavuuksia kaikkialla kaupungissa, kiintyivät useimmat silmät todistuksia jaettaessa. Helsinkiin lähdetessä keväällä oli kyllä »suomalaisille» arpajaisilla koottu matkarahat, mutta noiden

toisten rintoihin kiinnitettiin rannasta lähtiessä kukkakimput. Sisaria, äitejä, serkkuja ja muita naistuttavia seisoi kehänä heitä piirittämässä laivasillalla, heille toivotettiin onnet matkalle ja heidän jälkeensä liehuivat nenäliinat. »Suomalaiset» seisoiivat synkkinä loitommalla, kaikilla kiitollisuudenvelka mieltä painamassa. Ja monella syrjään jätetyn katkera tunne sydämessä. Tuolla toisten kanssa liehakoivat ne, joita monen vuoden kuluessa oli kaukaisella ihailulla seurannut, uskaltamatta koskaan lähestyä ja pääsemättä kertaakaan toivotun kanssa sanaa vaihtamaan.

Kantta kävellessä vaikutti Anttiin yhä vielä se raskas suhde, joka oli koulussa toverien kesken vallinnut. Mutta lähin syy siihen, miksi hän äsken oli poikennut syrjään ja miksi hänessä ei pitkään aikaan ollut menijää toverejansa tervehtimään, oli eräs tapaus, joka viime kesänä oli kangistanut hänen välinsä Voutilaan. Antin isän maatila oli Rautalammilla, ja he viettivät siellä kesäänsä. Pitäjän »suomalaiset», etupäässä Voutila, olivat toimeenpanneet kansanjuhlan. Tanssittaessa juhlakentällä oli eräs talonpoika tullut pyytämään Antin vanhempaa sisarta. Tämä oli kielletty. Kertomuksessa paikkakunnan lehteen kuvattiin tapaus »osoitteena siitä, millaista ylenkatsetta kansaa kohtaan vielä tapaa niissä, jotka haluavat nimittää itseään parempain ihmisten lapsiksi. Heidän naisensa ovat kyllä olevinaan kansallismielisiä, mutta kotikielensä he käyttävät ruotsia ja koko heidän kansallismielisyytensä on vain siinä, että he ompelevat itselleen kansallispuvut ja pukeutuvat niihin joskus huviretkiä tehdessään. Mutta annas olla, kun talonpoika tulee puhuttelemaan, silloin on nenä kureissa, ja tämä hieno neiti kääntää selkensä kansan lapselle. Häpeä meidän herrasväellemme moisesta säätyylpeydestä!»

Kirjoitus synnytti suurta suuttumusta ja jakoi pitäjän kahteen puolueeseen. Sen tekijäksi merkittiin Voutila. Hän oli muka käyttänyt tilaisuutta kostaakseen Antin sisarelle, johon hän oli turhaan ihastunut. Antti oli moittijain puolella ja kiivastui kerran muiden seurassa Voutilaa soimaamaan. Voutila suuttui, puhui paljon herrasväen ylpeydestä ja epäkansallisuudesta ja lopetti sillä, että olisi parempi olla vaiti sen, joka vielä istuisi koulun penkillä, elleivät muutamat olisi olleet niin jalomielisiä, että he . . . Hän ei päättänyt lausettaan, mutta Antti ymmärsi tarkoituksen, ja sen jälkeen eivät he olleet toisiaan tavanneet ennen kuin tuossa äsken.

Kauan ajatteli Antti, laskeutuisiko vai eikö alas peräkannelle. Hän tunsii itsensä jotenkin turvattomaksi yksin näiden kahden kanssa.

Vihdoin hän kuitenkin päätti mennä.

— Ka, täälläkö tekin olette? Te tulitte Leppävirroilta? Minä en ollenkaan huomannut . . . On vähän kylmä, niin että puistattaa . . . brr . . . Vai niin, te matkustatte kai myöskin Helsinkiin . . .?

He olivat jäykkiä, melkein arvokkaita ja huulilla oli tuo hiukan itserakas hymyily, jonka usein tapaa etevillä talonpojilla. He tarkastivat Anttia kiireestä kantapäähän, ja Antista oli, kuin olisi häntä kylmällä kädellä vetäisty kasvojen yli. Hän oli koettanut asettua yläpuolelle. Mutta nyt hän tuli hätiköiväksi ja meni hiukan hengästyksiinsä.

— Sinnehän minäkin! Joko teillä on asunto Helsingissä? Minä en tiedä vielä ollenkaan, mihin tulen asumaan. Kai täytyy ajaa johonkin hotelliin ensimmäiseksi yöksi.

— Ei ole meilläkään vielä tiedossa asuntoa.

He jatkoivat keskusteluaan kaksikantaan ja laiminlöivät kokonaan Antin. Hän sai istua, ojennettuna eteenpäin,

kaula kurkalla, ja kuunnella valmista, kun ei voinut heti tultuaan poiskaan lähteä. Heillä oli tulevista luvuistaan puhe. Olivat jo päättäneet, mitä luennoita kuuntelevat. Professorien nimetkin oli heillä tiedossaan. Kuullessaan luennoista ja professoreista, joita hän ei vielä ollut oikein ajatellutkaan, tuli Antti itsensä suhteen hiukan epävarmaksi. Nuo ne olivat ihan selvillä kaikesta, mitä he aikoiivat tehdä. He tiesivät jo vuodetkin määrätä, milloin valmistuvat. Köyhäin talonpoikain pojat saattavat välistä kohota hyvinkin korkealle, oli hän usein kuullut vakuutettavan ja esimerkkeinä mainittavan meidän suuria miehiämme, joista melkein kaikki olivat syntyneet matalissa majoissa. Jota vastoin varakkaiden vanhempain lapset usein menevät hukkaan. Ei heistä ainakaan koskaan tule mitään suurta. Hänen ratansa oli kuitenkin jo määrätty. Se oli jo useat kerrat valmiiksi keskusteltu isän ja koko perheen läsnäollessa. Ja hän vartioi vain tilaisuutta päätäkseen selittämään tovereilleen tulevaisuutensa ohjelmaa.

— Minä aion juristiksi, ilmoitti hän sopivaan puheen lomaan ja selitti yhdessä henkäyksessä kaikki aikeensa. Hän suorittaa oikeustutkinnon, seuraa tuomaria käräjillä siksi, että saa varatuomarin arvonimen, praktiseeraa lääninhallituksessa, jossa tutkinnon suorittaneilla nykyään on etuoikeus, ja sitten voi hän helposti saada hyviä virkoja.

Hänen puheensa ei tehnyt toivottua vaikutusta. Toverit kuuntelivat häntä, ja kun hän oli lopettanut, kysyi Voutila, silmät pilkallisina, mutta muuten hyvin viattomalla äänellä:

— Kun et sinä, Antti, ruvennut matematiikkaa lukemaan?

Antti tunsi pistoksen kärjen. Mutta silloin sattui mukava tilaisuus poistua. Kapteeni kulki ohitse ja kään-

tyi Antin puoleen näyttäen hänelle muutamata kiveä, johon eräs toinen laiva oli äskettäin törmännyt. Puhuessaan Antille katsahti hän noihin toisiin arvostelevalla syrjäilmällä, ikäänkuin olisi tahtonut Antilta kysyä, että »ketähän nuokin ovat?»

Katse tarkoitti nähtävästi heidän pukuaan, ja seisoesaan ulompana kapteenin kanssa tuli Antti tämän luulonsa johdosta vertailleeksi toveriensa vaateasua omaansa. Molemmilla heillä oli sarkainen päällystakki, ja ylioppilaslakki oli päällystetty palttinalla. Takin kaulus oli sametista ja arvatenkin koko puku jonkun maaräätälin tekemä, joka oli koettanut saada aikaan muodin mukaista työtä, vaikka huonolla onnella. Niskasta longistui kaulus toisella alas, niin että koko kaulustin, aika tavalla jo käytetty, kojotti näkyä ja sen takana rusetin nauha ja niskanappi. Mansetit eivät nekään olleet aivan puhtaat. Housujen lahkeet olivat lyhyet ja ahtaat, jalat isot ja kengät yhtä mukaa, sekä lisäksi kiilloittamattomat.

Jota vastoin hän... hän oli kaikin puolin virheetön ja hieno. Silmäys sääriin näytti, että housut niiden päällä istuivat kuin valetut. Kaulus seurasi kaulalinjaa ja pisti pikkuisen vain valkoista raitaansa esille. Kaikki oli parhaassa kunnossa. Hän puheli toimessaan kapteenin kanssa ja itsuutui tämän mentyä penkille vastapäätä ja alkoi vihellellä. Sattui sitten vielä pieni tapaus, joka kerrassaan nosti hänet entisten koulutoveriensa yläpuolelle.

He nousivat ja menivät kahvia juomaan ruokasaloonkiin. Mutta heidän ovea avatessaan aikoivat siitä samassa ulos neitokset. Molemmiin puolin seisotuttiin ja jäätiin odottamaan, kumpiko ensiksi astuisi kynnyksen yli. Neitokset jo ottivat askeleen, mutta peräytyivät, kun ylioppilaat samassa myöskin uhkasivat tulla. Silloin jäivät ylioppilaat odotta-

maan. Mutta juuri kun neitosten taas piti astua ulos, töyttäsivät myöskin ylioppilaat esiin, ja ovessa tapahtui pieni yhteentörmäys olkapäillä. Neitokset katsahtivat ylenkatseellisesti jälkeensä, kun ovi oli sulkeutunut, ja tuo kauriimpi koetteli kädellään olkapäätänsä, johon nähtävästi hiukan koski.

— Ush, semmoisia moukkia! sanoi hän hienosti irvis-täen, ja se silmäys, jonka Antti samassa sai häneltä, näytti tahtovan vetää häntäkin samaan mielipiteeseen osalliseksi.

Innolla Antti siitä tulikin osalliseksi — samalla tavoin silmäten ja kohottamalla hänkin olkapäitään.

Hän oleskeli kannella, kunnes hopeatiuku helisti päivälliselle. Ovessa tulivat häntä vastaan hänen toverinsa, pois salongista. Heillä ei ollut varaa syödä laivan kalliita ruokia. Ohimennessään kysyi Antti heiltä keveästi ja hiukan teeskennellyn reippaasti:

— No, poisko te tulettekin? Ettekö jääkään päivällistä syömään?

He ottivat tahalliseksi loukkaukseksi Antin kysymyksen. Sointu kysyjän äänessä oli veriin saakka vihlaissut köyhäin miesten arkatuntoisuutta. Eivät he kumpikaan vastanneet, mutta se katse, joka ampui heidän kulmainsa alta, oli terävä, salavihainen ja kylmä kuin teräksisen tikarin tumma välähdys. Se oli huonompiosaisten äänetön sodanjulistus niitä vastaan, joiden edut ovat paremmat. Antti oli elinajakseen saanut heistä salaiset vihamiehet.

— Syöhän sinä nyt siellä . . . vielä sitä syömmekin . . .

He menivät kokkapuolelle laivaa, purren hammasta niin, että posket siitä jäykkenivät.

IV.

Päivällistä syödessä sattui Antti asettumaan niin, että bufettineiti muille tarjotessaan tuli yhtämittaa kumartumaan hänen ylitsensä. Hänen täytyi melkein tämän kailalon suojassa odottaa siksi, kunnes vastapäätä istuva oli täyttänyt lautasensa. Neiti oli pukeutunut harmaaseen villahameeseen ja punaiseen ruumiinmukaiseen trikooliiviin, joka jo ulommaksikin vaikutti lämpöisesti ja kiihoittavasti. Koko päivällisen ajan oli Antti tämän bufettineidin läheisyydestä lähtevän vaikutuksen alainen, ja hänen äskeiset neitosensa olivat jo unohdetut.

— Herra Ljungberg kai tuntee nuo kaksi ylioppilasta, jotka tulivat Leppävirroilta laivaan? kysyi kapteeni Antilta.

— Heidän nimensä ovat Miettinen ja Voutila.

— Siis talonpoikaisylioppilaita, niinkuin minä arvasinkin.

Ja otettuaan ryypyn jatkoi kapteeni, että se on merkilistä, kuinka nykyaikana yhä useammin alkaa kuulla suomalaisia nimiä ylioppilailta. Hän tahtoo olla tuomittu, jos ei viidelläkymmenellä prosentilla niistä ylioppilaista, joille hän on tänäkin kesänä piletin kirjoittanut, ole ollut suomalainen nimi.

Ja siitä syntyi yleinen keskustelu liikanaisesta antaumisesta oppineelle uralle. Sanomalehdissä oli ollut kirjoituksia »sivistyneestä köyhälistöstä», joka muissa maissa

uhkaa suurilla yhteiskunnallisilla vaaroilla ja joka meilläkin on tuleva »päivän polttavaksi kysymykseksi», jos vain ylioppilaiden lukumäärä saa enetä sillä nopeudella, jolla viime vuosina.

Kapteeni se enimmästään puheli, tunnusteltuaan ensin mielipiteitä ympärillään, jotka tuntuivat soveltuvan hänen omiinsa. Keskusteluun ottivat myöskin osaa tuo Antille tuntematon herra ja eräs hovioikeuden asessori, joka matkusti kesälomalta takaisin virkapaikkaansa. Hän oli tullut Leppävirroilta ja saanut sijan kapteenin vieressä; mutta hänen vieressään istui Antti.

— Sanotaan tosin, että neroja menisi hukkaan ja isänmaa tulisi kärsimään, jos ei kaikilla olisi vapaa pääsö ylöspäin, puheli kapteeni. Mutta jos minä saan sanoa mielipiteeni, niin nämä talonpoikaisylioppilaat kyllä saattavat koulussa uida pinnalla, mutta anna heidän tulla yliopistoon, niin he katoavat hyvin pian horisontista. Harvoista heistä tulee edes etevämpää virkamiestä. Vai onko herroista kukaan nähnyt ketään varsinaista n. k. kansanlasta korkeammassa ja tärkeämmässä virassa?

Kapteenin huomio oli asessorin mielestä sikäli korjattava, että hänen tietääkseen ei ole yhtä ainoatakaan korkeampaa ja tärkeämpää asemaa, jossa olisi varsinaisesta kansasta lähtenyt mies. Valtiokalenteri tarjoaa siinä kohden ainoastaan ruotsalaisia nimiä.

— Aivan niin! Ja niin tulee olemaan pitkät ajat eteenpäin. Varallisuus on jaettu vielä sillä lailla, että sivistyneitten lapset ovat kuin itseoikeutetut oppineella uralla hallitsemaan. Jota vastoin talonpoikain pojat jäävät joko pahaisiksi maapapeiksi tai kanslisteiksi ja nurkkakirjureiksi, joiden varain puutteessa tai nääntyneinä suurten velka-uormain alle on täytynyt lakkauttaa lukunsa.

Kun asessori kuuli veloista puhuttavan, niin tuli hänen otsansa hyvin huolestuneeksi ja hän lausui mielipiteenään, että ylioppilasten kevytmielinen velkaantuminen alkaa olla yksi meidän kansallisia paheitamme. Se on isänmaanystäväälle sitä surullisempi huomio, kun käsikädessä sen kanssa kulkee yhä höllentävä moraalii. Sillä taholla ei katsota miksikään häpeäksi tehdä velkoja ja jättää ne takausmiesten maksettaviksi. Minä luulen, että usealla meistä on joku vähäinen kokemusta siinä suhteessa.

— Sellaisesta velkaantumisesta kuin täällä Suomessa ei kuule missään suurissa sivistysmaissa, puuttui puhumaan tuntematon herra. Hän oli oleskellut suuren osan ikäänsä ulkomailla ja tullut huomaamaan, että siellä oppineelle ja virkamiesuralle poikkeavat vain ne, joilla on varoja siihen. Muut antautuvat käytännön miehiksi.

Siitä innostui kapteeni sanomaan, että juuri niin pitäisi meilläkin oleman. Jos mitään, niin tarvittaisiin meillä kasvattaa käytännön miehiä. Mutta meillä on päinvastoin. Meillä perustetaan vain klassillisia kouluja, toinen toisensa perästä, joista suomalaiselle kansalle ei ole mitään hyötyä.

— Valitettavasti on kapteeni oikeassa. Yksi fennomaanisen agitatsionin varjopuolia on kiihko klassillisten lyseoiden perustamiseen ja realisen kasvatuksen laiminlyömiseen.

Kapteeni uskalsi puhua suunsa puhtaaksi.

— Saattaa kuulua paradoksilta, sanoi hän, mutta minä menen väitteessäni niinkin pitkälle, että klassilliset koulut, joissa etupäässä valmistetaan virkamiehiä, olisivat saaneet jäädä vielä pitkäksi aikaa ruotsinkielisiksi. Ruotsinkielisiä virkakouluja, suomenkielisiä ammattikouluja! Se olisi minun valtiollinen ohjelmani. Silloin ei olisi houkuttelemassa huonoja purjehtijoita tuo kruunun kannikan

kangastus, joka pakenee varattoman tieltä sitä etemmä, kuta lähemmä hän sitä luulee tulevansa. Ja silloin välttyisi se kilpailu, joka nyt päättyy varakkaampien eduksi ja synnyttää toisissa katkeruutta. Sillä varakkaan miehen poika ajaa aina edelle köyhemmästä toveristaan ja sieppaa viran hänen nenänsä alta. Hänellä on tilaisuus lukea lakkaamatta, eikä hänen asioissaan merkitse mitään, jos hän hiukan eläkin mukana ja nauttii nuoruudestaan. Minä olen sielusta ja sydäimestä demokraatti, ja eläköön vain vapaa kilpailu, silloin kun se on hyödyksi! Mutta muiden maiden esimerkit ovat varoittavia. Minun ehdottamani keino on ehkä huono, keksikööt muut parempia. Mutta minä puhun kokemuksestani. Isäni koulutti minua neljännelle luokalle, mutta kun hän oli viisas ja käytännöllinen mies, otti hän minut pois, kun olin saanut hiukan alkeita päähäni, ja lähetti merille. Nyt olen velaton mies, eikä isänmaa ole kadottanut kaupassa enempää kuin minäkään. Se on, luulenma, vain voittanut sen, että sillä on yhtä velkaantunutta virkamiestä vähemmän.

Tultiin siihen yksimieliseen päätökseen, että meidän johtavien miestemme hallituksessa ja yliopistossa olisi jollakin tavalla rakennettava esteitä liikanaiselle ylioppilastulvalle ja siitä seuraavalle kiihkolle nousta alhaalta ylöspäin. Ehkä se voisi parhaiten tapahtua joko koulumaksuja korottamalla taikka vaatimuksia koventamalla ylioppilastutkinnoissa.

Ne olivat viisaita miehiä nuo. Antti kuuli tätä puhetta kuin oman äänensä sointua. Juuri näin oli hänkin ajatellut, vaikkei yhtä selvästi. Hän oli oikea mies oikeutetulla paikallaan. Jota vastoin nuo toiset tunkivat alalle, joka ei heille soveltunut. Mitä auttoi heitä heidän etevyytensä, kun kuitenkin täytyi tehdä velkoja ja nääntyä niiden alle!

Hänen ei tietysti tarvitsisi koskaan tehdä velkoja. Kuinkahan paljon mahtaa jo Voutilalla ollakaan, joka koko kouluaikansa oli lukenut velalla? Aina tulevat ne häntä rasittamaan. Mutta oma syynsä! Kuka käski ponnistaa yli voimiensa! Säälihän häntä tietysti on, mutta eihän voi vaatia, että häntä muutkaan aina auttavat. Ja mikä oli kiitos auttamisesta? Huonosti oli Voutila sanomalehtikirjoituksellaan palkinnut sen, että isä oli häntä koulussa ollessa tukenut. Kernaastihan soisi, että hänellä olisi huoleton toimeentulo. Mutta maailman meno on semmoinen. Jos hän saisi antaa hyvän neuvon, niin eiköhän vielä olisi aika Voutilankin poikkeutua jollekin käytännölliselle uralle. Sieltä voisi hän löytää onnensa paljon pikemmin. Mutta mitäs hyödyttää puhua! Meillä pyrkivät kaikki vain yliopistoon, virkamiehiksi...

Antti ei huomannut, että hänen ajatuksensa jo kauan olivat kulkeneet ennen avattua uraa. Ihmeen huolettomasti ja rauhallisin mielin oli hän päivällisen jälkeen heittäytynyt sikari hampaissa samettiselle sohvalle loikomaan, nousten ainoastaan silloin tällöin maistamaan likööriä ja kahvia, jotka oli asetettu hänen eteensä pöydälle.

Poskia lämmitti, ja jäsenet kävivät suloisien raukeiksi. Oli mahdolloman mukavaa tällä tavalla puhallella hienoa sikarinsavua ylös kattoon ja katsella, kuinka sen sitten avonainen ikkuna yhdellä henkäyksellä riipaisi pyöreään kiitaansa....

... Hän on merenkulkija maailman aavalla valtamerellä. Hän on ja elää, nauttii nuoruudestaan eikä mistään huoli. Ei sillä väliä, mihin laiva laskee. Aina niitä on keulan edessä päinvänpaisteisia rantoja. Ja vähät siitä, vaikka karillekin kurahtaisi ja laiva hajoaisi pieniksi pirstaleiksi. Tottahan löytyisi joku tyhjä tynnyri hänellekin,

jonka päällä kulkea kelluttelisi, mihin myötäinen tuuli puhaltelisi. Ihmisten pitäisi jo nuorina antautua onnensa ohjattaviksi! Mennä vain! Huilata huolimatta mistään! —

Laiva kulki tasaista kulkuaan, jyskyttäen hieman. Suuri selkä oli taivallettavana, ja kaikki matkustajat olivat vetäytyneet hytteihinsä ja alasalonkeihin. Antti yksin viipyi ruokasalongissa...

Kas vettä tuolla peilin alla karahvissa, kuinka se välkähtelee sen mukaan, miten kone jyskyttää. Ja samassa tahdissa alkoi kahvikupin reuna kilistää liköörilasia vasten...

Mitähän ne nyt siellä kotona, johtui hänen mieleensä. Isä... niin, hän on luultavasti lukinnut oven jälkeensä ja pannut ruokalevolle. Tunnin kuluttua vie piika hänelle kahvia. Miksei ne juo siellä kotona kahvia heti ruuan päälle? Kun minä tulen kotiin, niin järjestän minä sen sillä tavalla... Sisaret kai kävelevät päivällisen syötyä salin lattiata edestakaisin, kädet toistensa selän takana. Äiti hän vielä ruokasalissa laittelee...

Bufettineiti tuli sisään ja vei ajatukset toisaanne. Hän otti pois kahvikupit, levitti liinat pöydille ja asetti tuhka-astiat paikoilleen. Yhden hän siirsi Antin eteen.

— Olkaa hyvä! sanoi hän.

Antti huomasi taas sikarinsa sammuneeksi.

— Saisinko luvan pyytää tulta?

Neiti toi tikkuja, raapaisi tulta tottuneella kädellä ja tarjosi sitä Antille.

— Olkaa hyvä! sanoi hän taaskin ja katsoi Anttia silmiin.

Miksi hän sanoi: »olkaa hyvä» ja katsoi noin omituisesti? Olisiko hän tahtonut puhutella? Aikoiko hän tehdä tuttavuutta?

— Kiitoksia, vastasi Antti, mutta ei voinut keksiä, mitä muuta hän virkkaisi. Hänen sitä miettiessään meni neiti keikutellen ulos.

Antti laskeutui entiseen asemaansa. Hän koetti muistella, mitä äsken oli ajatellut, ennenkuin neiti tuli sisään, mutta ei päässyt säikeen päähän. Sikari tuntui kovin väkevältä, ja päätä huimentti. Hän heitti pois sen, haki tukeaa päänsä alle ja pani pitkäkseen.

Hän nukahti ja näki unta. Äiti oli kävelevinään tuossa lattialla, mutta kun se istuutui suruisen näköisenä toiselle puolelle huonetta, olikin se Alma. Sieltä se nousi ylös, tuli aivan Antin jalkapohjiin, kosketti niitä ja tarjosi kahvia ja olikin heidän palvelijansa. Mutta kun Antti rupesi tavoittamaan häntä kädellään, niin muuttui tyttö bufettineidiksi. Hän tuli likelle, istuutui sängyn laidalle ja raapaisi tulta aivan silmäin alla.

Antti heräsi ja huomasi, että lamppuja sytytettiin salongissa. Bufettineiti seisoi pöydällä polvillaan ja sovitti lasia liekin päälle.

Anttiin syöksähti vastustamaton halu mennä ottamaan neitiä molemmista käsistä kiinni, puristamaan kalvosista ja suutelemaan väkisin, niinkuin oli kotona tehnyt palvelustyölle. Mutta hän pelkäsi neidin suuttuvan. Hän odotti, että neiti laskeutuisi pöydältä pois. Mutta neiti laskeutui niin siististi, ettei Antti rohjennut häneen ryhtyä. Vielä oli kaksi lamppua sytytettävänä, yksi aivan Antin päällä, siinä missä hän istui. Silloin hän ehkä...

Mutta ennenkuin neiti joutui sinne, alkoivat matkustajat taas kokoontua salonkiin. Useimmat olivat he nukuneet ja näyttivät unisilta. Merikapteeni pyysi saada juodakseen ja Anttikin teki samalla lailla.

Molemmat kapteenit rupesivat puuhaamaan whistiä.

Kolmanneksi mieheksi saatiin muuan maakauppias. Mutta neljäs puuttui vielä.

— Pelaako herra Ljungberg whistiä?

Antin täytyi tunnustaa, ettei hän, ikävä kyllä, taida whistiä. Ainoastaan knorria hän...

— Knorria! purskahtivat kapteenit nauramaan. Teidän kasvatukseenne on vielä alussa, nuori herra!

Anttia suututti sanomattomasti tämä hänen taitamattomuutensa. Hänestä tuntui todellakin siltä, kuin hän olisi vielä ollut koulupoika.

Kapteenit tuumivat sinne tänne. Whisti oli saatava välttämättömästi toimeen. Silloin tuli Pekka sisään, tukka epäjärjestyksessä, sillä hän oli taaskin nukkunut kielioppinsa ääreen. Pekka taisi pelata whistiä ja kapteenit olivat pelastetut. Hän tosin oli teologi, mutta ei vielä vihitty papiksi. Sentähden ei hänen vielä tarvinnut tuntea oman tunnonvaivoja korttipelistä.

Antti jäi pahalle tuulelle. Miksei hän taitanut pelata whistiä? Miksei hän ollut sitä kotona opetellut? Kun hän tulee Helsinkiin, täytyy hänen ryhtyä siihenkin. Olisi ollut niin mahtavaa istua tuossa kapteenin kanssa, sikari suupielessä savuamassa, niin että täytyi silmää siristää pieneksi, nakata kortti huolettomasti pöydälle tai sanoa: »grandissimo.»

Vähän aikaa hän katseli pelin kulkua. Hän koetti ymmärtää sitä, teki johtopäätöksiään ja luuli jo arvaavansa aatteen ja olevansa hiukan selvillä. Mutta sitten haihtui hän kerrassaan kaikilta jäliltä ja lähti ulos kannelle. Sinne jäi hän vähäksi aikaa seisomaan kaidetta vasten, kädet housutaskuissa.

Ilta jo pimeni, ja sää oli kirkas ja kylmä. Se tarttui ahnaasti hartioihin ja pudisti kovakätisesti. Antti lähti alas

hyttiinsä. Se oli kokanpuolella, ja etukannella istui talonpoikaisia matkustajia, turkeissa ja rukkasisissa. Etäämpänä olevia ei tiennyt oleviksi muusta kuin heidän palavista piipuistaan tai hehkuvista sikarin tulista. Muutamista, joiden ohitse Antti kulki, tuoksahti märkä sarka ja kastuneen sinisen vaatteen haju. Joitakuita loikoi penkeillä ja toisia oli kyyristynyt lämmittelemään kuuman savutorven juureen. Niiden joukossa oli Antti näkevinään kouluoveriensa valkoiset lakit.

Hän oli kompastua muutaman jalkoihin, joka oli pannut pitkäkseen kannelle. Vihaisesti hän tiuskaisi, miksei hänelle annettu tietä, ja sanoi »moukaksi» miestä, joka makasi. Talonpojat väistyivät eivätkä vastanneet mitään. Mutta astuessaan alas salonkiin kuuli hän heidän tekevän hänestä pilkkaa.

Hytissään hän koetti houkutella unta silmiinsä, mutta kun se ei onnistunut, nousi hän polvilleen sohvalle, väänsi auki pyöreän ikkunan ja pisti päänsä ulos.

Tähdet jo tuikkivat, ja kuun sakara kiuvotti alakuloisena tummalla taivaalla luoden laihan, kaitaisen juovan veteen. Vesi kohisi yksitoikkoisesti laivan kokassa, ja kipunat lentivät piipusta pitkänä palavana häntänä, pudoten veteen.

Antti kävi kovin surulliseksi, ja hänen mielensä masentui. Hän muisti mennyttä ja ajatteli tulevaisuutta, eikä hänen asemansa molempain vaiheilla enää tuntunutkaan niin varmalta kuin taanoin. Työtähän tietysti pitäisi hänenkin tehdä, kurssit olivat pitkät ja ikävät, ja elämä yleensä yksitoikkoista. Ja mitenkä hän siellä Helsingissäkään oikein ymmärtäisi kaikki asettaa?

Oli niin turvatonta täällä laivassa, melkein yksin. Ei kukaan hänestä oikeastaan välittänyt. Olisi ollut suloista

olla vielä kotona. Kun ei kukaan kotoisista tullut edes mukaan...

Juuret, jotka Antti jo oli luullut kokonaan irti revityiksi, rupesivat tuntumaan taas ja kangertelemaan sydämessä... Miksi oli Alma hänen rakkautensa hyljännyt, hänen suuren rakkautensa? Kuinka hän oli voinut työntää luotaan niin syvän tunteen? Hän olisi saanut, tuo valkotukkainen, sinisilmäinen olento koko hänen sydämensä, koko hänen sielunsa.

Ilta yhä pimeni. Kipunat tulivat suuremmiksi, kuuntie kirkastui kirkastumistaan, ja vesi näytti mustemmalta. Antti katseli sitä, kuunteli laivan laineiden yhtämittaista kohinaa, ja hänen mielialansa aleni alenemistaan.

Kun alkoi tulla kovin kylmä, veti hän päänsä ikkunasta, sulki sen ja panihe pitkäkseen. Saadakseen mukavampaa potkaisi hän kengät jalastaan ja päästi pois kauksensa. Siinä hän sitten loikoi selällään kauan aikaa.

Yht'äkkiä kuului käytävässä liikettä ja sopottavia ääniä:

— Ai, antakaa olla... ei saa...

— Tule nyt... ei täällä ole ketään...

— Ei... no-oo... joku voi tulla... odottakaa!

Antin hytin ovi revähti auki ja joku nainen pisti siitä päänsä sisään. Antista se näytti olevan bufettineiti. Samassa temmattiin pää takaisin, ovi paiskattiin kiinni, ja kuului kiirettä juoksua läpi korridorin ja lyhyissä askelissa rapuja myöten ylös kannelle.

Veri oli kuohahtanut Antin suonissa. Hän oli kimmunut istualleen ja kivettynyt eteenpäin ojennettuun kuuntelemaan asentoon. Mutta hän ei kuullut sen enempää. Hänen korvissaan vain soi ja suhisi, ja sydän jyskytti kuuluvammin kuin laivan kone. Hän aavisti ja tunsu jotain, joka oli lamauttaa hänet siihen paikkaan. Se veti viehät-

täen kuin syväyksen reuna, ja samassa hirvitti, niin että joka jäsentä pudisti ja hengitys oli kesken katketa.

Kun hän oli vähän rauhoittunut, veti hän kengät jalkaansa ja kiinnitti kauluksen nappiin. Sitten hän lähti kannelle. Hän tahtoi saada selkoa siitä, oliko se ollut bufetineiti.

V.

Herrat olivat jo lopettaneet whistinsä, kun Antti tuli salonkiin. Oli seisauspaikka tulossa, ja kapteenin täytyi mennä ulos. Kun Antti näki muidenkin juovan totia, tilasi hänkin sitä.

Hän tarkasti bufettineitiä ja katsoi häntä suoraan silmään. Neiti kesti katseen ja oli kylmä ja rauhallinen. Ei näkynyt mitään merkkiä kasvoissa tai käytöksessä, joka olisi vahvistanut Anttia hänen epäilyksessään. Se oli varmaankin ollut joku muu laivan naisista. Ja kun hän tuli tästä vakuutetuksi, oli hän siitä melkein iloinen.

Neiti asetti hänen eteensä nuo ystävälliset totineuvot, tuon valkean vesikannun, soman sokerirasian valkoisine, neliskulmaisiksi leikattuine sokeripalasinneen ja sitten vielä tuon pienoisen, melkein neitseellisen konjakkikarahvin. Kun Antti näki nämä edessään ja katseli näitä, tuntui hänen sydämessään iloinen hypähdys. Syytä tietämättä oli hän niin onnellinen, että kihosi vettä silmään, samalla kuin olisi tehnyt mieli seisoalleen kimmahtaa, kätensä ojentaa ja kirkaista kimakka hurraahuuto.

Oli tämä elämä kuitenkin toista kuin koulussa ennen! Jos tahtoi jotain maistaa, täytyi se tehdä salaa, lukon takana, jossain ahtaassa, mustassa kamarissa. Usein ei ollut muuta kuin jokin rikkinäinen pikari tai kahvikuppi, välistä ei sitäkään, jolloin piti ottaa pullon suulta. Jota vastoin nyt!

Kuinka nyt oli toista! Kaikki oli valoisaa, puhdasta, somaa ja luvallista. Saa tehdä julkisuudessa, jokaisen nähden, vaikka entisten opettajainsa!

Antin oli käsi kalvosesta kevelänä ja pikkusormi pikkuisen ulkona muista, kun hän nakkeli sokeripalaset lasiinsa. Harvoin oli hän oikeastaan vielä totia laittanut, mutta hän huomasi mielihyväkseen, että kaikki tämä kävi kuin oppineelta. Olisi voinut melkein sanoa, että hänellä oli t a i p u m u s t a tähän.

Laiva teki juuri tuloaan Savonlinnaan. Se huhkasi myötävirtaan, ohitse linnan, joka seiso i synkkänä ja totisena hämärtäen taivasta vasten. Kaupunki näkyi epäselvästi kuutamossa, sieltä täältä tuikki tulia ikkunoista, jotka punaisina tiploina kuvastuivat veteen.

Kesti vähän aikaa, ennenkuin laiva ehti kääntää kuppeensa laivasiltaa pitkin. Antti, joka katseli pienestä pyöreästä ikkunasta, huomasi rannalla hämärän joukon naisia ja herroja, etenkin naisia, jotka kaulaansa ojentaen koettivat nähdä läpi pimeän, ketä laivassa olisi.

Antti oli aikeissa mennä kannelle. Mutta silloin tuli sisään tuo hieno tuntematon herra, joka ei ollut näyttäytynyt kannella sitten päivällisen. Hän tuli haukotellen ja kysyi hyvin veltosti, missä oltiin. Saatuaan kuulla, että oltiin Savonlinnassa, pyysi hän seltte riä bufettineidiltä, joka oli hänkin seisonut ikkunassa ja katsellut rannalle. Antista oli tuo välinpitämättömyys savonlinnalaisista niin sopivaa todelliselle gentlemannille, että hän jäi hänkin salonkiin ja istuutui totinsa ääreen, noudettuaan vain sanomalehden luettavakseen tupakkahytistä. Ja hän oli nyt mielestään jo yhtä taitava ja varma matkustaja kuin tuo tuntematon herrakin.

Hän muisti entisestään, että kaupungin herrat tulevat

tässä laivaan ottamaan niin monta konjakkiryppyä kuin he suinkin kiireessä kerkiävät. Kun he tulevat, niin katselevat he tietysti tarkkaan jokaista matkustajaa ja nähdesään hänet ajattelevat he varmaankin: »Kukahen on tuo komea herrasmies, joka istuu tuossa?» Ja kun neitokset kysyvät heiltä, ketä oli laivassa, niin he selittävät: »Oli siellä muuankin solakkavartalainen nuori ylioppilas, puettuna pitkään mustaan takkiin ja vaaleihin housuihin. Hän istui itseksensä totilasina ääressä, hyvin huolettomasti ja luki sanomalehteä.» — »Kuka se oli?» — »Ei me hänen nimeään tiedetty.»

Vähän päästä työntäysikin herroja salonki täyteen ja j o k' i k i n e n heistä katsahti Anttiin. Ja hän huomasi heidän toisiltaan jotain vielä kysyvänkin, tietysti sitä, kuka hän oli. Antti oli, niinkuin ei heitä olisi ollutkaan. Ainoastaan silloin, kun hän terästi totiaan, sekoitti lusikallaan ja vei lasin huulilleen, katsahti hän sivumennen Savonlinnan herroihin. — Mistä ihmeestä hän sai tämän arvokkuuden? ajatteli hän.

Herrat asettuivat rehevästi pöydän ympärille, huusivat sisään konjakkia ja selttteriä, kutsuivat bufettineitiä Klaaraksi, nauroivat usein ja käheästi asioille, joita syrjäisen oli vaikea käsittää huvittaviksi. Kun kapteeni kulki salongin läpi, pakottivat he häntäkin kilistämään.

Vieraat melusivat kuin kotonaan, niin kauan kuin laiva seisoi rannassa. Se näytti olevan kuin heidän oma laivansa tai ainakin aivan heitä varten tähän tullut.

— Kippis vain! Terve! Enemmän konjakkia, Klaara! Konjak, mykky meera konjak!

Vanhoja, entisiä ylioppilaita he olivat useimmat. Monta kertaa olivat he aikoinaan olleet menemässä ja monta kertaa tulemassa. Mutta kerran oli heidän täytynyt jäädä laivasta

pois, ja sitten oli laiva aina mennyt ilman heitä. He olivat jääneet pyörimään tähän pieneen poukamaan, jonka sivuitse valui ainainen ihmistulva alas suureen maailmaan, mutta jossa itsessään kävi hiljainen akanvirta. Riennettyään aikansa olivat he seisahtuneet Savonlinnaan, takertuneet johonkin pieneen pikkukaupungin virkaan. Mutta joka kerta, kun laiva saapui satamaan, ja etenkin näin syksyllä, jolloin paljon ylioppilaita matkusti alas, tultiin vanhoja muistoja uudistamaan. Oltiin niinkuin puoleksi matkalla ulos maailmaan, tuohon huimaavaan, hupaisaan Helsinkiin, joka vuosi vuodelta kuului tulevan yhä suurenmoisemmaksi, yhä iloisemmaksi.

— Mutta eiköhän hurjauta ja lähdetä mukaan!

— Lähtään! Me lähtään! Hoida sinä minun virkaani pari viikkoa!

Toinen lupasi hoitaa, sillä hän tiesi, ettei matkasta tule mitään. Oli sitä siksi usein aiottu. Enintään voi tulla yöllinen juomamatka lähimpään pysähdyspaikkaan Puumalaan, josta toisella laivalla seuraavana aamuna varhain palataan takaisin, kovin kohmeloisessa tilassa.

Yht'äkkiä revähti salongin ovi auki suurella melulla, ja oveen jäi seisomaan nuori, kaunis mies, ylioppilaslakki takaraivolla ja koko vartalo siinä hiukan taapäin nojaten. Hän jäi tahallaan kynnykselle ja oli suotta ihmettelevinään.

— Mikä loistava seura! hän huudahti ja osoitti isolla näyttelijän liikkeellä pullotettua pöytää.

— Skool Kalle! huudettiin Savonlinnan herrain pöydästä. — Entrez, monsieur! Missä mies viivyttelit?

— Heitin hyvästit kaikille vanhoille flammoilleni, joita on tuolla laivasilta huleisillaan, selitti hän ja astui sisään. Hänen perässään tuli vanhempi ylioppilas, punanenäinen ja lihava.

Herrat olivat heti räjähtäneet nauramaan ja yltyivät yhä enemmän, kun joku joukosta kysäisi:

— Itkivätkö nuo edes?

— Eivät itkeneet... vaan lupasivat liehuttaa nenäliinojaan.

Kalle oli nähtävästi kaikkien suosikki, sillä monelta haaralta häntä pöytään vedettiin, työnnettiin tuolia alle ja ojennettiin täytettyjä laseja.

— Se olen minä, joka tarjoon! Konjakkia ja seltterä kaikille näille herroille!

— Et, sinä et tarjoo! huudettiin toisaalta. — Nyt on meidän vuoro! Ei tarvitse! Sinä maksoit samppanjan eilen!

Ja hänen suuhunsa melkein kaatamalla kaadettiin konjakkia ja seltterä. Samassa huomasi hän Antin, joka oli astunut esiin sanomalehtensä takaa.

— No, ka Antti! No, terve! Ka, no minnekä sinä?

— Helsinkiin!

— Sinnehän minäkin! No sepä nyt vasta! Käy istumaan tänne yhteen pöytään!

Antti huomautti, ettei hän ollut tuttu näiden herrain kanssa.

— Etkö ole tuttu!... Hyvät herrat, saanko luvan esittää...

Syntyi täydellinen epäjärjestys ja rumina pöydässä, kun kaikki nousivat ylös ja kaikki tahtoivat kätellä. Ja tuskin oli taas istuuduttu, kun kello jo soi kolmannen kerran ja laiva alkoi tehdä lähtöä. Juomia jäi joku määrä tähteeksi, vaikka niitä kilvan kaadettiin kurkuista alas. Ahneimmat hyppelivät laivasta maalle, kun se jo oli liikkeessä.

Eikä ollut taas salongissa muita järeillä kuin Antti ja Kalle ja tämän toveri.

— Ka, sinulla on totia, Antti! Eikö mekin, Nieminen, oteta totia?

— Minä en kiellä, en käske.

Bufettineiti tuli sisään, ja Kalle kohteli häntä kuin vanhaa tuttua. Hän kutsui hänet lähemmä, painoi kätensä hänen olkapäilleen, katseli häntä ujostelematta silmiin ja väitti, että neiti oli lihonnut.

— Herra katsoo väärin... kaikki muut sanovat, että minä olen laihtunut...

— Kuka sanoo?

— Hyvin moni sanoo... mitä herra tahtoo? — Ja neiti koetti irtautua.

— Moni sanoo, matki Kalle ja löi häntä keveästi poskelle. — Tuo kaksi lasia totia!

— Se on mainio pitämään karvansa tuo Lotten.

— Kuinka niin? kysyi Antti, jonka kasvoille oli nousut hienoinen puna.

— Minä olen tuntenut hänet jo monta vuotta ja yhtä verevä hän on aina.

— Missä sinä olet häneen tutustunut?

— No, tuossa hän jo tuopi! Kas, niin...

Kalle veti hänet polvelleen niinkuin omaisuutensa ainakin eikä ollut tietävinäänkään hänen vähäisestä vastarinnastaan. Tyttö oli suuttuvinaan ja uhkasi huutaa. Ja samassa pujahti hän pois Kallen kainalon alaitse niin taitavasti, ettei hän sitä suinkaan ensi kertaa tehnyt. Kalle antoi hänen mennä.

— Kyllä minä sen vielä saavutan, kehui hän alkaessaan totia valmistaa.

Anttia tämä kohtaous vähän vavahdutti ja pudisti sisästä, niinkuin olisi ollut hiukan vilu.

— Missäkö tutustunut, Antti? Sinä kysyt kovin koke-mattomasti. Ainahan se komea poika, jolla on hattu näin takaraivolla... Ka, etkö prykää, Nieminen?

Nieminen, joka koko ajan oli ollut hiukan hämillään, suhahti jotain Kallen korvaan.

— Etkö ole esitetty... no, jos ei muuta puutu, niin tuossa tuokiassa...

Hän nousi seisoalleen, teki taas ison liikkeen, hymyili ja kumarsi juhlallisesti ja totisesti sekä Antille että Niemi-selle:

— Minulla on kunnia esittää tässä toinen toiselleen kaksi minun parasta ystävääni: herra Anders Ljungberg, ylioppilas, ja civis academicus Abraham Nieminen... herrat on hyvät! — No, prykää nyt Nieminen!

Antti huomasi sen nyt ja huomasi vastakin, että Kalle kohteli toveriaan olentakaisesti ja aina pienellä pilkalla. Mutta toinen ei näkynyt koskaan suuttuvan. Löi leikiksi, taputti ystäväänsä olkapäälle ja sanoi häntä »siksi ainaiseksi pilkkakirveeksi.»

Kalle oli rikkaan tehtaanhoitajan ainoa poika. Isä antoi pojan elää mielensä mukaan. Koulussa ollessaan ei häneltä koskaan rahaa puuttunut. Mutta lukukauden lopussa oli hänellä kuitenkin velkoja kaikkialla. Alaluokilla tarvitsi hän rahaa makeisiin, joita koko luokka oli tottunut syömään hänen kustannuksellaan. Ylemmillä luokilla meni raha tupakkaan ja punssiin. Kuudennella luokalla hän erosi koulusta ja sanoi syyksi peittelemättä sen, että hän tahtoi syksyllä metsästää uudella jäniskoirallaan. Talvet hän luki kuitenkin kaupungissa yksityisesti eikä myöhästynyt alkuperäisistä tovereistaan kuin vuoden.

Antilla oli aina ollut suuri kunnioitus häntä kohtaan. Sillä jo koulussa ollessaan osasi hän käyttäytyä niinkuin

herra. Suosikkeja oli hänellä aina joku. Viimeksi oli Antti ollut. Kaikki hänen toverinsa siihen asemaan pyrkivätkin. Ja nyt hän oli Helsingistä haalinut käsiinsä tuon vanhan ylioppilaan, punanaamaisen, käheä-äänisen ja pyöreäma-haisen.

— Lotten! kutsui Kalle sivumennen bufettineitiä, joka taas kulki salongin läpi, mutta ei tullut luo, ei ollut kuulevinaankaan. Kalle ei pannut sitä sen enemmän sydämelleen.

He olivat saaneet lasinsa laitetuiksi ja kilistivät kaikki kolme. Nieminen otti suunsa täyteen totia, pullisti poskensa ja antoi silmänsä mennä pyöreiksi kuin huuhkaimen silmät.

— Eilen illalla me oltiin ja elettiin Savonlinnassa, tänä iltana tehdään tässä totia, mutta huomenna istutaan jo Helsingissä.

— Eikö ajeta suoraan asemalta kappeliin, Antti?

— Ajetaan vain!

— Me ajetaan kappeliin syömään ja juomaan...

— Ja mässäämään, liitti Nieminen nauraen itse sanoilleen.

— No jo sitä eilen ja vielä tänäänkin mässättiin siinä siunatussa Savonlinnassa, päivitteli Kalle, ja he alkoivat Niemisen kanssa muistella viimeisen vuorokauden viettoa.

He olivat ajaneet helvetinmoista karkua neljä peninkulmaa isän maatilalta hänen parihevosillaan. Ne olivat Savonlinnaan tullessa selältäänkin vaahdossa, ja olisi saanut sammiollisen valkeata saippuan kuohua, jos olisi joka paikan puhtaaksi kaapinut. Olisi ollut ehtiminen edellisen päivän laivaan, mutta laivarannassa olivat äskeiset Savonlinnan herrat ja matka jäi seuraavaan iltaan.

Ensin ryypättiin rantaravintolassa ja sitten seurahuoneella, josta lähdettyä hurjauttiin piiritanssia tanssimaan

keskellä toria ja asetettiin palovartia keskeen. Siitä olisi saattanut tulla helvettiä, jos ei viskaali itse olisi ollut parassa miessä. Näлкälinnaan oli kurin vuoksi menty aamiaiselle. Pormestarilla oli istunto ja lääкärillä vastaanottotunti. Suoraan kapakasta kumpikin meni virkapaikkaansa ja tuli taas takaisin jatkamaan. Silloin syönnyttiin tilaamaan samppanjaa.

— Etkö sinä, Kalle, maksanut itsekseksi toista puolta?

— Minähän ne maksoin.

— Eikö sellaiset juomingit tule kalliiksi? kysyi Antti, joka ihmetellen kuunteli näitä sankaritöitä, jollaisissa ei itse ollut milloinkaan vielä ollut osallisena.

— Tuleehan ne vähän. Mutt' enpä ole ollut niin perinpohjaisella ja hupaisella retkellä sitten kuin kesällä Helsingissä.

Se oli ollut silloin, kun Kalle oli tavannut »tämän Niemis-rähjän, tämän rähjä-Niemisen.» Samalla oli Kallen ylioppilasvifti. Kalle oli saanut pidennystä historiassa ja jäänyt muista kesemmäksi. Ei tahtonut kuitenkaan luku sujua kesäkuumalla Helsingissä. Vasta heinäkuun alussa hän suoritti tutkintonsa lukematta muuta kuin ensimmäisen sivun vanhan ajan historiaa. Nieminen harhaili samaan aikaan hajanaisissa vaatteissa, kello ja valkoinen lakki pantissa, pitkin polttelevia katuja eikä päässyt irtautumaan asunnostaan, johon oli velkaa koko lukukauden. Ylioppilashuoneen lukusalissa he tapasivat toisensa, ja Nieminen iski kohta Kalleen esitellen itsensä hänelle. Hän oli saanut oivan kalan onkeensa. Samana iltana sai Kalle valkoisen lakin. Koko yön he sitten hurrasivat. Kalle maksoi kestit ja Nieminen neuvoi kaikki käytävät paikat. Kolme päivää vietettiin yhtä juhlaa. Välipä näillä isän rahoilla, johonkinhan ne oli pantava! Sitten lunasti Kalle uuden ystävänsä

irti sekä asunnosta että panttilaitoksesta ja vei hänet kotiinsa maalle.

— No, oli se vifti sekin, jos oli eilinenkin! — Kun me aamulla ajettiin kotiin kaupungin laitapuolista, niin piti tämän lakin olla niin viinin ja portterin vallassa, että olisi vääntäen ruskeata vettä lähtenyt.

— Se hurja kun pyyhki puhtaalla lakillaan pöytää . . .

— Me ajettiin suoraa päätä Grapen mammaan ja tahdottiin uutta lakkia. Grapen mamma pui sormellaan ja torui: »Ai-jai noita nuoria studenteja . . . eilen ostettu uusi lakki ja nyt noin tahrittu!» Mutta minä kysyin, etteikö rahallaan saa uutta ja viskasin satamarkkasen pöytään. Lakki tuli ja tuossa se on!

— Muistatkos, mitä se vielä muuta sanoi?

— No mitä?

— Noin kauniille nuorelle studentille minä annan paras lakki, mikä minulla on.

— Lakki kuin lakki.

Ja samalla heittäytyi Kalle kyljelleen sohvalle, nakan lakkinsa juoksemaan pitkin pöytää. Se liukui sileää pintaa myöten yhtä kyytiä lattialle. Nieminen yritti nostamaan sitä.

— Anna clla, Nieminen . . . Kuuletko . . . minä kielän sinua koskemasta minun lakkiini. Helsingistä ostetaan uusi! — Arvaapas, Antti, paljonko meni jo sinä yönä? — Kappaleen toista sataa meni!

— Mitäs isäsi sanoi?

— Ei se ukko sano mitään milloinkaan. Kysyy vain, kuinka paljon minä tarvitsen, eikä ole tiliä tahtonut vielä milloinkaan.

Antti katseli toveriaan, joka puoleksi loikoi sohvalla. Otsa oli valkoinen, hieno ja soikea. Nenä oli heikosti kou-

kistunut, huulet punaiset ja paksunlaiset. Silmät olivat siniset, mutta kiilsivät nyt väsymystä ja alkoholia. Tukasta oli kähärä liimautunut otsaan kiinni. Mustien viiksien alkua orasti ylähuulessa. Puku oli hieman epäjärjestyksessä.

Kallella oli aina ollut suuri vaikutusvoima Anttiin, joka joutui helposti sellaisten johdettavaksi, jotka olivat kokeneet ja tiesivät enemmän kuin hän. Nyt ihaili hän Kallea etenkin hänen huolettoman ja varman käytöksensä vuoksi. Hänen ei tarvinnut tehdä tiliä isälleen mistään. Hän ei välittänyt vähääkään valkeasta lakistaan, jota hän, Antti, oli koko kesän suojellut kuin silmäteräänsä ja jonka varjelmisesta äidillä ja sisarilla oli ollut ainainen huoli. Sata-markkasia oli hänellä rutistettuna kukkaro täyteen, ja liivien taskuissa helisi hopea- ja kuparirahoja irtaallaan. Antilla olivat rahat lompakossa, joka oli ommeltuna povitaskun vuoriin kiinni. Ja vähitellen kasvoi Kalle hänen silmissään vapaan miehen perikuvaksi, semmoisen, joksi hänenkin määränsä oli pyrkiä.

Kaikki kolme terästivät he lasejaan, joivat ja jatkoivat samaan suuntaan. Lasit tyhjenivät nopeasti, varsinkin Niemiseltä, jonka lihava, pehmyt ja kesakkoinen käsi vähän väliä ahnaasti kouristi omaansa ja keikisti sen, niinkuin näytti sekä suuhun että silmiin. Kalle kertoi nyt tarkemmin, missä he tuona suurena Helsingin viftiyönä olivat olleet. Hän nimitteli katuja ja niiden numeroita, mainitsi paikkoja, joilla oli omituiset salaperäiset nimensä. Ja merkitsevästi silmää iskien Antille lupasivat he Niemisen kanssa hänellekin niitä näyttää, jahka perille jouduttaisiin. He tuumivat, että jos Augusta vielä on entisessä paikassaan, he ajavat sinne.

— Se oli ihan hurjistunut tähän Kalleen, kertoi Nieminen.

— Minä en tahtonut millään lailla päästä hänestä erilleni, lisäsi Kalle nähtävästi mielissään.

Antti oli kyllä osiksi kuullut tällaisista puhuttavan. Hän oli usein pitkät hetket vuoteellaan maaten ja metsässä selällään loikoen niistä haaveksinut, niitä mielessään kuvitellut ja loihtinut eteensä oudon hekkumallisen maailman. Mutta sellaisesta, mitä Kalle hänelle nyt kaikesta siitä kertoi ja maalaili elävin ja rajuin piirtein, ei hän ollut osannut uneksiakaan. Hän kuunteli vavistus rinnassa ja hengitti epävarmasti ja lyhyesti, kauan huokumistaan pidätellen, samalla kuin kasvot olivat kuin jäykistyneet. Silloin tällöin hän teki jonkun kysymyksen, joka tuli arasti esille, vaikka hän koetti asettaa sen siihen muotoon kuin hän kyllä olisi kaikki pääasiassa tiennyt, vaikkei ollut muutamista sivuseikoista selvillä. Helsinki rupesi kangastamaan hänen edessänsä tummanpunaisena, samettisohvaisena huoneena, josta lähti hurmaava parfyymi, jossa oli salainen puolihämärä, jossa liikkui väljävaahteisia olennoita, mitkä ihan lähelle tunkivat, istuutuivat polvelle, kietoivat käden kaulaan ja toisella soittivat pianoa, johon lauloivat kevyttä, hehkuvaa säveltä, tuota samaa, jota Kallekin hyrähteli: »frallallalla, natten ä bra!» Nuo olivat olleet siellä, ne olivat nähneet sen kaikki ja monta kertaa kokeneet. Ja hänkin saa sen kokea... he vievät hänet sinne... ehkä he jo huomenna...

Hän oli käynyt kasvoiltaan kalpeaksi, ja lasia ottaessa vapisi käsi tuntuvasti.

Kallen lakki loikoi yhä lattialla. Bufettineiti huomasi sen ohikulkiessaan ja nosti pöydälle. Silloin käytti Kalle taas tilaisuutta ja veti hänet Antin editse luokseen. Vastustaessaan tuli tyttö kädellään varanneeksi Antin polveen ja puristaneeksi sitä. Kalle asetti lakkinsa neidin päähän.

— Se sopii mainiosti, kaikki minun lakkini ovat sopi-
neet sinulle erinomaisesti!

— Koettakaa minunkin lakkiani! sanoi Antti epäva-
kaisella äänellä, otti lakin Lottenin päästä ja koetti panna
omansa sijaan.

— En minä herran lakista huoli! Ja Lotten esti sen
kädellään.

Kalle tuli Antille avuksi:

— Mikset huoli?

— En huoli!

— Sinun pitää huolia! On hän yhtä komea poika kuin
minäkin . . . kas noin, ja maista nyt hänen lasistaan!

Vaan tyttö maistoi tahallaan Kallen lasista.

— Koska sinä olet noin uppiniskainen, niin kiedot
sinä rangaistukseksi kätesi hänen kaulaansa ja suutelet
häntä sovinnoksi poskelle. Hän on sinuun ihastunut.

— Kapteeni tulee! Ja minun pitää mennä pöytää
kattamaan.

— Ei tule! Pian nyt! — Ja Kalle sysäsi hänet omasta
sylistään Antin syliin. Mutta kun Antti tunsu hänet pol-
vellaan, olivat häneltä voimat kuin poissa, eikä suutelemi-
sestä tullut mitään, vaikka tyttö nähtävästi jo olisi ollut
suostuvainen. Antti oli vain hämillään ja veti ja puhalsi
paperossia, niin että pihisi. Lotten sai siitä savua henkeensä,
alkoi rykiä ja nousi pois.

— Ka, no mikset sinä suudellut?

— Mikset s i n ä suudellut, sanoi Antti, naama tyh-
män nolona.

— Ei, kuule Antti, ei sitä sillä tavalla . . . sinä et osaa
vielä ollenkaan naisten kanssa, rupesi Kalle häntä neuvo-
maan. Ole sinä, niinkuin minä olen . . .

Ja Kalle oli naisten kanssa niin, että hän aluksi »imponeerasi». Käyttäytyi huolettomasti, tuskin oli huomauttavanaankaan, puheli seuroissa herrojen kanssa, ja katsahti vain silloin tällöin naisten puoleen. Jos sitten puheli, ei antanut missään myöten, väitti vastaan sitä, jota tahtoi miellyttää, ja oli muille kohtelias. Mutta kun sitten sattui ovelsa vastaan tulemaan, niin lähetti yht'äkkiä syvän katseen silmästä silmään. Ja jos joutui kahden kesken puhelemaan, muutti kokonaan käytöksensä, ja oli ystävällinen ja suopea. Franseesiin ei häntä ensiksi pidä itse pyytää, vaan pitää toimittaa niin, että tulee vis-à-vis'ksi. Figureessa voi taas pelata silmillään, ja kun tulee naisten vaihdos, niin silloin on lujasti puristettava. Naiset pitävät siitä, että heitä lujasti puristaa. Jos heitä ottaa hellävaroen kiinni, niin heistä tuntuu pahalle ruumiissa.

Kaikki hän tiesi tuo Kalle. Oli häntä koko mestari. Antti muistutti häntä siitä, että koulussa ollessahan olivat kaikki tytöt häneen rakastuneet.

— Enemmän konjakkia! huusi Kalle innostuen. — Ja lämmintä vettä!

Anttia alkoi jo kuumentaa, mutta urhoollisesti hän ryyppäsi pohjaan ja pudotti uudet sokerit sulamaan. Kun Lotten toi pyydettyjä tavaroita, tempasi Antti häntä vyötäisistä.

— Herra Jumala! kirkaisi tämä, vesi on tulisen kuumaa . . . antakaa minun olla!

Vettä räiskähti hiukan hänen hameelleen, ja suutuksissaan sitä pyyhkien hän poistui. Kalle sai taas aihetta neuvokkeihin.

— Sinä näytät liian kiihkeältä. Se laimentaa tuommoisia tyttöjä. Niiden kanssa pitää olla kylmä. Etkö nähnyt, kuinka minä olin äsken? Otin hänet aivan välinpitämättö-

mästi polvelleni. Niinkuin koiran. Seh, tule tänne, pane pääsi tähän! Katselin rauhallisesti ja juttelin tavallisia asioita. Sitten työnsin hänet sinun syliisi. Kun niille niin tekee, niin ne eivät lähde, vaikka pudistaisi. Tarttuvat vaikka jalkaan ja jos eivät muuten pysy, niin pureutuvat kanta-päähän kiinni.

Antti ei puhunut siihen mitään. Mutta nyt hänen poskensa hehkuivat, ja yht'äkkiä hän villiintyi.

— Terve, miehet! Nyt me ryypätään! Ja huomenna ajetaan junalta suoraan! Ajetaanko, Kalle? Hei!

— Hei, hei! Kas, Anttia vain! Se on päätetty asia, että ajetaan. Terve, Antti! Sinä et ole hukassa, kun olet miesten seurassa! Sinunkin pitää oppia maailmaa tuntemaan, ja meidän kanssamme sinä opit.

— Minä aionkin oppia maailmaa tuntemaan.

Antti jo vähän sammalsi. Tuutingit rupesivat nousemaan huimaavalla vauhdilla häntä päähän. Korvissa soi ja humisi, ja hänen oma äänensä kumahteli luonnottomalta. Lotten, joka katti illallispöytää toisella puolen salonkia, häämötti kuin jostain toiselta rannalta.

He söivät illallista. Pöydässä oli ainoastaan herroja. Puheltiin paljon ja juotiin olutta. Antti ei nähnyt kaikkea oikein tarkkaan. Siinä oli pöydällä kaikenlaista punaista ja vihəriäistä. Hän söi enimmäkseen vain yhtä lajia, mitä lienee ollut lihalaitosta. Hän ei puhunut mitään, mutta hymähti välistä itsekseen. Sitten alkoi naama tulla onnetoman näköiseksi. Ja yht'äkkiä loppupuolella illallista hän nousi mennäkseen.

— Minne sinä menet, Antti?

— En minnekään.

— Voitko pahoin? Sinä olet ihan vaalea.

— En minä voi pahoin . . . minä voin aivan hy-yvin. Kyllä minä tulen kohta.

Mutta mennessään horjahti hän oven pieltä kohti. Kapteeni kuiskasi Kallelle, joka oli saanut kunniapaikan hänen vieressään:

— Merenkäyntiä tyynessä vedessä.

Ja Kalle ja Nieminen nauroivat yhdessä kapteenin kanssa nuoren miehen vahingolle. Kalle kysyi, saisiko hän tarjota kapteenille konjakkarin. Kapteeni suostui, ja pian hän oli takertunut kaskuihinsa kiinni. Niemisellä oli koko ajan kasvot valmiina nauruun laukeamaan.

Se voimakas tunne, mikä Anttia äsken oli kohottanut kuin rinnassa pullistuva ilmapallo, oli nyt kokonaan poissa, ja sen sijan täytti surkea pahoinvointi. Hän tapasihe seisomasta ulkona viileässä tuulella ja painoi jyskävää ohimoaan kantta kannattavaa rautaa vasten. Vaan ohimo-kohta ei tahtonut pysyä pyöreän raudan nojassa. Se luis-kahti yhtämittaa pois, ja hattu vetäytyi vähitellen kallelleen, ihan silmille. Antti tunsi sen ja tajusi hämärästi putoamisen vaaran. Ihmeteltävällä varovaisuudella hän vei toisen kätensä lakkiin, samalla kuin toisella piti lujasti kiinni raudasta, ja asetti sen viereensä penkille. Koetti painaa yhäkin ohimoa ja poskea kylmää rautaa vasten, joka teki hyvää. Siinä hän pysyttelihe vähän aikaa, ilkeä, yhä pahe-neva tunne sydänelässä. Hän kuuli epäselvästi laivan jyskitystä ja erotti vain hämärästi kuun valojuovan alhaalla laineiden harjalla. Joku ajatus oli hänelle muodostumaisillaan jostain asiasta, mutta ei siitä pitkään aikaan mitään valmista tullut. Vihdoin selvisi se siksi, että kunhan ei vain hänen hattunsa putoaisi penkiltä järveen, kun tuulee. Mutta silloin pusersi yht'äkkiä hänen sisuksiaan kuin synnytystuskissa, alhaalta tunki ylöspäin hiukaiseva kipu ja

pani pari kertaa surkeasti voihekaisemaan. Kun se oli ohitse, oli hiukan helpompi olla, mutta otsalle oli noussut kylmä hiki.

Pekka sattui tulemaan alhaalta salongista ja kuuli sen vaikeroimisen, jonka tuska puseri Antista.

— Mikä sinua vaivaa, Antti?

— Ei minua mikään vaivaa. Usko pois, että ei minua mikään vaivaa.

Hän ei olisi millään lailla tahtonut tunnustaa, että hän oli juovuksissa, ja hän koetti puhua niin vakavasti kuin suinkin. Mutta kielen kompastelemisesta tunsu Pekka kuitenkin heti kohta taudin laadun.

— Mutta olethan sinä ihan juovuksissa! Ja missä siivossa sinä . . .? Milloinka olet ehtinyt juoda itsesi noin juovuksiin?

Vaan Antti väitti, ettei hän ole . . . hänellä on vain paha elämä . . . ei kuin hiukan kuuma salongissa . . . ja oli tullut jäähdyttelemään. Menee vain Pekka takaisin sinne, mistä on tullut . . . ei tarvitse ollenkaan seista siinä. Hän menee itsekin takaisin salonkiin. Kalle odottaa häntä, ja hän lupasi tulla.

Mutta kun hän liikahti mennäkseen, horjahti hän ja kolautti jalallaan pahasti jotain kapsäkkiä penkin alla. Hän suuttui siitä ja tiuskaisi vihaisesti Pekalle, että mitä hän siinä tiellä seisoo . . . antaa hänen mennä!

— Minne sinä aiot mennä?

— Minä menen syömään illallista.

— Johan sinä olet syönyt illallista? Sinun täytyy oitis panna maata. Tule, minä vien sinut hyttiisi.

— Minä tahdon suudella Lottenia!

— Mitä tahdot?

— Minä tahdon suudella Lottenia, ja anna minun mennä.

Pekka koetti ensin houkutella häntä ja vetää rintapielestä pois. Mutta silloin Antti puutui yhteen kohtaan ja alkoi riidellä. Hän tahtoi välttämättä suudella Lottenia ja syödä illallista. Ja hän ojensihe menemään salongin ovea kohti.

Mutta silloin täytyi Pekan ottaa ankara luonto päälensä, niinkuin hän jälestäpäin kertoi, ja sanoa tuimasti:

— Sinä e t m e n e nyt minnekään, vaan tulet koreasti alas hyttiisi ja panet paikalla maata!

Ja käsipuolesta vei hän Anttia kokkasalonkia kohti. Ovessa koetti Antti vastustaa, mutta Pekka irroitti kädet ja työnsi hänet sisään. Mennä kolutessaan päätti Antti juopuneen viekkaudella, ettei hän siltä anna myöten, vaikka nyt on vain näin antavinaan. Kunhan tulee alas, niin hän kääntyy takaisin... Se luulee tuo, että hän näin vain, mutta ei hän näin vain... hän on se poika, joka...

Mutta kun salongin lampun valossa huomattiin, että rinta oli märkä ja likainen, masentui mieli täydellisesti. Hänen uudet hienot vaatteensa semmoisessa siivossa. Ja itku oli vain vähän matkan päässä kurkusta.

Pekka toimitti Antin hyttiin maata, veti kengät jalasta, auttoi vaatteita hänen päältään, nouti pullon selteriä ja juotti sitä sairaalle. Sitten kasteli hän käsiliinan kylmässä vedessä ja hautoi sillä Antin ohimoita. Sillä lailla tahtoi hän istuttaa Anttiin sellaisen muiston, että juovuksissa-olo on oikeastaan sairautta; mikä oli näyttäytynyt tehokkaaksi keinoksi ensikertalaisia vastaan. Antti antoi hoitaa itseään kuin siivo lapsi. Sanaakaan sanomatta tuijotti hän kattoon, silmät kankeasti yhteen kohtaan ojennettuina. Pekka ajatteli tilaisuuden soveliaaksi varoitus- ja nuhdepuheen pitämiseen. Mutta ennenkuin hän ennätti päästä

alkuunkaan, oli Antti jo nukkunut. Pekka jätti hänet siihen nukkumaan ja painoi oven varovasti kiinni.

Hänellä itsellään oli kokkasalongissa makuusijansa. Sinne oli hän hilannut eväsvakkansakin. Se oli hänen ja Antin yhteinen, ja sitä olivat olleet laittamassa Antin sisaret. Kuinka kaikki oli asetettu sopivasti ja maukkaasti! Oli muistettu panna pienet servietitkin mukaan. Ja makeisia lomaan. Nuo sydämenmuotoiset piparikakut oli varmaankin pantu tarkoituksella. Pekka söi hitaasti, sillä se oli terveellistä. Syödessään hän ryyppäsi vettä ja ajatteli ryyppätessään: kyllä tämä kirkas vesi on sentään terveellistä. Sitä kun juo joka aamu ja ilta, niin pysyy ruuansulatus kunnossa ja mies elää vanhaksi. Monet suuret miehet eivät ole juoneet muuta kuin vettä ja saavuttaneet korkean iän. Olut, jonka voi lukea alkoholijuomiin, kuluttaa voimia. — Tuossa Antissa näkyy olevan taipumusta antautumaan viekoitusten vietäväksi. Sen olen tänään huomannut. Mutta muuten minä en ymmärrä, mitä varten ne häntä siellä kotoaan niin ihailevat, Annakin. Hän on perheen ainoa poika ja liiaksi hemmoteltu. Semmoiset usein joutuvat turmiolle. Aina on häntä sanottu hyväpäiseksi, mutta en minä sitä ole niin erittäin huomannut. Se näkyy vasta siitä, miten luvut ja tutkinnot Helsingissä alkavat sujua. Minä pahoin pelkään niiden menevän hitaasti. Mutta mikäs niillä semmoisilla hätänä, joilla on varoja. Hän voi viipyä vaikka kymmenkunnan vuotta Helsingissä. Vasta sitten, kun on elänyt mielestään tarpeeksi ja tyhjentänyt nautintojen maljan pohjaan saakka, alkaa hän todenteolla harrastaa toimeentuloaan. Kaikki käy yhtä helposti kuin sitäkin ennen. Kohoaa vähitellen puoltolauseiden avulla, kun on isällä tuttavuuksia, saa helppotöisen viran ja elelee vain.

Pekka oli lopettanut syöntinsä ja alkoi riisuutua.

Tiloja oli useampia. Hän valitsi parhaimman lähellä pesukaappia. Sen päälle hän asetti vaatteensa hyvään järjestykseen. Tarkasti kaulustintaan, jota ei vielä huomenna tarvinnut muuttaa . . . vältti se näin matkalla, ja pesu on kallista Helsingissä. Veti varovasti kellonsa ja sijoitti sen niin, ettei se suinkaan putoaisi. Housut, joiden taskussa oli rahakukkaro, pantiin pään pohjiin.

Kynttilän sammutettuaan hän laski velkansa. Hän oli köyhä ja hänen oli täytynyt tehdä velkoja. Oli niitä kolmatta tuhatta. Mutta hän suorittaa tutkinnon syksyllä. Kolmen neljän vuoden päästä on ehkä oma paikka. Täytynee Annankin tuoda sen verran pesään, että pääsee veloista. Ukko kuuluu panevan pankkiin joka vuosi kolme tuhatta palkastaan. Helposti hän oli saanutkin Annan, vaikka sen ympärillä liehakoi muitakin. Siinä seuranäytelmässä oli hän jo huomannut varmat merkit. Rekiretkellä se sitten ratkaistiin. On se pulska tyttö. — Hohhoi! Kunpa saisi nyt hyvän ja halvan asunnon Helsingissä. Parasta taitaisi olla asettua maaseudulle rautatien varteen. Ja niin hän tekeekin.

Vähän päästä alkoi hänen nurkastaan kuulua pientä pihinätä, ja hetken kuluttua kuorsasi Pekka.

Ruokasalissa istuivat myöhään yöhön Kalle ja Nieminen. Siellä oli saatu toimeen uusi whisti kahvin ja liköörin ääressä. He olivat aikoja sitten unohtaneet Antin, joka hervotonna makasi selällään hytissään.

VI.

Aamulla heräsi Antti siitä, että laiva yht'äkkiä hiljensi kulkuansa ja kone alkoi käydä hitaammin. Hän kohotti päätään, ja ensimmäinen tunne herätessä oli ankara kipu aivoissa, joita särki samassa tahdissa, kuin laivan kone liikahteli. Ja kun laiva äkkipikaa alkoi tutista vimmatusti takaisin, pisteli päätä kuin tuhannen tulineulan kärjellä, ja silmä syyti säkeniä.

Tuntien polttavaa janoa ahmaisi hän vettä kuivaan kurkkuunsa ja koetti nukkua uudelleen. Mutta uni oli jo paennut, ja kannella kolistiin ja käveltiin. Vaivoin hän sai mielessään esille edellisen illan tapahtumat, sillä joka kerta kun hän koetti ajatella jotain, vihlaisi otsaluuta kuin veitsellä. Ensin hän ei muistanut mitään, mitä oli tapahtunut ja kuinka oli tullut tänne hyttiinsä maata. Mutta kun sitten sattui silmään pesukaapilla oleva tyhjä selteripullo, puoleksi kuivunut pyyhinliina ja surkeassa kunnossa olevat vaatteet, selvisi kaikki: miten Pekka oli häntä hoitanut kuin sairasta, ja kuinka hän oli ollut niin vetelä, ettei itse saanut kenkiä jalastaan. Se kaikki suututti häntä niin, että hän heti kohta laittautui nousemaan ja pukeutumaan. Sitä tehdessä täytyi hänen kuitenkin tuon tuostakin hammasta purren kirota päänsärkyä, joka oli selälleen kaataa joka kerta, kun, hänen mielestään aivan tahallaan, sylen täysi halvoja aina romahutettiin kannelle juuri hänen hyttinsä kohdalla.

Kun hän kohosi kannelle, häikäisi silmiä kirkas päivänpaiste. Ilma oli läpikuultavan puhdas. Raitis aamutuuli puhalteli suurelta Saimaalta. Taivas oli sininen ja järvi oli sininen ja maat läheltä ja kaukaa kangastivat korkealle, kirjavina kellastuvista lehdistä. Laineen liike oli virkeätä kuin hyvästi maanneen ja vasta nousseen. Rivakasti ajoi aalto aalto, laiva keinui vähän niiden varassa, ja tuon tuostakin räiskähti vaahtoa ja vettä kimmahtaen laivan kupeesta ylös ilmaan, josta tuuli kantoi sakean sateen hienontuneita pisaroita aina ylös komentokannelle. Anttikin sai siitä pärskäyksen poskelleen astuessaan ulos salongin ovesta, jonka tuuli repäisi hänen kädestään ja paiskasi selälleen auki.

Koko luonto oli terve ja raitis, ja sen rinnalla tunsivat Antti itsensä sairaaksi, voimattomaksi ja miltei kurjaksikin. Ympäristön raitius ihan kuin ivasi häntä. Oli niin paha olla kuin rikoksen tehtyä, josta ei ole pelastusta eikä anteeksi-antoa toivottavanakaan. Hän koetti istua hiljaa kannella ja haihduttaa myrkyllisiä usvia päästään antamalla tuulen sitä valtoineen huuhdella. Mutta särky ei lakannut, pikemmin vain kiihtyi, ja silmissä tanssi taivaanranta kahtena päällekkäin. Turvattomana kyyrötti hän käppyrässä, väristen vähän ja kädet hihoihin pistettyinä. Hän oli epätoivossa itsestään ja tulevaisuudestaan. Hänestä on jo ehkä tullut renttu, juoppo ja epäsiveellinen eläjä, joka tuottaa surua suvulleen ja josta ei ole itselleenkaan iloa. Tämä oli kosto hänen epäsiveellisistä ajatuksistaan eilen. Sillä ne olivat epäsiveellisiä, ne bufettineidistä, ja kaikki, mitä Kalle oli puhunut. Jos hän kirjoittaisi äidille kaikesta ja saisi anteeksi ja tekisi lupauksen, ettei enää koskaan mitään maista. — Pthyi, kuinka suu oli pahanmakuinen. — Helsinki oli kadottanut kaiken viehätöksensä. Se peloitti ja kammotti. Kun laiva kääntyisi takaisin tai särkyisi, niin että voisi

palata kotiin. Hän kuuli Kallen ja Niemisen äänet salon-
gin katossa olevan aukinaisen ikkunan läpi, josta kohosi
konjakin haju. Se käänti mieltä niin, että oli tulla ylen.
Bufettineiti, joka kulki peräkannella, inhoitti häntä.

Pekka tuli kannelle, posket vielä kankeina nukunnan
jäleltä. Antti kääntyi pois päin, mutta Pekka kiersi eteen ja
istuutui hänen viereensä.

— Huomenta! sanoi hän äänellä, joka osoitti Antille,
että Pekka ajatteli eilistä tapahtumaa. Muuta hän ei kui-
tenkaan virkkanut, katseli vain. Mutta se kävi Antille niin
sietämättömäksi, että hän lähti alas salonkiin.

Kalle ja Nieminen olivat jo täydessä käynnissään
aamuryyppyjä nakkelemassa. Avosylin ottivat he hänet
vastaan, ja Kalle kaatoi kohta konjakkia hänellekin. Antti
esteli ottamasta ja valitti kohmeloan. Mutta Kalle osasi
vallata hänet pian, selitellen, että ne kohmelot ne on niitä
miesten tauteja ja että tämä on parasta lääkettä, mitä olla
taitaa.

— Usko pois, Antti! Saat nähdä, jos vain tottelet
minua! No, elä puistattele! Pohjaan vain yht'äkkiä irvis-
telemättä . . . koko pikari!

— Recoliandi causa! lisäsi Nieminen, ja he kumosivat
ryypyn kaikki kolme. Pekka tuli juuri sisään, ja Antti
koroitti vielä uhalla äänensäkin.

— No, terve mieheen sitten! Tämä on kuin voita
leivän päälle! — Ääh!

Merkkillisen makealle se nyt maistuikin. Ei ollut ollen-
kaan karvaalle. Niitä olisi jo saattanut ottaa vaikka kuinka
monta. Jos se tuo Pekka luulee, että tässä hänen happa-
mista naamoistaan välitetään, niin erehtyy hän suuresti.
Ja ensimmäistä rohtoryyppyä seurasi toinen ja kolmas.
Joka kerta ottaessaan katsahti hän ilkkuvalla syrjäsilmillä

Pekkaan, joka oli istuutunut toiseen päähän pöytää ja oli selailevinaan ilmoituskalenteria.

He joivat itsensä hienoiseen, silmiä hiukan hämärtävään aamuhumalaan, ja Antilla punoittivat posket kuin keuhkotautisen.

— Kyllä sinusta mies tehdään, vakuutti Kalle. — Eikös ne ala sepät päässäsi takomasta tauota?

Ne takoivat vielä, mutta takoivat kuin puuvasaroilla pehmoiseen pumpuliin.

— Ei pakota enää!

— Ihmetteletkö sitä? Sanoinhan ma sen! Ja kun nyt syöt hiukan ja panet pitkäksesi vähäksi aikaa, niin olet terve kuin pukki nousemaan junaan Lappeenrannassa.

Oli yhtä huminaa Lappeenrantaan tulo, tavarain karryihin kanto ja kiivas ajo kaupungin läpi ylös seurahuoneelle. Antti oli Kallen ja Niemisen vietävänä, ja Pekka sai tulla perästä, jos tahtoi. Miettinen ja Voutila olivat jo aikoja sitten unohtuneet, kun Antti, rantatietä ajaessaan, yht'äkkiä näki heidän suurta kirstua kantaen väistyvän tiepuoleen, minne pyörä heitti kuraa heidän vaatteilleen ohi kiitäessään.

Kävellessään vähän ennen junan lähtöä Lappeenrannan asemasillalla oli Antti jo kokonaan toinen mies kuin Kuopiosta lähtiessään. Nämä pari matkapäivää olivat kypsyttäneet häntä silmäntuntuvasti. Liikkeet olivat jo paljoa huolettomammat ja käynti rennompaa. Hattu oli solunut alas takaraivolle, palttoo oli auki, eikä nenälleen kulma enää piipottanut niin arasti ja viattomasti rintataskusta esille. Edellisen illan juonnista oli jo kaikki katumus haihtunut. Antti muisteli sitä nyt ilmeisellä mielihy-

vällä. Sillä nukuttua useita tunteja seurahuoneella oli jälellä ainoastaan miellyttävän suloinen hermojen väsymystila. Ääni oli karkea ja miehekäs ja tuli rinnasta. Silmäys odotussalin suureen peiliin näytti vähän velton ja välinpitämättömän katseen, ja silmän pohja oli tumma ja syvä.

Asemasillalla parveili ihmisiä, ja he kulkivat Kallen kanssa milloin minkin ryhmän mukana tehden havainnoita. Naisia he varsinkin tarkastivat. Erillään muista käveli siinä hitaasti ja joutilaan näköisenä muuan tummaverinen ja komeavartaloineen nainen. Häntä he seurasivat, kulkiivat ohitse ja kiersivät vastaan. Kalle kuiskasi Antille jotain korvaan, jota Antti ei ottanut uskoakseen.

— Sinä panet omiasi! Tuoko hieno nainen, joka astuu kuin ylimys?

— No saat olla varma, etten minä erehdy. Etkö luule minun häntä tuntevan! Hän oli Helsingissä keväällä ja on nyt täällä luultavasti vain läpimatkalla Pietariin. Tiedä sinä, että täällä suuressa maailmassa on niin, että kuta hienompi, sitä —

Sen jälkeen, mitä hän nyt kuuli ja mitä Kalle vast'ikään seurahuoneella oli kertonut seikkailuistaan bufettineidin kanssa viime yönä, — oli Antti valmis uskomaan mitä hyvänsä ja kenestä hyvänsä. Ja sillä silmällä alkoi hän katella kaikkia ohikulkevia. Sillä yksi ainoa ajatus hallitsi häntä yhä voimakkaammin. Ajatus tuosta salaperäisestä, omituisesta, tähän saakka saavuttamattomasta, mutta kuka-ties tuossa tuokiassa luo tulevasta. Jonka hän ei ollut perillä vielä eikä tiennyt, missä se oli, mitä se oli ja kuka se oli, mutta jota lähenevänsä hän tunsii. Hän tunsii lähenevänsä uutta, entisestä ihan eroavaa ilmapiiriä, johon jostain leviää outo, hurmaava tuoksu, mutta sellainen, jota voi hyvin hengittää ja jossa tuntee tulevansa hyvin viihty-

mään. Ja melkein huumaukseen saattoi hänet se, kun hän ajatteli, ettei ole estämässä enää mikään, että kohta on ulottuva ottamaan ja saava syliinsä sulkea — niin pian kuin vain kätensä ojentaa ja tarttuu kiinni.

Ja lupaus siitä oli jo jokaisessa veturin kiihkeässä vihellyksessä ja junan kiivaassa kulussa ja nopeasti jällelle jäävissä asemissa, mikä kaikki tiesi sitä, että matka lyhenee joka hetki ja sen määrä, Helsinki, lähenemistään lähenee. Helsinki! johon kiidetään yhä kiihtyvän virran vauhdilla ja joka odottaa kuin kuplia kiehuva suvanto ja aina vain ahnaammin itseänsä kohti nielee.

Joka paikassa, pitkin koko matkaa, oli outouden ja uusien tuntemattomain ihmisten viehätys. Kaipiaisissa syötiin päivällinen ja juotiin mahtavasti viiniä päälle. Vastapäätä istui hienoja urheilupukuisia ulkomaalaisia, joista muutamalla oli punainen turkkilainen tupsuniekka fetsi päässä. Toisilta asemilta tuli rikkaannäköisiä naisia ja herroja, jotka ajoivat kiiltävillä ajopeleillä ja korskuvilla hevosilla, kuskit ja lakeijat mukana. Ne nousivat kaikki toisen luokan vaunuihin, eikä Antti saanut nähdä heitä muulloin kuin junan seistessä asemilla. Silloin hän meni ulos kävelemään, kulki ikkunasta ikkunaan ja tarkasteli uteliaalla ihmetyksellä noita, jotka nojasivat välinpitämättömästi sohvain selustimiin ja katselivat huolettomasti ulos. Mitähän ne mahtoivat hänestä ajatella? Olikohan hän heidän mielestään hyvin maaseutulaisen näköinen? Voisiko hän koskaan tulla oikein hienoksi herraksi ja istua noin kauniin naisen vieressä ja puhella hänen kanssaan noin hauskaasti, kuin tuo näyttä tekevän.

Joka asemalla tuli lisäväkeä junaan. Riihimäellä oli niitä jo odottamassa silta mustanaan. Juna seiso siinä jonkun aikaa, ja ihmisjoukko käveli eloisasti edestakaisin valais-

tussa katoksessa, jonka seinät hohtivat kirjavina jos johonkin väriin välkkävistä ilmoitustauluista. Odotettiin toista junaakaan vastaan tulevaksi. Se läheni kohisten kuin ukkospilvi, loistavat lyhdyt otsassa, ja puhalsi vastustamattomalla voimalla eteenpäin, kiidättäen pitkän jonon uusia vaunuja sillan sivuun ja pelmahuttaen huoneet täyteen uusia matkustajia.

Vetureja, joissa vaski ja teräs kilvan kiittelivät, vaihdettiin, ja ne kiitivät kuin vallattomat pääskysset sivuraiteita myöten toistensa ohitse ja toisiansa vastaan päästään menessään kimakan, virkeän sävelen.

Se oli uutta Antista kaikki tämä ja pakotti veren hänen suonissaan virkeämpään liikkeeseen. Joka asemalla, missä oli ravintola, hän nautti jotain, milloin hedelmän, milloin lasin viiniä, milloin Kallen ehdotuksesta konjakkarin tai olutta. Junassa hän ei kauan voinut pysyä paikoillaan. Hän kulki vaunusta vaunuun, niin että ovet rämähtelivät, istui vain vähän aikaa kussakin ja seisoskeli ulkopuolella vaunujen välissä. Juna kiiti joskus niin päätä huimaavaa vauhtia, että täytyi pitää kaiteesta kiinni. Se ryntäsi rasahtaen pienten rautasiltojen poikki, syöksyi hihkaisten kallion keskeen, ja seinät kalahtivat kuin kahleiden kaikua. Kone huohotti ja tuhutti kuin jättiläinen suurista keuhkoistaan. Kirpoellen lennähtivät kipunat mustaan metsään kuin ukosen salammat, ja oli kuin olisi koko tässä menossa ollut jotain intohimoista hehkua ja silmäin tulista säihkettä. Ja ilma oli lämmin ja kesäinen ja vihreys vielä vallalla puissa, joiden lähimpiä lehtiä lyhdyt veturista ja valo vaunujen ikkunoista valaisivat, jättäen tummiksi taampana olevat.

Matka läheni loppuaan. Lähdettiin Malmin asemalta, ja konduktööri ilmoitti seuraavaksi asemaksi Helsingin.

Nukkuneet hypähtivät ylös ja alkoivat suoriutua jättämään junan. Samanseuralaiset, jotka olivat matkan varrella hajaantuneet eri vaunuihin, hakivat toisensa ja järjestivät tavaransa. Väsymys, joka loppumatkalla oli laskeutunut kuin pöly päälle, tylsentänyt kasvojen piirteet ja laimentanut liikkeet, oli kadonnut.

Loppumatkalla oli Anttikin alkanut uupua ja mieli ruveta raukeamaan. Hän oli painautunut istumaan yksinäiselle kapealle penkille vaunun nurkkaan. Kun hän äkkiarvaamatta kuuli Helsingin nimen mainittavan äänellä, joka oli hänestä melkein uhkaava, niin häntä yht'äkkiä rupesi epäilyttämään. Kaikki se, mitä hän äsken oli halunnut saavuttaa, rupesi häntä peloittamaan. Häntä pelotti se, mitä hänelle oli matkalla kerrottu ja mitä hän oli kokenut. Eniten kaikesta hänen omat aikomuksensa ja toiveensa tuosta uudesta elämästä, jota hän niin kiihkeästi oli haaveksिनut elääksensä ja joka oli tuossa tuokiossa alkava. Eikä sitä voinut enää lykätä toistaiseksi, tuonnemmaksi. Sillä juna karkasi eteenpäin kuin ohjaton, hurjistunut hevonen alamäkeä, niin että joka hetki luuli pyöräin radalta hyppäävän ja suistuvan suinpäin tiepuoleen. Se kammotti vasten tahtoakin, ja veturillakin tuntui olevan tieto jostain vaarasta, koska se yhtämittaa vihelsi ja välistä niin valittavasti ja surkealla soinnulla, kuin olisi ollut hätä ihan jalkain alla. Miksi oli Pekkakin poissa? Hän oli jäänyt jollekin pienelle asemalle eikä aikonut tulla Helsinkiin ennen kuin tenttimään. Olisi hän voinut tulla perille saakka. Minne hän osaisi yöksi yksin? Kallen ja Niemisen kanssa ei hän enää milloinkaan... ne olivat tulleet hänelle jotenkuten vastenmielisiksi.

Kalle tuli toisesta vaunusta ja näytti olevan virkeimmillään. Hän oli junassa tavannut tuttavii ylioppilaita

ja saanut heidän kauttaan joitakuita uusiakin. Riihimäeltä saakka oli heitä istunut seurue korttia lyömässä, sitten kun oli konduktööri saatu hommaamaan mukava pelilauta polvien päälle. Antti ilmoitti, että hän aikoo ajaa yöksi Villensaunalle.

— Ajetaan ensin Kappeliin, niinkuin on ollut puhe pitkin matkaa.

— Kyllä minä mieluummin hakisin yösjän nyt kohta.

— Joko sinä alat jänistää? Elä sinä ollenkaan, tule vain mukaan... meitä tulee täältä hauska seura iloisia poikia.

— Minnekä me Kappelista?

— Luota sinä vain minuun! Me pidämme hiiden hauskaa tänä yönä!

— Entäs tavarat?

— Ne noudamme huomenna asemalta.

Antti koetti kyllä rohkaista mieltänsä ja kohentautua entiselleen. Mutta ei hän enää oikein tahtonut päästä jaloilleen. Hän kallistui ikkunaa kohti ja koetti tunkeutua pimeään läpi. Ei hän sieltä kuitenkaan nähnyt muuta kuin omat kalpeat kasvonsa ja vaunun sisuksen. Mutta samassa välähti ihan ikkunan alla jonkun vartiatuvan lyhty niin vihaisella vauhdilla, että oli silmän reväistä mennessään. Ylempänä kallioiden huipuilla ja etäämpänä metsän sisässä tuikki huvilain tulia. Alppilan huvimajassa lähellä rataa oli valaistua, ja sieltä näkyi soittokunnan keltaiset torvet ja tanssivia päitä. Luultavasti oli siellä jotkut huvit. Siinä, missä rata katkaisee ajotien, oli portti suljettu ja portin nojassa ihmisiä. Ajureja odotti taampana, ja heidän lyhdyillä varustetuilla rattailaan istui herroja, jotka huiskuttivat junalle lakkejaan. Mutta kohta paikalla rynnättiin taas pilkkoisen pimeään kallion sisään. Ja yht'äkkiä tunkee korvaan veturin

pitkä, soikulainen tulovihellys. Siis ollaan tuossa tuokiossa perillä! Antti kiiruhti ulos vaunusta. Juna juoksi hiukan hiljennettyä vauhtia tyynen Töölönlahden poikki. Kahden puolen kuvasti siinä tulia monesta kerroksesta. Ne ovat siis Helsingin tulia! Edessäpäin loimotti taivas punaisena kuin tulipalossa. Se on Helsingin valaistus! Nyt näkyi Kaisaniemen ravintola ja ihmisiä sen parvekkeilla. Keilihuoneen avatuissa ikkunoissa oli herroja paitahihasillaan. Vaunu nytkähteli vaihteissa. Ihan kohta seisahtuu se Helsingin asemahuoneelle! Anttia vapisutti hermostuttavasti kylmyydestä, joka lähti rinnan pohjasta, värisytti olkapäitä ja löi hampaita yhteen.

Kun juna seisahtui lasisen katoksen alle ja piti astua ulos vaunusta, ei hän ollut päästä paikaltaan. Polvinivelet olivat niin vetreät, etteivät tahtoneet kantaa. Hän oli taas kadottanut Kallen näkyvistään ja häntä haikaellessaan vei hänet väkivirta mukanaan huoneesta huoneeseen, joissa oli kahden puolen seisovana pylvästönä odottavia ja katselevia. Niiden joukosta — Antti tunsi ja huomasi sen — iskettiin häneen tummia, tavoittelevia silmiä, jotka otsatukan alta lähettivät häneen houkuttelevat katseensa ja etsivät liittolaista hänen silmäyksistään. Vaan hän vältti niihin vastata, ne häntä arkiuttivat ja peloittivat, ja hän kiiruhti pois. Ja kun Kalle tapasi häntä palttoon helmasta, niin hän hätäisesti pyysi uudelleen, että mentäisiin pian . . . mentäisiin pian pois johonkin hotelliin ja etsittäisiin yösiä.

Vaan Kalle ei ollut sillä korvalla kuulevinaankaan. Hän tarttui lujasti Antin käsipuoleen ja veti hänet jälessään joukon läpi, joka tunki päälle joka taholta. Antti antautui puoleksi väkisin tämän anastuksen alaiseksi, samalla kuin se kuitenkin oli mieleen ja teki turvallisen vaikutuksen.

Odotussalissa oli vastaanottamassa koko joukko vanhoja tuttaviam. Ne olivat ylioppilaita, Kuopion lyseon läpikäyneitä. Ne tulivat nyt kuin toverit ja ottivat heti haltuunsa, vaikka olivat olleet yläluokkalaisia. Ennen oli heihin suurella kunnioituksella katseltu ja vastaan tultaessa lakkiakin nostettu. Mutta nyt asettuivat he vertaisiksi ja tarjosivat apuansa. Heidän ehdotuksensa oli sama kuin Kallen, ja yksimielisesti päätettiin ajaa Kappeliin.

Antilla ei nyt enää ollut juuri mitään sitä vastaan. Äskeinen arkuus ja vavistus vähenivät vähenemistään, kun yksi vastaantulijoista otti hänet huolekseen, tarttui lujasti käsipuoleen ja kuljetti ulos asemahuoneesta. Tungeskellessaan he joutuivat pakkautumaan kahden naisen editse, joille Antti huomasi toverin salaa hymyilevän ja iskevän silmää.

Astuttaessa ulos asemahuoneen avarasta ovesta, näytti Helsinki ottavan tulijoita vastaan kuin kunniavieraita. Oli kuin olisi ollut juhla tulossa. Rautatietori oli ympäröity tulitettu. Korkeissa, moninkertaisissa rakennuksissa oli ikkuna ikkunan vieressä valaistuna. Ylinnä muita loisti *Ateneum* sähkötulien valossa. ja toisella puolen toria jonkun hotellin portin päällä liekehti suuri pyöreä sähkölamppu, himmentäen ympärillään kaikki muut valot. Asemahuoneen edustalla oli pitkässä mustassa jonossa odottavia ajurien rattaita ja suurten ravintolain komeita vaunuja, joiden edessä ja takana istui merkkipukuihin puettuja palvelijoita. Huudettiin ristiin rastiin numeroita, ja ajurit vastasivat korkealla äänellä: »Täällä on!» Kannettiin tavaroita, nostettiin rattaille ja lähdettiin ajamaan yli Rautatietorin, josta toisia riensi vastaan. Melulta ja huminalta ei tahtonut omaa ääntään kuulla. Ja tämä ei kuitenkaan ollut juhla mikään. Antti tiesi, että se oli tavallinen Helsingin arkipäivä, päivä

niinkuin joku toinenkin. Mutta hänestä oli sillä kuitenkin juhlan luonto, ja se tulisi aina kestämaan tämä tämmöinen juhla!

— Kappeliin!

Vaunujen pyörät, joiden päälle he selkäkenoon heittäytyivät, olivat kumilla päällystetyt eikä ajaessa kuulunut muuta kuin hevosen rautakenkäisten kavioiden kalke kiviseen katuun. Eikä tuntunut istuessa täristystä mitään, ainoastaan pehmainen pudistus ruumiissa.

He ajoivat viistoon torin yli, poikkesivat Mikonkadulle ja siitä taitavalla, ruumista ulospäin painavalla vierrähdyksellä leveälle, pitkälle Esplanaadille, jonka toisessa päässä lyhtyrivi puristautui kaitaiseksi kiinnimeneväksi kärjeksi. Kasvoja vastaan tuoksahti lämmin ilma, niin lämmin kuin kesällä. Puodit olivat jo suljetut ja koko alakerta suurissa korkeissa kivirakennuksissa pimeä, synkkä ja hiukan kammottava, niinkuin järveen putoavan vuorenjyrkänten vesiraja. Ainoastaan ravintolan ikkunoista loisti salaperäinen valo laskettujen uutimien takaa, joissa näkyi suuria, muodottomia varjoja sisässä liikkuvista päistä. Tupakkapuotien ovet, joiden otsassa paloi punaisia lyhtyjä, olivat vielä auki, ja muutamasta pullahti kadulle joukko meluavia ja nauravia valkolakkeja.

— Tuossa on Runebergin patsas, huomautti toveri.

Siinä se seiso, pääpuoli pimeässä. Patsaan jalkojen juuressa parveili joutilasta iltayleisöä, naiset ja miehet käsikkäin.

— Lemmen iltahetki! Näetkö tuolla ylioppilaita kaartilaiden kanssa yhdessä mylläkässä?

Siellä näkyi todellakin valkeita lakkeja, vilkkaassa liikkeessä, suikkelehdellen kuin salakat virtaisessa vedessä.

Soittoa kuului sieltä päin, minne ajettiin. Joku kovempi sävel tunki läpi kavionkalkkeen ja Kappeli-esplanaadin tuuheitten lehvien.

Seisahduttiin Kappelin edustalle, laskeuttiin alas vauhuista ja jatkettiin käsi kädessä matkaa. Oli vaikea päästä lävitse taajaan sulloutuneen väkijoukon. Miehiä ja naisia oli sekaisin. Toiset naiset olivat jo saaneet saattajansa ja kuljivat niiden kanssa. Toisilla ei niitä vielä ollut. Ne sivuuttivat aivan läheltä, ulontivat kyynäspäitään, ja Antti kuuli ohi mentäessä sanottavan: »Iltaa!» Kun hän kääntyi katsoakseen taakseen, kohtasi hän hymyileviä kasvoja ja viekoittelevia silmiä.

Suihkulähde puhalsi sähkötulien valossa kimmeltävää vettä korkeuteen ja sen edessä oli kupukattoinen, lasinen soittolava, josta rämisi torvet ja rummut. Ja sitä vastaanpäätä oli itse Kappeli. Se oli täynnä istuvia ja käveleviä. Edestakaisin hääri, juoksi ja kiiti siellä mustiin frakkeihin puettuja kyyppareja, valkeat liinat kainalossa ja tarjottimia kädessä tai pään päällä ylhäällä ilmassa. Antti ei ymmärtänyt, kuinka voisi päästä esille ja sisään. Mutta toveri toi häntä varmalla kädellä ja vei pöytien ja penkkien lomitse, joiden ääressä istui herroja ja naisia ja jotka olivat kateutut mitkä soikeilla olutseideleillä, mitkä totitarjottimilla, mitkä punaisilla viini- ja kellahtavilla punssipulloilla. Juuri kun he astuivat ensimmäiselle rapulle, livahti sivuitse suuri tarjotin, johon oli sälytetty kokonainen illallinen ja jota kyyppari viedä keikutti kuin tyhjää lautasta.

Huumauksissaan kuin kosken kuohusta alas tullut istui Antti hetken päästä pehmoisella sohvalla, vihreässä huoneessa, jonka katossa paloi monivaloinen kristallikruunu ja jonka seinällä oli maalauksia ja suuri peili. Se oli kuin sihisevä suvanto, johon hän oli seisahtunut. Mutta ei levon

suvanto, vaan vaahtoisen pyörteen, joka hetken päästä heittää uuteen koskeen, yhä alemma, eikä tietoaakaan py-sähtymisestä. Se tuntui pyörittävän ja se tuntui pyörriyt-tävän, se nosti veren päähän ja haihdutti silmistä oikean suunnan. Eikä Antti muutamaan hetkeen oikein käsittä-nyt, mistä oli tullut ja minne oli menevä.

Ovesta hän vain näki tuolla toisessa huoneessa, siinä, minkä läpi oli tultu, bufettitiskin ja sen takana pitkässä ri-vissä aina puolikattoon saakka pulloja pullojen vieressä, pikareja ja monivärisiä laseja epälukuisin. Kyyppareja tuiskahteli hengästyneen näköisinä ovesta sisään ja ovesta ulos. Tiskin takana liikkui pieni mies, nopea kuin kärppä ja äkäinen kuin kissa. Häneltä sateli määräyksiä kaikille tahoille, hän komensi kyyppareja, soitti heitä kellollaan luokseen, lähetti menemään milloin oikeaan, milloin vasem-paan ja huusi luukun läpi kiivaita käskyjä keittiöön. Ja yhtämittaa helähtelivät rahat hänen sormiensa lomitse laatikkoon, jonka lukko meni kilisten kiinni.

Mutta pian istui heitä yksi pöytä täynnä, kohta oli toinenkin otettu ja he valtasivat vähitellen sen puolen ravin-tolaa kokonaan itselleen. Antti esitettiin uusille, tunte-mattomille ylioppilaille, jotka tervehtivät häntä erittäin ystävällisesti ja pudistivat kättä. Keskusteltiin siitä, mikä olisi illan juoma- ja ruokaohjelma, ja Antinkin puoleen käännettiin suurella huomaavaisuudella. Kolkutettiin ke-pillä marmoripöydän laitaan ja annettiin koukussa kuun-televalle kyypparille määräyksiä, joita hän juoksujalassa riensi täyttämään. Kutsuttiin tuutingit ja tilattiin portсионit päälle.

Toverien vapaa, ystävällinen käytös ja heidän tottu-nut, varma tapansa asettua olemaan tempasi heti kohta Antinkin samanlaiseen mielentilaan. Hän oli vielä vähän

arka istuessaan näiden vanhojen helsinkiläisten kesässä, hän pelkäsi puhua ja punnitsi tarkkaan sanansa, ennenkuin mitään virkkoi. Mutta he pitivät huolen siitä, että hän kodistuisi. He kilistivät hänen kanssaan sivulta ja yli pöydän ja nostivat toisestakin pöydästä lasiaan, sanoen: »Terve tulemaan Helsinkiin, herra Ljungberg!» Eikä aikaa-kaan, niin esitteli lähinnä istuva, se, jonka kanssa hän oli asemalta ajanut, veljenmaljan ja muut seurasivat esimerkkiä.

Kun Antti oli muutamia kertoja lasistaan maistanut, hurmasi häntä niin, ettei milloinkaan ennen sillä tavalla. Hän tunsu itseään kuin siivillä kannettavan. Oli ihan autuaallista olla. Nyt vasta hän ymmärsi, mitä on ylioppilaan elämä, mitä on Helsinki ja mitä vapaus ja itsenäisyys! Hän tuli vapaammaksi ja iloisemmaksi. Hänen rohkeutensa kasvoi, hän puheli jo pelkäämättä ja kertoi kaikenlaista, jolle naurettiinkin. Ympäristön ystävyys näytti enenevän. Hän oli nähtävästi pöytäläistensä yksimielisen huomion esineenä, samoin kuin Kalle oli tuolla toisten. Ne ottivat hänet kuin siipiensä suojaan, täyttivät hänen lasinsa ja pakottivat häntä kilistämään ja maistamaan. Hän näki erään kuiskaavan toiselleen jotakin korvaan ja molempain katsovan häneen. Hän ei ollut huomaavinaan heitä, mutta kuuli sanottavan:

— Eikö se ole saakelin siro poika . . . katso nyt tuota hienoa profiilia . . .

Ja häntä itseään he lasilla tervehtivät ja sanoivat kaikkien kuullen:

— Antti! Terve mieheen! Me sanottiin täällä sinusta, että siin' on mies, josta tehdään ensi vuosijuhlaan marsalkka.

Kuinka herttaisia miehiä ne olivat! Hänen olisi tehnyt mieli syleillä heitä. Ei, ei ikinä ole hänellä ollut näin jumalattoman iloista iltaa!

Alkoi tulla meluamisen aika, ei kukaan malttanut kuulla toistaan, vaan kaikki puhuivat ja nauroivat sekaisin. Paikkoja vaihdettiin, ja puhekumppanina oli milloin mikin. Istuttiin kaulakkainkin ja tultiin erinomaisen hyväksi ystäviksi.

Antti joutui otsatusten sen kanssa, jonka seurassa hän oli asemalta ajanut. Tämä lupasi auttaa Anttia luvuissa. Tulla vain kysymään neuvoa häneltä, kyllä hän tietää paremmin kuin professorit. Mutta ei nyt luvuista vielä mitään! Ei niihin ensi lukukaudella ennätä paljon puuttua eikä ole liioin tarviskaan. Siinä on kylliksi, kun oppii olemaan Helsingissä. Aivan hyvällä omallatunnolla voi uhrata ensi lukukautensa siihen. Niitä on kyllä niitä, jotka paikalla kaivautuvat kirjoihinsa. Mutta lähtiessään täältä eivät he ole sen viisaampia kuin tänne tullessaankaan. Eivät tunne muuta kuin luentosaliensa seinät. Ja niissä ei jumalaut' ole paljon tutkimista. He pysyvät koulupoikina ikänsä. Kirjatietoja on, mutta ei elämän kokemusta rahtuakaan. Ei, Antti! Nuoruudessaan nauttia pitää ja elää maailmassa mukana. Täällä voi olla helvetin hauskaa, kun vain sattuu hyvään seuraan. Ei tarvitse viiftata ja juoda itseään joka iltapäihinsä. Mutta mukana on aina oltava. Tutkittava elämää ja ihmisiä! Varsinkin juristille se on aivan välttämätöntä. Ennättää sitä tutkintonsakin suorittaa, vaikka elääkin mukana. Tuo tuossa, joka nyt sytyttää sikariaan, hän ei avannut kirjaansa kolmeen vuoteen. Lauloi vain ja eli hurskaasti. Mutta sitten suuttui, kun alkoivat ahdistaa ja tempasi pois kandidaattitutkintonsa vuodessa. Ja nyt se lukee lääkäriksi. Minä tiedän, että ne minua jo moittivat siellä kotona Kuopiossa, kun en muka joudu valmiiksi. Sinä olet kuullut Antti niistä . . . elä kielläkään, minä näen naamastasi, että olet kuullut. Vaan minä en välitä vähää-

kään! Sano sinä vain niille siellä... ja saat nähdä, että minä vuoden päästä hämmästyttäen maailmaa kahdella laudaturilla ja kolmella cumlaudella! Maljasi, Antti! Terve!

Antti oli aivan samaa mieltä. Häntä vaivasi vain, ettei tahtonut saada suun vuoroa sitä sanoakseen ja että tuo ehkä luulee, että hän kenties hyväksyy kuopiolaisten typerät mielipiteet. Hän käsitti kaikki erinomaisen hyvin... toveri oli aivan oikeassa... hän oli äärettömästi yhtä mieltä hänen kanssaan.

Pöytää katettaessa pistäytyi hän ulos. Ja joutuessaan hetkeksi itsekseen yksinäiseen koridoriin, jonne kuului vain laimentunut melu sisältä ravintolasta, hän tunsi vasta oikein onnensa pohjattomuuden. Voi, tätä Helsingin elämää! Tämmöistäkö tämä on! On tämä omituista! Mutta hauskaa tämä on! Voi peeveli sentään!

Kesken kaiken innostuksen alkoi tungsella mielessä jotakin, joka koko illan oli siellä ollut liikkeessä, mutta ei päässyt esille. Nyt se ponnistautui päällepäin, ja Antti näki koko matkansa kotoa, sieltä ylhäältä Kuopiosta tänne alas, tänne alas Helsinkiin, ihan siihen, missä hän nyt seisoi laulavan kaasuliekin alla. Se oli kuin leveä tie, leveämpi täältä, mutta kapeni kapenemistaan jällelle päin, kaukaisen etäisyyden perille, niinkuin pitkän kaitaisen lahdelman pohjukkaan, niinkuin jonnekin, mistä oli lähdetty aikoja sitten, milloin lie. Ainoastaan lyhyen hetken oli se auki edessä ja meni umpeen samassa. Sinne häipyivät pikkuiäksi, mustaksi, näkymättömäksi pisteeksi koti ja kaikki, mitä sielläpäin oli. Hetken vielä huppuroivat mielessä äiti ja Alma, mutta nekin hukkuivat siihen valoon ja äänten hälinään, joka ovea avatessa kohahti sen täydeltä vastaan.

Sisään tullessaan hän löi näppiä päänsä päällä ja hypähti askeleen hyvästä mielestä ja sanoin selittämättömästi sydämen kyllyydestä. Ja kun Kalle tuli lattialla vastaan, niin hän kävi kaulaan häntä, pyörähti ympäri kerran ja hihkaisi. Kaikki sille nauroivat, ja kun hän tuli pöytien luo, niin häneltä kysyttiin:

— Sinulla on hauska, Antti?

— Voi peeveli, kun minulla on hauska!

— No, istu sitten tähän syömään! Ja ota ryyppy myös!

— Minä otan ryyppyn!

Aika oli kulunut huomaamatta ja hetket valahtaneet kuin hieno hieta sormien lomitse. Soitto oli lakannut, ihmiset poistuneet ulkoa ja ainoastaan osa heistä jäänyt sisäravintolaan toiselle puolelle bufettihuonetta. Se näytti olevan samanlainen seurue kuin toisellakin puolen: muutamia nuoria vastatulleita ylioppilaita ja joukko vanhempia. Heidänkin pöydissään oli yhdenlainen elämä ja ilonpito.

Kun oli syöty, tuli kahvin ja liköörin vuoro, jota tarjosi Kalle. Rivit olivat harventuneet ja jällelle jäänyt ainoastaan innokkaimmat. He istuivat kaikki Kallen ympärillä. Hän esitti rivosanaisia lauluja, mikä oli hänen erikoistaitojansa, ja muut niihin säestivät kuorona loppusäveltä. Nieminen oli saanut koko illan pysytellä Kallesta takapajulla, jolla nyt oli vereksempiä ihailijoita. Ei hän siitä kuitenkaan ollut millänsäkään, tilasi mitä muutkin, puheli kenen kanssa sattui ja kääntyi toisen puoleen, jos toinen käänsi selkensä. Hän ei muuta tehnyt kuin nauroi vähimmällekin asialle, nauroi silmänsä pieniksi ja vetisiksi. Mutta sitä tehdessään hän piti tarkasti silmällä likööripunnon liikkeitä ja osasi asettaa tyhjän lasinsa niin, että se aina tuli täytetyksi.

Antti oli väsynyt pitkällisestä pinnistyksestä. Hän loikoi sohvalle ja hengitti raskaasti. Pää oli raukea ja tahtoi painua olkapäätä vasten. Silmiä häikäisi kruunun valo, ja ne pyrkivät vähän väliä sulkeutumaan. Mutta loppusäestykseen hän kuitenkin yhtyi ja teki kädellään liikkeitä tahdin mukaan.

Kyyppari tuli ilmoittamaan, että oli aika sulkea. Loilottaminen lakkasi ja tuli keskustelu siitä, minne ajettaisiin. Siitä sovittiin pian.

Mutta silloin kysyi joukosta muuan, otettaisiinko mukaan Antti, jonka luultiin nukkuneen. Toiset vastustivat ja ehdottivat, että hänet vietäisiin Villensaunalle yöksi. Mutta toiset puolustivat, että Antti on otettava mukaan. Innokkaimmin puolusti häntä se, joka äsken oli ollut hänelle niin ystävällinen.

— Mitä te tyhjää! Antaa pojan tulla! Menee se sinne kerran vielä kuitenkin. Kyllä minä hänestä huolen pidän!
— Mutta kuulkaas, keskeytti hän samassa, minulla ei ole lanttiakaan kukkarossa . . . Voiko kukaan vipata minulle —?

Antti oli noussut ja lähti hoipertelemaan ovea kohti.

— Antti, kuule! Voitko sinä vipata minulle huomiseen asti parikymmentä markkaa?

Antti kaivoi kukkaronsa esille ja otti sieltä ensimmäisen setelikäärön, mikä käteen sattui.

— Ota tuosta!

Vasta annettuaan hän huomasi, että se oli sama käärö, jonka äiti oli erotessa pistänyt hänen kouraansa.

— Hyvä on! sanoi toveri ja rahat katosivat kaikki hänen liivinsä lakkariin. — Sinä tulet tietysti mukaan, Antti! Ulos kaupungille?

— Tietysti Antti mukaan! huusivat nyt kaikki yhteen ääneen.

Antti ei virkkanut mitään, työnsi vain äänetönnä palttoota hihaan.

Kappelin edustalla olivat kaikki tulet sammutetut. Muuan surkea kaasuliekki vain valaisi tien rappusista alas. Suihkulähde oli lakannut puhaltamasta. Istumapaikat, joista ainoastaan lähimmät voi pimeässä erottaa, olivat tyhjä. Tuolit tuuskottivat pöytiä vasten turvallaan kuin juovuksissa siihen nukkuneet.

— Isvoshik! kuuli Antti huudettavan ja näki epäselvästi, kuinka niitä ajoi useampia katukäytävän reunaan.

Joku talutti häntä käsipuolesta. Hän nosti jalkansa rattaiden astimelle, mutta se lipesi siitä. Samassa hän kadotti tasapainonsa ja kaatui takaperin istualleen kadulle.

— Tätä pitää auttaa alkutaipaleesta! huusi toverille ja tarttui molemmin käsin häntä kainaloihin, aikoen nostaa ylös.

Mutta silloin riuhtaisihe autettava irti, ponnistihe omin voimin seisoalleen, hihkaisi, löi kahta kämmentä yhteen, nakkasihe kohona rattaille, niin että vieteri räjähti pahasti, ja huusi:

— Kyllä minä jo auttamattakin pääsen!

— Katsos peijakkaan poika!

— Tarkk'ampujakatu 15.

Kuului ruoskan läiskähdys, ja tulista vauhtia karattiin menemään, niin että kaikui hiljaisen Esplanaadin kiviseinissä. Ja ennenkuin muut ehtivät valmistua lähemmään, oli Antin valkoinen lakki jo kadonnut Helsingin hämärään.

YKSIN

Soitto on suruista tehty,
murehista muovaeltu.

I.

Illallinen oli syöty, istuttiin salissa ja kello kävi jo kahtatoista. Oli ollut koko illan kankeata ja puheet ilman sisältöä.

Keskustelu oli ujunut laihaksi ja uhkasi kokonaan katketa. Kun kadulla ajavan ajurin rattaat olivat lakanneet särkemästä hiljaisuutta, kuului vain lampun sydämen ynishävä laulu.

Näin, että Anna kätki salaa haukotuksen kouransa. Veli, joka loikoi nojatuolissa jalat suorina, haukotteli peittelemättä — sillä me olimme vanhat ystävät. En enää voinut jäädä pitemmälle istumaan, vaikka olisin vielä hetkisen tahtonut katsella häntä täältä lampun varjon puolipimeästä tuohon, jossa hän istui likellä valoa, kumartuneena kudoksensa yli. Nyt hän pani sen pois pöydälle ja aikoi nähtävästi nousta. Minä ehätin ennen, otin lakkini pianon päältä ja kumarsin äidille.

— Joko sinä nyt menet? kysyi hän, mutta ojensi kuitenkin kätensä.

— Johan on aika, sanoin minä, eikä ollut minulla kylläksi ylpeyttä estääkseni alakuloisuutta äänestäni, vaikka ymmärsin, että olisi pitänyt.

— No, hyvästi sitten, ja onnea matkalle! Hän toivotti lisäksi terveyttä ja hyvinvointia ja käski tuoda paljon uusia aatteita ulkomailta.

— Kuinka paljon, kapsäkinkö täydeltä? — Ja minä koetin vivahduttaa ääneni katkeran ylenkatseelliseksi.

— Terve sitten, voi hyvin, elä paksusti, ja niinkuin oli puhe, kirjoita nyt kaikenlaista, virkkoi veli, pudistaen pois vetelyytensä, joka oli minua koko illan kiusannut.

Anna oli istunut heidän välillään. Minä olin käynyt hänen ohitsensa äidistä veljeen. Tahdoin, että hänen kädenpuristuksensa olisi viimeinen lähtiessäni kotimaasta.

— Hyvästi . . .

— Hyvästi, onnea matkalle.

Kuinka kuivasti, virallisesti ja kylmästi hän sen sanoi! Kuinka velto ja kaikkea tunnetta vailla oli hänen kädenantinsa!

Kun muut tulivat minua saattamaan eteiseen, jäi hän saliin sulkemaan pianoa, jonka ääressä hän oli istunut illan hämärässä haaveksien, kun minä tulin. Olin kuullut soiton käytävään ja kuunnellut sitä hetken aikaa oven takana, hengästyksissäni ja sydän kolkuttaen. Hän näkyi nyt ottavan lampun pöydältä, ja minä jo toivoin, että hän ehkä tulee, ehkä valaisee minua alas pimeistä rappusista. Mutta hän vain vei nuotit hyllylle, kääntyi sitten pois, meni salin yli oman huoneensa ovelle ja sulki sen, armottomasti, niinkuin minusta tuntui. Viimeinen, minkä hänestä näin, oli hänen hieno profiilinsa, puhdas poskensa ja kihara korvan juuressa.

Ei, ajattelin minä laskeutuessani alas rappuja, jos et sinä, niin en minäkään! Ja minä annoin ulko-oven vieterin valtoineen vaikuttaa. Rämähtäköön! Ja se rämähti niin, että ikkunat soivat seinällä ja pitkä pimeä käytävä vihaisesti vastasi.

Jumalan kiitos, että siitä nyt vihdoinkin oli tullut selvä! Vielä viimeiseen saakka oli toivo minua kiusannut.

Nyt ei siitä enää ollut mitään kärsimistä. Ei enempää kuin erämaan kulkijallakaan, kun kangastus yht'äkkiä katoaa eikä hän näe muuta kuin rannattoman hiekkameren ympärillään. Ja tietää, että hän ei voi sammuttaa janoaan.

Ole siis tyytyväinen sinä, sanoin minä itselleni. Mitä se rintasi siellä riuhtoo ja sydän kiljuu! Eihän sinulla ole hätää, kun ei ole pelastustakaan.

Torkkuva ajuri luuhottaa rattaillaan kadunkulmassa, läähättävän kaasuliekin alla.

Bulevardinkadun tuuheat puut ovat synkkänä holvina pääni päällä. Vanhankirkon hautausmaalla hiipii joku kisälli kultansa kanssa.

Yksinäinen huivipäänainen hiljentää kulkuaan ja hivahtaa epäröivänä ohitseni. Sillä oli niin nöyrät, anovat silmät. Olisit ottanut hänet mukaasi, hän olisi ollut siitä niin kiitollinen, hän jo ehkä odotti sinua, melkein seisautuessaan lyhdyn alle! Huomenna hän olisi tullut saattamaan sinua laivalle, katsellut sinua ihmisjoukosta ja huiskuttanut salaisesti nenäliinaa hyvästiksi. Miksi annoit hänen mennä?

Hän ei voi tulla, Anna! Hän tulisi mielellään, mutta hän ei voi! Vaan elä pane sitä sydämellesi, kultani! Sinä et voi! Elä itke eläkä kuole surusta! Koeta olla iloinen! Parin vuoden päästä minä tulen takaisin ja tuon paljon uusia aatteita tullessani.

Koko Erottajatori on yhtenä ainoana rätinänä, kun rattaat ajavat alas Kolmikulmalta täynnä reippaita ylioppilaita, vasta kaupunkiin tulleita.

Ne ovat nuoria ne, ne huutavat ja hurraavat! Ne nauttivat vielä ne ja niillä on maailma avoinna edessään.

Mutta olenko minä ihan järjiltäni? Katkera ja kateellinen noille, joita hän tuskin tuntee ja jotka kenties eivät välitä hänestä vähääkään, yhtä vähän kuin hänkään heistä! Ainoastaan sentähdenkö, että he jäävät tänne? Mutta sillä oli tuolla tännimmäisellä valkoinen lakki niin rajusti ja huolettomasti sysättyä toiselle korvalle. Sillä olivat olkapäät niin voimakkaat ja musta kihara tukka. Minulla on hattu kuin vanhalla herralla, minä olen rasakas ja lihava ja kömpelö.

Pakotan itseni naurahtamaan ylenkatseellisesti tuolle vertailulle. Ja teeskenneltyä reippaasti minä kuljen Esplanadin yli Kämpin ravintolaa kohti, jonka oven päällä kiilluu kirkas sähkölamppu.

Mikä suloinen tunne nousta sinne ylös asuntoonsa, ravintolaansa, numeroonsa! Oven raosta ojentaa niin ystävällisesti kätensä lasku, joka »erehdyksien välttämiseksi annetaan joka päivä». Mikä kodikas tuoksu tässä huoneessa! Mitä erinomaista järjestystä osoittavat aloittamattomat kynttilät, ihan yhtä pitkät, kahden puolen pöytäpeiliä, ja sen edessä porsiininen tuhka-astia, jonka pohjasta luen koneellisesti: »Pohjoismainen Teollisuuskauppa Helsingissä. — Suuri varasto talousesineitä yksityisille ja ravintoloille.»

Miksi ne sanovat, että ravintolahuoneelta puuttuu personallisuutta? Siksikö, ettei siinä näy asujan omaa leimaa, että se ei herätä muistoja kohtauksista hänen elämässään? Mutta olenhan minä elänyt puolen ikääni ravintoloissa. Nuo tuollaiset mykät tuolit, sohvut ja pöydät, jotka kaikissa ovat toistensa näköiset, ne ovat minulle kuin perintöhuonekaluja.

Ja onhan tuossa muistorikas matkalaukkuni, selälään auki alkovin edessä. Sitä kun viikko sitten maalta

lähtiessäni laitoin, oltiin vielä hyvät ystävät. Hän toi puhtaat vaatteeni pesusta, punoittaen talouden hommissa. Yliskamarin rappuja juostessaan oli hän hiukan hengästynyt ja istui huokaamaan tuolille, kädet helmassa.

Hän tahtoi nähdä, mitenkä sitä nyt laitetaan vieraille maille menevää matkalaukkuja. — »Vai tuolla tavalla! Ethän sinä, vanhapoika, vielä osaa edes ensimmäisiä alkeita! Mene pois!» — Ja hän työnsi minut syrjään, kaatoi matkalaukun kumoon ja alkoi asettaa kaikkea uudelleen. Hän oli polvillaan lattialla, tukka viehättävässä epäjärjestyksessä. Minun piti ojentaa hänelle tavarat. Valkoiset liinavaatteet laskeutuivat hänen käsiensä lomitse limikkäin, päällekkäin, ja pieninkin lovi sai täytensä kauksista ja nenäliinoista.

Seisoin siinä kömpelönä ja ihastuksissani. Ei hän noin, jos ei hän minua rakastaisi. Huomenna on minun lähteminen, nyt on oikea päivä. Ja minä sanoin, mikä koko kesän oli kielelläni pyörinyt, että minä häntä rakastan.

En näe hänen kasvojaan. Näen hänen niskansa punastuvan, hän panee vielä pari nenäliinaa, heittää koko tukun kädestään lattialle ja minä kuulen vain kiireiset askeleet rappusista alas ja jatkuvan salin yli hänen kamariinsa, jonka ovi paukahtaa kiinni.

Pääsen kenenkään häiritsemättä ulos — äiti kalistelee astioita keittiössä — harhailen mäkiä ja metsiä ja kun palajan takaisin rautatierataa myöten, tuskin väistyen vastaan tulevan junan tieltä, niin on hänen ovensa vielä suljettuna. Mutta huoneessani vaatteitteni päällä on kirjelappu häneltä. Hän on pitänyt minua ystävänä, vanhempana veljenään, melkein setänä. Muu ei voi tulla kysymykseenkään. Ei ole virkkanut mitään äidil-

leen ja veljelleen. Ja pyytää, etten minäkään sitä tekisi. Sillä hän »ei tahdo».

Hän ei tullut illalliselle. En nähnyt häntä ennen kuin seuraavana aamuna vähän ennen junan lähtöä. Kevyt kesäpuku oli poissa ja hänellä oli yllään vakava vierailupuku. Iloisesta, vallattomasta työstä, jota vielä eilen olin vanhan tuttavuuden takia uskaltanut käsipuolesta pyöräyttää, oli hän muuttunut arvokkaaksi neidiksi.

Eikö tässä siis ole muistoja, kalliita, rakkaita esi-
neitä tässä huoneessa! Sillä matkalaukku on vielä hänen käsiensä jäleltä. Miksi ne sanovat, että ravintolahuoneelta puuttuu personallisuutta ja ettei se herätä lähtiessä kaipausta?

Tiesihän jotain kertoa tuo alkovikin, jossa olin vietänyt tämän piinaviikkoni unettomat yöt ja sulkenut, aikamies, itkien syliini tyynyn, jonka nurkassa oli ravintolan leima.

Kuinka hennoin nyt jättää sinut, jossa olin niin sydämeni pohjasta iloinnut! Mutta täytyihän minun! Pois, pois! Lukkoon kaikki! Lukkoon kaikki entisyys ja avain koskeen! Ja polvillani puristin minä matkalaukuni armottomasti hakasiinsa, niinkuin olisin tahtonut siinä jonkun hengiltä kuristaa.

Se oli kai minun soittoni, joka kuului aukinaisen oven kautta sähkökellosta tuolta käytävän päästä.

Jahah! vahtimestari! — »Olkaa hyvä ja toimittakaa nämä tavarat laivaan.»

Hyvästi huoneeni! Ja minä kysyin itseltäni puoliääneen, eikö minun ole ikävä lähteä kotoani? Heitä tuossa veräjällä vielä viimeinen lentosuudelma isiesi asunnolle, jonka ikkunoissa hehkuu sinulle hyvästiksi illan samuva rusko!

Laskeudun alas ravintolan puolelle. Eihän minun näin vain sovi karkulaisena lähteä. Tämä on harvinainen juhlahetki ja täytyy tyhjentää malja sen kunniaksi.

Astuessani alas rappuja, joiden peitetyillä portailla ei kuulu muuta kuin pehmainen askeleitten käynti, näen isossa peilissä mielihyväkseni miehen, jolla on silmät ivallisesti rypyssä ja jonka suupielet osoittavat ylenkatsetta. Nautin itse tuosta ivastani ja oman mieleni uhasta, jonka yht'äkkiä olen saanut itsessäni nousemaan taas pitkien aikojen päästä. Ja minä tahdon sitä ylläpitää.

Mutta minä tunnen, että on ikäänkuin pohja puhki ja että iva ja uhka laskeutuvat laskeutumistaan.

Ravintolan eteisessä tunnen jalkojeni alla kovan niinimaton. Päällystakki putoaa hartioiltani palvelijan käsiin... Tuossa hän seisoi viime kevännä peilin edessä ja laittele hiuksiaan ja hattuaan... Suuri ruokasali on valaistu kuin häitä varten. Kuuluu ääniä sivuhuoneesta, näkyy naisten hattuja, upseerin olkalaput ja joku valkea rinta... Siellä oli syöty kerran yhdessä illallinen koko perheen kanssa, ennenkuin he menivät maalle. — Sali on nyt melkein tyhjä. Oven kohdalla keskellä lattiaa on pyöreä viinapöytä. Sitä on kiertämässä joku pienenlanta vanha herra, kaljupää, pureskellen kovaa leipää, haarakka iskevässä asennossa. Pari muuta frakkipukuista herrasmiestä, senaatin kanslistia, jotka nähtävästi ovat tulleet joistain pidoista, istuu loitompana salin perällä kahden puolen pientä pyöreää pöytää, otsat melkein yhdessä, puhellen puoliääneen.

Menen liukkaan lattian yli salin etäisimpään nurkkaan. Palvelija on lähtenyt liikkeelle väijymäpaikastaan vastaiselta seinämältä.

Minä en tiedä, mitä tilata. Tuokoon nyt sitten tuu-tingin!

Mutta kun saan sen ja alan laittaa juomaani, en ymmärrä, mitä ihmettä varten minä olen täällä, ihan yksin, totia tekemässä, keskellä yötä. Yht'äkkiä herpoaa minussa kaikki pinnistys ja minä luuhistun kokoon kuin vyyhti. En jaksa pitää pystyssä päätäni ja iva ja uhka kaatuvat maahan keinotekoisilta telineiltään.

Sillä onhan tämä oikeastaan äärettömän surullista ja toivotonta.

Hän oli ollut minun viimeinen toivoni. Hän oli taas nostanut jaloilleni minut, joka jo lepäsin koossa, henkisesti hervotonna. Olin aikonut ruveta uudelleen elämään, uskaltanut aukoa eteeni toista tulevaisuutta. Tahdoin toimia, vaikuttaa ja ponnistaa. Jo olin ojentautunut siihen. Ja nyt oli kaikki taas niinkuin ennenkin. Olin tässä ravintolassa kuin autiolla rannalla, josta jo luulin purjehtineeni pois. Tunsin itseni vielä vanhemmaksi ja voimattommaksi kuin ennen. Ei ollut minussa mikään katkennut enkä tuntenut murtumisen kipua. Mutta kaikki ponsi oli hervonnut. Olin kuin ikäkulu, oiennut luokki.

Viimeisten öitten kuluessa olin raivonnut raivottavani, vaikeroinut vaikeroitavani. Nyt en enää tuntunut jaksavan vaikeroida enkä surrakaan. Olisin ollut tyytyväinen, jos olisin saanut muistot päältäni torjuttuiksi. Mutta ne olivat kerta kaikkiaan tottuneet tulemaan tähän aikaan yöstä. Ne tulivat ennen uurrettua väyläänsä. Yhtä selvinä, vaikka ehkä vähän kalpeampina ja väröttömämpinä kuin ensimmältä.

II.

Minä tunnen hänet pienuudesta pitäen. Ensi ker-
ran sattuu hän silmääni, kun hänen veljensä tuo minut
perheeseen ja esittelee minut parhaana ystävänään. Äiti
on hiljainen, miellyttävä leski, hellän ja hyvän näköinen
ihminen, hiukset jo harmaantuneet. Hän näyttää elä-
vän vain lapsiansa varten.

Tuodaan kahvia sisään ja leipäkorja kantaa pieni
kirkassilmäinen tyttö, joka katsoo rohkeasti kasvoihin,
jota naurattaa ja joka ei välitä sitä peittää. Niius on
lyhyt, katkaistu nytkähdys, ikäänkuin pakosta tehty ja
armosta annettu, mutta jota samoin kuin lyhyitä hel-
moja täytyy kärsiä aikansa. Kaksi mustaa palmikkoa
ulottuu alapuolelle vyötäisiä. Sinusta kasvaa vielä sydä-
men kipu monelle, jahka siitä ylenet, ajattelen minä ohi-
mennen.

Meistä tulee hyvät tutut. Käyn usein talossa, ja
hänen koulumatkansa sattuvat samoille tunneille kuin
minun menoni yliopistoon. Joko minä saavutan hänet
tai hiljennän kulkuani, kun näen hänen kääntyvän kadun-
kulman takaa. Usein saan, silloin kun en satu häntä huo-
maamaan, lumipallon selkääni. Ja kun pyörähdän häntä
katsomaan, kiertää hän nauraen jo toista palloa punot-
tavissa käsissään. Hän on niin aamuntuores, hattu toi-
sella korvalla ja käsipuuhka riippuen nauhassa kupeella

niinkuin metsämiehen laukku. Joskus sattuu, että kohtaan hänet kello kahdeksan, kämppiessäni kotiini koko yön kestäneistä juomingeista. Hän ei aavistakaan, mistä viimeksi tulen, juoksee ohitseni ja töykkäisee minua mennessään. Kun kotiin tultuani riisuudun, pesen pois yölliset liat ja laskeudun koskemattomalle vuoteelleni, on hän hetkisen aikaa edessäni, niinkuin pieni puhtoinen tuttu lintu, jonka usein näkee lentävän editsensä tien poikki.

Hän on nähtävästi ylpeä aikamiehestä kavaljeeristaan, joka niin usein saattaa häntä koulun portille. Vastaantullessaan ottaa hän oikeudekseen kumartaa minulle, ja minä nostan hänelle hattua niinkuin täysi-ikäiselle neidille. Ja usein juoksee hän tyttöparvesta toiselta puolelta katua luokseni ja nakkaa minulle kirjat kannettavakseni, kehuakseen tovereillensa tuttavuudesta. Kun hänelle pistää päähän, saattaa hän sanoa: »Tulkaa nyt meille, olkaa hyvä!» Nimeni on tietysti hänen muistikirjassaan ynnä sen rinnalla runo, ja minä luulen, että olin siihen aikaan hänen »ihanteensa».

Menen kihloihin, ja kun käyn morsiameni kanssa ensi tervehdyksellä, ei häntä saada saliin. Äiti menee häntä vaatimaan, mutta hän vastaa vain: »En tule!» ja piirtää joitain kuvia ikkunan hiekeen. Kun äiti vielä uudelleen koettaa houkutella, vastaa hän taaskin: »Enkä tule!» ja hankaa ruutua puhtaaksi. Minä näen sen oven raosta ja kuulen äidin toruvan: »Anna, elä nyt tahraa siinä ikkunaa!»

Morsiameni istuu salipöydän ääressä ja selaillee valokuvia. Tunnen silmänräpäyksellisen taantumisen tunteissani. Hänen piirteensä näyttävät edestäpäin katsoen niin paksuilta ja tavallisilta.

Veli kertoo minulle sitten seuraavana päivänä nau-raen, että morsiameni, joka oli opettajana tyttökoulussa, oli Annan mielestä »ruma» ja »olevinaan» ja ettei kukaan heidän luokallaan voi häntä sietää. »Kyll' on kanssa maku sillä . . .!»

Hän katoaa näkyvistäni ja mielestäni useammiksi vuosiksi. Suoritan tutkintoni, muutan maalle ja käyn hyvin harvoin Helsingissä. Minulla ei ole hänestä muuta kuvaa näiltä ajoilta kuin kasvava, hontelo koulutyttö Suomalaisen Tyttökoulun ylemmillä luokilla. Hän on ujompi kuin ennen, ja kerran, kun veli tekee hänelle pilkkaa jostain »flammasta», menee hän loukkaantuneena pois eikä enää ilmesty.

Vasta vuosi sitten ilmestyy hän eteeni nykyisessä muodossaan. Minä olen kyllästynyt oloihin ja elämään maalla, pienissä kaupungeissa, joissa olen ollut useam-massa opettajana. Kihlaukseni on jo aikoja sitten pur-kautunut, uudet liitot myöskin liestyneet. Tarjoutuu tilaisuus matkustaa ulkomaille ja minä tulen keväällä Helsinkiin oppiakseni ranskankieltä. Tulen tänne sillä sisällisellä raivolla, joka syntyy maaseudun yksinäisyy-dessä, pikkukaupunkien kaukaisissa kolkissa, joissa elon voima tuntuu kuivuvan kokoon ja henki kitistyy ja siitä kärsii. Kaikki siteet olivat katkenneet, vanhempani kuol-leet eikä minulla ollut sukulaisia, joista olisin välittänyt. Minulla ei ollut velvollisuuksia ketään kohtaan, ja minä aion elää laajasti, nauttia kerran vielä suuren maailman elämästä monien vuosien kuluttua, ennenkuin kokonaan antaudun vanhenemaan. Tulen Helsinkiin melkein saman-laisilla tunteilla kuin ensi kerran nuorena ylioppilaana. Menen suoraa päätä vanhaan tuttuun taloon ja soi-tan. Täysikasvuinen nuori neiti tulee avaamaan ovea.

Minulla on vieläkin se tunne, että hänen kasvonsa, silmänsä, pitkä tukkansa, pyöristynyt povensa, solakka varjalonsa... että kaikki siinä silmänräpäyksessä, yhdessä ainoassa avauksessa syöpyivät mieleeni niinkuin valokuvaajan lasiin.

— Oo, päivää! huudahtaa hän ja ojentaa minulle ilostuneena kätensä.

Olen sanomaisillani, että hänhän on jo täysikasvuinen neiti ja etten ollut häntä tunteakaan. Mutta mikä estänee minut siitä. Jokin hämärä tarve vakuuttaa itsellenikin, ettei iän ero kuitenkaan ole niin kovin suuri. Enintään viisitoista vuotta, — jonka samassa lasken, astuessani hänen jälessään saliin.

Hän juoksee kutsumaan äitiä, käännähtää ovesta ja katsahtaa minuun. Ne keikahdukset ja liikkeet, ne ovat kuin ne minussa tapahtuisivat, ja vereni värähtelevät niiden mukana.

Minä rakastun häneen hetikohta. Aikamiehen, kainenlaista kokeneen sitkeällä tunteella kiinnyn minä häneen. Hänessä näyttää olevan kaikki se, mitä ennen olen turhaan hakenut. Ei pienintäkään piirrettä, ei liikettä, ei äänen värähdystä, joka minua häiritsisi tai vaivaisi. Ennen, kun olin rakastunut, tunsin hetkellisiä heikkouksia tunteissani, jonkinlaisia lahopaikkoja. Voin löytää vikoja noissa muissa, arvostella heitä kylmästi, ja aina oli minulla aavistus, että rakkauteni on haihtuva — niinkuin oli haihtunutkin. Ja noihin entisiin nähden oli minulla aina selvillä syyt, minkä tähden heitä rakastin. Nyt en voi niitä löytää. En voi määritellä kiintymystäni. Se on vain, niinkuin se on. Hän on mennyt veriini ensisiemauksella, niinkuin voimakas viini, läpi joka solun ja suonon, nuorentaen ja antaen voimaa.

Kuvittelen samanlaista kuin vuosia sitten, ensi kerran rakastuessani. Rakkauteni on yhtä tunteikas ja käytökseni yhtä lapsellinen. Haen tilaisuutta tavata häntä missä suinkin voin, keksin kaikenlaisia syitä heillä käydäkseeni ja illalla ennen maatamenoani kuljen usein hänen ikkunansa alitse. Laiminlyön kaikki tehtäväni, en välitä varustautua matkalle enkä viitsi lukea kieltä, jota varten olin oikeastaan tänne tullut. Tunteei opettajaneitiä kohtaan ovat melkein samat kuin koulussa ennen. Koetan luikkia läpi niin vähällä kuin mahdollista.

Kevät tulee, meri aukeaa ja minun pitäisi lähteä ensi laivoilla Lyypekkiin. Minä siirrän sen tuonnemmaksi. Etelässä on liian kuuma, Pariisiin näyttelyn alkuaikoina on siellä väkeä liian paljon j. n. e.

Me kävelemme silloin tällöin ulkona kahden, katselemme Tähtitornivuorelta merta, joka siintää ja välkky, ja satamaa, jossa liukuu laivoja ja lepattaa purjeita ja jota reunustavat valkeanhohtavat rakennukset rantatorin ympärillä. Istumme ennen päivällistä Kappelin edustalla, jossa suihkulähteen ympärillä parveilee ihmisiä uusissa värikkäissä kesävaatteissa. Pienet tytöt myyskentelevät vasta poimituita kukkasia, ja joka kerta kun olemme siellä, sallii hän minun ojentaa itselleen sinisen vuokkokimpun. Hän sovittaa sen rintaansa, tunnustelee sen tuoksua ja unhottaa sen samassa. Mutta minä olen onnellinen enkä saa silmiäni kukkasista napinlävessä hänen povellaan.

Jos tietäisin, rakastaako hän minua vai onko hänellä ehkä jo joku toinen! Ja yht'äkkiä tulee minulle pelko matkustaa täältä pois niin pitkäksi aikaa sinne jonnekin horisontin alle, toiselle puolelle kaukaisia meriä.

— Välistä minun ei tee mieleni ollenkaan pois Suomesta, minä sanon kerran.

Vaan eihän hän huomaa äänestäni mitään eikä näe silmistäni. Hän tervehtii tuonne suihkulähteen luo erästä ohikulkevaa pitkää, kaunista ylioppilasta. Kostuttaa lasilla huuliaan ja sanoo hyvin huolettomasti, yhä seuraten silmillään ylioppilasta:

— Miksei? Eikös ole hauska päästä näkemään maailmaa . . . ?

Olisikin liika vaatimus, että hän nyt jo olisi ehtinyt rakastua minuun, lohdutan minä itseäni. Mutta ajatus siitä, että hän jää tänne ja ehkä on kihloissa, kun tulen takaisin, alkaa minua yhä enemmän vaivata. Minä olen kateellinen kaikille, sillä minä näen, että häntä aletaan jo huomata. Usein kääntyvät kävelijät jällelleen häntä katsomaan. Helsingin herrat ovat keksineet hänessä uuden kasvavan kaunottaren. Hän on huomannut sen itsekkin. Joskus nostaa ohikulkiijain liian silmiinpistävä ihastus hienon punan hänen poskilleen. Minä tutkin häntä sivulta, seuraan jokaista liikettä ja värettä hänen kasvoillaan. Ilman muuta syytä alkaa hän yht'äkkiä puhua iloisesti ja reippaasti, mikä tuntuu teeskennellyltä eikä minua oikein miellytä. Taikka hän on hajamielinen, kohtelee minua olentakaisesti, ikäänkuin kiusaa tehden.

Kuljen viikkokauden alituiseissa aikomuksissa tunnustaa tunteeni. Mutta se siirtyy päivästä päivään ja eräänä kesäkuun ensimmäisenä sunnuntaina he ovat jo lähdössä maalle.

Asema kuhisee koululaisia, hän on veljensä kanssa kiiruhtanut edeltäpäin. Minä pakkaudun jälempää äidin kanssa tungoksen läpi, kantaen vaunuun meneviä tavaroita. Soitetaan kolmannen kerran enkä minä ole vielä saanut heitetyksi lopullista hyvästä, jolloin toivon voivani katseella ja kädenpuristuksellani antaa jotain viit-

tausta tunteistani. Äidille saan sen hät'hätää sanotuksi, ja hän toivottaa minulle liikutettuna onnea matkalle. Mutta Anna seisoo jo vaunun ikkunassa, ympärillään joukko jääviä ystäviä, joita en voi työntää syrjään. Hän ei sitä paitsi näytä huomaavankaan minua. Hän on unohtanut, että lähdän niin pitkälle matkalle. Vasta sitten, kun juna lähtee liikkeelle ja minä mieli surkeana seuraan sen yhä kiihtyvää kulkua, huomaa hän minut, nyökäyttää minulle päätään iloisesti ja tyytyväisesti ja vetäytyy vaunuunsa.

Mikä sunnuntai kuumassa kaupungissa, joka on käynyt melkein tyhjäksi! Kuinka minua nyt inhoittaa Esplanaadi, täynnä kisällejä, kaartilaisia ja piikoja. Ja kuinka hermostuttaa tuo iankaikkinen torvien räminä Kappelin edustalla, josta on mahdoton päästä kulkemaan ohi.

Harhailen Eteläsatamassa ja joudun kävelyilläni Katajanokan nenään. Istun siellä kauan aikaa katsellen merta, jonka pinnalla piirtelevät purjeveneet jostain syystä tekevät mieleni yhä surullisemmaksi. Ja kun höyrylaiva, täynnä huviretkelijöitä, poistuu ulapalle liehuvine lippuineen, en minä jaksa enää olla, vaan menen takaisin kaupunkiin.

Minulle tulee päähän mennä heidän asuntoonsa. On olevinaan jotain asiata ja sillä tekosyyllä saan avaimen talonomistajalta. Huoneitten ikkunat ovat kaikki liidutut, taulut, peilit ja kynttiläkruunut ovat valkoisten verhojen sisässä. Eteisen naulaan on unohtunut hattu ja ikkunalalla on vanha rikkinäinen hansikas. Piano on suljettuna. Kosketan sitä ja se äännähtää kuin nukkuva, jota häiritään hänen unessaan. Minä menen rinta vavisten hänen huoneeseensa. Sänky on tyhjä, uunissa on papereita ja joku tyhjä pahvilaatikko. Toalettipöydällä

on kampa ja siinä muutamia hiuksia. Minä otan ne siitä ... Minä sanon, että tämä on hurjaa ja naurettavaa. Koko maailma minua pilkkaisi, jos tietäisi, että olen täällä. Mutta olkoon! Minä en tiedä muuta, kuin että minä rakastan häntä, rakastan järjettömästi, epätoivoisesti.

Loion kauan aikaa salin sohvalla. Joskus ajetaan kadulla, niin että koko huone tärisee. Sitten ei kuulu hiiskahdustakaan, ei muuta kuin karpästen siipien surina.

Hän ei rakasta minua, minä olen hänelle kerrassaan yhdentekevä. Hän ei muistanut heittää minulle edes hyvästiäkään. Mutta vaikka olen näin varma asiastani, toivon minä kuitenkin. Ja minä koetan yhäkin lohduttaa itseäni sillä, että minä en ole osoittanut hänelle mitään ja että hän siis ei tiedä tunteistani. Jos hän ne tietäisi, jos hänelle kirjoittaisin ...? Ja minä alan miettiä loikoesani siinä kirjettä hänelle. Minä kehitän tunteeni hänen eteensä, minä sulatan hänet sanoillani, minä avaan hänelle sydämeni syvyydet, ja hän ehkä heltyy, ehkä antaa ainakin toivoa.

Kolmen päivän kuluttua on minulla kirje valmis, mutta minä en saa sitä lähetetyksi. En uskalla panna kaikkea alttiiksi. Ja niin minä kirjoitan sen sijaan hänen veljelleen ja ilmoitan, että olenkin päättänyt lähteä ulkomaille vasta syksyllä. Niinkuin olin odottanutkin, kutsuu hän minut luokseen maalle.

Toisen luokan mukavalle sohvalle nojaten minä näen vaunun avatusta ikkunasta vihertävät maat, lehdittyvät koivut, vainioilla kyntömiehiä ja rautatieasemat kuin puhdistettuina kesän juhlaan. Niitä on maalattu ja korjattu muutamia ja ohimennessä tuntuu öljyvärin ja asfaltin haju. Pysähdyttäessä kuuluu metsästä peipposen aina uudistuva viserrys ja käki kukkuu kauempana.

Ei ole enää tähteitäkään jällellä ikävästä ja epätoivosta. Minä olen varma siitä, että hän on tuleva minua rakastamaan. Minä tunnen itsessäni voiman, jota hän ei ole voiva vastustaa. »Henkeni voimalla», toistelen minä ajatuksissani. Ja samalla voin minä jotenkin rauhallisesti asettua siihenkin ajatukseen, ettei hän minua rakasta. Siitä syntynyt rauha lisää varmuuttani ja antaa yhä suurempia toiveita onnistumisesta. Ennen kaikkea minun täytyy olla kylmä ja taistella liikaa tuntehikkuuttani vastaan. Olen laittanut itselleni uuden kesäpuvun, joka näyttää tekevän lyhyen ja lihavan varalonikin somemmaksi.

Mutta siitä huolimatta vapisen minä hermostuneesti, kun alkaa lähestyä odotettu asema iltapäivällä. Kun juna huutaa tuloaan, niin sitä säikähdän. Olen lähettänyt sähkösanoman tulostani ja he ovat minua vastassa asemalla, kaikki kolme. Olen hiukan kömpelö käsilaukkui-neni. Veli kysyy kuulumisia Pariisista, minä en osaa muuta kuin hämilläni naurahtaa.

Anna on yhä kauniimpi keveässä, kesäisessä puvussa. Hän on avopäin, ainoastaan päivävarjo suojaamassa auringolta. Hän ja veli alkavat astua edeltä, minä tulen jälestä äidin kanssa. Toivon, että tienhaarassa, joka kulkee radan yli, he meitä odottaisivat. Mutta hän survaa vain porttia pysymään auki eikä katso jällellenkään.

— Me asumme täällä aivan yksin, melkein erämaassa, sanoo äiti. Oli hauskaa, että tulit. Me ilostuimme kaikki, kun saimme sähkösanomasi.

Että he olivat ilostuneet kaikki, se saattaa minut takaisin hyvälle tuulelle. Toisen portin luona kääntyy Annakin taakseen ja kysyy huutaen äidiltään teelaati-kon avaimia.

— Ne kuuluvat olevan kamarin pöydällä! saan minä äidin puolesta huutaa vastaukseksi.

Ja tämä lohduttaa minut täydellisesti. Hänen edeltäpäinmenonsa ei siis ole mikään mielenosoitus, niinkuin jo olin pelännyt. Hän menee edeltäpäin vain siksi, että tahtoo joutua teetä laittamaan.

Istumme kauan illallispöydässä. Hän hommaa emäntänä ja pysähtyy vasta teetä juodessa paikoilleen vastapäätä minua. Kyynärpäät pöydällä ja posket nyrkkeihin nojaten hän kuuntelee minua, vaikka minä joka kerta hänen liikahtaessaan pelkään hänen menevän. Minä puhun, olen hyvällä tuulella ja kuvaan mielestäni satuvasti kesäistä Helsinkiä, entistä elämäni maaseudulla ja naurettavia oloja pikkukaupungeissa. Saan hänetkin samaan mielentilaan ja minusta näyttää, että hän tarkastaa minua omituinen, utelias kiilto silmissä.

— Se osaa kuvata tuo, sanoo hän. On hauskaa kuulla, kun hän tulee ja kertoo sieltä ulkomailta.

Kuinka minä sinua äärettömästi rakastan! Minä kun tulen sieltä, niin laitan sinulle pienen hauskan kodin. Kuinka sinä tulet olemaan tyytyväinen ja onnellinen! Et sinäkään voi olla minua rakastamatta. Sinä et voi saada sen parempaa kotia keneltäkään, et mistään. Minä luoan sinut ympäristön lämpimyydellä, hyvän luontoni hellyydellä, mukavuudella ja hyvinvoinnilla.

Enkä minä tahtoisi koskeakaan häneen. En muuta kuin hänen otsaansa suudella. Se tunne, jolla häntä rakastan, on puhtainta ihanteellisuutta ja se asuu ainoastaan rinnassa.

Ja valvoessani valoisan kesäisen yön minulle osoitetussa ylskamarissa, minä tulen vakuutetuksi siitä, että tämä hieno tunne, tämä melkein henkinen rakkaus, että se

on se, joka oikeuttaa minun saamaan hänet. Minä, joka en mitään usko, minä olen taikauskoinen tässä kohden. Ja minä panen itselleni ikäänkuin koetustyöksi olla hänelle uskollinen tästä päivästä lähtien, ulkomailla, Pariisissa, kaikkialla. Sen päätöksen jälkeen tunnun viattomalta ja puhtaalta ja minä voisin vakuuttaa mielestäni ihan hyvällä omallatunnolla, että todella niin olenkin. Puhtaana eläminen on minulle nyt siveellinen vaatimus, vaikka ennen olin sellaiselle olkapäitäni kohottanut.

Kesän kuluessa minä tuuditan itseni siihen unelmaan, että hän todellakin on jo minun, että hän rakastaa minua, ja että me vain emme puhu siitä toisillemme, vaikka tiedämme sen kumpikin. En käsitä, että syy siihen ei ole muu kuin ympäristön. Veli on hiukan veltto, loikoilee mieluimmin päivät pitkät puutarhan riippumatossa ja lukee romaaneja. Äiti järjestää aina jotain taloudessa. Ja sillä lailla jään Annan ainoaksi toveriksi minä, johon hänen muun seuran puutteessa täytyy tyytyä.

Minä jään heille koko kesäksi. En ajattele matkaani enää, en muuta kuin sitä nykyisyyttä, jossa elän ja jossa minulla nyt on kaikki, mitä toivon.

Mitkä onnelliset päivät! Mikä unelma todellisuudessa! Joka ilta kertaan kamarissani, mitä päivällä on tapahtunut. Se on pääpiirteissään samanlaista melkein joka päivä, ainoastaan vivahdukset vaihtelevat.

Minulla on aamusilla kiire alas ylliskamaristani. Tavallisesti kaikki muut vielä nukkuvat, kun laskeudun rappuja alas porstuaan, kuljen hänen ovensa ohitse ja kuulo-
lostan. Siellä ei risahdakaan. Avaan ulko-oven, josta jo auringon paiste kuohahtaa vastaan. Veranta on vielä

kostea varjopaikoista, ja pihamaalla kimmeltää kaste. Istuudun nurkkaukseen, selin aurinkoon, joka ei vielä kuumenna, ainoastaan lämmitteä. Minulla on kirja, mutta en sitä lue. Tuossa on hänen kamarinsa ikkuna. Siinä ei ole kuin toinen uudin edessä. Näkyy tuoli ja sen selustimella hänen lenkinsä liivi. En tahdo katsoa sinne, mutta näen sen kuitenkin. Toinen edessä oleva uudin peittää hänen vuoteensa. Mutta minä olen näkevinäni hänet nukkumassa, tukka hajallaan, toinen käsi pään alla ja toinen rentona riippumassa sängyn laidan yli, sormet melkein mattoa koskettaen.

Teen kävelyn rantaan. Koko suuri selkä on vielä rasvatyven. Laiturin laudat loksahtavat veteen jalkojeni alla. Kalaparvi karkaa syväyksen reunaan, mutta palaa kohta taas uteliaana takaisin. Purjevene, jonka olen laittanut kuntoon, ei ole liikahtanutkaan eilisestään. Veneessä ovat onget ja uistimet valmiina. Lahden toisella puolen on rautatieasema. Asemapäällikön valkea vene hohtaa teloillaan päiväpaisteessa. Tavarajuna seisoo siellä odottamassa. Se on varmaankin seisonut jo tunnin. Savukiemura veturin piipusta kohooa rauhallisesti ja hitaasti. Sillä ei ole kiirettä silläkään näin salon sydämessä. Vihdoin se viheltää, niin että kaikuu ympäri järven rantoja, ja lähtee puhkuen menemään. Noustessani takaisin pihaan, kuulen vielä kauan pyörien heikkenevän kolinan.

Hän ei ole vielääkään noussut. Istun ainakin tunnin entisellä sijallani verannan nurkassa. Olen lukevinani, mutta en tiedä, mitä luen... Nukkukoon hän vain, ei minulla ole kiirettä, hän on oleva koko päivän minun, tämän niinkuin eilisenkin.

Vihdoin kuuluu liikettä hänen huoneestaan, sukka-

sillaan astumista. Ikkunaan ilmaantuu jotain valkoista, joka vetäytyy äkkiä pois. Paljas käsivarsi kurkottaa tuolta leningin liivin, ja uudin putoaa eteen.

Minulla on vaikea, pitkä, epätietoinen puolen tunnin iankaikkisuus. Jos hän luulee minun asettuneen katsomaan... Vasta sitten rauhoitun minä, kun kuulen ensin hyräilyä ja sitten raikasta laulua. Nousen kävelämään edestakaisin verannalla. Hänen ovensa käy, hän tulee esiin virkeänä kuin varpunen. Posket ovat punakat kuin kätkyestä vasta nousseen pikkulapsen.

— Huomenta!

— Huomenta!

Hän noutaa kahvipannun verannan pöydälle, me emme malta odottaa muita ja juomme kahvimme kahden. Hän on minun nuori, pikku vaimoni, meillä on jo oma talous, me elämme täällä kaukana muista, tyytyväisinä ja onnellisina. Kuinka tekisi mieleni huomauttaa siitä, antaa edes hieno viittaus ajatuksistani! Mutta minä pelkään, että jos kuuluu pieni risahduskaan, niin karkaa arka hirvi näkymättömiin. Muiden läsnäollessa uskallan puhua rakkaudesta ja tunteista. Kahden kesken emme koske muihin kuin ihan tavallisiin asioihin.

Me keskustelemme päivän ohjelmasta.

Ensin on nostettava verkot, jotka edellisenä iltana olimme laskeneet. Työnnän veneen teloiltaan, ja hän auttaa tullost. Hän tahtoo asettua airoihin, ja minä melokelen perässä, kaislikkorantoja me luikkailemme tyyninä aamuina, ja airojen kalke kuuluu niin selvästi ja kuulakasti. Vesi välähtelee airon lehdessä ja tippuu kirkkaaseen pintaan, kun hän lakkauttaa soutunsa ja sanoo jotakin. Keskustelu on kalastuksesta, siitä, mihin huomenna heitetään pyydykset. Olemme pian oppineet tuntemaan

kalaluodot ja kutupaikat. Lasketaan verkot milloin minkin onnella. Hän on ihan innostunut ja hän hehkuu ilosta nähdessään ainan tutisevan merkinä ison kalan noususta. Ja hän on tosi vihassa, jos se veneeseen pääsemäisillään potkaisekse irti ja sukeltaa syvyyteen. Hän toruu minua, sanoo »siksi» ja »semmoiseksi». Mutta minä olen siitä mielissäni! Hän on silloin ikäänkuin lähempänä, tulee tutummaksi. — Missä hommassa hän on, kun verkot pannaan puikkarille ja hän pidättää itselleen oikeuden päästellä saaliin irti ja selvitellä sotkeumat! Minä en saa koskeakaan, hän tahtoo itse, ja hän puuhaa siinä, hihat käärityinä kyynärpäihin, helmat nostettuina ylös ja sormet niin suomuksien vallassa, ettei hän voi sysätä hiusta otsalta, vaan täytyy työntää se käsiselän avulla korvan taakse. Minä seison ulompana, poltan paperossia ja sanon melkein joka kerta: »No, me sitä ollaan niitä maailman parhaita kalamiehiä» — joka on tullut pysyväksi sukkeluudeksi.

Iltapäivällä me sitten usein purjehdimme. Alussa oli velikin mukana, mutta ei viitsinyt kauan. Anna tavallisesti kuitenkin aina muodon vuoksi kysyy:

— Etkö tule purjehtimaan?

— En jouda.

— Et jouda! Saisiko kysyä, miltä töiltäsi et jouda?

— Minä luen, niinkuin näet.

— Näytät, mikä kirja se on? — Oblomoff.

— Sinä et sitä ymmärrä, mutta se on hienointa psykologiaa, mitä minä ikinä olen lukenut.

— Tiedän... ja sinä olet juuri itse tuollainen samanlainen Oblomoff.

— Ehkä olet oikeammassa kuin luuletkaan.

— Mutta me purjehdimme, me! Hyvä toki, etteivät kaikki ole sellaisia vetelyksiä kuin sinä!

Noihin tuollaisiin laihoihin, tavallisiin suosionosoituksiin panen minä aina erityisen merkityksen ja koetan selittää ne edukseni.

Pidän perää, ja hän hoitaa nuoria. Hän istuu lähellä minua peräkehyksen sisässä ja tottelee täsmälleen komentoani, jonka aina annan virallisella, käskevällä äänellä. Hän on laittanut itselleen sinisen väljän merimiespuvun, ja päässä hänellä on pyöreä matruusilakki, jonka silkkiset nauhat hulmuavat suorina tuulessa. Valkeata peräpurjetta vastaan, johon aurinko häikäisevästi paistaa, on musta tukka ja tuo hieno puhdas profiili, jota en väsy katselemasta.

Tuulee vinhasti. Hän ei kiinnitä nuoraa tappiin, vaan pitää sen kädessään, valmiina hellittämään vihurin tullessa. Hän vetää käsillä ja ponnistaa jaloilla purren pohjaan. Hän nojaa taapäin, painaakseen kallistuvaa venettä tasapainoon. Vyötäinen on niin voimakas ilman kureliiviä, kädet ovat jäntevät ja jalkapöytä korkea. Minä olen eteenpäin kumarassa, toinen käsi peräsimestä ja toinen peräpurjeen nuorassa, ja tähtään hänen niskansa taitse ja purjeen ainan alitse menon suuntaa. Laine kuohuu laineen perästä, pursi nousee ja laskee, ja Anna tuossa asemassaan, purje ja koko etupuoli venettä — ne kiinnittyvät yhdeksi kokonaisuudeksi, samaksi olennoksi, jota minä johdan ja vien tuonne siintävän ulapan perille kohti jotain kaukaista kalliosaarta tai valkoiselle paistavaa merimerkkiä pitkän etäisen niemen nenässä. Joskus särkyy iso laine kokkaan ja pirskahtaa perään saakka. Hän saa räiskähdyksen kasvoilleen ja olkapäilleen. Hän huudahtaa ja nauraa samassa, mutta ei muuta asentoaan eikä pyyhi pisaroita poskiltaan.

Auringon laskiessa tyyntyy tuuli, ja laimeata laitaista kuljemme me hiljalleen kotia kohti. Kokkapurjeen nuora saa nyt olla solmussa ja helposti, vetreästi, niinkuin voideltuina, viiltävät laidat vettä, lainetta tekemättä. Hän on siirtynyt kokemaksi maston juurelle, on selin minuun ja katsoo eteensä pitkin järven pintaa, viistättäen joskus vettä kädellään. Hän hyräilee, näyttää olevan omissa ajatuksissaan, niinkuin olisi yksin... Kun tietäisin, mitä hän tuossa ajattelee, kun voisin aavistaa, mikä mielipide hänellä on minusta! Eikö hän kertaakaan näillä yhteisillä retkillämme ole yhdyttänyt itseään ajattelemasta, etteikö hän ehkä rakasta minua ja enkö minä häntä?... Mutta minä en ole sitä nähnyt kertaakaan hänen katseestaan, en voi selittää edukseni ainoatakaan liikettä, en ainoatakaan äänen värettä.

Tulen alakuloiseksi ja surulliseksi enkä voi olla tekemättä viittauksia lähdöstäni. — »Missähän lienen ensi kesänäkin näillä ajoin? — Kuinka teillä silloin lienee, kun minä palaan?» — Hän sanoo siihen vain: — »Niin, se on totta, sinähän matkustat kohta pois. Kuinka kauan aiotkaan viipyä?» — »Kaksi vuotta vähintäänkin.» — »Kaksi vuotta, vai niin.» — Ja muuta ei mitään. Eikä sen kummimmalla äänellä, kuin jos olisi kysymys mennä kirkonkylään pariaksi päivää.

Nuo iltahetket, kun tuuli yhä heikkenee, kun purje ei enää pullistu ja kun vene tuskin liikkuu paikoiltaan, voivat välistä olla minulle hyvinkin tuskalliset. Ei ole enää mistä puhuakaan, hän näyttää ikävystyvän, hänellä on halu päästä maihin, vaikka hän ei sitä sano. Tämä on ikäänkuin minun syyni, minä pidän häntä kuin häkissä ja se kiusaa minua kovasti. Mutta minä koetan pitää kasvoni tyytyväisen näköisinä, niinkuin en sitä

huomaisi, niinkuin ei olisi kiirettä mihinkään. Ja kun purjeet herpoavat ja asettuvat pitkin venettä, otan airon ja huopaan rantaan hänen pitäessään perää.

Kun emme ole vesillä, istumme tavallisesti muiden kanssa verannalla. Niinkuin kaikki vähän vanhemmat rakastuneet miehet, koetan minä olla kohtelias ja kiiruhdan tekemään hänelle pienimpiäkin palveluksia. Hän tottuu siihen, että aina autan hänen ylleen, että aina pidän huolta vaatteista ja sateenvarjoista ja kalosseista. Minä tulen kuin aseenkantajaksi, jota hänen herransa voi komentaa minne hyvänsä kiitosta sanomatta. Kerran istumme päivällisten jälkeen ulkoilmassa. Naiset ompelevat, veli on kantanut itselleen keinutuolin salista, ja minä katselen Annan näppärätä kädenkäyntiä, kun hän ompelee jotain. Hän etsii saksiaan. — »Kyllä minä noudan, jos vain saan tietää, missä ne ovat.» — »Ne ovat minun kamarini pöydällä.» Minä nousen niitä hakemaan. Mutta silloin sanoo äiti: — »Sinä olet liian vaatelias, Anna, sinä annat liian paljon palvelua itseäsi, joka olet niin paljon nuorempi.» Ja siihen lisää veli: — »En minä sinun sijassasi viitsisi olla noin kohtelias... mene Anna itse noutamaan saksesi.» — »Niin menenkin», sanoo hän ja kiiruhtaa hiukan loukkaantuneena ohitseni, huolimatta vastalauseistani.

Tapaus vaikuttaa kovin kiusallisesti minuun, joka jo ilmankin kärsin siitä, että ikäero välillämme on niin suuri.

Vaikka olen tullut tänne sitä varten, että tunnustaisin tunteeni, kuluu koko kesä miettiessä, mikä olisi parempi. Olen yhtä epävarma kesän lopulla kuin sen alkaessakin.

Eräänä elokuun sunnuntaina, vähän ennen kaupunkiin-lähtöä, on kuitenkin eräs onnellisempi päivä, joka antaa toivoa hiukan.

Naapuripitäjässä on kansanjuhla, ja me matkustamme sinne kahden, Anna ja minä. Muut eivät välitä tulla. Me astumme omassa rannassa pieneen höyryveneeseen, ja äiti ja veli jäävät rannalle. Seisomme kannella, minulla on käsivarrellani hänen sadetakkinsa, ja minusta on, niinkuin me jättäisimme heidät mennäksemme yhdessä kuin vastanaineet. Luon todellisuuden omista toiveistani. Hän tuossa huiskuttaen punaista päivänvarjoaan on nuori vaimoni. Häät on juuri vietetty, ja me lähdemme kotitalosta ensi matkallemme.

Päivä on poutainen ja kaunis, lämmin etelätuuli puhalttaa. Laiva on täynnä tunteimatonta väkeä ja me istumme koko ajan yhdessä. Vastoin tavallisuutta ei puutu puhelemisen aihetta, sillä me arvostelemme ihmisiä ja teemme keskenämme pilaa mukana olevasta soitokunnasta, jonka torvet ottavat vääriä ääniä. Meitä katsellaan syrjästä, meidät tiedetään pääkaupunkilaisiksi, mutta herrat ja neitokset koettavat olla vapaita ja välinpitämättömiä. Me tunnemme olevamme hiukan kuin yläpuolella muita, ja se lisää itsetietoisuuttamme ja varmuuttamme. Huolettomasti, kenties tahallisenkin huolettomasti jutellen, niinkuin ei olisi muita olemassakaan, astumme me maalle pappilan laiturilla, joka on täynnä valkolakkeja ja kansallispukuihin puettuja neitoksia. Minä ojennan Annalle käteni, hän hyppää notkeasti laivasta, ja kuiskutteleva katselijain joukko aukaisee meille tien keskitsensä. Hänen pukunsa onkin tavattoman aistikas ja hieno noihin toisiin verraten, hänen käytöksensä arvokas ja käynti keveä. Minäkin nautin nyt siitä huomiosta, jota hän näkyy herättävän. Rantatiellä tulee meitä vastaan puolivillilaisiin puettu herrasmies, nähtävästi joku kansakoulunopettaja. Annan nähdessään näyttää hän

yht'äkkiä keksineen kuin ilmiön jostain muusta maailmasta. Hän typertyy ihmetykseensä, hän seisahtuu, väistyy tiepuoleen ja on vähällä ojaan hoipertua.

Kulustamme pappilan portilta juhlakentälle on minulla seuraava kuva mielessäni: Me kävelemme rinnakkain. Tuulee virkeästi vastaan, hän nojaa vartaloaan vähän eteenpäin, suojaa silmiään päivänvarjolla ja pitää toisella kädellään kiinni hattunsa reunasta. Rinnassa on hänellä kukka, jonka äsken taitoin tiepuolesta, helmat hulmuavat, ja tuuli painaa niitä kiinteästi polvia vasten. Minun sydämeni vapisee, minä tahtoisin hänet kokonaan omistaa, mutta samalla tunnen kipua rinnassani, sillä eihän hän ole minun, enhän tiedä, rakastaako hän minua. Viikon päästä täytyy minun jättää hänet, ja kuka tietää, missä ja kuinka likellä on se, joka on hänet minulta ottava.

Juhlapaikalla antaudumme me uudelleen arvostelemaan ympäristöämme. Me tuskin voimme pidättäytyä ääneen nauramasta puhujalle, joka on äskeinen kansakoulunopettaja ja selittää teeskennellyllä seminaaripaatosella ensimmäisiä alkeita isänmaasta ja kansasta, jota lopuksi kehoittaa käyttäytymään siivosti juhlassa ja menemään sen loputtua kiltisti kotiansa. Eräs nuori ylioppilas seisoo rinnallamme, kuulee arvostelumme ja katsoo meihin ja puhujaan merkitsevästi, osoittaakseen sillä, että hän ei ole niinkuin nuo muut, että hänkin on yhtä mieltä ja ymmärtää hullunkurisuuden. Meillä on vilpittön ilo laulusta, jota johtaa pystynenä, lyhyttukka, ihan valkoiseen puettu pitäjän naisopettaja, iso keltainen kukka hatussa. Anna ristii hänet »prinsessaksi». Ja sittemmin vetää hän minua katsomaan hänen tanssiaan. Se onkin verratonta. Hän pitää päänsä imelästi kallellaan, hän hyp-

pii kuin surviainen ja loistaa tyytyväisyydestä ja kuumuudesta. Ennen ei minulla olisi ollut sydäntä sille nauraa, mutta nyt minä koetan keksiä heissä kaikissa yhä uusia hullunkurisuuksia.

Emme hetkeksikään väisty toistemme seurasta. Harhailemme yhdessä pitkin kenttää, ostimme arpoja toistemme onnella, samoin kuin olemme laskeneet verkkoja. Tunnumme ikäänkuin ilmassa, että olemme päivän sankareja ja että kaikki ovat uteliaita tietämään, ketä me olemme. Minusta näyttää — ja minä olen siitä mielisäni — että ihmiset luulevat meitä kihlatuiksi.

Istumme kiikkulaudalla. Annalla on pussi makeisia, jotka olen hänelle ostanut. Muuan pikku tyttö seisoo edessämme pidellen kiinni äitinsä hameesta. Molemmat he meitä peittelemättä tarkastavat, seuraten meitä kädestä suuhun.

— Tule tänne, tyttö, niin saat makeisia.

Äiti sysää tyttöä luoksemme ja käskee lyömään kättä.

— Mikä on nimesi?

— Ka, sano, sano nimesi, niin saat sokeria.

— Kaisa.

— Ka, ota pois sormi suustasi!

Kaisa saa kahmalollisen makeisia.

— Ka, etkö osaa kiittääkään? Sinuapa on kelvoton...

Ja äiti kääntyy itse kiittämään Annaa.

— Suuri kiitos ryökkinälle... vai lienette hyvinkin tämän herran rouva?

Minä tunnen punastuvani ja tulevani hämille, mutta Anna nauraa makeasti, niinkuin jollekin tavattoman hullunkuriselle ja mahdottomalle asialle. Minä koetan myöskin nauraa, mutta se on kankeaa ja väkinäistä.

Lähdetään paluumatkalle vasta myöhään yöllä. Salonki on täynnä herroja, jotka juovat, ja ilma on siellä tukehduuttava, savua täynnä. On kylmä jo hiukan, Anna käärityy lämpimään villavaippaansa ja me haemme paikan kannella lähellä koneen luukkuu, josta kohoava kuumuus lämmittää jalkojamme. Näemme sieltä koneenkäyttäjän ja lämmittäjän punaiset haamut, joka kerta kun uunia avataan. Matka kestää monta tuntia. Anna väsyä ja häntä alkaa nukuttaa. Sanaakaan sanomatta me nyt istumme, väen tungoksen tähden kiinni toisissamme. Tunnen hänen päänsä painuvan olkapäätäni vasten. En erota oikein hänen piirteitään. Ainoastaan silloin, kun savutorvi syöksee täytensä kipunoita toiselle puolelle laivaa, minä näen niiden valossa, että hän on sulkenut silmänsä. Silloin tällöin hän ne avaa ja ne ovat niin suuret ja syvät.

Taivaanranta alkaa ruskottaa ja kipunat vaalenevat. Kuun hopeankalpea neljännes kuvastuu tyyneen veteen läntiseltä taivaalta. Vedet kapenevat ja korkeat mäkitset rannat kohoavat kahden puolen melkein epäluonnollisen isoina tässä omituisessa kuun ja kaukaa koittavan päivän sekavassa valaistuksessa. En uskalla liikahtakaan, pelkään häiritä häntä. Olen nyt melkein varma siitä, että hän minua rakastaa. Enkä ymmärrä päättää, että jos hän todellakin rakastaisi minua, ei hän noin levollisesti nukkuisi rinnallani.

Vasta kun laiva huutaa tuloaan kotirantaan, hän herää, siirtyä minusta ulommaksi ja kietoo liinan kiinnemmäksi olkapäittänsä ympärille, joita pudistuttaa aamukylmässä. Hän on huonolla tuulella, hyppää laivasta omin voimin maalle, vastaanottamatta apuani, ja menee pihaan minua odottamatta.

Äiti on vielä valveilla, ja hänellä on lämmintä kahvia valmiina. Minä toivon, että me istuisimme juttelemaan juhlasta, ja minä odotan, että hän alkaisi kertoa, kuinka meillä oli siellä hupaista, kuinka meitä ei kukaan tuntenut ja kuinka me heitä kaikkia tutkimme ja tarkastelimme. Mutta hän näkyy jo sen unohtaneen.

— No, oliko teillä hauskaa? kysyy äiti.

— Olihan noin, vastaa hän.

Ja haukotellen, katsomatta minuun, menee hän kamaariinsa mutisten unisesti: »Hyvää yötä».

Vuoteellani yliskamarissa, joka on juuri hänen huoneensa kohdalla, en saa unta pitkään aikaan. Aurinko on jo noussut ja paistaa sisään aukinaisesta ikkunasta. Järveltä kuuluu soutamista ja niityllä teroitetaan viitaketta. Pihamaalla kuuluu askeleita hiekassa, ja keittiön ovi käy. Varpuset alkavat rähistä räystäällä, päivän puolella kattoa.

Ei siitä tule mitään. Ei hän minua rakasta. En minä ole hänelle mitään. Hänen ystävyytensä eilen oli satunnainen. Minä olen lapsellinen, kun panen sellaiseen mitään merkitystä. Ja minä päätän lähteä pois jo huomenna.

Mutta kun aamulla alan laittaa matkalaukkuani, niin hän on taas ystävällinen. Hän tulee luokseni yliskamariin ja alkaa auttaa minua. Minussa herää toivo uudelleen. Minä sanon häntä rakastavani. Hän juoksee tiehensä, pakenee näkyvistäni. Sen pituinen se.

Hän ei rakasta minua. Hän on pitänyt minua vakavana ystävänä, niinkuin vanhempana veljenään, melkein setänä.

Kuinka häntä mahtoi kiusata minun läsnäoloni! Sillä minulla ei ollut älyä matkustaa erikseen. Minä laittauduin samaan junaan kuin hänkin ja menin aina samaan

vaunuun. Vieläpä koetin asettua istumaan vastapäätä häntä. Enkä voinut olla häntä yhtämittaa katselematta. Hän ei tiennyt minne luoda silmänsä. Hän koetti lukea, hän koetti katsoa ulos vaunun ikkunasta. Lopulta hän meni pois vaunusta ja seisoi sen ulkopuolella useat asemavälit, kunnes äiti nouti hänet takaisin.

Kuinka minä mahdoin olla hänelle vastenmielinen! Kenties hän inhoaa minua, vanhaa houkkaa?

— Mitä on kello?

— Nyt suljetaan! sanoo palvelijan ääni korvani juurissa. Havahdan muistoistani. Olen juonut tuutinkini pohjaan sitä huomaamattani. Olen nähnyt kaasuliekin toisensa perästä sammuvan. Muistan hämäästi, että vieraat tuolta perähuoneesta olivat menneet salin läpi eteiseen. Se pieni kaljupää herra istui vielä kauan tuossa edessäni puolikkaansa ääressä. Senaatin kanslisteista veti toinen liivejään suoraksi mennessään ja lait-teli kaulustaan.

Palvelija seisoo sivullani pyyhinliina kainalossa ja alkaa korjata pois laseja. Olen aivan yksin suuressa salissa. Yksi ainoa kaasuliekki palaa vielä pääni päällä, kuvastuen kaukaiseen peiliin toiselle puolen salia, jossa on jo pimeä. Pöydiltä ovat jo liinat korjatut ja paljas maalaamaton lauta on vain jälellä viinapöydästä.

Nousen ja menen eteiseen, jossa tuikkaa vielä yksi tuli odottamassa poistumistani. Takki työnnetään hihoihini. Otan lakkini ja vetäisen harjalla tukkaani peilin edessä. Näen tässä puolihämärässäkin, että hiukseni alkavat jo lähteä. Kohta olen kaljupää. Kuinka kasvoni ovat

keltaiset ja elottomat ja veltot, kuinka syvissä rypyissä jo otsa!

Niin mitäpä hän minusta. Tunnen, että olisin onnellinen, jos hän edes ajattelisi minua säälien, surkutellen.

Koko suuri ravintola nukkuu niinkuin autio vuori. Ei kuulu risahdustakaan sen monista luolista. Käytävän seinään on maalattu musta käsi, ja sen alle lihavilla kirjaimilla: *Matsal*.

Nyt minä siis menen, nyt minä siis menen ulkomaille, Pariisiin. Olinhan tämän vähän toisenlaiseksi kuvitellut, mutta todellisuudessaahan lienee elämä aina tällaista, ajatelen minä noudattaessani Grönqvistin kivimuurin seinämää. Edlundin nurkalta minä näen Nikolainkirkon valais-tun kellotaulun, joka osoittaa kahta.

Arvelen, että jos en ollenkaan panisi maata tänä yönä. Jos harhailisin Katajanokalla tai nousisin Tähti-tornivuorelle. Mutta kun tapaan itseni menemässä halki satamatorin, niin en viitsi muuttaa suuntaa, vaan käyn keisarinnan patsaan ohitse palatsin alle, jossa on jokin musta möhkäle ja pitkät mastopuut harrotta-massa taivasta vasten. Sataman toisella puolen kuvastuu lamppurivi tyyneen veteen. Höyry pihisee sillan ja lai-dan välissä. Kompuroin vahdin ohitse kannen alle, jossa minulla on oma hyttini perän puolella laivaa.

— Hohhoi, kuinka elämä sentään on raskasta!

III.

Seuraavana aamuna minä löydän itseni asfalttiselta katukäytävältä, Kappelin takaa, kulkemassa ylös Esplanaadia. Olen kysynyt kapteenilta, milloin laiva lähtee, ja hän on vastannut olkansa takaa, huutaen ensin jotain muuta miehilleen: »Noin kello yhdeksän».

Nyt se on puoli kahdeksan. Kuljen ohitse Runebergin patsaan, käännyn Erottajalle ja seuraan Bulevardinkatua samaa tietä, jota olin tullut eilen illalla. »Hufvudstadsbladetin» kirjapainossa käy kone ja paperilaukareita lentelee. Jono koulutyttöjä kulkee editseni Suomalaisen Tyttökoulun kulmassa.

Kysyn itseltäni, mitä ihmettä minä nyt täällä teen. Ja minun täytyy tunnustaa, että tahdon vielä kerran kulkea hänen ikkunansa alitse. Sanon itselleni, että minä olen hullu. Mutta samalla sanoo toinen ääni: »Ole vaiti ... mitä sitten, jos oletkin hullu!»

Puodit ovat jo auki. Tavaravaunu ajaa edelläni. Joka kerta kun isot, raskaat rattaat pyörähtävät mukulakiveltä toiselle, koskee koko hermostooni. Olen huonosti maannut, olen ihan uuvuksissa, ja jalat tulevat viistäen jälessäni. Kuuma aurinko paahtaa niin ra'asti kasvojani, jotka tunnen väsyneiksi, veltoiksi ja kankeiksi.

Teen käännöksen Fredrikinkadun kulmassa ja siellä on hänen ikkunansa vähän matkan päässä. Valkea uudin

on vielä alhaalla, ja sitä vasten näkyy kukkasia. Hän nukkuu vielä, ne eivät siis tule rantaan. Olisivat kai sitä paitsi sen eilen sanoneet, jos olisi ollut se aikomus. Ja nyt selviää minulle yht'äkkiä, miksi mieliala eilen oli heillä niin raskas. Äiti oli jäykempi kuin ennen ja veli tavallista hajamielisempi. Anna ei tietysti ole malttanut olla sanomatta, että häntä on kosittu.

Juuri kun olen heidän ikkunainsa kohdalla toisella puolen katua, aukeaa balkongin ovi. Minä säpsähdän ja pelästyn, niinkuin olisi minut tavattu jostain pahan-teosta. Ja kiiruhdan eteenpäin katsomatta kupeelleni. Sen vain sain nähdä, että joku nainen tuli sieltä ulos. Vasta toisen kadun kulmassa saan rohkeutta kääntää päätäni. Näen, että piika puistaa siellä mattoja.

Ensi kerran tuntuu tilani naurettavalta. Minä olen auttamattomasti koomillinen. Vanha mies, niinkuin koulu-poika! Ja minä sanon itselleni ylenkatseellisesti, moneen kertaan, tehden liikkeen kädelläni: »Ei, tämä on liian hassua, tämä on liian hassua!»

Ja poikki Kasarmintorin, jossa pitää harjoituksiaan komppania kaartilaisia ja pullistaa rintaansa nuori upseeri, mielestäni »tyhmä narri», kiiruhdan minä suorinta tietä laivaan.

Katsellessani laivan kannelta lähtövalmistuksia, satamaa ja liikettä siellä, tuntuu minusta yht'äkkiä siltä, kuin olisin parantunut ja päässyt kaikesta tästä. Voin ihmeekseni katsella ympärilleni rauhallisesti, melkein iloisesti. Maisema on kuin sateen jälkeen puhdistunut, ja minä itse ikäänkuin sisäisesti kirkastunut.

Laiva on jo levoton lähtönsä takia. Se nielee parhaillaan viimeisiä paloja lastistaan. Rantajätkät hinaavat koneellisesti huutaen myöhästyneitä tavarakolleja kokka-

kannelle, josta vingahteleva vipukone upottaa ne alas pimeään ruumaan. Musta kivihiilensavu kumpuaa tukevasta piipusta paksuna pilvenä, joka sattuen silloin tällöin auringon eteen maalaa oudon, keltaisen varjon laivasiltaan ja siellä hääriviin ihmisiin.

Ei tuule juuri ollenkaan satamassa, mutta Blekholman salmen läpi näkyy rannaton meren pinta kimmellyttävän pieniä laineita päivän alla. Joskus satunnainen tuulen leyhäys tuo suolaisen hajahduksen ulapalta. Ilma on lämmin. Päivänpaistetta tulee tulvimalla alas, ja silmiä häikäisevät ympärystalojen palttinanvaaleat kiviseinät ja korkealle kohoava Nikolainkirkon torni, joka muodostuu huipuksi alla oleviin rakennuksiin.

Torilla häärii ostajia ja myyjiä. Heidän takanaan, päitten yli näkyen, jyryyttää punainen omnibusvaunu ja soittaa tuon tuostakin kelloaan. Perimmäisillä perillä on Kappeli-Esplanaadin tuuhea vihreys ja korkea Grönqvistin talo, jonka katolla mutkailee laiska lippu. Torin poikki kulkee sointua häiriten rivi uusia valkeita pylväitä, joiden päällitse juoksee paksu sähkölanka Seurahuoneelta rantahalliin.

Minä tahdon ottaa mukaani muistoksi kotimaasta tämän valoisan kuvan. Pakotan sen painumaan mieleeni, katson moneen kertaan samat sattuvimmat ulkopiirteet. En tahdo muistaa mitään muuta kuin tämän. Kaikki muu kadotkoon sen taakse, peittyköön näiden voimakaiden värien alle.

Laiva hivuttautuu hiljalleen ulos laiturista. Kankeasti kampeaa raskas runko kokkaansa köysien ja purjeitten avulla merelle päin. Jäävien ja lähtevien katset koskettavat vielä toisiaan, hakevat ja löytävät, eksyvät ja taas yhtyvät. Sitten näytävät niiden kärjet joutuvan

haihduksiin, kuta enemmän laiva etenee, ne luiskahtavat ohitse toisistaan eivätkä enää löydä yhtymäpistettä. Liinat alkavat liehua, syttyen kuin soihdut hulmuamaan viimeiseksi hyvästiksi.

Hienot kasvot, puhdas profiili ja kihara korvan juuressa ovat yht'äkkiä edessäni. Minun tekee mieleni etsiä niitä tuolta saattajajoukosta, vaikka tiedänkin, etteivät ne siellä ole. Mutta minä vedän maiseman eteen, enkä t a h d o nähdä muuta kuin sataman, talot ja kirkkaan taivaan.

Ne näen ja purjeveneet ja jahdit keikaillen piirtävän kaaria veden pintaan. Ilkkuen vingahtavat pienet höyryveneet satamassa pyyhkäisten laivamme keulan editse, niinkuin karpäset kankealiikkeisen härän turvan ympärillä.

Härkä tuhkaisee sieraimiinsa, lisää vauhtia ja asettaa kulkunsa Viaporin salmeen. Yksityiset ikkunat rantarakennuksissa katoavat ja sulavat kolmeksi päällekkäin olevaksi viiruksi. Kaupungin humina lakkaa kuulumasta, ja koneen syvämielinen, pehmoisen voimakas jyskytys sattuu ensi kerran korvaani. Täyttää vauhtia mennessä sivuutetaan Viaporin vallit, joista tuijottavat ontot, mustat ampumareivät.

Ollaan aavalla ulapalla. Kävelen kannella edestakaisin lempeässä tuulessa. Helsinki katoaa katoamistaan. Kotimaa kyyristyy mereen. Hienosta maakaistaleesta hupenee Suomen ranta ruskeaksi pilveksi. Ei ole minulla nyt muuta kuin sininen taivas ja vielä sinisempi meri. Siellä täällä paistaa Ahdin peltojen periltä heleän valkoinen saaristolaisen purje, ja minä jo tulen panneeksi huomiolle ja sitä kauan aikaa ajattelen, että se pyrkii Helsinkiin päin. Kokan edessä on päivän kuvastus veteen. Laineet murtavat valon ja hajoittavat sen pirstaleiksi, joista muodostuu leveä tie häikäisevää hohdetta.

Etsin aina uutta huomattavaa ympäristöstä. Pidän kiinni tielleni sattuvista kuvista ja vedän ne kuin verhoja kaiken entisen eteen. Jokainen uusi näköala on kuin hieno huntu. Ja todellakin ovat ensimmäisen päivän kuluessa mennyt elämä ja sen muistot kuin kaukaisia, muodottomia haamuja, kadoksissa, tuskin näkyen usman ja autereen takaa. En tunne niitä oikein omiksenikaan, ne ikäänkuin eivät ole minun. Mitä lienevät vanhoja, kuluneita kummituksia.

Itse olen kuin horroksissakulkija, niinkuin näkisin unta ja itse siitä kuitenkin tietäisin, enkä tahtoisi herätä. Meri painaa minuun raukean, suloisen rauhan ja vaivuttaa välinpitämättömyyteen. Ei synny ainoatakaan ajatusta ja jokainen tunne nukahtaa herätessään. Minä en kaipaa mitään, en toivo mitään.

Tapaan itseni milloin mistäkin. Loikomasta kannella, mukavassa kenotuolissa, polttaen unettavaa, mieltä verhoavaa sikaria. Silmä ottaa täytensä aavaa ulappaa, pilvetöntä taivasta ja tuossa lähempänä laivaa pieniä lipattelevia laineita, joista jotkut pärskähtävät vaahtoon, tietämättään, vahingossa, ikäänkuin unessa puhuen, mutta joilla ei ole voimaa kohottaa pitkää, raskasta runkoa. Laivoja on useampia näköpiirin sisällä. Ne, jotka ovat auringon alla, ovat kuin suuret, mustat perhoset, taivahan ikkunan valkeaa uudinta vasten. Toiselta puolen paistavat purjeet täydessä valaistuksessa, näkyy niiden pulistus ja raakapuutkin. Sieltä siirtyy huomio omaan laivaan, kiipeää nuoraportaita myöten ylös mastoihin, tarkastaa väkipyöriä, nuoria ja purjeita. Jättää ne, kun piipun suusta pullahtaa villava savu, joka mustana häntänä jää jälelle ja laskeutuu leperenä pitkin meren pintaa.

Tapaan itseni kävelemässä kantta pitkin tai tuijottamassa vanaveteen, joka on aina sama, samat kuplat, sama sihinä ja sama laivan laineen säännöllinen taittuminen.

Joskus alkaa kuumottaa maata merestä. Se nousee nousemistaan, ja pian on kohdalla korkea manner, mikä lieneekään. Sieltä näkyy kirkkoja, kyliä ja kukkuloita, ja niiden rinteillä vihreätä metsää. Sielläkin on ihmisiä, he elävät ja harrastavat, mitähän harrastanevatkin. Millaisiahan lienevät olot siellä? — Kalastaia laskee purjeperjensä laivan sivuun. Jos olisi hypätä alas hänen veneeseensä, soutaa maihin ja jäädä heidän luokseen, keskelle merta, erämaan kosteikkoon, jättämättä jälkeäkään itsestään. Ja luoda itselleen uusi ympäristö loppuiäkseen? Voisikohan sen? Minusta tuntuu, että pitäisi voida. Ja voinhan sitä koettaa siellä, minne olen menossa. Kuta kauempana, sitä parempi.

Mutta maa jää taakse, katoaa pois ja unohtuu. Ei ole muuta kuin laiva taas ja purjeet horisontissa, näyttäen aina samoilta.

Aurinko on mailleen menossa. Punaisena pallona vaipuu se veden rajaan. Koskettaa merta ja uppoaa siihen hipristellen, niinkuin uimasilleen antautuva, joka ensin varpaitaan kostuttaa, sitten painuu vyötäisiään myöten ja sitten yht'äkkiä sukeltaa umpipäähän ja näkymättömiin.

Tulee hämärä, näköpiiri pimenee ja vetäytyy likemäksi. Taivaan ja meren sini juoksee harmaaksi, ja siellä täällä syntyy usmaa. Mutta läpi hämäryyden vilkkaa kaukaisia valoja. Ne ovat tienviittoja, majakkain tulia, joista toiset loistavat liikkumattomina, toiset taas syttyvät ja sammuvat säännöllisten väliaikain kuluttua. Ja niiden väliä taivaltaa laiva, ohjaten suuntansa meri-

lyhdyltä toiselle. Kone jyskyttää ruumassa, ja tuntuu kuin se olisi itsetietoinen, ymmärtäisi asemansa ja merkityksensä. Kun kaikki ovat menneet levolle ja minä vielä valvon kannella, niin alkaa minusta koko laiva elää ja kuuluu siltä kuin veden kohina kokan edessä olisi sen omaa, salaperäistä haastelua, jonka vivahdukset se ainoastaan itse oikein ymmärtää, mutta minä en muuta kuin epämääräisesti aavistan.

Mutta sitten alkavat aistimeni jo tottua ympäristööni, meren vaikutus kadottaa voimansa, ja entisten ajatusten ja entisten tunteiden tukkeutuneet väylät aukeilevat uudelleen.

Kolmannen matkapäivän aamuna, kun nousen kannelle, silmät paljosta valosta huienneina, minä näen kapteenin tarkastavan erästä höyrylaivaa, joka savuaa oikealla puolen meitä, uhaten ajaa ohitsemme. Antaessaan kaukoputken perämiehelle hän sanoo: se on »Capella».

Se on »Capella», joka jäi meistä satamaan ja jonka oli lähteminen muutamia tunteja meidän jälkeemme. Sen luullaan ehtivän Travemyndeeseen vähän ennen meitä.

Nojatessani reunavarustusta vastaan ja seuratessani silmilläni kaunista laivaa tuolla loitommalla, yhytän minä itseni harhailemasta seuraavassa unelmassa:

Hän on matkalla, hän, Anna, tuolla »Capellassa». Hän on lähtenyt illalla, kun minä aamulla. Hän rakastaakin minua, niinkuin minä häntä. Kun hän näki minun poistuvan alakuloisena ja onnettomana, niin hän valvoi koko yön eikä saanut minua mielestään. Hän muisti kesäiset retkemme, hänen tuli sääli ja hän huomasi minua rakastavansa. Aamulla hän riensi rantaan, mutta laiva oli jo jättänyt. Hän ei saanut rauhaa, ennenkuin oli »Capel-

lan» kannella, matkalla ulkomaille hänkin. Jätti äitinsä ja veljensä ja seurasi minua. Nyt hän purjehtii tuolla, vähän matkaa minusta, joutuu perille ennen minua, ja ensimmäinen, jonka Lyypekin laivasillalla tapaan, on hän. Me jatkamme matkaamme yhdessä, ja hän on minun vaimoni emmekä me eroa milloinkaan. Tämä muu on ollut vain pahaa unta.

Ja kun kerran olen alkuun päässyt, ei kuvittelujani mikään hillitse. Minä tuon hänet tänne, tähän samaan laivaan, samalle kannelle, vierelleni! Päivällä näin istuskelemme me peräkannella purjeen suojassa. Näen hänet niin peloittavan elävästi edessäni — pienimmätkin piirteet, hienoimmatkin värähdykset hänen kasvoissaan, eri vivahdukset silmissä — että tulee hetkellinen kammo itseäni ja täytyy ajamalla ajaa kuva hetkeksi luotani, kääntyä muuanne, pudistaa hänet ehdottomalla liikkeellä itsestäni. Mutta hän tulee kohta taas takaisin. Illalla, kun majakat loistavat ja pimeässä vaeltavien laivain lyhdyt tuikkavat punaisina ja viheriäisinä tähtinä, vetäydymme me johonkin laivan monista loukeroista, maston juureen tai kokkakannen äärimmäiseen kärkeen, me juttelemme hiljaa, kääriytyneinä samaan lämpöiseen vaippaan, hänen kätensä kainalossani, jota hän joskus heikosti puristaa ja minä samalla lailla vastaan.

Eläydyn sellaiseen haaveitten maailmaan, että tähden tuike tekee minut surulliseksi ja saatan, katsellessani kipunain lentoa savupiipusta, hyräillä alakuloisia kansanlauluja, semmoisia kuin:

En voi sua unhottaa pois,
vaikken ikänä' sua saa i. n. e.

Ymmärrän kyllä tämän mielettömäksi ja hassuksi, mutta en henno kuitenkaan pakottaa itseäni pääsemään tästä mielentilastani. Minulla ikäänkuin ei ole sydäntä nauraa itselleni. Sanon säälien, etteihän minulla ole muutaakaan järellä. Olen melkein samassa tilassa kuin surusta juova, joka juo, mutta aina ryypätessään tuntee, että hän ottaa siksi, ettei tahdo herätä todellisuuteen takaisin. Huutaa, reuhaa ja meluaa, koettaen unhottaa surunsa, mutta lasia suuhun viedessä muistaa aina, joskin hämäästi, minkä tähden juo. Aamulla, kun on selvinnyt, inhoittaa sekä eilinen juominen että sen syyt. Sillä suru ei ole haihtunut, se on päinvastoin yhä raskaampi ja toivottoempi.

Heräänkin aamulla kuin henkiseen kohmeloon.

Matkan viimeisenä yönä, lähetessämme Lyypekkiä, näen minä unta hänestä, jatkoksi päivällisille mielikuviuksilleni. Saan elää uudelleen suloisimmat hetkeni siellä maalla kalastellessamme ja purjehtiessamme. Uni on hauraassa kantimessa ja katkeilee vähän väliä, mutta minä tungen pääni tyynyyn ja saan taas säikeet tarttumaan toisiinsa. Mutta vihdoinkin tulee melu ulkona ja kolina kannella liian suureksi. Huomaan, että höyrylaivan varoituspillin ulvonta sehän se ei anna minun nukkua, ja sen pelonsekaiset puhallukset kuuluvat korvaani ensin kauempaa ja nyt tuosta ihan pääni päältä.

Näen, että seisomme ankkuroituina paksun usman sisään. Kuulen oltavan kapeassa virrassa, mutta rantoja ei näy. Muutamia syliä meistä häämöttää hämärän verhon sisästä toinen laiva, kuin suuri jättiläishämähäkki. Sen laidasta luen nimen »Capella», mutta nyt se ei enää tee sitä vaikutusta, minkä eilen. Värisen sisäistä ja ulkonaista kylmyyttä. Aivot ovat tyhjät, eilisistä

kuvitteluista ja yöllisistä unelmista ei ole jälellä muuta kuin raaka aamutodellisuus. Kaikki runollisuuden tuoksu, sen eilinen valetuoksukin, on haihtunut. Höyrytorvi puhaltaa yhä vain voivottavasti, ja etäämpää usman sisästä vastaavat muut laivat kamalasti ja vaaraa aavistaen, niinkuin linnut, jotka varoittavat toisiaan pedosta, joka niitä jossain vaanii. Se lisää epätoivoani ja vie minulta viimeisenkin rohkeuden ja vastustusvoiman.

Tiedän, että tuolla usmaharson takana, muutamien sylien päässä, alkaa ulkomaan, suuri, tuntematon ja tunteeton. Olen jo sen kidassa. Minun täytyy aloittaa uusi elämä, istuttaa itseni outoihin oloihin, vaikka juuret vielä ovat vanhassa mullassa. Soisin, että laiva maalle laske-matta kääntyisi takaisin kotimaahan.

Tämä heikkouteni minua tuskastuttaa, minä tah-toisin sen voittaa. Mutta rautatiematkalla se vain ene-nee. Sama turvaton todellisuus vallitsee sielläkin. Olen kuin rikka tuulen vietävänä. Kauhean pieni ja mitättö-män vähäpätöinen. Kotona olin kuitenkin jotain, edes ratas koneistossa. Täällä tunnun kokonaan irtonaiselta, joka milloin tahansa voisi kaipauksetta pudota tiepuo-leen.

Kunnes vähitellen tylsistyn ja vaivun täydelliseen välinpitämättömyyteen, antaen ruumiin nytkyä junan sysähdysten mukaan. Maisemat, kylät ja kaupungit saavat kiittää ohitseni. Ne eivät herätä minussa mitään uteliaisuutta. Ne eivät ole minua varten. En ajattele menneisyyttä enkä tulevaisuutta. Annan viedä itseäni kuin tutkintovankia käräjäpaikasta toiseen. Enkä herää tästä muihin mielialoihin kuin pari kertaa matkani kestäessä. Ensi kerran Kölnissä, kun muiden matkus-tajain kanssa poikkean tuomiokirkkoon.

Rautatie-elämän räminästä, veturin pillin korvia särkevästä kirunnasta, vaunun pölystä ja auringon väsyneitä silmiäni kirvelevästä kirkkaudesta joudun minä yht'äkkiä hämärän kupolin alle, jossa valo on miedonnettu ja himmeä, jossa ihmiset hiipivät hartaasti ja varoen ja johon jostain, en tiedä mistä, katostako vai seinistä, hymisee hiljainen, syvämielinen, rauhallinen soitto. Pilarien välitse hämärtää pitkät näköpiirit ja niiden perillä näyttää olevan alttareja ja palavan hoikkia kynttilöitä, joiden tuli on vain lempeätä loistetta. Erään sivukappelin sisässä on polvillaan rukouksiinsa vaipunut nuori, kalpea, mustaharsoinen nainen, joka nyyhkyttää. Käyn varpaillani hänen ohitsensa ja sekä minä että nuo muut matkapukuiset turistit tunnumme loukkaavan täällä jotain hienoa ja pyhää. Minä, joka olen aina selittänyt uskonnolliset tunteet heikkojen luonteiden hurmaustilaksi, sulan kuin vaha. Minun tulee halu heittäytyä rukoilemaan minunkin ja minä toivon, että voisin uskoa ja siihen antautua. Antaa junan jättää, antaa maailman mennä ja pauhata! Minä jään tänne, holvien hiljaisuuteen. Ja kuinka hyvin minä käsitan nyt nuo erakot, munkit ja nunnat, jotka uupuneina elämään ja toiveittensa pettäminä sulkeutuivat luostareihin ja hakivat itselleen lymypaikan erämaan yksinäisyydessä! Kuinka se olisi toista kuin etsiä unhotusta työstä ja upottaa itsensä maailman pauhinaan.

Mutta ihmisiä tulee ja toisia menee ja ovien avautuessa tunkee sisään ulkomaailman melu, kärryjen kolina ja veturien hirnunta läheiseltä asemalta. Editseni kulkee kelloaan katsoen mies, jonka tunnen saman junan matkustajaksi, ja minä kiiruhdan hänen mukanaan ulos, levotonna myöhästymisestä.

Kuin kahleensa katkaissut ja irtaalleen ryöstäyty-
nyt vihuripeto lähtee juna karkaamaan Kölnistä. Illan
pimetessä aletaan lähetä Pariisia, ja tulo sinne herättää
minut uudelleen horrostilastani, johon jo olin alkanut
tottua.

Juna on myöhästynyt ja tahtoo ajaa aikansa kiinni.
Se kiittää niin kamalata vauhtia, että vaunu kohona hyp-
pii. Aion nousta seisolleni, mutta typerryn takaisin
istumaan. Vastaan tuleva juna toisella radalla tuntuu
repäisevän minut kahdeksi kappaleeksi. Olen kuin mene-
mäisilläni muruiksi, halkeamaisillani pieniksi pirstaleiksi.
Onko se vain ruumiillista väsymystä, unen ja levon puu-
tetta? Koetan selittää sen siksi ja voittaa itseni. Miks'en
minä voi olla niinkuin nuo muut, jotka rauhallisesti kokoa-
vat kapineitaan eivätkä näytä tuntevan mitään erikoista?
Olenko minä löyhempää ainetta, heikompaa tekoa? Mitä
minä hätäilen, mistä joutavasta minä olen levoton? —
Mutta minun on turha vaiva kokea viihdyttää mieltäni.
Jos olisi minulla joku toveri, joku ystävä! Niin, siinä-
hän se taas onkin. Ja taas tulee minulle tuo ääretön,
sydäntä hiukaiseva halu rakkautta ja joka hermon nenässä
kipua herättävä kaipaus hellyyttä. Sitä ei ole, ei ole tie-
toakaan tulemisesta, olen ihan yksin. Ja sentähdenkö
nyt lienee kuin kiittäisin perikatoani kohti. Vauhti kiih-
tyy kiihtymistään, virstoittain kuuluu veturista yksi ainoa
vihellys, katketen vain lyhyeksi hetkeksi. Tunnelista
sisään ja tunnelista ulos. Siltoja, painanteita, pikku ase-
mia, joista ei välitetä. Näyttää kuin ei saataisi enää sei-
sahumaankaan. Niinkuin olisi magneettivuori edessä,
imemässä itseensä rautaista alusta, joka on lakannut tot-
telemasta peräsintä. Kuta likemmä sitä tullaan, sitä ah-
naammin särpää se rintaansa vasten. Vihdoin tempaa

tuo salainen vetovoima sen kokonaan itseensä, kaikki naulat ponnahtavat irti, runko repeää liitoksistaan ja laiva särkyvä säpäleiksi mustan hirviön kiviseen kylkeen.

Mutta yht'äkkiä ollaankin lasisen holvin alla, vauhti hiljenee ja juna laskee taitavasti asemassillan sivuun. Tapaan itseni yhtenä nivelenä siinä ihmisjonossa, jonka toinen pää on asemassillalla ja jonka toista päätä jo Pariisi ahmii ison oven kautta avonaiseen kitaansa, niin kuin kosken niska nielee pitkää puomia.

IV.

- C'est fini, monsieur?
- Oui, madame.
- Pas de café, pas de cognac?
- S'il vous plaît, madame.
- Vous avez l'air bien triste, monsieur! Vous avez des chagrins?
- Non, madame, au contraire.*

Istun pienessä ruokaravintolassa Boulevard de Clichyn varrella ja olen lopettanut päivällis-illalliseni.

Huone on soikea, ja ulko-ovi aukeaa suoraan boulevardille. Ovensuussa on sinkkinen tiski, jonka takaa paitahihasillaan oleva isäntä alinomaa jakelee ryyppyjä tuleville ja meneville työmiehille ja ajureille. Toisilla seinämillä on nahkaisia sohvia ja niiden edessä marmorisia rautajalkapöytiä, joiden ääressä istuu enimmäkseen punaliivisiä ajureja, voimakkaita ja ahavoituneita miehiä, syöden ja pitäen isoäänistä, lakkaamatonta melua mustien kahvilasiensa ääressä. Heidän kiiltävät nahkaknallinsa ovat kunkin pään kohdalla naulassa, joissa kussakin riippuu vielä rykelmä päällystakkeja ja sadeviittoja. Nur-

* — Oletteko lopettanut, herra? — Olen. — Ette halua kahvia ja konjakkia? — Olkaa hyvä. — Olette niin alakuloinen. Painaako suru mieltänne? — Ei, päinvastoin.

kassa kasvaa kimppu heidän pitkiä, sujakoita piiskaruokojaan.

Joka kerta kun ovi aukeaa ja sieltä tungekse sisään uusi aukontäyteinen ajuri, tuo hän mukanaan melua bulevardilta, tuota suuren kaupungin lakkaamatonta huminaa: katukauppiaitten kimeitä huutoja, kavioiden jyti-
nää puiseen katuun, piiskain räiskettä ja ohikulkevan raitiovaunun torven toitahdusta.

On niin omituista ajatella, että minä nyt istun tässä ja näen ja kuuntelen tuota, joka on ja tapahtuu vieressä ja ympärilläni. Minäkö? Niin, arvatenkin minä, lennettyäni kuin ilmojen halki ja sattumalta singahtaneena tähän Pariisiin nurkkaan ja tähän jääneenä.

Viihdyn kuitenkin tällä hetkellä jotakuinkin hyvin. Saan olla täydellisesti rauhassa, ei kukaan häiritse eikä puhuttele minua. Oudot kasvot, ympäristön uutuuksien ja alituinen vieraan kielen porina kuitenkin sen verran tärisyttävät veriäni, etteivät ajatukset pääse kokonaan turtumaan ja jähmettymään. Vietänkin pari kolme tuntia tässä maistellen kahvia ja konjakkia, poltellen verkalleen ja lukien ajan kuluksi jotain sanomalehteä.

Mutta niin pian kuin astun ulos bulevardille, jossa kulkee katkeamaton jono ihmisiä ja kuuluu ohimenevien naisten iloista sointuvaa puhelua ja jossa valuu väsähtymätön virta katulamppujen valossa kiilteleviä kuomi-
vaunuja, joiden lyhdyt näyttävät hohtavilta, viettävää pintaa myöten vieriviltä helmiltä, niin vihavoi mieltäni tuo entinen, ainainen ikävä, tullen joka päivä samaan aikaan ja tällä samalla paikalla. Ei ole ainoatakaan tuttua, jonka luo tekisi mieleni mennä, ei haluta asuntoonikaan, jossa on vielä yksitoikkoisempaa, ja niin minä veltosti astellen päädyn tavalliseen kahvilaani.

Siellä kulutan muutamia tunteja selaillemalla sanoma-lehtiä, katselemalla biljardinpelaajia ja kirjoittamalla kirjettä.

Tällä kertaa on minulla tekeillä pitkä kirje Annan veljelle ja olen sitä valmistanut jo useampia lehtiä.

Me kaksi, me olimme yhdessä eläneet monet mielialat ja monet tunteet. Tunsimme pienimmätkin vivahdukset toistemme luonteissa. Yhdessä olimme läpikäyneet toistemme rakkaudet ja vuorotellen auttaneet toisiamme seikkailuissamme. Kun niistä aina joku oli loppuun eletty, olimme yhdessä tehneet tilinpäätöksen ja jakaneet tulot, s. o. psykologiset havaintomme ja kokemuksemme. Pienimpäänkin vivahdukseen saakka tarkastimme sielunilmiöt itsessämme ja koetimme niiden avulla rakentaa sielutieteellisiä järjestelmiä rakkaudesta ja elämästä yleensä.

Kirjoitin hänelle nyt itsestäni koettaen antaa lyhyen tutkimuskokeen tilastani eromme jälkeen. Ehkä oli syy kirjeeni kirjoittamiseen toinenkin. Lukiessani läpi sitä, mitä olin edellisinä iltoina kirjoittanut, näytti minusta siltä, kuin se olisi ajateltu muidenkin luettavaksi kuin hänen.

»En olisi ikinä luullut, että tämä ulkomaan tekisi minuun sellaisen vaikutuksen, kuin se on tehnyt. Peräti toisenlaiseksi olin kuvitellut matkani tänne, tämän kaupungin ja yleensä elämäni täällä. Tai ehkä on oikeampaa sanoa, että olin itseni kuvitellut toisenlaiseksi. Sillä kaikkihan on semmoista, millaisen mielentilansa silmillä sitä katselee».

»Suhde toiseen sukupuoleen, sehän se määrää, miltä meistä ympäristömme näyttää. Sillonkin kun on jonkinlainen aselepo, välirauha rakkaudessa, kun emme ole

sen suoranaisen vaikutuksen alaisina, silloinkin se hallitsee meitä joko menneillä muistoilla tai tulevilla toiveilla. Muistathan, kuinka monta kertaa ennen muinoin ollessamme huolettomia, onnellisia ja rauhallisia, kuitenkin tapasimme itsemme tuijottamassa etäisyyteen ja meistä jompikumpi saattoi lausua yht'äkkisenä toivomukseensa: »Nyt ei puutu mitään muuta kuin tyttö, jonka kanssa voisi ihailla tätä kaunista maisemaa!» Ja me voimme molemmat sen johdosta vaipua mietteihimme ja istua kauan aikaa äänettöminä, epämääräisten, surunsekaisten haaveiden vallassa. Kun nainen tuolla tavalla vaikuttaa poissaollessaankin, niin mitä sitten silloin, kun on kiintynyt johonkin heistä! Silloin luo hän oman värinsä kaikkeen, mitä katselemme ja missä elämme. Minulla ei ainakaan ole yhtään seutua, ei yhtään ihmistä, joihin ei olisi kiintynyt jotain siitä naisesta, joka tuohon aikaan oli elämäni sisältö. Kun näen ne uudelleen, niin ovat ne minulle joko mieluisia tai vastenmielisiä, herättävät iloa tai surua aina sen mukaan, millaiset sydämeni suhteet olivat heihin tutustuessani. Itsessään ja itsensä vuoksi eivät ulkonaiset esineet ole koskaan tehneet minuun mitään vaikutusta, vaan ainoastaan sydämeni ilojen tai kipujen todistajina. Niin on ollut tähän saakka ja sama, kenties vielä suuremmassa määrässä, on asianlaita nykyin. Tämän ulkomaan vaikutus minuun ei ole sen vaikutus, vaan minun oman nykyisen mielentilani. Luulen, että sinua huvittaa, jos teen selkoa muutamista sen erityiskohdista».

»Vaikka emme siitä puhuneet, niin tiedät kai kuitenkin, missä mielentilassa minä lähdin kotimaasta. Anna on kai sen sinulle kertonut. Itsessään siinä ei tietysti ole mitään uutta, että minun ikäiseni mies rakastuu

hänen ikäiseensä tyttöön. Mutta se oli minulle ennen tuntematonta, millaiseksi tuo tunteitteni laatu muodostui. Näyttää siltä kuin määrättyyn ikään tultuaan ja käytyään läpi kaikki kehitysasteet tunne-elämä olisi minussa uudelleen alkanut kiertokulkunsa, niinkuin mehu muutamissa puissa, jotka pitkinä syksyinä erehtyvät kukkimaan kaksi kertaa. Viime kesän kuluessa versoivat minussa kaikki ne kaihomieliset ja lapselliset tunteet, joista jo luulin päässeeni ensi kerran rakastuessani. Tuo pikku tyttö, jota olin melkein sylissäni pitänyt ja käsi-varrellani kantanut ja jota siihen asti olin kohdellut kuin lasta, hänen edessään olin yhtä arka kuin nuori koulu-poika, joka ensi kerran joutuu ihanteensa eteen. Minä rakastuin häneen, niinkuin olisi hän ollut ensimmäinen rakkauteni».

»Luulin jo pääseväni toivottomasta tunteistani ja voivani jättää sen kotirannalle, niinkuin kaiken muunkin. Mutta se tuli mukaan, se seurasi minua matkalla ja ensi viikkoina täällä ollessani olin kokonaan sen vallassa, niinkuin heti kohta tulet näkemään. Koetin taistella sitä vastaan siksi, että se kiusasi minua sanomattomasti, ja ulkomaailmakin teki uusine vaikutuksineen parastaan haihduttaakseen minusta menneisyyttä. Mutta tunteeni asettuivat vastarintaan eikä entisyys ottanut himmetäkseen. Sentähden on melkein joka paikka, missä olen käynyt, jokainen uusi katu, jota olen kävellyt, jokainen kahvila, jossa olen istunut, muisto tästä taistelusta.»

»Tuon molemminpuolisen ponnistuksen seurauksia on epäilemättä myöskin se, että näen kaikki nuo paikat ja seudut niin selvästi ja tarkkapiirteisesti. Ne ovat painuneet mieleeni kuin terävä uusi klisee puhtaaseen

valkoiseen paperiin. Aina kun veres kuva on uponnut aivoihini ja kun se tuoreeltaan valloittaa kaiken huomioni, on hetkiä, jolloin jo luulen päässeeni menneisyydestäni. Mutta kun mieli yht'äkkiä muuttuu, kun valo niin sanoakseni lankeaa toisaalta päin ja kuva kääntyy päivää vasten, niin on siellä sisässä jossain pohjalla vesileima, joka kuultaa kaiken muun läpi. Se on kulumaton, kalpenematon ja väärentämätön. Siinä on hahmot hänestä, jolla on niin hieno hipiä, puhdas profiili ja kihara korvan juuressa.»

»Kun aamulla astun ulos asunnostani ja laskeudun alas katua, joka vie bulevardille, niin en voi tosin olla hetkeksi virkistymättä elämästä ympärilläni. Pikkukauppiat ovat levittäneet tavaransa katukäytävälle, ja noiden korkeiden kivimuurien välissä on kuin kuohupäinä kalliorantaisessa koskessa hedelmiä ja vihreitä, vasta tulleita vihanneksia. Myymämiehet huutavat täyttä kurkua ja heidän ohitsensa kulkee alinomaa ostajia, tavallisesti aamupuvussaan olevia naisia, avopäin ja ainoastaan huntu hartioille kääräistynä. Ovensa kynnyksellä seisoo siinä lihakauppias valkoisessa esiliinassaan, ja leipurin ikkunassa on pino solakoita valkoleipiä, pitkiä ja paksuja kuin koivuiset halot. Aivan vieressä hohtaa ikkunasta pienen ravintolan sinkkinen tiski, jonka ääressä on työmekkoihin puettuja miehiä, edessään rivi laseja, joista he seisoallaan ryyppivät keltaisen viheriäistä absinttiaan. Joukko univormuihin puettuja koulupoikia, kirjat kainalossa, huutaa ja huijaa yhdessä ajurin kanssa suuren kuormavaunun hevosille, jotka turhaan iskevät kavierillaan säkeniä kadusta, koettaen saada kuormaansa liikahtamaan. Melkein joka aamu tulee vastaan sokea ukko, kuppki kourassa, odottaen almua ja pimeillä silmil-

lään tuijottaen vastaantulijoita. Paperimyymälän ikkunan edustalla seisoo aina ihmisiä, tarkastelemassa pילהlehtiä. Katu päättyy pieneen toriin, jonka keskellä on kuvapatsas ja jonka laidassa seisoo ainainen rivi ajurien vaunuja kiiltävine mustine kuomeineen. Torvi törähtää ja kahden valkoisen hevosen vetämä raitiovaunu työnnäksen esiin kadun suusta. Se on matkalla näyttelyyn, minä puhaltaun juoksuun sitä saavuttaakseni ja saan paikan sen sisällä.»

»Liikkuvain ikkunain läpi näkyen alkaa ohitseni vilistä palanen Pariisia. Kahviloita, joiden laseihin ja suuriin seinäpeileihin kuvastuu katu ihmisineen, tämä raitiovaunu ja bulevardin puut. Isoilla ilmoituksilla kirjailtuja seiniä. Kirjavia sanomalehtikioskeja. Raitioasema, missä seisoo musta ryhmä odottavia, pyrkien mukaan. Kadunkulmassa vartioivan poliisin totiset kasvot. Uusi avonainen paikka, jonka keskestä pursuaa suihkulähde. Yht'äkkiä uusi bulevardi, mustanaan ihmisiä ja ajopelejä, huveten ja kaueten kaukaisuuteen. Ja kaikkialla noita korkeita kivisiä huoneita, kohoten kuin vuoreen hakatut kalliotemppelit, yksinkertaisia ja arvokkaita, ja rautaisilla balkongeilla kaulustettuja, niinkuin harmaapukuinen nainen hienoleikkeisellä harsolla.»

»Vastapäätä minua istuu pariisitar, herkkäliikkeinen ja sulava. Hän on kuin luojansa huvitöitä, hänen hienoteräisimmällä veitsellään vuoleskeltu, ja aine on otettu mehevimmän puun terveimmästä kylestä. Hänen vierellään on vanhahko herra, napin lävessä kunnialegionnan rusetti ja päässä korkea hattu kiiltävää silkkiä. He nousevat pois. Kuinka hän taitavasti kulettaa itsensä vaunun ahtaassa käytävässä, muiden polvien lomitse. Hän on minusta kuin lintu, joka sujahtaa lehvien välitse

höhentäkään itsessään häiritsemättä. Minä väistyn vähän, vedän jalkani sisään, ja hänen huuliltaan sorah-
taa minulle »pardon» kiitokseksi. Hän keikahtaa kadulle,
kohotaikse siitä asfalttikäytävälle, ja ponnahuttaen siellä
mennessään auki päivänvarjonsa hän pistää hansikoi-
dun kätensä herran kainaloon.»

»Eikä minulle muuta tarvita. Muistan kaikki ja
mieleni käy surulliseksi ja synkäksi. Ja tuo tapahtuu
minulle melkein joka päivä milloin mistäkin syystä.»

»On kyllä suuri ja mahtava se vaikutus, minkä näyt-
tely tekee minuun joka kerta, kun katselen sitä ylhäältä
Trokaderon palatsin holvien alta tuonne Marskentän laak-
soon. Keskellä kohoaa Eiffeltorni kuin kukkalatva korpi-
kuusi, auringon valossa palavat näyttelyrakennusten kul-
latut kupolit, ja niiden huipuilta tekevät kuvapatsaat
riemukkaita liikkeitä ylös korkeuteen. Ehdottomasti jou-
tuu veri suonissa vilkkaaseen liikkeeseen Jenan sillalla,
jonka alitse vilisee Seine-virta ja pääskysinä suikkeleht-
tavat arkkujen välitse pienet höyryvenheet täynnä väkeä.
Ja kun olen itsensä Eiffeltornin alla, tämän rautaisen
jättiläisen säarien välissä, niin enhän sillä hetkellä muista
muuta kuin katsella ja ihmetellä. Antautuessani sitten
kulkemaan tuon ihmekaupungin katuja ja käytäviä, palat-
sista sisään ja palatsista ulos, joiden päädyt ovat taide-
teoksia, portit veistokuvia, seinät maalauksia ja sisus
kouhallaan kaiken maailman kalleuksia, niin haihdun-
han kokonaan omasta itsestäni enkä osaa uskoa, että minä,
minä täällä kuljen ja siirryn joka askeleella maan-
osasta toiseen. Taikka kun olen konosalissa, jonka tai-
vasta tavoittelevan lasikaton alla on kuin pajassa, missä
ponnistavat kaikki tämän aikakauden käsivarret ja tako-
vat kaikki sen vasarat ja lietsovat höyry, kaasu ja sähkö,

niin joudunhan huumauksiini ja juovun siitä surinasta, joka syntyy kuin maan alla, kulkee lävitseni ja sähköittää joka jäseneni. Ruumiissa on outo levottomuus, niinkuin rästäisi sähkökipinä joka hermon nenästä. Kun sitten illan tullen »loistavat lähteet» alkavat soittaa värisinfoniaansa ja koko Eiffeltorni pelmahtaa punaiseksi tulipatsaaksi, niin tempaahan minutkin yhteinen riemu, ja minä hurraan minäkin tuon uhrialttarin ääressä, joka näyttää olevan kuin jumalien uhalla sytytetty ihmisneroa ylistämään.»

»Mutta sitten ei taaskaan tarvitse muuta kuin keran joutua syrjäisempään nurkkaan, johonkin noista monista kahviloista, yksikseen pienen pöydän ääreen. Melu keskeltä näyttelykenttää tunkee tänne heikosti, ja valo sieltä näkyy vain heijastuksena puitten latvain yli. Täällä on ilotulitusta täälläkin, puitten oksilla kasvaa pyöreitä, punaisia lyhtyjä, niinkuin suuria kirsimarjoja, ja tuon tuostakin syttyvät metsikköjen sisässä loistamaan bengaalitulet, valaisten milloin keltaisiksi, milloin sinisiksi lehvät, läheisten paviljongien seinät ja vihreällä nurmikolla kävelevät ihmiset. Se on jo jotain maalaista, jotain kotoisen kansanjuhlan tapaista. Ja minussa alkaa kehittyä alakuloisuus ja uupumus, ja mielenmuutos on valmis. Olen kyllästynyt kaikkeen, minkä olen nähnyt, eikä se tunnu nyt enää minkään arvoiselta. Tuo torni on hyödytön irvikuva ihmisten pyrinnoista, ja kaikki nuo laitokset ovat suurten lasten leikkiä. Nuo kymmenet tuhannet, jotka tappelevat tuoleista »loistavien lähteittensä» ympärillä, ovat ihmisparkoja, narreja. Katson heidän innostustaan melkein samalta kannalta, jolta pietisti tuomitsee maallisia huvituksia. Kaikki on katoavaista, muutamien kuukausien kuluttua ei tästä ole muuta

jällellä kuin irvistävät rauniot. Ja sitäkö varten on pantu koko maailma liikkeelle? Nykyaika on humbuugia, ja tämä on kaikista suurinta. Mutta minä tunnen kuitenkin, että arvosteluni olisi kokonaan toinen, jos hän olisi täällä, jos saisin kulettaa häntä kaikkialle, jos voisimme yhdessä katsella: silloin nauttisin, ihailisin ja olisin innostunut.»

»Kerran joudun näyttelyssä erääseen unkarilaiseen ravintolaan, jossa soittaa viuluorkesteri ja jossa tarjotaan alkuperäistä aron viiniä. Soitossa on etelämaisen auringon hehkua ja viinissä väärentämätön rypäleen maku. Soittajat ovat kansallispuvuissa, ne ovat mustasilmäisiä miehiä, viikset rohkeasti kierrettyinä. Johtaja soittaa hänkin ja on soittaessaan seisoallaan. Hänen soittimensa nousee ja laskee intohimoisesti, vartalo notkahtelee vyötäisistä, ja helmet hänen puvussaan välkkivät. Hänen silmänsä hehkuvat sähköän valossa, ja hän iskee ilveillen kiihoittavia katseita milloin toiseen, milloin toiseen ympärillä istuvista naisista, jotka lennättävät tuon tuostakin lavalle kukkaskimpun. Yleisö on koko ajan mukana, antautuu samoihin tunteisiin, joita viulut tulkitsevat. Siellä täällä liikkuu käsi kalvosesta, jalkaterä ja pää käyvät soittajien tahdissa. Innostun minäkin, tunnun kevenevän, ja mieleni käy hauskaksi. Mutta yht'äkkiä vaikeenevat viulut ja soitto lakkaa. Kuuluu vain jostain salin perältä rahain kilinää, joita palvelija laskee jonkun käteen. Johtajan soitin on pysähtynyt täydessä vauhdissaan, kärki on ylhäällä ja hänen kätensä korvan tasalla. Ja kun hän sen siitä hitaasti, tuskin näkyvästi hivuttaa takaisin, niin on viulun mieliala muuttunut. Se on tullut surulliseksi, valittaa ensin ja itkee sitten, niinkuin jotain äsken unohdettua ja yht'äkkiä mieleen johtunutta

kaipausta. Soittajan kasvot ovat käyneet totisiksi, hänen katseensa kulkevat nyt yli ihmisten päitten seuraten linjaa, joka ehkä vie lyhtyyn tuonne ovelle, mutta joka minusta näyttää harhailevan aavan aron yli, etäiseen taivaanrantaan, jonne laskee hänen oman maansa iltaurinko.»

Kaiu soitto, kaiu katkeraan,
vetrehisiin vesiin asti vaan,
soituas näin taannu suloiseks,
taannu vienoks unihaaveheks.

»Siellä se on minullakin, loitolla täältä, tuo Suomen surullinen taivaanranta, pohjatuuli paneutuu juuri levolle, laineet lipattavat purren laitaan, purjeet tuskin vetävät, ja Anna istuu kokassa, selin minuun, hyräillen hiukan.»

»Lopetin tähän eilen. En nyt tahdo pitemmältä kertoa näistä mielialojeni aina samanlaisista vaihteluista. Kun on kerran nähnyt yhden laineen, niin tietää, millainen on toinenkin. Toisen kerran on niissä taivaan tumma sini, toisen kerran vaahdon valkea pärskähdys. Sitä tekoaan tehden hyllyvät ne aikansa, tylsyvät tylsymistään tuulen heiketessä ja siliävät sitten kokonaan.»

»Luulen, niin, olenpa melkein vakuutettu siitä, että tämä minunkin mieleni lainehtiminen lähestyy loppuaan. Olen alkanut työskennellä kirjastoissa enkä jouda enää niin paljon kuin alussa huomaamaan omaa itseäni. Ja toiseksi alkaa ympäristö, Pariisin taivas niin sanoakseni, uurtautua yhä syvemmälle mieleeni, tuoden mukanaan uusia haluja ja mielitekoja. Kun esimerkiksi kävelen iltasilla noilla suurilla loistavilla bulevardeilla, missä koko maailma karkelee ja pitää soidintaan, huolettomana,

iloisena ja kevytmielisenä, niin herää minussakin halu yhtyä seuraan. Mikä oikeastaan estäisi minuakin kiinnittämästä käsipuoleeni tuollaista keveää, välkähtelevää katuperhosta, joka suhajaa silkissä ja sametissa ja melkein viattoman näköisenä nakkaa niskaa kaiken maailman ennakkoluuloille? Eiköhän tuollainen olento saisi unohtumaan entisyyttä, painumaan kiinni kaikkia haavoja? Eiköhän se saisi himmenemään vesileimaa, astumalla itse sen sijalle? Miksi en minäkin sekoitu yhteen mylläkkään, miksen astu noihin kahviloihin, joissa mustat knallit ja naisten vaaleat puvut sekoittuvat toisiinsa?»

»Niin mietin, mutta siinä minä nyt sittenkin olen semmoisena kuin olen. En poikkea mihinkään, vaan saavun aina samoja katuja myöten takaisin asuntooni; ollen tyytyväinen, että niin tein.»

Kirjettä kuoreen sovittaessani oli minulla se tunne, että puhe rakkauteni lopun lähestymisestä ei ollut aivan niinkuin olin sen kuvitellut. Kynän kulkiessa paperia oli se kyllä siltä näyttänyt minusta itsestänikin, mutta risteili tätä ajatusta toinenkin. En uskonut muuta kuin että se oli satunnainen mielentila, joka voi milloin hyvänsä muuttua toiseksi. Ja se muuttuikin niin pian, että samassa jo toivoin käyvän kirjeestäni selville sen, jota olin luullut siinä salanneeni. Luettuaan kirjeeni sanoo Annan veli varmaankin äidilleen: »Näkee selvään, ettei hän vielä ole irti, vaan että hän rakastaa yhä.» Mitä ajattelee Anna? Veli varmaankin toimittaa sen hänenkin luettavakseen. Ja jos hän sen siis lukee, minkä vaikutuksen on tekevä häneen kirjeeni?

Tuota miettiessäni alkoi minussa sarastaa toivo uudelleen. Säie säikeeltään punoutui mahdollisuus toisensa

ympärille, ja minä aloin kuvitella, että kirjeeni ehkä vielä voisi muuttaa kaikki. Kun oikein ajattelin, niin eihän Anna vielä tietänyt mitään tunteitteni syvyydestä. Se oli tullut kaikki niin äkkiarvaamatta hänen ylitsensä. Enhän ollut saanut puhua hänen kanssaan vakavasti ja totisesti. Lähtöni jälkeen hän ehkä oli alkanut miettiä ja ajatella minua lempeämmin. Rakastuneen raukkamaisuudella otin vielä lukuun hänessä heräävän säälin tunteen ja samalla myöskin — sitä en voinut salata itseltäni — äidin ja veljen vaikutuksen. Mutta kaikista eniten minä luotin omaan kirjeeseeni. Hän tulee siitä näkemään, kuinka pohjattoman syvä rakkauteni on, kuinka minä kärsin ja kuinka olen onneton.

Oli niin omituista katsella sitä, kun se loikoi tuossa edessäni pöydällä. Kuori oli hienoa ranskalaista paperia. Se näytti kuin elävän siinä, se oli kuin vaalea samettisiipinen poutaperhonen, joka liikahtamatta on kiinnittäytynyt yhteen kohti lehvän päälle. Se ei värähdäkään, mutta jos lähestyt, lehahtaa se lentoon.

En henno panna sitä taskuun rutistumaan. Annan olla sen siinä siksi, kun olen juonut olueni ja polttanut vielä yhden paperossin. Biljardipallot napsahtelevat toisessa huoneessa. Rahastonhoitajanainen helistelee hopeitaan pulpettinsa takana. Peililaseilla päällystetyissä seinissä kuvastuu pitkät näköpiirit kaasuvaloja. Lasioven läpi vilkkaa alituisesti ulkoa bulevardilla käveleviä pareja ja kiittää ohitse vaunuja ja hevosia.

Lähden pois. Pidän varovasti kirjettä hyppysissäni ja kun kuulen sen putoavan laatikon pohjaan, niin säpsähdän. Alan sitten hiljalleen astella asfalttikäytävää myöten asuntooni päin. Kaikki kahvilat loistavat täydessä tulella, konserttisaleista kuuluu soittoa ja laulua.

Avautuvista ovista näen sinisen savun läpi huoneitten perällä tanssivia naisia, puettuja ainoastaan hienoon harsoon. Kiinnitän kulkuani ja katson suoraan eteeni välttäkseni joka askeleella vastassani vainuavia naisia:

— Monsieur! Dites donc, monsieur! Voulez-vous, monsieur?

Minä pudistan heidät armottomasti pois käsipuolestani ja käännyn omalle kadulleni. Siellä on nyt rauhallista ja hiljaista. Puodit ovat kiinni, ja ainoastaan kastanjien paistaja työskentelee vielä kolkassaan, rätisevän pannunsa ääressä. Ja edelläni kulkee, lyhtyä maassa viistättäen, chiffonier, kaiken roskan kerääjä, rätiläinen, tuo Pariisiin yöllinen shakaali, joka selässään olevaan viilekevasuun heittää, mitä löytää katuojista muiden jäleltä.

Soitan, huudan nimeni ovenvartialle ja kiipeän pienen huoneeseeni kuudenteen kerrokseen. Suljen ikkunan ja koetan tunkea näkemään läpi pimeyden. Koko Pariisi on siinä edessäni yön hämärässä. Minä en näe sitä nyt, mutta sähköllä valaistujen bulevardien kajastuksesta ja eri haaroilla tuikkavista tulista aavistan sen suuruuden. Ei kuulu hiiskahdustakaan lähimmästä ympäristöstä. Mutta tuolla etäämpänä on alituinen uhkaava ääni, niinkuin se nousisi kaukaisesta koskesta, jonka kohina illan tullen kuuluu metsän sisästä mäkiykiiliin. Siellä sohisee, välistä paukkuu, kirahtaa ja ulvahtelee, niinkuin ahdistaisi sitä alinomainen tuska. Kuulen joka ilta samat äänet, mutta en osaa selittää niiden tulopaikkaa. Toiset äänet luulen kuitenkin tuntevani. Tuo on juna, joka vinkuu tullessaan lähimmälle asemalle. Nuo ovat ihmisten huutoja. Joku laulaa.

Kauan, kauan, toiselle puolelle puoliyön olen valveilla. Unohdan, missä olen, ja kuvittelen olevani kotona,

isäni talossa, vanhassa ylskamarissani korkealla mäellä, jossa ennen muinoin istuin yökaudet kirjaini ääressä ja varustauduin tutkintoihini kiirettä pitämättä. Mieleni oli täynnä haaveita ja tulevaisuuden toiveita. Minä rakastin ja luulin olevani rakastettu. Ikkunastani oli avara näköala niinkuin tästäkin, yli metsämaiseman, ja minulla oli omat tulinaapurini toisten mäkien huipuilla. Talossa oli käyty levolle, viimeiset askeleet vaienneet. Mutta korpi ei ole lakannut liikkumasta. Se valvoi läpi yön, sillä oli aina sama hiljainen huminansa ja samat yölliset äänet.

Riisuudun ja laskeun levolle. Unenhorroksiin mennessä alkaa minusta näyttää, että tuo musta tuolla ikkunan alla on metsä ja että siellä kohisee vain kotoinen korpi.

Kaikki aika, mikä on näiden kahden hetken välillä, tuntuu kadonneen. Olen sama nyt kuin silloin. Harrastusteni määränä näen samat säilyneet toiveet ja varmana mahdollisuutena uneksin tulevaisuutta, kotia ja onnea. Enkä enää usko, että olisi perää siinä pelossani, että olisin tuomittu elämään yksin, viettämään kaiken ikäni ilottomia päiviä.

V.

Elän useita viikkoja samassa rauhallisessa mielen-tilassa. Elämäni on tullut uusi ylläpitäjä, jotenkin todennäköinen toivo. Uskon yhä enemmän mahdolliseksi kirjeeni vaikutuksen. Ne päivät, jolloin en vielä voi vastausta odottaa, ovat miltei onnelliset. Minä tiedän, että nyt se siellä menee, että se on oleva lopullinen käännekohta, viimeinen koetus ja että sitten en voi enää mitään. Ja minä vaivun sen johdosta fatalistin tyyneen rauhaan.

Työni, johon olen päässyt toden teolla käsiksi, sujuu kuin koneen käynti, ja minä vietän melkein kaiken aikani kansalliskirjastossa. Siellä vallitseva kirkon-hiljaisuus, ylhäältä katon rajasta tuleva valo, aina tasainen ja suloinen lämmin, nuo totisennäköiset tiedemiehet, mietteisiet kasvot, ajatuksista rypistyneet otsat ja harmaantuneet hiukset — ne kaikki valavat minuun rauhaa ja mielen tyyneyttä, eikä epätoivo pääse ulomma omaa piiloaan. Kävihän miten kävikään, ajattelen minä, minun täytyy tyytyä. Elämäni kai tulee olemaan tasaista taivaltamista, tosin ilman erityistä iloa, mutta samalla ehkä myöskin ilman kalvavaa ikävyyttä. Ja minusta näyttää, että olen laskeutunut elämäni mäkisiltä mailta sen alangoille.

Se on kuitenkin tuo vielä kokonaan sammumaton toivo ja odotus, joka oikeastaan on luonut minuun tämän rauhan.

Sillä kuta pitemmältä kuluu aikaa siitä, kun lähetin kirjeen, sitä levottomammaksi ja hermostuneemmaksi minä tulen. Kun on mennyt kaksi viikkoa eikä vielä kään vastausta kuulu, ovat päiväni pilalla. Usein laiminlyön mennä kirjastoon enkä voi poistua asunnostani, ennenkuin kirjeenkantaja on tehnyt kierroksensa noin kello kolmen tienoissa. Ja jos joskus menenkin, niin voin yht'äkkiä jättää kaikki ja palata tuulessa, sateessa ja liassa kesken kiireen asuntooni.

Tullessani seisoo ovenvartia tavallisesti huoneensa edustalla ja katselee aikansa kuluksi liikettä kadulla. Jo kaukaa koetan hänen kasvoistaan lukea, onko hänellä minulle mitään. Jos olisi, hän peräytyisi kammioonsa minut nähtyään. Mutta ehkä hän ei muista, ja ehkä hänellä kuitenkin on. Tervehdin häntä mitä ystävällisimmällä äänellä. Hän vastaa yhtä ystävällisesti, väistyy kohteliaasti, ja minä sujahdan hänen sivuitsensa. Mutta hän ei tule jälessäni. Pyyhin jalkojani kauemmin kuin olisi tarpeellista. Nousen kaksi kolme rappua. En voi jatkaa. Minun täytyy saada varmuus. Ilman sitä en voi toimittaa mitään huoneessani. Koko päivä on menevä pilalle. Minun täytyy häneltä kysyä.

— Rien, monsieur, rien!*

Joka päivä sama vastaus, ja sama sydäntä repivä sorahdus hänen ärrässään, josta hän ei aavistakaan, kuinka kipeästi se koskee. Hän on hyväntahtoinen vanha nainen, aina ystävällinen ja aina kohtelias. Mutta kuitenkin minä välistä epäilen häntä joistain salaisista vehkeistä. Kuka tietää, eikö hän ehkä ole kirjettäni tahallaan piilotanut. Ehkä hän vähäksyy saamiaan juomarahoja eikä

* Ei mitään, hyvä herra, ei mitään.

anna. Ja sopivassa tilaisuudessa pistän minä viisi frangia hänen kouraansa.

Mutta kirjettä ei kuulu. Aina vain sama vastaus:

— Rien, monsieur, rien!

Eräänä päivänä tulen aamiaista syömästä. Olen lakannut odottamasta enkä välitä enää kysyä sen enem-
pää. Olen jo nousemassa rappuja, kun ovenvartia yht-
äkkiä huutaa jälkeeni:

— Voilà une lettre pour monsieur!*

Se on Annalta! säpsähdän minä nähdessäni päälle-
kirjoituksen. Voisiko se olla mahdollista? Mitä se mer-
kitsee? Ja se ajatus kiidättää minut kiertoportaita myö-
ten muutamassa harppauksessa ylös kuudenteen ker-
rokseen. Olen menehtymäisilläni hengästyksestä enkä
tahdo saada pyörtymykseltä avainta reikään. Kun vih-
doinkin saan auki kirjeen kuoren, jonka mukana repeää
osa itse kirjeestäkin, näen, että se on veljeltä. Ja kuorta
tarkemmin tutkittuani onkin osoite äidin käsialaa.

En tahdo päästä ryhtyneeksi lukemaan kirjettä.
Minä puoleksi toivon, ettei se olisi ollenkaan tullut. Sillä
minä pelkään, että se on kokonaan suistava minut rau-
halliselta radaltani. Häilyvä odotustila on sittenkin pa-
rempi kuin kokonaan kaatunut toivo. Nyt, kun kerran
olen saanut kirjeen, voisin lykätä sen lukemisen huomi-
seksi, toistaiseksi.

Mitenkä on siihen tullut tuohon kuorelle äidin päälle-
kirjoitus? Vaan se on kai selitettävä siten, että veli ta-
pansa mukaan on laiminlyönyt lähettää kirjeensä illalla.
Hän herää aamulla, mutta ei viitsi nousta ja äiti toimit-
taa kirjeen postiin. Sillä lailla lienee siihen tullut hänen

* Täällä on kirje herralle.

käsialansa, joka on jotenkin yhdenlainen kuin hänen tyttärensä.

Mutta täytyyhän minun vihdoin se lukea. Ja ehkei siinä ole mitään koko asiasta.

Veli kirjoittaa toivovansa, etten pane pahakseni, että hän on näyttänyt kirjeen äidille ja Annalle. Äidin oli ollut minua kovasti sääli. Anna oli luettuaan antanut sen takaisin sanaa virkkamatta, eikä siitä oltu hänen kanssaan mitään keskusteltu. »Varmaankin haluttaisi sinua tietää, minkä vaikutuksen se on häneen tehnyt ja mielelläni sinulle siitä kertoisin, jos itse tietäisin jotain. Luulen kuitenkin, ettet ole mitään kadottanut, joshan et voitanutkaan. — — — Muuten ne nuo naiset yleensä ovat sellaisia, ettei heidän mieltään milloinkaan oikein tiedä. Ja sanoakseni sinulle kaikki, mitä täällä on tapahtunut, niin on Annalla ihailijansa. Tietysti ylioppilas, nuori nokka. On tutustuttu Suomalaisella Seuralla, saatettu kotiin teatterista, harjoitettu ja tanssittu yhdessä pukutansseja ja saatu serenadeja kuutamoisina pakkasöinä. Tietysti ollaan siitä mielissään. Hänen 'tunteistaan' en tosin tiedä, kuinka syviä ne mahdollisesti lienevät. Siitä voi tulla kihlaus, mutta yhtä luultavaa on, ettei tule mitään.»

»Ehkä en oikein osaa asettua kannallesi, mutta näin meidän kesken puhuen kummastuttaa minua hiukan, että otat rakkautesi häneen niin kovin totisesti ja niin sanoakseni raskaasti. Tunteesi yleensä semmoisinaan kyllä käsitän. Ne ovat sitä yleistä kaipausta ja ikävää, jota meidän iällämme on niin vaikea, melkein mahdoton kantaa. Se ajaa meitä hakemaan hellyyttä ja kiintymistä ainoana elämisen mahdollisuutena. Ja kuta kiivaammin tuntee ajan luistavan jalkainsa alta, sitä kiihkeämmäksi

tulee halu hypätä pois jollekin kiinteälle kivelle. Mutta vaikka Anna nyt kyllä on hyvä tyttö, ehkä parhainpiakin mitä nykyään tunnen, niin ei hän nyt kuitenkaan ole ainoa maailmassa. En usko ollenkaan, että hukka sinut perii, vaikk'et häntä saisikaan. Sinä sanot, että tällainen vanhanpojan rakkaus on ensimmäisen rakkauksen kaltainen. Mutta yhtäläisyys ilmaantuu siinäkin, että kummankin kuvittelee samalla myöskin viimeiseksi. Ne eivät sitä sentään ole kumpikaan. Jonain päivänä kohtaat toisen yhtä mukavan ja ehkä vielä mukavamman. Meidän kehityskannallamme olevien miesten täytyy aina tinkiä vaatimuksistamme, ja kun sen teemme, niin on meille kyllä vielä naisia jällellä maailmassa.»

»Mitä minuun itseeni tulee, niin olen jo purjehtimaisillani perheellisen onnen — talvisatamaan. Ajattele, mies, että olen ollut jo muutamia päiviä kihloissa. Hänen nimensä on Helmi, kauppiaan tytär Oulusta, ei emansipeerattu, ei erittäin oppinut, valkotukka, vahvavartaloinen, terveruumiinen, käytännöllinen pohjalainen, ei käy jatko-opistossa eikä aio ylioppilaaksi, vaan on taitava käsitöissä ja on tullut tänne talouskouluun. Tarkka silmäni huomannut hänen pitkän palmikkonsa Suomalaisella Seuralla, antanut esitellä itseni ja tanssinut franseesin. Kuten tiedät, olen minä kovin intressantti hienoine viiksini ja hiukan blaseerattuine ulkomuotoineni. Lyönyt laudalta kaikki poikanulikat. Hän keksii kohta rakastua minuun, mikä tulee pian tietooni Annan kautta, jonka kanssa hän yht'äkkiä on tullut erinomaisen hyväksi ystäväksi. Hän laulaa hiukan, kutsutaan meille ja minä säestän. Minä saatan häntä kotiin j. n. e. Sanalla sanoen, nuo yksityiskohdat ovat aina samat, monesti ennen eletyt eikä niistä tällä kertaa sen

enempää. Ei ole tietysti puhuttakaan minun puoleltani siitä, mitä ennen ymmärsin rakkaudella. Se oli ja meni hänen kanssaan. Mutta mistäpä me, hyvä ystävä, löytänemme niitä suuria ja syviä naisia, joiden haaveksimme täydellisesti voivan meitä tyydyttää ja ymmärtää. Kun tulee joskus tarvis jotain hienompaa henkistä seuraa, tuota niin kutsuttua sielujen sympatiaa, niin menen toverien seuraan, vaihdan (tuutingin ääressä) heidän kanssaan mielipiteitä ja palaan sitten rauhalliseen kotiini, jossa kaikki on hyvässä järjestyksessä ja jossa minua ympäröi mukavuus ja hellyys.»

»Muuten olen varma, ettei hänellä tule olemaan mitään valittamista. Minä olen oleva hyvä isä hänen lapsilleen, joita kaipaen, ja uskollinen aviomies hänelle itselleen. Se ei olekaan vaikeaa. Minä niinkuin sinäkin olen soittanut läpi kaikki tunne-elämän monimutkaiset melodiat ja luulen, että nyt tyydyn siihen yksinkertaiseen säveleen, jonka ynisyttämistä loppuelämäni tulee olemaan — 'kotoisen lieden ääressä'. Minä kaipaen rauhaa, häiritsemätöntä ja hermoja viihdyttävää. — Oblomoff! sanot sinä. Niin juuri, tavallaan Oblomoff. Siihen suuntaan minä olen kehittynyt.»

»Ja koettaisit sinäkin kehittyä samaan suuntaan. Heittäisit hiiteen nuo huolesi. Ei maksa vaivaa kulkea kaikkea ikäänsä kuutamohaaveilijana. Ei varsinkaan Pariisissa, pienen suomalaisen kaunottaren takia. Sinun sijassasi minä menisin virran mukana, kun kerran olen rannalla. Irroita purtesi, laske koskia, kun niitä on! Kun et ihan pahasti pidä perää, ja siitähän ei enää meidän iällämme ole suurta pelkoa, niin suilut hiljalleen elämäsi suvantoon. Minä olen siellä jo odottamassa, ja kokastan venheesi järkevien naimisten rantateloille. Jos ei

Anna huoli sinusta, joka sekään ei ole sanottu, niin sitä pahempi hänelle. Minä koetan ainakin tehdä parastani ja samaa mieltä näyttää olevan äitikin. Ehkä siinä suhteessa kaikki järjestyy hyvin, mutta jos ei järjestyisi, niin voit olla vakuutettu, että tulevan eukkoni kanssa — joka muuten lähettää sinulle terveisensä — haemme ja löydämme sinulle jonkun uskollisen ja hyvän pappilanmamsselin, joka ei ole rikkiviisas eikä 'etevä', mutta luonnollisella ymmärryksellä varustettu.»

Kirje vaikuttaa minuun hyvästi. Ei siihen nähden, että olisin hyväksynyt ystäväni teoriat ja hänen katsantotapansa avioliitosta. Mutta kirje jättää minut riippumaan vielä yhdestä toivon säikeestä, vaikkakin hienosta. Olen tyytyväinen, kun ei sentään kaikki vielä ole lopullisesti ratkaistu. Antaudun uudella innolla työhöni. Elän erakkoelämätä, ja kokonaan kajahtaa korvieni ohitse ystäväni kehoitus heittäytyä elämään. Nyt, jos koskaan, tahdon olla ihanteilleni uskollinen, käydä periaatteitani toteuttamaan.

VI.

On jouluaattoilta. Kello on viiden vaiheilla. Paksu harmaa pilvimöhkäle on kohonnut pois lännen ja pohjoisen puolelta ja jättänyt näköpiiriin kirkkaan, yhä laajenevan juovan puhdasta taivasta, joka näyttää aikovan kokonaan selvitä poutaan. Ilta-aurinko pääsee näkyviin ja paistaa, tullen yli koko Pariisin, suoraan huoneeseeni. Sen valo on keltainen ja kylmä ja lasiruutujen kuva vuoteeni yläpuolella seinässä on pettävän kotoinen. Se muistuttaa Suomea, noita talvisia jouluiltoja siellä kaukana, kun yliskamarini ikkunasta katselin lumista maisemaa, jossa kolkon kuusikon taakse laskeutui viluisen näköinen aurin-
gon terä.

Kuulen ajatuksissani keveitä tassuttelevia askeleita, oven takana supatetaan salamyhkäisesti, tartutaan epävarmasti avaimeen, ja sisään työntäytyy jono veljiä ja sisaria, joista pisin tuskin ulottuu lukkoa kiinni vääntämään. He ovat tulleet kuluttamaan luonani iltapäivää, joka hämärän tuloa ja joulukuusen sytyttämistä odottaessa on niin tukalan pitkä. On kaikki leikit leikittynä, on pusattu uuvuksiin asti piilosilla ja sokkosilla, ryömitty pöytien ja sänkyjen alukset, ja kuitenkin on vielä vietettävä monta tuntia, ennenkuin aukeaa ovi suureen saliin. Ei tiedetä, mitä tehdä, kaikki leikit jäävät sikseen, ei jakseta enää jatkaa, kädet kupeella riipuksissa huoataan

tätä yhteistä epätoivoa eikä tule pyyhityksi hikihelmiäkään otsalta ja nenän päästä.

Mutta sitten muistetaan, että ylliskamarissa on vanhin veli, ainoa turva tässä äärettömän suuressa surussa. Hän osaa huvitella, hän saa ajan kulumaan, kun vain tahtoo. Hän heittäytyy selälleen sänkyyn, miehissä sytytetään hänen pitkä piippunsa ja kiivetään mikä millekin puolelle. Huoneessa vaeltaa sinisiä savupilviä, ja hän kertoo »juttuja», joita henkeä pidätellen kuunnellaaan. Eikä huomata, kuinka ikkunan kuva katoaa, kuinka hämy laskeutuu huonekalujen ylle, kuinka ei enää erota, mitä on pöydällä, mitä nurkassa, missä ovat toisten nenät, suut ja silmät. Ainoastaan tuon tuostakin lauseiden lomassa rätäjää piipun koppa ja tuikahtaa sen suusta tupakan hiillos. — »Kerro vielä! Kerro vielä! — Entäs sitten? mitenäs sitten kävi?»

Ei muisteta enää joulua, ei kuusta. Ei, ennenkuin kuuluu yht'äkkiä alikerrasta oven avaus ja sisaren ääni huutaa ylös kumisevaan vinniin: »Lapset ho-ooi!.. Jo saapi tu-u-uulla!» Sänky alkaa kuohua päitä ja jalkoja, piipun kopasta lentää lattialle tulinen tupakan poro, tuoli kaadetaan kumoon, ovi jää selko selälleen, ja ennenkuin minä ennätän sitä sulkemaan, ollaan jo alhaalla rappusissa ja vimmatusti paiskataan alaovi lukkoon. — Itse minä pukeudun sitten puhtaisiin kauluksiin juhlan kunniaksi ja laskeudun vähän päästä alas minäkin.

Ne olivat aikoja nekin, kauan sitten olleita ja menneitä. Vanhemmat ovat kuolleet, sisaret ja veljet sirottuneet maailmalle, ja kuka asuneekaan nyt entisessä ylliskamarissani.

On sentään omituinen jylhä autiuden viehätys tuossa, että nyt on taas jouluihin, mutta ei ketään, jonka kanssa sen

viettäisin, ei muuta kuin tuo suunnaton maailmankaupunki miljoonine asukkaineen, joista ei yksikään minua tunne enkä minä heistä ainoatakaan. Valmistaudun kuitenkin jonkinlaisella mielihyvällä harhailemaan yksin tänä iltana.

Katsellen ikkunastani ja muistellen milloin mitäkin tapahtumaa entisestä elämästäni pukeudun minä verkkaleen. Paneudun puhtaisiin paitoihin, vasta kiilloitettuihin kauluksiin ja kalvosimiin, sovitan kravatin huolellisesti sijoilleen ja otan kotelosta korkean silkkihattuni, sivellen sen nukkaa samettisella sualla. Hansikkaat käteen ja hopeapäinen kävelykeppi kouraan.

Ilma on kirkas ja kylmäkö. Laskeudun suoraa päätä suurille bulevardeille. Tavallista virkeämmin tulvailee nyt väkijoukko kaduilla. Naisten askeleet ja liikkeet näyttävät entistä notkeammilta, ja miesten käynti on rivakkaa ja voimakasta. Melu kuuluu kirkkaasti kuin kosken kuohu seesteisellä säällä, ja ajurien ruoskat läiskähtävät iloisesti, ikäänkuin leikkiä lyöden. Pienet keveät vaunut ja heidän hevostensa kipakat kavion iskut takovat katukiviä kuin naulahamarit tehtaassa, samalla kuin mahdottoman suuret kuormavaunut, niin korkeat kuin huoneet, ja niiden edessä hevoset, isot kuin elefantit, saavat aikaan jyskeen, joka muistuttaa suuren jukavasaran jyhmähtelevää käyntiä. Ja siitä syntyy yksi ainoa iso ääni, joka alkaa rattaiden rytinästä, ottaa vauhtia kavioiden kalkkeesta, kimpoaa kirkaisten taivaalle veturin vihellysten mukana, saa kuin säkeniä itseensä ruoskien läiskähdyksistä ja kohoo ylös kahden väliseinän välitse paksuna, mahtavana pauhuna. Joskus sattuu esteitä eteen, tie tukkeutuu, ja niin tulvii tämä huokuva ja huutava vuoksi yli äyräittänsä, tunkee takaisin, ja läheisetkin kadut kuohuvat seisahtuneita ajoneuvoja, hevosten päitä ja

miesten mustia lakkeja. Kunnes ruhka taas selviää ja rynnätään eteenpäin enennetyllä vauhdilla, voimalla ja melulla.

Mutta suurilla bulevardeilla, jonne vähitellen pujotelen, on melu kadonnut. Vaunut ovat solahtaneet pukselle pinnalle ja hupsahtaneet äänettöminä liukumaan; pyörä ei hiiskahdakaan kierähtäessään, ja kuuluu ainoastaan kavioiden tumma ääni, niinkuin olisi hevosella vililainen sukka jalassa. Tässä hiljaisuudessa on kuitenkin vapisuttava kiihko. Jokaisen hermon pää teroituu ja jokainen jäsen pinnistyy varuilleen, niinkuin tehtaassa, jossa huimaratas mennä karmaisee salavihaisesti vonkuen ja liukkaat kautsukkihihnat kiertävät suristen akselistä akseliin. Ei ole enää yksityisiä hevosia eikä yksityisiä ajoneuvoja. Kahden puolen katua, toinen toisaalle sujuen, on olemassa vain yksi ainoa jono, jonka päätä ei näy.

Vaikka on vielä jotenkin valoisa, ovat tulet jo sytytetyt sisällä puodeissa, makasiineissa ja kahviloissa. Ovet avautuvat ja sulkeutuvat lakkaamatta, ja niiden täydeltä ikäänkuin höyrähtää ihmisääniä, melua ja kiireistä hommaa ulos raittiiseen ilmaan. Kultaseppien ikkunat kiiluvat kalleuksia, sormukset, rannerenkaat, kellot, rintakoristeet, kynttiläjalat ja lamput kasvavat moninkertaisiksi, heijastellen kuvastimesta kuvastimeen. Silkkitavarat hehkuvat sähkötulien alla, joita terästetään lasisärmöiden avulla. Suuret basaarit ovat ahdetut laesta lattiaan ainoastaan leikkikaluja. Kirjakaupoista vuotavat kirjat ja paperit kuin laavavirrat katukäytävälle. Paitamyymälät ovat kuin lumilinnuja, joissa nietostaa valkeita kauluksia, liinaa, pellavata ja palttinaa.

Ne ovat nyt kaikki täynnä ostavaa yleisöä. Edelläni kulkee äiti kahden pienen tyttärensä kanssa. Minä

seuraan heitä ikkunasta ikkunaan, ovelta ovelle ja seisahdun heidän kanssaan katselemaan. Äiti on pakotettu yhtämittaa ostamaan jotain pienokaistensa sormenosoitusten mukaan. Kääryillä sälytettyinä he kaikki kolme astuvat viimein ovesta sisään, joka arvatenkin on heidän asuntonsa ja kohoavat rappuja ylös, joista kuuluu kadulle saakka, minun seistessäni ovella, kaiku lapsien iloisesta naurusta.

Jo syttyvät sähköpallot keskellä bulevardia ja kahden puolen katukäytävien partaalla palavat tummempina kaasulyhdyt. Mutta päivän viimeinen heijastus voittaa vielä niiden valon, ja ne näyttävät silmiltä, jotka ovat huienneet eivätkä vielä tottuneet näkemään.

Joudun kahvilaan, jonka ikkunat ovat värillisin kuvin koristetut, niinkuin keskiaikaisessa kirkossa. Ovesta kohtaa minua melkein kodikas henkäys. Teräksinen kamiini keskellä lattiaa levittää herttaista lämmintä ympärilleen. Palvelija kiiruhtaa ottamaan haltuunsa päällystakkini ja keppini. Hän osoittaa minulle mukavan sijan sohvalla ikkunan edessä ja tuo tuoreimman iltalehden luettavakseni.

Tilaan absinttia, tuota unhotuksen ja haaveitten juomaa, jolla on se voima, että se vetää hiljaa hunnun toisensa perästä silmien eteen. Sähköpallot tuolla ulkona ovat jo päivän valosta voitolla, niillä on nyt lämpimämpi loisto, ja on niinkuin ne levittäisivät sinistä samettiutua ympärilleen. Omnibusvaunut, suuret vaaleat hevoset, tulipunaiset ilmoitustaulut myllertävät ikkunain ohitse. Punaista, sinistä ja valkoista sekaantuu yhteen, ja se sekotus on alituisessa liikkeessä. Mutta sanomalehtikioski ei liiku, ei myöskään musta bulevardin puu eikä kaasulyhdyn pylvä.

Minulla olisi sanomalehtikin, mutta en viitsi sitä lukea. Miksi en ole tullut ennen tänne iltojeni haaveksi-
maan, tämän vilisevän virran partaalle... niin, todella-
kin virran partaalle... tähän satumaiseen ritarilintaan...

Mutta tuolla ylempänä, kaareutuen mustan huone-
rivin yli, on kirkas kuulakka taivas. Illan rusko ei ole
vielä kokonaan sammunut. Se on kalpea ja kylmä, pain-
nuen bulevardin näköpiirin perille ja tullen selkeämmäksi
aletessaan. Mutta minulta se ei pääty vielä sinne, se jat-
kuu suurena kaareutuvana taivaan lakena pohjoista kohti,
yhä edemmä ja edemmä. Ja kuta pohjoisemmaksi se
tulee, merien poikki ja vuorten yli, sitä kylmemmäksi
se käy ja tähdet syttyvät siinä tuikkamaan. Siellä Suo-
messa, siellä se nyt parhaillaan luo paukkuvan pakkasen.
Lumen se puree kitiseväksi ja kuivaksi, ja nurkissa nata-
jaa. Helsingin Esplanaadin puut ovat valkeina härmästä,
telefonilangat riippuvat paksuina ja huuruksina, piipuista
kohoaa valkeat savukiemurat ja ajurien tuuvut kilisevät...

Kuka on tuo, joka kulkee keikutellen tuossa, tuuhea
puuhka heilahdellen alapuolelle polvia? Posket punoit-
tavat, kun hän hetkeksi seisahtuu valaistun ikkunan eteen,
ja silmäripset ovat huurussa. Tuo hieno, kylmä hipiä...
jos saisi koskettaa sitä huulellaan...

Ja enköhän kerran vielä saakin. Minä olen siitä
varma, minä en hätäile enkä huolehdi. Minä odotan ai-
kaani. Minä olen kerran löytävä onneni minäkin.

Tuo hienosti tuoksuva absinttiko sen tehnee... mutta
mieleni väreet ovat yht'äkkiä muuttuneet. Minulle ei
ole enää tämä elämä eikä tämä Pariisi entisensä näköi-
nen. Minussa kuohahtaa ilo, ja mieleni herahtaa hyväksi.
En ole ennen ymmärtänyt näitä oikein arvostella. Olen
pelännyt tätä kaupunkia satapäiseksi pedoksi, ja tähänän

onkin hellä kaunotar, lempeäsilmäinen ja hienohipiä, — joka tarjoutuu tarttumaan kaulaasi, on valmis hyväilemään ja tuudittamaan ja silkillä sivelemään.

Ulos taas takaisin kadulle. Ja minusta näyttää täällä nyt joka paikassa kuohuvan kiihkoa, tulista tunnetta ja elämäniloa, niinkuin kuumista maanalaisista lähteistä. Vuosisatain kehitys suihkuua täällä ylös ilmaan kaikkialta ja laskeutuu kuin hienona sateena ympäristöön, tuoretuttaen ja virvoittaen joka paikan. Ja huippu sen kaiken, tuo joka hetki vaihteleva vaahtokimppu, on tuo kaikkialla vastaantuleva pariisitar, keveä kärppä, vilkasliikkeinen orava. Hän on suloinen kuin lapsi ja arvokas kuin kuningatar. Mikä mesisulous hänen liikkeissään ja haastelussaan! Mikä jännähtelevä notkeus hänen astunnassaan! Kuinka hän mahtaa osata rakastaa ja hellitellä ja antautua sen omaksi, joka on hänet voittanut!

Minä alan ymmärtää ranskalaisen mieltymyksen tähän hänen pääkaupunkiinsa. Minä käsitän hänen isänmaantikävänsä, niin pian kuin hän ei näe näitä suuria väririkkaita bulevardejaan, kahvilain valaistuja ikkunoita, omnibusvaunujen ohikulkua, niin pian kuin ei tunne jalkainsa alla tätä keveästi astuttavaa asfalttia ja kuule sanomalehdenmyyjäin huutoja. Käsitän niin hyvin, kuinka hän voi tuntikaudet vaeltaa tällä lailla edes ja takaisin ja kuvitella olevansa koko maailman keskipisteenä.

Enköhän voisi minäkin sulautua ja tottua tähän loppuksi ikääni? Onhan se kaunis se Suomi, ja sen taivaanranta herättää niin vienoja ja puhtaita tunteita. Mutta ne ovat niin laimeita, niin heikkoja. Siellä on kyllä kesäyön kirkkaus, mutta ilmassa liikkuu aina nuo kylmät, jäähdyttävät juovakkeet, joita huokuvat roudasta sulamattomat suot.

Siell' varjot on niin viileät
 all' leppäin, koivujen;
 ja lehdot kullan-kiiltävät,
 ja laine vilpoinen.

Kuink' autuus siell' on armahin
 kultaansa armastaa,
 sielt' uskoisuus on syntyisin
 ja sinne halajaa.

Mutta täällä on hehkua ja virkeätä liikettä ja täyte-
 läistä elämää. Täällä voisi käydä nuoresta vielä vanhoillaan-
 kin, nuortua uudelleen ja nauttia elämästään kauemmin
 kuin muualla.

Johtuu taas Anna mieleeni ja hänen veljensä antamat
 neuvot. Ja minä arvelen, puolittain kysyn itseltäni, minkä
 vaikutuksen hän tekisi minuun nyt, jos hänet näkisin
 täällä, tuossa kadulla, noiden toisten rinnalla. Olisiko
 mahdollista, ettei hän ehkä olisikaan minulle se, miksi
 olin häntä pitkin aikaani kuvitellut? Vaan kenties lai-
 meampi, vähäpätöisempi? — Ja olisiko veli ehkä ollut-
 kin oikeassa?

En ajattele sitä sen enempää. Harhailen suuren
 oopperan editse, käännyn alas Avenue de l'Operata pit-
 kin ja ohi Theatre Français'n. Siitä Louvren holvien alitse
 ikivanhaan kuningasten linnan pihaan, jonka keskellä
 on rautainen pylväs, korkea kuin juhлариuku, ja kahden
 poikkipuun nenässä riippuu suuret pyöreät sähkölam-
 put levittäen haaveellista valoa. Käyn siltaa myöten
 Seinen poikki ja seisahdun hetkeksi seuraamaan noita pie-
 niä höyryvenheitä, joiden punaiset kokkalyhdyt kuvas-
 tuvat veteen kuin tuulastulet.

Olen kokonaan haihduksissa omista huolistani. Minulla on yksi noita harvinaisia, täydellisen tyynen mielen päiviä, jolloin ei ajattele muuta kuin hetkellistä ole-massaoloaan. Usein on minulle sattunut, että kun sel-laisten päiväin iltoina olen saapunut kotiini, on ollut sähkösanoma pöydälläni tai kirje odottamassa. Paha aavistus säpsähdyttää heti kohta mieltä, ja kun on vapi-sevalla kädellä rikkonut sinetin, niin saa lukea jotain, jota ei pitkään aikaan ole muistanut, jota kenties on pelän-nyt tulevaksi, mutta joka jo oli kokonaan unohtunut. Ja tällaiset hetket voivat kuitenkin olla suurimpia käänne-kohtia elämässä.

Syötyäni Duvalin ravintolassa Seinen vasemmalla rannalla palaan takaisin samoja teitä ja pistäydyn mennes-säni Regencen kahvilaan, silmäilläkseni siellä ohimen-nen suomalaisia sanomalehtiä.

Tapaan tutun kahvilan melkein tyhjänä. Palveli-jat seisovat joutilaina, ja biljardit vaikenavat peittojensa alla. Tavalliset kahvilassa istujat ovat tietysti kotonaan, perheissään. Sillä jokainen, jolla vain on ystävä tai tut-tava, on liittynyt hänen seuraansa täksi illaksi. Ainoas-taan joitakuuta vanhoja herroja istuu sanomalehtiä lu-kien ja piippua poltellen. Kenties he ovat ulkomaalaisia, kenties sellaisia, joilla on kahvila ainoa koti, niinkuin minullakin.

Vähän matkaa minusta, toisessa päässä samaa pöy-tää, on eräs nuorempikin mies. Hän oli siinä jo mi-nun tullessani. Hän on juonut kahvinsa ja näyttää odot-tavan. On levoton ja katselee tuon tuostakin kelloaan. Sovittu aika on nähtävästi jo ohitse. Hän malttaa kui-tenkin vielä mielensä ja laittaa itselleen paperossin. Het-ken kuluttua näen lasisen oven läpi naisen, joka kadun

poikki kiiruhtaa ohiajavan omnibuksen editse ja juoksee suoraan tännepäin. Nyt huomaa hänet herrakin, hän ilostuu ja kilistää tarjoilijaa maksaakseen. Nainen pujahtaa ovesta sisään ja tulee suoraan hänen luokseen. Ne vähän väittelevät, selittävät, ymmärtävät toisensa ja menevät käsikädessä ulos.

Kuvittele, että olisi sinullakin joku, jota odottaisit noin! Ajattele, että se olisi hän, että häntä juuri nyt odottaisit! Sivulleen katsomatta kulkisi hän nopein askelin bulevardia pitkin, kääntyisi tännepäin oopperan kohdalla. Nyt hän olisi jo tuolla puolen tuota aukeata pikkutoria, Place du Theatre Français'ta. Odottaa vaunujen ohimenoa, yli päästäkseen. Minä en näe häntä, hän on tuon suihkulähteen takana...

— Iltaa, täälläkö sinäkin istut yksiksesi?

Se, joka laskee kätensä olkapäälleni, on eräs tuttava suomalainen, jonka olen täällä joskus tavannut.

— Jahah, vai niin! No, mitä sinulle kuuluu?

Hänen seuransa ei minua juuri erittäin huvita, eikä hänelle kuulu juuri mitään erityistä. Ei hän tiedä juuri enempää, kuin minkä sanomalehdetkin tietävät, että siellä kotona on uhkaavat ajat ja että aiotaan viedä omat postimerkit ja oma raha. Se on tietysti surullista, ja me pudistamme päätämme ja huokaamme molemmat. Hänen kertomuksensa muistuttavat minulle myös, että siellä on suomenmielisiä ja ruotsinmielisiä, jotka tätä nykyä taistelevat viroista. Hän on suomenmielinen, ja ruotsinmieliset vehkeilevät häntä vastaan.

Meillä ei ole juuri mitään sen enempää yhteistä, ja me eroamme toisistamme sanomalehtemme taakse kumpikin.

— Vai niin, katsos sitä! sanoo hän yht'äkkiä. Ne vain kihlautuvat siellä kotona.

— Kuka on kihloissa? kysyn minä keskeyttämättä lukemistani.

Hän ojentaa minulle sanomalehden, josta luen ensimmäiseltä sivulta suurilla kirjaimilla ilmoituksen:

Kihloissa:

ANNA HJELM
TOIVO RAUTIO

— Oo, vai niin, kuulen minä ääneni sanovan.

— Sinä olit tuttu Hjelmin perheessä, kuka on tuo Toivo Rautio? Onko hän niitä Pohjanmaan Rautioita?

— En minä häntä tunne.

— Pianpa se tyttö tarttuikin. Minä en tosin tuntenut häntä muuta kuin ulkomuodolta. Hän oli helkkarin sievä tyttö. Minä näin hänet teatterissa, ja joskus herätti hän huomiota Esplanaadissa veljensä kanssa.

— Garçon!

— Joko aiot mennä?

— Minun täytyy tavata erästä tuttavaa.

Näen pitkän lyhtyrivin jollain kadulla yhtyvän jossain kaukana. Kuulen rattaiden rytinän ja hevosten kavioiden kalkkeon. Erään puodin eteen laskeutuu romah- taen rautainen esirippu. Erään talon koko päädyn yli kulkee isoin messinkikirjaimin sanat: »Hôtel du Louvre». Iso rakennus vasemmalla, pilkko pimeä, musta, synkkä möhkäle. Valaistu kellotaulu jonkin pylvään päässä. Sen osoittimet ovat yhtenä.

Nyt ne istuvat siellä Annan kamarissa, hänen pie- nellä sohvallaan. Huoneessa ei ole kynttilää. Ainoa valo on se, mikä tunkee salista puoleksi auki olevan oven

kautta. Jos hän tulisi ulos, niin hänen otsatukkansa olisi epäjärjestyksessä ja poskipäät punoittaisivat...

Minä käyn ja käyn, ajattelematta, minne käyn...

Keskellä jotain avaraa paikkaa, jonkin vesisäiliön reunalla on ryhmä vihertäviä, limaskaisia vetehisiä. Pää ihmistä ja jalkapuoli kalan pyrstöä. Ne kiiluvat kosteutta ja näyttävät tulien valossa ilkkuvilta ja irvistäviltä.

Mihinkä ihmeeseen minä! Tuossa on Seinen silta ja Edustajakamarin pääty. Tämähän on Place de la Concorde!... Ja minähän asun Montmartressa!

— Hoo-op!

Takaa tulevien vaunujen ratas hipaisee hihaani. Tuskin ehdin alta pois. Kuski murahtaa minulle jotain vihaisesti.

Jos et sinä, niin en minäkään!

Ja lähtöillan uhka alkaa kasvaa minussa ja enenee yhä, kuta likemmäksi tulen Montmartrea. Kävelen nopeasti torien poikki ja mustavarjoisia seinävieriä pitkin. Jumalan kiitos, että siitä nyt vihdoinkin on tullut selvä! Hyvä, että kerrankin katkesi viimeinen lanka! No, nyt ei ole enää vanhoista juurista vastusta! Työnnä tynkä uusiin maaemihin! Iske niin, että ympäristö jymähtää ja karisee kupeilta vanha kaarna!

Ovat ne sentään narrimaisia! Pannaan kuulutus sanomalehteen. Ja kuinka monta kertaa aina yhdessä ivattiin tuollaisia kihlausilmoituksia! Puuttuisi vain, että veljen kihlaus olisi siinä vieressä, yhtä paksuilla kirjaimilla. Kenties se olikin! Kuinka liikuttavaa, kun veli ja sisar!... Ja häät tietysti samana päivänä!

Minulle ei katsota tarpeelliseksi mitään ilmoittaa. Mitä varten sitä vaivaa! »Saahan se lukea sen lehdistä!»
— Ollaan tietysti ihastuneita sulhaseen ja vävypoikaan.

Olen kulkenut rue Blanchea, joka mutkailee kylmännäköisten rakennusten väliä. Yht'äkkiä, minun sitä nyt muistamattamani, aukeaa sen yläpäästä Montmartren rinteeltä eteeni »Moulin Rouge.» Se paistaa punaisemmalta kuin koskaan ennen. Sen punaiset, pienillä sähkölampuilla kirjatut siivet vaakkuvat hitaassa tahdissa viittiloiden jo kaukaa luokseen. Ikkunoista tuikkavat punaiset tulet, ja ovi alhaalla myllyn jalkojen välissä on punainen sekini.

Joka taholta kiiruhtaa sitä kohden väkeä. Yksityisiä kävelijöitä ja kokonaisia ryhmiä rientää bulevardilta ja läheisten katujen suista myllyä kohti. Vaunuja seisautuu toiset toistensa perästä sen edustalle, ajaen pian pois toistensa tieltä. Alituisena kuiluna vetää ja nielee myllyn alus ihmisiä sisäänsä. Ne menevät tottuneina, varmoina ja tyytyväisinä, naureskellen naiset ja miehet, niinkuin kuvassa kirkon seinällä, jossa iloinen ihmiskunta tanssii leveätä tietä suuresta portista suoraan helvettiin.

Sinnehän minäkin, juuri sinne — jouluillaksi! Hullua minua, kun en jo ennen ole sitä tehnyt! Olen kulkenut, narri, melkein ankarana tämän ilopaikan ohitse. Ja kiivennyt kuin kurja köykkyselkä körttiläinen ylös kaitaisia kiertoportaita asuntooni, kuudenteen kerrokseen, taivaan valtakuntaani. Mitä varten? Ja miksi hyväksi?

Seisahdun edustalle, katsellen ohikulkevia. Vaunusta pistäytyy ulos naisen pää ja polvi, ja pieni jalka koskettaa katukäytävää. Kapat kuhisevat silkkiä ja pääläella keikailee pienoinen samettihattu hiusten käänteessä.

— Oh! oh! comme c'est chic! * huudahdellaan ulompana seisovasta ryhmästä.

Epäilen, menisinkö mukaan. Mitä minä oikeastaan siellä? Mutta poliisi kehoittaa minua joko poistumaan

* — Oi, oi, kuinka somaa!

tai astumaan sisään. Oven aukeilla kuuluu katkelmia tanssijain tahdista, ja se saa minut riipaistuksi mukaan melkein vastoin viimeistä aikomustani.

Olen yläpäässä rappuja, jotka leveinä laskeutuvat tanssisaliin. Mieleeni muistuvat kauan unohduksissa olleet sadut »tuhannesta ja yhdestä yöstä», maanalaisista kemuista, kultalinnoista ja kristallipalatsista vuorten sisässä, jonne ei ole tiettyjä teitä, mutta jonne »Sesam» aukaisee oven.

Rohkeannäköisillä maalauksilla koristettu katto kohoaa pääni päällä. Sakeassa riippuu siellä lippuja ja viirejä, heilahdellen hiukan. Näen kallioluolia, viheriäisiä metsiä, enkä ensi silmäyksellä huomaa, että seinät ovat osaksi peililasia, osaksi maalauksia. En tiedä, mikä on totta ja mikä sen kuvastusta. Näen pitkät pilaristot ja lukemat-
tomat sähkölamput.

Ihmisjoukko, joka tunkeilee tuossa lattialla, näyttää täyttävän avaran, silmäkantamattoman kentän. Ne ovat tuolla kauempana yhä pienempiä ja pienempiä. Ne liikkuvat ja lainehtivat sävelien mukana, huojuen sinne ja huojuen tänne valssin virtauksissa. Silkkihat-
tujen sileät kupeet kiiltävät ja välkähtelevät, ja sieltä täältä ottaa silmä omakseen valkeita kauluksia, kravatteja, paljaita olkapäitä tai naisen keikailevan kaulan, joka hetken verran vain kohdalla viipyy, tekee pyörähdyksen ja katoaa pian taas joukkoon. Soitto on surullista ja yht'äkkäinen alakuloisuus kouristaa sydämeni kohdalla. On kuin heikontuisin, minua väsyttää, jalat vapisevat. Voisin melkein itkeä. Mutta yhteisestä huminasta erotuu kimakkaäänisiä ilon huudahduksia ja kohoaa ylös helähtelevää naurua. Parit pyörivät toisiinsa puristautuneina, miehet ja naiset, rinta rintaa vasten, melkein

yhtenä olentona. Lakit ovat niskassa, kantapäitä kohoaa ilmaan, valkeat hameet leimahtelevat mustien alta, pään tasalle potkaiseksen pieni silkkikenkä ja punainen sukka paljastuu yläpuolelle polvea...

Ilma on lämmin ja kiihkoinen. Se lemahtelee sieltä paksuina aaltoina... ja siinä on hajuvesillä höystettyä hikeä... niinkuin nousisi savu parhaillaan palavien ihmisten intohimojen uunista.

Laskeudun alas ja yhdyn joukkoon. Näen silmien säihkyvän ja tunnen, kuinka kahiseva silkki, pehmoiset käsivarret ja pyöreät olkapäät koskettavat minua tungeskellessaan ohitseni.

Vaellan salin toisesta päästä toiseen, seisoskelen tanssivissa ryhmissä ja koetan kurkottaa yhden sieltä, toisen täältä noita käsien ja jalkojen, keskiruumiin ja kaulan notkeita liikkeitä.

Ja ensi kerran elämässäni tulee minulle halu heittäytyä elämään k o k o n a a n, nauttimaan täydellisesti kaikesta, minkä maailma voi tarjota. Tahdon antautua menemään, liukumaan viettävää, voideltua pintaa, hurmautumaan ja humaltumaan. Enkä pelkää heräämistäkään, niinkuin ennen. Ottakoon maailma, puristakoon tämä Pariisi kuoliaaksi, kunhan ensin hyväilee ja kantaa käsillään! Onhan minulla varoja, voinhan minä omat hääni suorittaa, maksaa kuherruskuukauteni kulut! Vieköön siis virta, kellutelkoon kosken niska, minä liehutan lakkiani hyvästiksi olemattomille ystäväilleni, isänmaalle, sen rauhallisille rannoille, lepikkolehdoille, koiuille, haavoille, ja tummille viidakoille. Enkä tahdo kuulla kosken pauhua siellä alhaalla, en tietää uhkaavasta kuolemasta!

En minä jaksa surra ikääni minäkään! Minulla täy-

tyy olla oikeus minullakin elämään! Minä tahdon nauttia siitä, ennenkuin vereni kokonaan hyytyvät ja minä jähmetyn lähenevän vanhuuteni viluun. Minä tahdon tänä iltana suudella ja syleillä minäkin ja korvata vuosikausien kiusat.

Menee kuin veriini vähitellen tämä ilma. Hengittän ahnaasti sen hekumata. Saan rohkeutta ja varmuutta silmään, alan tunnustella ja tarkastella, alan valikoida joukosta vartaloita, hakea kasvoja, jotka minua miellyttäisivät. Saan tavarantuntijan varmuuden entisiltä ajoilta, ja kauan käyttämättöminä olleet taipumukset heräävät uudelleen. En aio huoliakaan ensimmäisestä hyvästä. Hylkään yhden, epäröin toisen kohdalla, tekee mieleni kolmatta hetkisen aikaa, mutta minä jätän hänetkin. Tuo on liiaksi maalattu, tuolla on epäluuloa herättävä kalpeus, tuon suun seutu on kovin rivo ja tuon silmät liian mehuttomat. Minulle pitää löytyä hienointa tuoksua, parasta, mitä täällä lieneekin.

Editseni on useamman kerran hivahtanut totisen näköinen nainen. Hän on vartaloltaan virheetön ja täyteläinen, piirteet puhtaat ja hienot, melkein jalot. Hän on samalla hyväntahtoisen ja ystävällisen näköinen. Ei ole jauhotusta kasvoissa, ja huulet ovat luonnostaan tuoreet. Puku on yksinkertainen ja tumma, ja samettisen puuhkan rusettiin on kiinnitetty sininen viaton orvokki.

Hän ei ota osaa tanssiin, eikä hänellä näytä olevan tuttavია. Kerran hän kulkee editseni ja näyttää kuin epähuomiosta koskettavan minua kyynärpäällään. Katoaa joukkoon, ja minä käännyin taas katsomaan tanssivia. Mutta kun soitto lakkaa ja kehä hajoaa, on hän taas takanani, ja kun menen hänen ohitsensa, katsoo hän minua suoraan kasvoihin, ja minä näen hänen silmänsä

suuriksi, ja mielestäni kauniimmiksi, kuin olen ennen koskaan nähnyt.

Hän menee, mutta nyt seuraan minä häntä. Ehkei hän olekaan tuollainen tavallinen, ehkä hän on vain satumalta täällä. Ja minä kuvittelen seikkailun tavalista hienomman pariisittaren kanssa, joista niin usein olin romaaneissa lukenut.

En heitä häntä silmistäni, ja kun hän pysähtyy, jään minä hänen taakseen seisomaan.

Luontaisesti, ilman sen pitempiä valmistuksia, kääntyy hän puoleeni ja kysyy:

— Te ette tanssi?

— Valitettavasti en tanssi.

— En minäkään. Te suvaitsette siis tarjota minulle jotain juotavaa?

Hän tarttuu käsipuoleeni, ja me istuudumme salin seinämälle pienen pyöreän pöydän ääreen. Kysyn, mitä hän haluaisi juodakseen.

Hänen on jano eikä hän sano tahtovansa muuta kuin olutta.

Palvelijan mentyä sitä noutamaan syntyy äänettömyys. Kaivan käsiini paperossikoteloni ja tarjoan hänellekin. Hän ottaa yhden, mutta ei huoli tulta. Kätkee sen poveensa ja sanoo mieluummin polttavansa kotona.

— Te tietysti tulette luokseni tänään?

Kun minä lupaan, painaa hän polvellaan polveani pöydän alla ja juo onnekseni.

— Ah, kuinka minun on jano! Ja hän tyhjentää lasin yhdellä siemauksella.

— Te olette kovin hyvä, minä pidän teistä, puhuu hän. — Te jätte koko yöksi luokseni? Vai mitä?

— Koko yöksi.

Hän tyhjentää lasinsa ja me lähdemme. Alkaa soida taas se surullinen, vaakuileva valssi. Noustessani leveitä portaita näen mustan joukon taas tulevan aalto-maiseen liikkeeseen. Näen toiselta puolen salia soittajien lavan, viuluniekkein liikkeet ja johtajan kädenkäynnin.

Miksi minua yht'äkkiä taas kuin itkettäisi? Miksi tuntunee kaikki niin sydäntä-sulattavan surulliselta? Ja miksi tehnee mieleni kauas pois täältä?

Mutta hän on kuin käpristäytynyt kiinni minuun, eikä jätä kainaloani edes ottaessaan sateenvarjoaan vaat-teiden vartialta.

Ulkona on sill'aikaa ruvennut satamaan. Ovella lävähdyttää hän auki sateenvarjonsa, antaa sen minulle pideltäväksi, ja koottuaan helmansa oikeaan käteensä tarttuu hän vasemmalla käsipuoleeni.

Sade on hienoa ja tuhuttavaa. Se ei ole missään saanut aikaan oikeaa rapakkoa, mutta hieno lika leviää kaikkialle ja tahtoo livettä joka askeleella. Lyhdyt ja vaunujen liikkuvat lamput kuvastuvat märkään katuun kuin tyyneen kanavaan. Hevosten kaviot loksavat kuin vetisellä kierällä jäällä.

Me mennä pujottelemme saman sateenvarjon alla. Hän ohjaa koko ajan ja vetää minua muassaan. Kysyn, asuuko hän kaukana, mutta hän vakuuttaa:

— Ihan likellä, ihan likellä!

Eräessä kadunkulmassa hän tahtoo, että suutelisin häntä.

— Suutele minua, ystäväni!

Se käy vähän kömpelösti, mutta hänen poskessaan on omituinen hempeys, hipiä on hieno huulta vasten, ja minä suutelen häntä toisen kerran pyytämättä.

Ja miten siinä kaasuliekki yht'äkkiä heittänee valonsa hänen hattunsa liepeitten alitse ja kuinka langennevat-

kin varjot, mutta kun hän katsahtaa ylös minuun, olen minä näkevinäni vilahduksen Annan piirteistä. Sama poski, sama kihara korvan juuressa.

Hän puhuu minulle koko ajan kulkiessaan, hän lauhentelee, yhä vetäen minua mukanaan. Mutta minä en kulje enää hänen kanssaan, minä kuljen sen toisen kanssa. Hänen kanssaan minä seisahdun muutaman oven edustalle ja hänen hansikoitu kätensä se vetää messinkistä kellon nappulaa. Meillä on tuolla ylhäällä kuudennessa kerroksessa pienoinen talous, kaksi huonetta ja keittiö, raskaita uutimia ovissa ja ikkunoissa, on alkovi ja minun työpöytäni ja hänen nojatuolinsa sen vieressä. Ja odottaessani oven avautumista minä käyn muutamissa silmänräpäyksissä kuin satunnaisen salaman valossa läpi kaikki kauneimmat toiveeni, kaikki haaveeni ja kuvitteluni, niin kuin kuolemaisillaan olevan sanotaan tekevän vähää ennen kuin henki hänestä pakenee.

Oven avautuminen herättää minut. Hän sujahtaa korridorin ja noutaa kynttilän ovenvartian kammioista, kiipeää edelläni ylös rappusia, laahaten helmojaan, ja minä pudistan pois märkyyttä sateenvarjosta.

Hänen huoneensa näyttää olevan hienosti sisustettu. Mukava, leveä sohva, isoja, pehmeitä nojatuoleja, raskaat, tukevat uutimet ikkunain ja alkovin edessä. Jotenkin kodikas valaistus lampunvarjostimen läpi.

Olen riisunut pois päällystakkini ja nakkautunut nojatuoliin.

Hän puuhaa kuin emäntä taloudessaan, sytyttää tulen kamiiniin, häärää polvillaan sen ääressä, järjestää pöytää, laittaa vuoteen ja käy aina ohimennen minua hyväilemässä. Hän on vaihtanut kovasti kurotun korsettikunsa väljään viittaan ja pudistanut peilin edessä tukkansa

hajalleen, sitaisten sen punaisella nauhalla keskeä kiinni. Nyt olen näkevinäni vartalossakin ja pään asennossa jotain tuttua ja yhtäläistä.

Kutsun hänet luokseni, hän kavahtaa kaulaani, istuu polvelleni, suutelee otsaani ja pitää päätäni käsiensä välissä, niinkuin hän tietäisi, mitä minä kaipaen ja mitä minä ajattelen. Minä kummastelen, mistä hän arvaa olla juuri noin, kuin minä tahdonkin.

— Niin, mutta miksi sinä olet niin surullinen, vastaa hän.

Hän ei ole tyhmä tuo. Mitä kokemuksia hänellä mahtanee ollakaan! Kuinka hän tuntenee elämää ja ihmisiä! Kuinka hän lienee eläessään milloin minkin kanssa oppinut heitä halveksimaan! Hän on kai kerran rakastanut hurjasti ja onnettomasti hänkin, hänet on ehkä petetty, ja vuorostaan hän on taas toisia jalkojensa juuressa madelluttanut. Ja missä hän vielä päivänsä päättänee?

— Miksi katselet minua noin omituisesti? Sano, miksi?

— Kun sinä olet niin kaunis...

Hänen on olevinaan kylmä, hän tahtoo, että menisimme maata. Viitta putoaa matolle, hän suikaisee vuoteeseensa ja kutsuu minua pian tulemaan.

— Pian, pian, joutu nyt!

Ja hän antaa olkapäänsä värähdellä levottomuutta peitteen alla.

Hänessä ei ole raakuutta eikä rivoutta. Hän on hellä ja hyvä ja ystävällinen ja tahtoo yhäkin pidättää minua luonaan. Hän vakuuttaa, että hän oli heti kohta mieltynyt minuun. Ei voi olla puhettakaan siitä, että nyt kohta menisin ja jättäisin hänet. Koko yön, aamuun saakka

tahtoo hän nukkua vierelläni. Ja hän kietoo peitteen ympärillemme ja hakee suojaa päällensä rintaani vasten. Minun täytyy usein tulla tänne, hän on kotona joka päivä. Minä voin tulla joka päivä ja milloin hyvänsä. Jo huomenna aamiaista syömään, eikö niin?

Hän ei inhoita minua, kumma kyllä.

Minä katselen häntä tuohon, jossa hän lepää, pää vasemmalla käsivarrellani. Ja hän on taas Annan näköinen. Kenties on ruvennut siltä näyttämään siksi, että haen tuota yhtäläisyyttä, että tahdon tahallani pettää itseäni ja saada itseäni siihen uskoon. Ja sitä tehdessäni on minulla jonkinlainen kostontunteen tyydytys, ja armottomalla kädellä koetan minä pakottaa tämän tuon toisen sijalle. Se kirvelee, mutta minä nautin siitä.

Noin olin minä kuvitellut hänetkin vierelleni, noin tahtonut harhailla sormineni hänen hiuksissaan, noin kohonnut kyynärpäilleni ja katsellut noin likeltä hänen kasvojaan, hänen pienimpiäkin piirteitään, otsaa, kulmakarvoja, nenänvartta, suuta ja kaulaa. Ja noin olisi kai lampun valo kimallellut hänenkin mustassa kosteassa silmäterässään.

Hän taas kysyy, miksi katselen häntä noin kummallisesti, ja minä sanon, että hän on erään naisen näköinen, jota kauan sitten rakastin.

— Oliko hän kaunis?

— Ei niin kaunis kuin sinä.

— Rakastitko häntä?

— Kyllä vähän, mutta nyt se jo on mennyttä.

— Rakastikos hän sinua?

Ja ilman mitään syytä keksin minä jutun, että hän oli ollut minulle uskoton ja että minä olin tavannut hänet toisen sylissä.

— Miekkailitteko te?

Me olimme miekkailleet, minä olin haavoittanut häntä käteen.

— Sinä kostit! — On minunkin tähteni miekkailtu, sanoo hän sivumennen ja kysyy, rakastanko häntä vielä, tuota toista.

— En, minä rakastan nyt sinua.

— Niin, hetken vain.

— Minä luulen, että voisin rakastaa sinua kauankin, jos olisit Suomessa.

Hän alkaa pyytää, että veisin hänet Suomeen, hän on kyllästynyt tähän elämään, hän ei rakasta kahviloita eikä tanssiaisia. Hän tahtoisi pois, pois kauas Pariisista.

— Mutta miksi sitten elät näin?

— Minun täytyy.

Ja me antaudumme molemmat siihen hetken haaveeseen, että me matkustamme täältä yhdessä minun maahani. Tiedämmehän kumpikin, ettei siitä mitään tule, mutta me olemme molemmat sitä uskovinamme ja me innostumme sitä ainakin kuvittelemaan mahdolliseksi. Häntä ei sido täällä mikään, hänellä ei ole ketään oikeata ystävää. Ja me purjehdimme merien yli, kävelemme päiväkauden kannella, istuskelemme lämpimässä paisteessa ja yöt nukumme näin samassa hytissä, kaikkein hienoimmassa, mikä laivassa on. Me olemme kuin vastaanaineet.

— Niin, niin, me leikimme vastaanaineita!

Ja kun tulemme Helsinkiin, niin minä sanon, että hän on minun vaimoni, ja kun kävelemme bulevardeilla . . .

— Onko siellä bulevardejakin sinun maassasi?

— On siellä bulevardejakin . . .

Ja kaikki kääntyvät häntä katsomaan ja kysyvät, kuka hän on tuo nainen, joka on niin kaunis, niin hienosti puettu, niin »chic»?

— Sinä luulet, että herättäisin siellä huomiota?

— Kyllä, paljonkin.

— Vie minut sinne, rakas, oma kultani... Lähdetään heti paikalla... huomenna jo!

Kesällä me menemme maalle, meillä on siellä huvila!

— Niin, niin, pieni talo... niinkuin maalla...

Ja me kalastamme ja soutelemme ja purjehdimme.

Hän on soudellut Seinellä, hänellä on soutupuku, hän ottaa sen mukaansa.

Ja näin minä asetan hänet joka paikkaan, samalle sijalle, johon ennen ajatuksissani, yksinäisillä retkilläni ja hiljaisina yöllisinä hetkinä ylhäällä kamarissani olin asettanut Annan, johon hän jo oli kasvanut kiinni ja josta nyt raastoin hänet irti, koettaen repiä rikki hienoimpien mielentilojeni arat kudokset. Ja minä olen siitä tyytyväinen, minä nautin siitä, että voin näin tehdä. Ja ajatellessani rakkauttani Annaan ja sitä tapaa, jolla nyt omia tunteitani kohtelen, alan ylenkatsoa niiden heikkoutta ja minä sanon puoliääneen itselleni: »Pyh, siinäkö se nyt olikin! Eipä todellakaan maksanut vaivaa!»

Mutta sitten alkaa minua uuvuttaa, ja minä tahdoisin nukkua pois tästä kaikesta. Puhallan kynttilän sammuksiin, mutta tunnen, etten voi vielä nukkua. Alan hermostua, hänen päänsä painaa kättäni kuin raskas hirsi ja hänen hengityksensä polttaa kylkeäni vaatteen läpi. Toivoisin, että hän menisi toiselle puolen vuodetta ja huokuisi seinään päin.

Miettiessäni, miten voisin sitä ehdottaa häntä loukkaamatta, ehdottaa hän sitä itse. Kun minä epäilen, että hän ehkä tekee sen tuntien samaa kyllästystä minuun kuin minä häneen, niin minua alkaa vaivata kaikki tämä, ja kun muistan, mitä juuri olen puhunut, niin puistat-

taa minua vastustamaton inhon tunne ja minä vetäydyn hänestä pois niin kauas kuin vuoteen reunaa suinkin ulottuu.

Hän alkaa pian hengittää nukkuvan tavoin, ja minä koetan myös saada unta silmiini. Mutta outo ympäristö, yöllinen liike kadulla ja rattaiden kolina estää minua siitä. Kuulen ääniä ja askeleita rappusissa, miesten ja naisten haastelua viereisestä huoneesta ja pidätettyä nau-rua. Vaan eniten kaikesta häiritsee minua hänen läsnä-olonsa. Pelkään hänen heräävän minua hyväilemään ja olen nukkuvinani, kun kuulen hänen liikahtavan.

Vihdoin viimeinkin vaivun puolihorroksiin. Mutta tuskin se on tapahtunut, kun minua alkaa vaivata kamala painajainen. Minä näen unta, että vartioin häntä, joka nukkuu selkäni takana. Luulen hänen valvovan ja odottavan nukkumistani. Hän vaanii tilaisuutta hii- piäkseen hiljaa tuonne tuolin luo, jossa ovat vaatteeni ja kaikki rahani. Mutta se, jota vartioin, ei olekaan hän, vaan se on Anna, joku sekotus heistä molemmista. Hän odottaa tilaisuutta varastaakseen minulta rahani.

Koetan pakottaa itseni valvomaan, mutta en jaksa ja nukahdan. Säikähdän sitä, että hän ehkä on sill'aikaa noussut. Herään siitä, että oudosti huutaen olen hypäh- tänyt istualleni.

— Mikä sinun on? Anna minun nukkua! Minä tahdon nukkua!

En uskalla enää nukkua, en tahdo enää millään eh- dolla nähdä toistamiseen sellaista unta. Ja pitkät het- ket vietän siinä valveilla, kuullen kellon nakuttavan mar- morisen kamiinin päällä ja lyövän tunteja ja puolia. Koko tämän elämän kurjuus, koko tämän kohtaloni surkeus painaa ja ahdistaa minua. Ja se ei ole mielestäni

ainoastaan minun onnettomuuteni, vaan koko ihmiskunnan onnettomuus, joka tuntuu tahtovan tällä hetkellä minun kauttani puhjeta parkaisemaan valitushuutoa siitä samasta särkyneestä ja kierosta, josta minä nyt kärsin. Kuinka tämä on likaista, saastaista ja valheellista! Ja minä, joka olin hetkeäkään voinut toivoa tästä unohdusta ja lohdutusta!

Ja yhtämittaa näen minä Annan edessäni. Minä näen hänet nyt, tänä yönä, kotonaan, nukkumassa vuoteellaan viattomuutensa rauhallista unta, neitseellisesti sisustetussa huoneessaan, johon paistaa puhdas kalpea kuu, ikkunassa kimmeltää härmäisiä kuvioita ja ulkona on luminen kuutamoinen maisema. Ei koskaan, ei koskaan, se on siis iäksi mennyttä, iäksi kadotettua!

Mutta ei aikaakaan, niin toverini alkaa unissaan valittaa. Hän itkee, nyyhkyttää ja huokailee, hän heitteleksen kuin painajaisen kourissa hänkin. Kuka tietää, mitä hän näkee, mitä hän kärsii ja eivätkö hänen unensa ehkä ole vielä kauheammat kuin minun. Ja minun tulee häntä äärettömän sääli, ja kuvitellen yhteistä onnettomuutta herätän minä hänet ja suljen syliini epätoivon hellyydellä ja kiihkolla. Puolihorroksissa puristaa hän minua itseensä:

— Minä rakastan sinua... rakastan sinua... minulla oli painajainen... suutele minua!... suutele minua!...

Hän on nukuttuaan lämmin ja tulinen ja hän purettuu puolihulluna hellyydestä poskeeni kiinni. Ja minä unohdan taas entisyyteni, minä en tahdo sitä muistaa, minun täytyy siitä päästä.

Kynttilä palaa äänetönnä ja loistaa tasaisesti. Olen juonut lasillisen olutta ja sytyttänyt sikarin. Maaten ja haaveksien hereillä, omituisen kirkaassa ja läpikuul-

tavassa mielentilassa, ruumis ja sielu hetkellisessä herpoantumisen ja väsymyksen sopusointuisessa tasapainossa, minä ajattelen melkein ihmetellen kiintymistäni Annaan ja kaikkia niitä nyt mielestäni lapsellisia mielentiloja, joita olen hänen tähtensä elänyt viime aikoina. Yht'äkkiä ei hän minulle näytä olevan muuta kuin tuo pieni tyttö ylioppilasajoiltani, jonka kohtasin hänen koulu-matkallaan ja joka ei ollut minulle muuta kuin tuttu lintu, jonka tulin erottaneeksi muista ainoastaan siksi, että hän niin usein lensi editseni tien poikki. Kysyn itseltäni, mitä oikeastaan on ollut kaikki tämä antautuminen itsensa kiusaamiseen hänen tähtensä. Olenko todellakin voinut olla noin kehittymätön, noin takapajulla? Kuvitella yht'äkkiä mahdolliseksi hienoa, ihanteellista rakkautta, perhettä, kotia ja aviollista onnea, johon en enää vuosikausiin ole uskonut. Mistä ihmeestä on yht'äkkiä tullut tämä takatempaus vanhoihin tauteihin? Maailma on realistinen ja raaka, siihen on tartuttava kovakouraisesti niinkuin viholaiseen, joka polttaa rakoille sen käden, joka sitä hellävaroen ja hivellen koskettaa.

Alkaa koittaa aamu. Hän on jo nukkunut aikoja sitten ja tällä kertaa rauhallisesti. Kynttilän tuli kellastuu ja vaalenee, ja päivän valo tunkee uutimien läpi. Eilen illalla ne näyttivät vahvalta silkiltä ja sametilta, nyt ovat ne useista paikoin repaleista pumpulivaatetta, ja loimi paistaa niiden läpi. Nousen ylös ja vetäisen ne syrjään ikkunan edestä. Sohvan päällys kalpenee, matot ja pöytäliinat käyvät vanhoiksi ja kuluneiksi. Todellisuutensa koko säälimättömällä voimalla aurinko paistaa suoraan hänen vuoteelleen. Hän lepää siinä nyt selällään, hervotonna, pää retkottaa alas tyynyltä. Ei hänkään siedä verhotonta valoa enempää kuin hänen

huoneensakaan. Keinotekoiset kiharat ovat oienneet otsalla ja piipottavat kuin ohdakkeet. Otsa on uurrettu pieniin ojiin, kulmain alukset ovat mustat, suupielessä on veltto piirre.

En ole itsekään sen parempi tuolla peilissä. Kasvot uupuneet, silmät laimeat, tukka epäjärjestyksessä, parta tekee sänkeä, paidan rinta on rutistunut.

Alan pukeutua peseytymättä. En tahdo käyttää hänen astioitaan ja pyyhinliinojaan. Lahkeet ovat vielä märät eilisestään ja kengät savessa. Silkkihatun nukka on useasta paikoin pörröllään ja kaulus likainen.

Kun hän kuulee kävelyni, herää hän äkkiä.

— Joko menet kysyy hän.

Hän näyttää olevan levoton jostain, hän seuraa, pää kyynärpään varassa, jokaista liikettä pukeutuessani. Ja kun minulla jo on päällystakki ylläni ja minä harjaan hattuani, ei hän enää malta olla kysymättä:

— Et kai mene antamatta minulle pientä lahjaa?

Kun hän kuulee kultarahan kilahtavan kamiinille, nousee hän ylös, hakee tohvelinsa, kääräisee viitan ympärilleen ja tulee päästämään minua ulos. Hän tarjoutuu suutelemaan minua ovella, mutta minä estän sen, eikä hänkään ole siitä enää milläänkään. Me olemme molemmat saaneet kylliksi toisistamme.

Laskeutuessani alas rappuja, joissa parhaillaan pölyytetään mattoja, minä näen joka oven edessä kahdet parit kenkiä, isommat miehen ja pienemmät naisen, savessa molemmat, pantuina siihen kiilloitettaviksi.

Ulkona on kirkas, kylmä jouluaamu. Läheisestä kirkosta kuuluu kellojen soittoa.

— Iloista joulua! toivottaa minulle ovenvartiani, tulen vastaan rappusissani.

Kamarini ikkunasta näkyy koko aamuinen Pariisi, ja katot ja kirkkojen kupolit kimmeltävät.

Koneellisesti kiiruhdan peseytymään, pukemaan puhdasta ylleni ja laskeutumaan uudelleen levolle.

Ja siinä loikoessani ja ylös kattoon tuijottaessani jatkuu minussa tuo taanoinen jääkylmän kirkas mieliala naisen luona. On suloinen väsymys ruumiissani, ja minä oion mielihyvällä jäseniäni, jotka tuntuvat vetreiltä ja miellyttävän veltoilta. Veret kiertelevät niin rauhallisesti ja tyynesti suonissani, jotka tuntuvat kuin peratuilta ja puhdistetuilta jostain pohjamudasta. »Pyh!» sanon minä taas ajatellessani Annaa. »Siinäkö se siis oli-kin! Vai ei sen juuret sen syvemmälle ulottuneetkaan!» Sanon sen ääneen, tahdon kuulla, miltä se kuuluu. Eikä todellakaan äänessäni ole mitään vastalauseita.

Ole siis tyytyväinen! Semmoista se on elämä! Ota se vastaan sellaisena kuin se annetaan!

Ja levätessäni siinä selälläni puhtaitten, pyhiksi muutettujen lakanain välissä, minä piirustan kylmästi, rauhallisesti ja ivansekaisella ylenkatseella säännöllisen kuvan tulevaisuudestani. Se on väritön ja mehuton kuvio kivia linjoja, niinkuin viivoittimella vedettyjä, samanlainen kuin minun nykyinen mielentilanikin.

Se on vanhanpojan asunto, jossa on iso työpöytä papereineen, hyvässä järjestyksessä, ja kirjahylly kirjoitteen. Nahkasohva ja sen toisessa kulmassa kulunut tyyny vanhanpojan ruokalepoja varten. Rautasänky. Huoneessa tupakansavua. Hyvin harjatut vaatteet koulussa päivällä. Kotona ollessa laahustava viitta ja tohvelit. Vanha matami pitämässä taloutta. Useimmat illat ravintolassa, jossa keskustelelee vakavasti päivän kysymyksistä ja kallistuu vanhoillisuuteen. Se on kuitenkin varmintä.

Määrätyllä kellonlyönnillä kotiin. Lukee jotain kirjaa ennen maatapanoan. Vuoteen vieressä seinällä on kella-
lastunut laakeriseppele, muisto maisterinvihkiäisistä. Mutta
ilman sitojattaren kuvaa sen sisässä. Kesällä asuu yksi-
näisessä meren saarella ja kalastelee.

Siinä se on, sitä ei ole sen enempää. Ja sen yli ei
herää ainoatakaan haavetta eikä niille perustettuja toi-
veja. Elämäni taivas tuntuu kirkastuvan ja kylmene-
vän. Minä itse jäähdyn ja kitistyn kokoon. Täydellin
tyhjiys ympäröi minua, aution yksinäisyyden sielu-
kellot soivat korvissani. Ja minä luulen olevani valmis
vastaanottamaan sitä olematonta, jonka elämä minulle
tarjoaa. Ja minä käännyin seinään päin maata, nukkuakseni.

Mutta silloin minä olen tuntevinani lakanassani tuok-
sahduksen tänänaamuisesta vuoteesta, hänen hiuksistaan,
hänen huoneestaan. Hän tahtoo vetäytyä minua lähelle,
hän pyrkii hyväilemään, suutelemaan ja syleilemään.

Ja yhdellä pyyhkäisyllä on kumossa äskeinen mieli-
ala ja sen tuoma katsantotapa. Sydäntä etova inho kään-
tää mieltäni nurin, ja minua pudistuttaa kiireestä kanta-
pähän.

Minä rakastan häntä taas, Annaa, rakastan yhä hul-
lummin, epätoivoisemmin kuin koskaan ennen. Koko
olentoni pohjasta huudan häntä juuri nyt, juuri tällä
hetkellä, tähän vierelleni, huudan häntä tulemaan tuolta
ovesta, heittäytymään rintaani vasten, puhdistamaan
minua suudelmillaan, uudistamaan minua hyväilyillään.
Minä kertoisin hänelle kaikesta tästä niinkuin pahasta,
ilkeästä unesta. Hän antaisi minulle anteeksi, ja minä
aloittaisin elämäni uudelleen.

Mutta hän ei tule. Nuo askeleet rappusissa, ne eivät
ole hänen. Se on joku samanlainen kuin minäkin,

hän seisahtuu ovensa luo ja kuuluu vääntävän avainta lukostaan.

Miksei hän anna minulle rauhaa haudassanikaan? Miksen voi hänestä päästä, häntä unhottaa, siirtää sivulle, niinkuin monta muutakin pettynyttä toivetta? Miksen saa hakea hänestä eroa nautinnoissa ja yksinäisyyteni itsekkyydessä? Miksen saa jäätyä välinpitämättömyyteeni?

Mutta minun on turha kysyä. Minä tunnen, etten saa enkä voi. Ehkä haihtuu hän mielestäni lyhyiksi hetkiksi, ehkä illoiksi ja öiksi. Nämä toivottoman todelliset, nämä lahjomattomat aamuhetket, ne tulevat aina olemaan samanlaiset. On tuleva takaisin nämä samat tunteet, tämä sama surkea kaipaus, tämä kuluttava, kirvelevä ikävä. Elinhän missä elinkään, hainhan lohdutusta ja unhotusta mistä hainkaan, — aina olen haparoinut häntä viereltäni, jossa häntä ei ole. Koettelinhan sammuttaa hänen kuvaansa, peittää hänen kasvojaan, — aina on näkyvä vesileima läpi, puhdas profiili ja kihara korvan juuressa.

MAAILMAN MURJOMA

Yks oli veitsi veikkoutta,
 yksi rauta rakkautta,
 sekin katkesi kivehen,
 leipähän pahan emännän,
 pahan vaimon paistamahan.

(Kalevala 33: 91—98.)

I.

— Antakaa te Junnun olla rauhassa! toruu isäntä, toiselta puolen halmeen, leikkaamattoman rukiin yli.

— Saapihan meiltä olla, mutisevat toiset ja painautuvat leikkaamaan.

Mutta vähän päästä on kiusanteko taas täydessä käynnissään.

Koko talkooväki on liittoutunut yhtä ainoata vastaan. Hän on iso, roteva, mustaverinen mies, joka selkäänsä oikaisematta leikkaa kuin uhalla, muista vähän loitompana, koettaen olla heidän pistopuheitaan kuulematta. Mutta häntä tahdotaan saada suuttumaan. Häntä koetetaan saada siihen, mihin hänet lopulta tavallisesti saadaankin: tarttumaan johonkin itsensäkokoiseen esineeseen ja nakkaamaan se menemään luontonsa lauhduttamiseksi. Usein on hänet tällä tavalla saatu sinkoamaan tupakkihakkuri tuvan nurkkaan, vyöräyttämään suuria kiviä sijoiltaan tai karjaisten hypäyttämään seisoaalleen — minkä jälkeen hän poistuu eikä takaisin tultuaan puhu päiväkausiin sanaakaan. Ja kun hän ei koskaan käy käsiksi eikä osaa muutenkaan puolustautua, pidetään häntä vähän kuin hölmönä ja usutetaan pikkupojatkin häntä härnäämään. Isäntä on hänen ainoa puolustajansa, sillä hän on vankka työmies, tarkka kaikissa toimissaan,

hoitaa hyvästi hevosia ja ruokkii välistä lehmiäkin vaimoväen mieliksi.

Nyt on ilveily taas alkanut päivällistä syödessä ahon reunassa. Ruualle ruvetessaan on Junnu pannut hattunsa ja tupakkakojeensa, joista hän ei luovu muulloin kuin ateriatien aikana, viereensä mättäälle. Kun hän syötyään alkaa haparoida tavaroitaan, löytää hän hatun taakansa pötkelön päästä ja piippunsa samasta paikasta, johon se on pistetty rakoon kannon tupakoitavaksi.

Se herättää yleistä ilakkata, eikä isäntäkään voi olla muiden mukana naurahtamatta.

Sanaakaan sanomatta ottaa Junnu hattunsa ja piippunsa ja kysyy kukkaroaan, joka on sekin kadoksissa.

— Mitä sinä meiltä kysyt, kysy pötkelöltä! vastataan hänelle ja nauretaan yhä hurjemmin.

Junnulle selviää iva vasta silloin, kun renki Tahvo nyhtäisee kukkaroa, joka neulastaan on pantu riippumaan Junnun omaan vyöhön hänen selkensä taa. Hän ei voi enää pidättäytyä, hujahduttaa Tahvoa takakäteen nyrkillään, mutta kun Tahvo väistää, iskee Junnu rystynsä verisiksi petäjän kylkeen.

Kerran, kaksi kohoa miehen rinta, ja sieraimet levähtävät. Mutta sitten hän ottaa sirppinsä ja menee yksin leikkaamaan.

— Syöpi niin ahnaasti, että saisi tukan päästä kolita eikä tietäisi! huudetaan hänen jälkeensä.

— On se kerran kuulema ollutkin kolittuna, säestää Tahvo.

— Milloinka? kysyy joku.

— Silloin kun istui ruunun ruokapöydässä Kuopion linnassa.

— Suunne kiinni! komentaa isäntä, ja käskee väkensä työhön.

Mutta siellä jatketaan samaa puhetta.

— Mistä hyvästä sille ruunun ruoka annettiin?

— Viilipytyyn varkaudesta... oli vienyt sen sydänmaan mökistä toisten rosvojen syötäväksi.

— Kuka sen on sanonut?

— Itse kertoi.

— Suus kiinni, kenkkajalka! huutaa Junnu yht'äkkiä kaikkien kummaksi.

— Suus kiinni, suden selkä!

Junnulla on selkä pitkä ja jalat lyhyet, ja aina on häntä siitä ivattu.

— Siihen selkään kun oli vitsoja mahtunut niin, ettei piiskuri luullut täyttä tulevankaan. »Aletaanko uudelleen?» oli kysynyt vallesmannilta, ja Junnulle oli lyöty toiset parit lisää vankihuoneen petäjässä... muttei ollut sittenkään ääntä päästänyt.

— Olisikohan kantsukkatakaan älähtänyt?

— Mitenhän olisi, jos olisi ollut oma isänsä omasta kädestään antamassa...

Junnu oli äpärapoika, ja se oli ilkeä viittaus siihen huhuun, jonka joku oli keksinyt, että Junnun isä oli Venäjän kasakka, joita entisinä aikoina majaili kirkonkylässä.

— Oletteko vaiti! huutaa isäntä ankarasti.

— Herra Jeesus siunatkoon! parkaisevat samassa naiset, ja miehet päästävät kirouksen kuin yhdestä suusta...

Sillä Junnu on temmannut sylensä täyteen kiven maasta, nostanut sen ilmaan kuin tuohikäärön ja nakanut sen, kauheasti manaten ja kasvot julmasti väännyksissä, leikkuuväen keskeen.

Muut ennättävät väistää, mutta Tahvo lyykähtää kiven viereen jalkaan satutettuna.

— Tappaa, tappaa! huutaa hän.

— Eikä tapa... oletko vaiti siinä... ei hän ole luutakaan vikuuttanut, vakuuttaa isäntä juostuaan muiden mukana tarkastamaan Tahvon jalkaa.

— Nuoriin se mies! Käykää kiinni, ennenkuin pääsee karkaamaan!

Miehet hyökkäävät rukiin läpi Junnun kimppuun, tarrautuvat kiinni, mutta kertapyöräyksellä karistaa hän heidät luotaan.

— Antakaa te Junnun olla aloillaan elkääkä sotkeko ruista! Pois sieltä ja työhön joka mies!

— Vieläkö isäntäkin puolustaa semmoista petoa, joka ei katso, mitä heittää? Kenenkä syy, jos olisi päähän sattunut!

— Oma syysi!... Ja enkö minä ole sinua varoittanut?

— Mutta kipurahani minä riitelen, mutisee Tahvo nilkuttaen sirppinsä luo.

— Riitele mitä riitelet, mutta raja pitää olla leikiläkin, toraa isäntä ohikulkiessaan.

Mutta hirvittää häntä sentään itseäänkin, kun hän oikein katselee tuota kiveä, joka pudotessaan on uponnut puoleksi maan sisään ja jota hän itse tuskin olisi jaksanut liikauttaakaan. Oli toki ikuinen onni, ettei se sen pahemmin sattunut.

Junnun silmissä on maailma ollut punaisena ja keltaisena, maa kuin lainehtinut ja metsän ranta huojahdellut. Mutta voimainponnistus häntä itseäänkin kauhistuttaa ja hän herpoontuu siitä niin, ettei tahdo py-

syä pystyssä. Ja vähän aikaa siinä älytönnä seisottuaan lähtee hän kulkemaan suoraan synkimpään korpeen tietämättä, minne menee, ja muistamatta, minkä tähden menee. Vasta kun hän on jonkun matkaa kulkenut, tullut aidan kohdalle ja nousee sen yli, selviää hänelle, että hän on ollut miehen tappamaisillaan ja että hänellä kiiven ryhtyessään, joka oli sattunut hänen tielleen, todellakin oli ollut se aikomus.

Leikkuuväki on palannut työstään, kylpenyt, illastanut ja vetäytynyt levolle aittoihinsa. Isäntä vain on vielä valveilla ja sovittelee kenkiään tuvan orrelle kiuvaamaan, kun Junnu astuu sisään ja istuu seinäpenkille sanaakaan virkkamatta.

II.

— Onhan siinä vielä ruokaa syödäksesi, sanoo isäntä, mutta Junnu ei sano haluavansa.

— Olisi minulla vähän asiata isännälle, virkkaa hän sitten, kun näkee tämän tarttuvan oven ripaan.

— Mitä sitä Junnulla nyt olisi niin tärkeätä asiata?

— Päästäisitte minut pois palveluksestanne.

— Mitä se Junnu tarkoittaa? Kesken työajan? Ja minkä tähden?

— En tule enää toimeen tässä talossa.

— Mitäs se nyt niiden räähkän puheista... onhan ne saatu ennenkin tällaiset riidat sovitetuiksi.

— Lie heidän puoleltaan, vaan ei minun... ja saataisiin tässä tehdä vielä vahingoitakin...

— Hillitsisit sinäkin vähän luontoasi... kovinhan tuo on kamalata tuommoisten aseiden kanssa liehuminen.

— En osaa hillitä, kun tulee se vihan puuska pääläni ja minua häväistään.

Mietittyään vähän aikaa istuu isäntä pöydän eteen penkille,

— Jos et sinä sen Tahvon kanssa tule toimeen, niin pannaan vaikka se ennemmin pois.

— En minä enää heidän muidenkaan katsomisiaan ja ilkkumisiaan... vihaavat ne minua kuitenkin muutkin... kaikki oikeat ihmiset.

— Mitäs se nyt taas semmoisia... eihän se ole sen huonompi itsekään...

— Kuulittehan sen, mitä ne sanoivat.

— Kurillaanhan ne vain.

— Totta se oli, mitä sanoivat.

— Ettäkö olet varkaudesta ollut linnassa?

— Niin olen. En ole sitä kenellekään muulle ker-tonut paitsi Tahvolle mennä talvena heinässä, kun herkesi ystäväksi... vaan kerron nyt teille, kun aina olette hyvänä pitänyt...

— Kerro, jos tahdot...

— Kerron minä teille, puhuu Junnu katkonaisesti, nyhkytellen vähän ja niinkuin kyyneliään nieleskellen: se on niin, että kun saivat minut, kerjäläispojan, viisau-dellaan narratuksi... työnsivät ikkunasta sisään, kun ei-vät itse mahtuneet, ja varastuttivat viilipytyyn ja kolme leipää ja voivakan... vaan kun minä itse tunnustin kaikki ja annoin ilmi muutkin... enkä ole sen koommin... vaan olen aina elänyt omistani, vaikka kaikki minua vai-noovat sekä täällä että kotipuolella... koirat on koiria... kaikkialla, koko maailmassa!

— Mutta ethän sitä maailmastakaan mihinkä päässe.

— Pääsisin, kun rupeaisitte minua auttamaan... en tahtoisi palkkojanikaan kaikkia, kun antaisitte tehdä torpan maallenne.

— Torpanko? Minnekä?

— Tekisin tuonne Kontiokorpeen.

Kun isäntä ei mitään virka, jatkaa Junnu:

— Olisi minulla siellä jo sijakin katsottuna Mustinlammen rannalla . . . ja isäntä saapi panna millaiset arennit tahto.

Eihän isännällä oikeastaan ole mitään sitä vastaan, että saa vakinaisen työmiehen maalleen. Ja kun hän oikein ajattelee, niin tulkoon vain asukas juuri Kontio-
korpeen Mustinlammen rannalle. Eihän ole vielä varmaa, tokko toteutuneekaankin, mitä ovat lehdissä kertoneet. Mutta kun se itse sinne pyrkii . . .

— Ainapahan tuota niistä arenneista sovittaneen, sanoo hän ja lisää sitten:

— Saatanpahan tuota tuumia.

— Lähtisin jo huomenna metsään . . . ja jos ei muutoin käy, niin panen sijaisen.

Taas vähän aikaa mietittyään virkkaa isäntä noustessaan:

— Kai sinut pitänee päästää, jos ei muu auta. Päätetäänhän sitten tarkemmin toissa kertana, sanoo hän ja menee.

Junnu jää istumaan puolipimeään pirttiin.

Kauan on tämä tuuma hänen mielessään madellut. Kuta vanhemmaksi hän on tullut, sitä vaikeampi on hänen ollut kantaa ihmisten ivaa ja sydämättömyyttä, joiden hän luulee kaikkien liittoutuneen häntä vastaan. Hän on alkanut epäillä sitä joka miehen sanoissa ja käytöksessä. Hän luulee näkevänsä sitä kaikkialla, missä liikkuu kotona ja kylässä. Hän on koettanut lahjoa ihmisiä ystävyydellä, hyvillä puheilla ja tarjouksilla milloin milläkin. Mutta ne ovat pettäneet kaikki niinkuin Tahvokin viimeksi, jolle hän oli elämäkertansa uskonut. Kun

miehet ovat polttaneet hänen tuottamansa kaupunkitupakat ja naiset syöneet hänen ostamansa vehnäset ja juoneet hänen keittämänsä kahvit, ovat ne taas ensimmäisinä nauramassa hänen ulkomuotoaan ja pistättelemässä häntä hänen kömpelydestään ja tyhmyydestään. Ei niillä ole muuta mielessä kuin saada hänet suuttumaan silmitömäksi, tekemään jotain, josta saisivat hänet syyhyn, rautoihin ja linnaan uudelleen. Sitä ne väijyvät, ja se niillä on mielessä, päästäkseen hänen säästöilleen, joita tietävät hänen ennen tukkijoella ansainneen. Ne ovat häntä koettaneet pettää ja vainota, herroista alkaen. »Jos tunnustat, pääset vähemmällä», sanoi vallesmanni hänelle silloin oikeudessa. Vaan se valehteli. Kun hän tunnusti, niin heti paikalla hänet tuomittiin piiskoihin. Jos eivät kädet olisi sillä kertaa olleet sidotut, kuristanut hän olisi sen miehen tuomiopöydän päähän. Oikein sanoivat toiset vangit linnassa, ettei maailmassa saa köyhä oikeutta, miten saanee taivaassakaan. Lihaksi olisivat pantavat kaikki ruunun herrat, ja talonpojat ovat heidän orjiaan ja kätyreitään... Yhteen myttyyn mätettävät!

Pappi sai kuitenkin sillä kertaa hänen mielensä lauh-tumaan. Sanoi ja vakuutti, että joka on saanut tuomionsa ja kärsinyt rangaistuksensa, hän on yhtä hyvä kuin muutkin, jota ei saa kukaan vihata eikä solvata... kelpaa kummiksi ja vieraaksimieheksikin. Vaan valetta oli sekin puhunut... sitten vastahan ne alkoivatkin ahdistaa, kun hän linnasta palasi... Liekö totta sekään, mitä sanoi, että jos ei kelpaa ihmisille, niin kelpaa Jumalalle...

Vaan ei hän näitä kaikkia ymmärrä eikä jaksaa lop-puun ajatella. Joka kerta, kun hän sitä koettaa, raukaisee päätä ja sekottaa mieltä niin, ettei saa selkoa mistään.

Mutta siitä hän on nyt ainakin selvillä, että hän tekee eron heistä kaikista, tekee ikuisen eron. Hän karkaa korpeen, painautuu kuin karhu kontoonsa. Ja katsokoot eteensä, koirat, jos käyvät häntä sielläkin hätyyttämään...!

Hän nousee ravakasti ja menee ulos. Ei tätä yötäkään hän aio enää olla tällä puolen maailmaa!

Ja haettuaan aitasta työkalunsa ja pistettyään konttiinsa säästöleipänsä hiipii hän niiden kanssa solasta ulos kenenkään huomaamatta ja poikkeaa vähän aikaa maantietä astuttuaan syrjäpolulle. Se noudattaa hevoshan aivotartta, ja aidan vieressä syö hänen nimikkoruunansa. Hän on sitä aina hyvästi hoidellut, ja se hörhättää hänelle jo loitolta. Hän pysähtyy sen luo, ruopottelee sen aidan yli ojennettua kaulaa, haastelee sille ja soittelee sen kelloa vähän aikaa. Se on ollut täällä hänen ainoa ystävänsä, joka ei ole sanonut poikkitelaista sanaa ja jonka silmissä ei koskaan ole näkynyt salaistakaan ivaa.

III.

On sunnuntaipäivä, kun Junnu palaa korpeensa. Kaikkien muiden kirkossa ollessa on hän taaskin pääsyt lähtemään isännän puheilta kenenkään huomamatta. Säästörahoillaan on hän isännältä ostanut nimikko-ruunansa, ja he ovat sopineet suullisesti siitä, että Junnu, jos haluaa mökkiläiseksi asettua, saa viljellä maata kymmenen vuotta arennitta, kunhan maksaa halmeviljelyksestä osaelot. Sen lisäksi on isäntä pannut sen ehdon, että jos Junnu mitenkuten tulisi lähtemään maailmalle, rakenukset jäisivät talon hyväksi.

Vai hän lähtisi maailmalle, kun oli kerran maailmasta päässyt! myhähtelee hän taluttaessaan hevostaan marhaminnasta — selkään hän ei henno nousta — ja painuesaan sen kanssa yhä syvemmälle korven sisään. Onpa hän ollut houkko, kun ei jo aikoja sitten ole tätä tuumaansa toteuttanut! Mutta mistäs hän olisi voinut aavis-
taa, että on kuitenkin yksi ihminen tässä maailmassa, joka ei häntä syrji ja vainoa! Ja kymmeneksi vuodeksi ilman arentia, ilman mitään voitonpyyntiä ja ahneutta? Kyllä hän sen miehen vielä palkitsee kymmenkertaisesti, vie vapaaehtoisena verona kaiken, mikä jää yli omista tarpeista. Ja kaikkea tätä hyvyyttä ajatellessa sulaa hänen mielensä niin, että leukaa vetää vääräksi ja täytyy karistaa kyynel silmästä.

Hän pujottelee kulkiessaan kaitaisia, sekavia karjanuria, jotka pilkkomattomina kiertelevät soiden rantoja ja metsän rinteitä ja joita eivät muut ihmiset näytä koskaan kulkeneen. Hän nousee korkean vaaran selälle, josta ei näy muuta kuin rikkomatonta, kellastuvaa syksymetsää ja metsäin välissä nukkuvia soita. Muu maailma missä lieneekään tuolla kaukana noiden mäkien takana, josta ei kuulu hiiskahdusta eikä nouse savuakaan merkiksi ihmisasunnoista. Hyvin, hyvin kaukana jossain kuuluu vain metsäkoira haukahtelevan ja joku laukaus silloin tällöin paukahtavan. Vaan ne kai kulkevat omia teitään, ne eivät tule häntä häiritsemään.

Varovaisuuden vuoksi pistää hän kuitenkin samaltukon ruunansa kelloon taas liikkeelle lähtiessään.

Eikä hän saa oikeata rauhaa mieleensä vielä kotiin tultuaankaan.

Viikkokausia vaivaa häntä epämääräinen pelko, että »maailma» ehkä löytää hänen piilopaikkansa, että »ilkiöt» hakevat hänet käsiinsä ja tulevat suurella joukolla häntä tänne kiusaamaan. Ehkä panee Tahvo toimeen uhkauksensa ja manuuttaa hänet murhan yrityksestä?

Ja koko syksyn se aatos häntä kiusaa. Hänen asumuksensa on laaksossa lammen rannalla kahden korkean mäen välissä. Sillä sijalla, mihin hän on mökkinsä paikan katsonut, on jo ennestään vanha, puoleksi maan sisään vaipunut metsäsauna, tehty siihen entisaikain kaskenpolttajain asuttavaksi. Hän korjaa sen kattoa ja asuu siinä, niin kauan kuin rakentaa pirttiään. Sen valmiiksi saatuaan aikoo hän ruveta tallin tekoon.

Uuden tuvan salvoksella veistellessään hän välistä on melkein varmasti kuulevinaan askelia metsäpolulta, näkevinään jonkun puitten välissä liikahtelevan. Hän

lakkaa hakkaamasta, kuuntelee kuin vanki vainoojiaan, jäsentä liikauttamatta, henkeä vetämättä. Sunnuntai-sin hän heitä varsinkin odottaa ja poistuu varmuuden vuoksi jo aamusta varhain metsään pyydyksilleen. Ja majaansa lähetessään illan hämärissä hän taas hiipii kuin varas omaan pihaansa, väijyy ja kuulostelee metsän sisästä, ennenkuin uskaltaa astua esiin.

Mutta ei sieltä koskaan ketään ilmaannu. Ja lumiin mennessä on Junnu saanut pirttinsä kattopäälle.

Keyri-iltana hän panee uuden uuninsa ensi kerran lämmitä. Takka hulmuu, palavat puut räiskähtelevät iloaan pitäen, ja savu vaeltelee katossa seinästä toiseen. Junnu lepäilee penkillä pitkällään, piippuaan poltellen ja tuleen tuijottaen.

Onko hänellä nyt siis vihdoinkin oma katto pänsä päällä ja omat seinät suojanaan? Onko hänellä sija, josta hänellä on oikeus osoittaa ulos jokainen, joka tunkee sinne häntä häiritsemään? Eikö enää tarvitse ketään kumarrella eikä olla kenellekään mieliksi?

... Olla se äiti vanha vielä elossa, niin toisi sen tänne toverikseen, — johtuu hänelle yht'äkkiä mieleen. Ei ole hän vuosikausiin häntä muistellut eikä tahtonutkaan muistella. Mutta olihan se sekin ollut samalla lailla maailman murjottavana kuin hänkin eikä saanut koskaan omaa kattoa pänsä päälle. Oli kuollut huutolaisena ja ihmisten pilkkaamana ja potkimana ja haudattu sinä suurena nälkävuonna höyläämättömässä kirstussa yhteiseen hautaan, ja lieneekö joudettu kellojakaan soittamaan...

Oli tullut olлуksi sille niin tyly sen elinaikana, — mutta kun ne veivät sen vankeuteen ja tekivät eron heidän välillään. Ja kun ne sen sieltä päästyä häpäisivät ja haukkuivat heitä molempia: — »Tuolla tulee portto

poikineen! — Jaanan Junnu! porton poika! — Jaanan Junnu! porton poika!» — Siitä pitäen hän alkoi hävetä äitiään ja äiti häntä, ja he tekivät molemmat pitkiä mutkia toinen toistaan kiertääkseen. Mutta kuolintaudissaan se laittoi sanan ja käski käymään puheillaan. Junnu oli silloin jo tukkitöissä eikä iljennyt lähteä, kun sana kerrottiin kaikkien kuullen. Kohta tuotiin toinenkin sana, että tulla toimittamaan hänet edes kunnialliseen hautaan. Haudatkoot haudattavansa! vastasi hän eikä mennyt...

Olisi kuitenkin saanut käydä toisin se asia, — ja vaikka olisi äitikin saanut olla ja elää toisella tavoin, niin se kalvaa häntä nyt yhtäkaikki. Ja haihduttaakseen näitä mietteitään hän ryhtyy panemaan pajuja rekeensä läheteäkseen heti kelin tultua rahdinvetoon ja lehmärahoja ansaitsemaan.

Olisihan ollut tukin-ajoakin toisella kulmalla omaa pitäjätä. Mutta siellä täytyisi taas tulla yhteen ihmisten kanssa, joista parahiksi oli päässyt.

Toisen läänin kaupunkiin hän ajaa ja kiertää sinne mennessään kirkonkylän ja muut tutut seudut.

Puolen talvea jyryää Junnu sillä retkellään vedätellen merenrannasta sisämaahan kauppamiesten tavaroita kahden kaupungin välillä.

Ei kukaan tunne häntä siellä, eikä kukaan kysy, mikä hän on miehiään. Mutta kuitenkin karttaa hän taloja kuin omassa puolestaan, sivuuttaa kaikki suuremmat kylät ja jättäytyy aina jällelle muista rahtimiehistä. Ellei ole aivan pyry eikä pakkanen, syöttää hän tiepuolella ja hakee yösiljaa katon alla ainoastaan hevosensa vuoksi. Ikkunoista, pihoilta ja tiepuolesta katselevat silmät häntä vaivaavat ja kiusaavat, ja helpotuksesta

huoaten lähtee hän aina pitkille, talottomille taipalille. Sillä silloin hän on kokonaan kahden kesken hevosensa kanssa, jolle haastelee pitkät hetket sen vierellä tallustellessaan ja jota auttaa mäkipaikoissa sepiin kiinnittämässään nuorasta.

Mutta joululta alkavat tiet täytyä ja markkinamiehiä ajella kahakäteen kaupungista toiseen.

Ja kerran, kun hän sillä tavoin kuormineen ponnisteleikse jyrkkää ylämäkeä, ajaa reellinen suuriturkkisia ja punavöisiä herroja häntä vastaan. Kohdalle tultuaan huutavat he häntä väistymään. Mutta ennenkuin raskas reki kerkiää kääntyä, sivaltaa muuan reen perästä pitkällä ruoskalla ruunaa selkään. Junnu vimmastuu, unohtaa hevosensa, joka pelästyksissään puhaltaa täyteen laukkaan, ja siepaten aidaksen tiepuolesta hyökkää hän herrojen jälkeen. Ne pakenevat, minkä kerkiävät, mutta seuraavan mäen päälle päästessään hän saavuttaa heidät ja vihansa viimeisellä vimalla pudottaa hän seipään reen perään. Reessäolijat ennättävät väistyä, seisä katkeaa kahdeksi perälautaan, ja Junnu jää läähättäen kaplaiden sijalle seisomaan. Takaisin palattuaan tapaa hän kuormansa tiepuolesta toisen mäen alta ja hevosensa vaahtoisena vavahtelemasta aisa selän päällä. Nyrkkiään puiden ja kiukusta itkien huutaa hän hiljaisen maantien yli kostoja ja kadotusta jällelleen, eikä sula hänen vihansa ennenkuin hän taas tulee tuntoihinsa siitä, että oli toki onni, ettei tullut miesmurhaa tehdyksi. Seuraavassa syöttöpaikassa, johon hän poikkeaa uupunutta hevostaan vaalimaan, hän saa kuulla, että herrat olivat käyneet talossa ja mitä lienevät olleet rautatieinsinöörejä. Katsokoot, katalat, etteivät toista kertaa hänen tielleen tule!

Mutta pois alkaa tehdä mieli maantierosvojen ja markkinamiesten jaloista, ja säälistää kiusata hevostakin. Ja kun ansio on ollut hyvää eikä tee enempääkään mieli, palaa hän pian — yhä kirkonkylää ja asutuita paikkoja kiertäen — kotiinsa, suuren reslan pohjalla nuori hieho, jonka hän on saamallaan säästövaroilla ostanut.

Hän on peittänyt sen huolellisesti nahkasiin ja mattoihin ja istuu itse sevillä. Se on kuin ihmisolento tuo, joka suurilla ruskeilla silmillään häntä katselee, kun hän tuon tuostakin käännäikse sitä taputtelemaan. Hän on hyvällä tuulella, myhäilee ja naurahtelee itsekseen tätä joukkoaan ja tuumailee kotikorpea lähestyessään onnellisessa mielessään: »Eihän tässä ole hätää mitään, hevonen ja lehmä ja oma mökki, ei toki ole hätää mitään... ei hätää mitään.»

Kun hän saapuu mökilleen, on se melkein kokonaan nietoksien sisään hautautunut. Sinne ei tuo tietä mistään, siellä ei ole käynyt ainoatakaan ihmistä, ja jänikset ja metsäkanat ovat vain tepastelleet pihamaalla ja polkeneet hänen pirttinsä ympäröyksen kovaksi kentäksi.

IV.

Ja Junnulle alkaa hauska aika omissa töissään pitkinä päivinä kevättalvella. Hän hakkailee halkoja, ajellee heiniä kotiin ja hirsiä uusiin rakennuksiinsa, navetaan ja aittaan.

Hänen mielihyvänsä häiriytyy kuitenkin eräänä aamuna, kun hän metsään ajaessaan kuulee hakkausta korvesta. Se on kai vain joku halonhakkaaja, mutta ei hän kuitenkaan tahtoisi, että se tulisi hänen tuvalleen. Ei se tulekaan sinne, näkyy ajavan kuormineen lammen taitse kylälle päin. Eikä kuulu sitä enää moneen päivään takaisin tulevaksi. Mutta kerran, kun Junnu jo huoletonna istuu rekensä pajuilla, ajaa sama halkomies metsätiellä vastaan, mutta ei virka sanaakaan, kun Junnu sanaa virkkamatta kääntyy toiselle polulle. Hevonen oli isäntätalosta, Tahvon entinen ajohevonen, mutta ajaja outo.

Monena päivänä se tulee ja menee samalla tavalla. Eihän se näy tahtovan häntä häiritä, lieneekin joku uusi vastatullut siivo renki, ja kun he taas tulevat vastakkain, seisauttaa Junnu hevosensa, menee tupakalle ja antautuu puheisiin. Tahvo kuuluu menneen keväällä ruunun töihin rautatielle, kun ei isäntä tahtonut työssään pitää eivätkä sopineet palkoista, kertoo renki. Junnua miellyt-

tää mies, se kohtelee häntä melkein kunnioittaen, ihmettelee hänen hyviä ansioitaan, joista Junnu kertoo ja kertoo vielä muistakin puuhistaan, uusista aitta- ja navettarakennuksistaan. Kutsuupa hänet kotiinsakin käymään, kun sattunee vielä sivu ajamaan. Renki tulee, kiittelee taas ja ihmettelee ja puhuttelee häntä kuin isäntämiestä, ja vaikka Junnu kuinkakin koettaisi sitä väijyä, ei hän näe mitään ivaa hänen silmissään piilemässä.

Eräänä sunnuntaina ajaa isäntäkin häntä tervehtimään. Sanoo lähteneensä asian alkaen häntä katsomaan, kun luuli hänen iäksi päiväksi peittyneen nietoksien sisään. Junnu keittää kahvit ja tarjoaa kaupungin tupakoita, ja isäntä kehuskelee hänkin hänen laitoksiaan. Kyllä sinä vielä tähän täyden talon rakennat, kun kerran olet niin hyvään alkuun päässyt, sanoo hän.

Ja he puhelevat Junnun uusista viljelyksistä ja neuvottelevat siitä, mihin olisi paras tehdä peltoa ja mihin paras niittyä. Isäntä neuvoo ottamaan viljelykseen koko alan tästä pirtiltä tuonne lammelle. Junnusta olisi parempaa peltomaata vähän loitompana, mutta isäntä arvelee, että aina se on pelto paras hoitaa nurkkajuuresta käsin.

Ettäkö minäkin kerran pääsisin isäntämiesten arvoon, ettäkö minuakin kerran olisivat pakotetut oikeana ihmisenä kohtelemaan? ajattelee hän isännän mentyä.

Ja kevään tultua ryhtyy Junnu omien tuumiensa innostamana yhä uhemmin raatamaan. Hän kaataa suuren kasken päivän puolelle mäen rinnettä, aittaa pienen hakamaan ennen kaskettuun lehtoon, perkaa peltoa ja raivaa niittyä alankoon.

Hänen onnellisimmat päivänsä ovat sunnuntait. Ne hän viettää pitäen seuraa hevoselleen. Hän käyskente-

lee sen kanssa salolla, istuskelee piippuaan poltellen sen läheisyydessä, sokottelee sitä puheilleen ja tarjoaa hyvittäjäisiksi sille leipää tai suoloja, joita on kuljettanut mukana taskussaan.

Hänen kevättoukonsa nousevat hyvälle oraalle ja pensovat siitä tuuheaksi laihoksi. Ja kun hän niitä katselee ja ajattelee tätä uutta elämäänsä, kihoaa taaskin vesi hänen silmäänsä, ja leuka vähän värähtelee.

Mutta samalla tulee välistä aiheeton, käsittämätön pelko siitä, ettei vain tapahtuisi mitään, joka häntä häiritsee ja särkee hänen onnensa. Hän koettaa kuvitella sitä jos jonkinlaiseksi. Unessa hän kerran on tuntevinaan, että se tietymätön vahinko on tulevinaan kuin kylältä päin, nousevinaan kuin mustana, paksuna pilviseinä, joka ryskii ja paukkuu korvessa, vie katon hänen pirtistään ja painaa hänet suulleen maahan. Hän panee unen mieleensä, miettii sen merkitystä ja keinoja sen torjumiseksi.

Kunhan ei isäntä suuttuisi häneen jostain, kunhan ei ajaisi pois häntä, kun ei ole tehty kirjallista kontraktia. Tekee hänelle mieliksi peltoa siihen, mihin se sitä ehdotteli. Ehkäpä se tulee yhtä hyvää siinäkin, vaikka onkin vähän isompitöistä. — Tai voisivat papit ahdistaa häntä lehmän saatavista tai siitä, ettei hän ole käynyt kinkerillä eikä ripillä, ja ruunu laittaa vallesmannin hakemaan verojaan?

Ja hän menee pappilaan, maksaa voinsa, pyrkii luetettavaksi ja ilmoittautuu ripille.

Samalla retkellä hän käy suorittamassa ruununveronsa ja jättää vuokransa etukäteen ruununvoudin kirjurille, kun ei vielä ole oikea maksunaika.

Eihän niiden nyt pitäisi päästä miltään puolelta hänen kimppuunsa, eihän nyt pitäisi ihmisten eikä tai-

vaankaan häntä vainota, ajattelee hän kotiin kävellessään.

Olisi hän sovittanut sen Tahvonkin, jos se olisi ollut tavattavissa. Mutta ehkä tuo lienee leppynyt jo tuokin, kun ei ole jo tähän mennessä vihaansa näyttänyt.

Ja hänen pelkonsa on jo kokonaan poistumaisillaan, kun hän taas muistaa äitinsä. Jos ne rupeaisivat kunnan puolesta riitelemään sen eläkettä, kun saavat kuulla, että hänellä on hevonen ja lehmä. Ja jos Jumala katsoo häntä syrjin silmin, kun hän oli sille niin sydämetön sen eläessä eikä soitattanut eri kelloja kuoltua.

Hän kääntyy takaisin, käy kunnanesimiehen puheilla ja lahjoittaa muutamia markkoja köyhäin kassaan, kun ei enää oteta muussa muodossa maksua; — ja sitten hän käy kirkonkylän nikkarissa tilaamassa puuristin äitivainajansa haudalle.

Se häntä rauhoittaa, hän on mielestään nyt kokonaan irti pahasta maailmasta.

Eiväthän he hänelle nyt enää mitään mahda, eiväthän voi enää millään keinoilla päästä hänen kimppuunsa. Eivätkä ehkä tahdokaan.

Ja hän alkaa kuin leppyä heille mielessään, hänen vihansa leutonee, katkeruus sulaa pois, eikä hän enää usko omia aavistuksiaankaan, jos ne välistä vielä pyrkivätkin tulemaan.

V.

Kaksi vuotta on Junnu elänyt mökissään korpiensa ja rämeidensä takana, eikä kukaan ole tullut häntä häiritsemään.

Mutta kun hän kolmantena kevännä istuu lammen rannalla ongella, kuulee hän outoa ääntä korven synkimmältä perukalta. Se on kuin kaukana hakkaavan kirveen ääntä, ja sitten se on kuin kaatuvan puun parahdusta. Mutta kuka tähän aikaan hakkaa halkoja? kysyy hän vähän kummastellen. Hän kuulostaa tarkemmin ja on varma siitä, että siellä monin miehin kaadetaan tukkeja. Metsä on äänessä koko päivän, ja seuraavana aamuna tuntuvat ne jo olevan lähempänä. Kolmantena aamuna kiipeää hän mäelle mökin taa ja näkee suuren hongan ensin huojuvan ja sitten suistuvan. Eikä aikaakaan, kun kaatuu toinen suorassa linjassa häneen päin.

Hän miettii kauan, menisikö ottamaan selkoa siitä, ketä ne ovat, jotka sieltä tulevat. Miettii sitä pihaan tullessaan, työtä tehdessään, syödessään ja vielä maata pannaankin. Ja kun ei saa siltä unta silmiinsä, nousee hän ylös ja lähtee käymään sitä kohti, mistä kuului hakkausta ja haastelevain miesten ääniä.

Metsässä ei ole ketään, mutta puita on kaadettu aina vähän matkan päähän toisistaan suoraan riviin ja

pystytetty kuorituita keppejä kuin mittarin linjaan. Mutta eihän tässä pitäisi kulkea kenenkään maan raja. Tämähän pitäisi kaikki olla isännän metsää. Olisikohan se myönyt täältä metsäpalstan jollekulle? Tulisiko hänelle tänne naapuri?

Mutta kun hän kulkee vähän matkaa linjaa myöten, näkee hän, että se mäen kävyn kierrettyään ojentuu menemään suon rantaa ja juoksee sinne yhtä suorana niin pitkälle, kuin silmä kantaa.

Junnu palaa kotiinsa, mutta valvoo arveluissaan vielä auringon noustessakin tulematta mihinkään selvyteen. Työ käy huonosti, aina täytyy hänen kuulostaa, ja aina hän kuulee yhä lähenevää hakkausta, kunnes se lauantaina puolilta päivin lakkaa.

Sunnuntaina hän menee uudelleen linjalle. Se on tullut jo paljoa lähemmä ja näyttää pyrkivän laaksoa pitkin aivan hänen mökkiään kohti.

Mutta kun hän maanantaina aamiaisen aikana tulee aidanpanosta korpiniityltään, kuuluu hakkaus aivan läheltä pellon takaa metsän rinnasta. Siellä haastellaan, kirveet paukkavat ja yht'äkkiä kaatuu suuri honka metsästä ulos, samalla kuin pari miestä astuu esiin.

Kun he lähtevät tulemaan peltoa pitkin pihaan, siirtyy Junnu, joka on seisonut liikkumatonna nurkka-juuressa, pirttiin ja vetää oven perässään kiinni. Mutta kun hän ei malta olla ikkunasta katsahtamatta, näkee hän herrat keskellä peltoa pystyttämässä siihen jotain kummallista kolmijalkaista kapinetta, jonka päällitse tähtäävät ensin metsään ja sitten hänen pirttiään kohti; niinkuin aikoisivat ampua häntä ikkunan läpi suoraan silmään.

Samassa kulkee joku ikkunan ohitse, tarttuu oven

riipaan, ja Tahvo astuu sisään. Hän tulee hevelästi kätteleeseen, istuu penkille ja sanoo:

— Minä toin tänne Junnulle harvinaisia vieraita.

— Mitä ne on nuo miehet? kysyy Junnu.

— Ne on insinöörejä.

— Mitä teillä on täällä tekemistä?

— Me aukaisemme rautatielinjaa.

Samassa tulevat herratkin sisään.

— Päivää, päivää! sanovat he rehevästi. Täällähän on talo, vaikkemme siitä tietäneetkään... tekö olette tämän talon isäntä?

— Tämähän se on itse sekä isäntä että emäntä, joka viljelee maansa ja hoitaa hevosensa ja lehmänsä, selittää Tahvo, sill'aikaa kun Junnu pankon kupeeseen vetäytyneenä seisoo ja katselee tulijoita osaamatta selvittää mihinkään päätökseen siitä, mitä ne ovat ja mitä ne täältä tahottavat, vaikka hänestä tuntuu siltä, kuin hän olisi ne josain nähnyt tätä ennen.

Herrat, kaksi nuorta insinööriä, ottavat pirtin haltuunsa kuin omansa, päästelevät vaatteitaan vähemmäksi, asettelevat tavaroitaan penkeille ja nauloihin, ja Tahvo kantaa eväslaukun pöydälle.

— Saisikos maitoa talosta? kysyvät he.

— Mene, Junnu, hakemaan maitoa herroille, kehoittaa Tahvo.

Junnu tottelee vaistomaisesti, kaataa koneellisesti maidon pytystä tuoppiin, näkee aitasta pihan yli palatessaan pellon pientareelle kaatuneen hongan ja pelolla tuon kummallisen kolmijalan, joka yhä tähtää hänen pirttiään kohti, ja vie sitten maidon pirtin pöydälle herrojen eteen. Taas asettuu hän pankon eteen seisomaan ja katselee siitä vieraitaan, hermostuneesti tupakoiden.

Herrain syödessä Tahvo kertoo hänelle, että tästä kautta se nyt rakennetaan rautatie, että nyt avataan linja ja että syksyllä jo alkavat työt. Se tulee tästä menemään, aivan tätä suuntaa, ihan kuin ampuen tämän pirtin päällitse . . .

— Pirtinkö päällitse? saa Junnu viimein sanotuksi.

— Saatte vähän väistyä, sanoo toinen herroista.

— Peltosi ja niittysikin saat siirtää toiseen paikkaan.

— Siirtääkö toiseen paikkaan?

— Niinpä niin, ei siinä auta, kun ruunu käskee.

— Ruunuko käskee?

— Se kun käskee, niin ei auta muu kuin totella pois.

Tahvo näyttää kuin ilkkuvan, hänen silmissään näyttää vahingonilo kiiluvan, ja epäluuloisesti tarkastelee Junnu vuoroin häntä vuoroin herroja. Kyllä ne nuo ovat niitä samoja herroja, jotka toissa talvena olivat tappaa häneltä hevosen. Kun eivät vain liene tulleet muissa salaisissa aikeissa . . . ja kun ei vain lie kaikki sen Tahvon vehkeitä.

Kysymättä puhuu Tahvo edelleen tulleen kaupungista saakka näiden herrain apumiehenä. On siellä muitakin miehiä, on kymmenkunta linjan aukaisijata jälempänä metsässä, ja palkat maksetaan hyvät, kolme markkaa päivältä omassa ruuassa, ja ovat luvanneet työtä hänelle niin kauan kuin sitä vain riittää, sittenkin kun varsinainen työ alkaa. Eivät ne ole mitkään työt niin edullisia kuin ruunun savotat. Hevosen kun saisi hankituksi, niin sillä sitä rahaa vetelisi.

— Vaan sinulla se on hevonenkin? Senhän kuuluit ostaneen sen vanhan nimikkoruunasi . . .

Junnu ei vastaa.

— Ja lehmä sinulla on kanssa. Sen maidosta ne vielä hyvät rahat saat, kun työ joutuu tänne sydänmaalle

... ja eikö tuo pian joutunekin. Kai sitä rupeat sitten ruunun työhön sinäkin?

— Eipä häntä haluta.

— Eikö liene pakosta rupeaminen, kun vievät tästä parhaat peltosi ja pitää purkaa rakennuksesi rautatien tieltä.

— Vaan jos minä en pura.

— Pakosta se on purkukin, kun niiden ei auta väistyminen siitä suunnasta, mistä ruunu on käskenyt kulkemaan. Purattaneet ne ovat suurempiakin taloja. Ne eivät kierrä muita kuin kirkkoja.

Junnu ei rupea inttelemään. Mikä niiden tietää, mitä ne ovat.

Mutta kun herrat ovat syöneet, alkavat he tehdä lähtöään, heittävät maidosta rahan pöydälle, ja menevät pellolle kolmijalkansa luo, jonka siirtävät nyt keskelle kartanoa. Tahvo pistää kepin peltoon sille sijalle, missä kone on seisonut, toisen pihamaalle ja kolmannen metsän rantaan toiseen päähän peltoa. Herrat huutavat mennessään, että niitä keppejä on sakon uhalla kielletty liikkuttamasta paikoiltaan, ja katoavat metsään.

Heidän mentyään tulee muita miehiä jäleltä päin kirveineen, nekin kulkevat pellon yli ja pihamaan poikki, eivät ole näkevinäänkään Junnua, joka seisoo pihamaalla kuin älytönä heidän jälkeensä katsellen, ja alkavat metsän laitaan tultuaan taas hakata.

Vasta kun kaikki ovat kadonneet, rupeaa Junnulle vähitellen selviämään, mitä on tapahtunut.

Eiväthän ne olisi suotta tulleet tänne niin suurella joukolla.

Ne ovat ehkä sittenkin niitä rautatien tekijöitä... ehkä on totta se uhkaus, että ne vetävät sen tästä kautta

hänen mökkinsä yli... purkavat hänen rakennuksensa ja penkovat hänen peltonsa... tänne tulee satoja työmiehiä... hän sortuu heidän jalkoihinsa... hän joutuu kuin keskelle kirkonkylää.

Se selviää hänelle kuin päähän jysähdellen, aina yksi asia kerrallaan, niinkuin kivi kiven perästä putoaisi hänen päällelleen.

Hänenkö täytyy väistyä, hänenkö joutua taas kululle, sotkettavaksi maailman jalkoihin...?

Mutta hän ei väisty! Hän ei hievahda paikaltaan? Tulkoot vain, niin hän upottaa koivuisen korenon jok'ikisen kallostä sisään!

Veri nousee hänen päähänsä. Ne ovat häneltä kysymättä hakanneet hänen metsäänsä ja tallanneet hänen vastakylvettyä peltoaan! Ja tuossa ne rehentelivät hänen pöytänsä päässä ja kehuivat purkavansa hänen pirttinsä! Miksei hän upottanut hiilihankoa heidän hartioistaan sisään? Miksei hän antanut heille sitä lähtöä, etteivät toista kertaa tulisi?

Vielä hän ne tavoittaa...!

Hän aikoo jo karata heidän jälkeensä, mutta pysähtyy sitten...

Ei tässä sillä tavalla... ei tappelulla eikä väkivalloilla. Eikä sitä ole tarviskaan. Hänellä on oikeus puolellaan! Tulkoot he ensin! Aloittakoot he ensin tappelun! Hän ei pelkää ruunua eikä ruunun renkejä!

Hän käy seipään, jonka ne ovat pellolle pystyttäneet, kiskaisee pihamaastaan sen, joka on siihen pistetty, ja kantaa ne pirtin uuniin palamaan.

VI.

Mutta syksyllä on rautatietyö jo täydessä käynnissä Junnun mökin ympärillä. Metsä paukkaa kahden puolen hänen pirttiään, dynamiittilaukaukset pamahtelevat, yhtämittaa kuuluu kivimiesten vasarankalketta, hevosmiesten huutoja ja junttamiesten hoilotusta.

Junnun tupa on puolimatkassa kahden kaupungin välillä, ja siihen on tehtävä suuri asema, joka tulee kolmen pitäjän liikkeen keskustaksi. Mökin ympäryys on raivattava, metsä hakattava, pellot tasoitettavat ja huoneet tuomitut purettaviksi. Ja Junnua on vaadittu väistymään rakennusten tieltä.

Mutta Junnu ei ole väistynyt eikä aiokaan väistyä. Hän ei ole tietävinäänkään siitä, mitä hänen ympärillään tapahtuu. Hän kulkee kaikkien sivu, välttää työpaikkoja, ei ole ketään tuntevinaan. Pyytäville hän on kieltäytynyt myömästä maitotilkkaakaan, ja niille, jotka ovat anoneet yösijaa, hän on vastannut, että tarvitsee hän pirttinsä itsekin.

Jos saisi nukkua saunassa tai aitan parvellakaan? Mutta ei siihenkään ole Junnu antanut lupaa.

Insinöörit ovat lähettäneet hänelle sanan toisensa perästä, että hänen on keyriin mennessä purettava rakennuksensa, muuten puretaan ne ruunun kustannuksella.

Junnu ei sano aikovansa hievahtaakaan.

Mutta tottahan pirtin pitää pois, kun rautatie tulee siltä paikalta kulkemaan?

Kiertäköön rautatie!

Sen on mahdoton kiertää.

Olisi mennyt muualta . . . kukas käski sen tänne tulemaan?

Häntä pidetään hulluna eikä huolita ruveta ahdistelemaan, ennenkuin se on aivan välttämätöntä.

Tottapahan sydämikkö siitä aikaa voittaen lauhtunee.

Mutta Junnun kiukku on kohoamassa sitä mukaa, kuin rautatietyö kahden pään lähenee. Kesätoista päästyään alkaa hän vedättää hirsii kartanolleen ja kun häneltä kysytään, mitä hän aikoo, vastaa hän rupeavansa rakentamaan talven varaksi kamaria ja uutta saunaa.

Insinöörit lähettävät isännän saattamaan häntä järkiinsä.

— Maksaakos isäntä siirtopalkan ja korvaatkeko peltojen teon? kysyy Junnu jurosti.

— Mikäpä pakko niitä lie minun korvata?

— Korvaakos ruunu?

— Ei taida ruunukaan ruveta sinun rengiksesi.

— Vaan mitenkäs oli sen puheen, kun lupasitte minun asua kymmenen vuotta arennitta ja nyt jo ajaisitte maailman selkään?

— Saisit kai tässä minusta nähden asua vaikka kaksi kymmentä.

Junnu alkaa epäillä isäntääkin. Sen silmä vilkkuu epävakaisesti ja jalka viputtelee puhuessa. Se kyllä voisi tehdä eston, jos tahtois, mutta sekin on yhdessä liitossa, ja se on aina ollut kaikkien herrain hyvä ystävä, niinkuin nyt näiden insinöörienkin, joiden kanssa kuljeksii työpaikalla, ja onhan sillä hevosiakin kaksi rautatietyössä.

Vaan olkoot he vaikka kaikki häntä vastaan! Hänellä on oikeus puolellaan, ja hän ei hievahda. Hän kiusaa heitä uhallakin, pakottaa heidät väistymään, tekee sen kostoksi kaikille! Mitäs tulivat häntä häiritsemään, kun hän antoi heille rauhan! Ajakoot sivu rautateineen, mutta hänen pirttiään ei revitä, niin kauan kuin hän jaloillaan seisoo!

Eivätkä ne tulisi häntä hyvällä houkuttelemaan, jos niillä olisi oikeus puolellaan. Eivätkä ne aina työtä tarjoaisi, jos luulisivat lepyttämättä pääsevänsä.

Ja se on vain tyhjä uhkaus, että insinööri on käsenyt keyriin mennessä särkeä, ja että muuten muka haetaan vallesmanni häätämään.

Keyri lähenee lähenemistään, ja linjan aukaisijat ja maatyömiehet tulevat yhä likemmä hekin. Ne jo vääntävät kantoja aholta, ampuvat kiviä ilmaan, niin että tuvan seinät tarähtelevät ja sirpaleita lentää ikkunoihin. Junnu ei pääse mökiltään liikkumaan minnekään tapaamatta joka askeleella ihmisiä ja heidän hänen mielestään ilkkuvia katseitaan. Kun vain näkevät hänet, heittelevät jo kaukaa iva- ja kompasanoja hänen jälkeensä, kysyvät, lypsääkö lehmä riittämään asti, mahtuuko hän pirttiinsä kaikkine joukkoineen ja onko hän yksin ottanut asemahuoneen teon urakalla? ...

Hän on kuin piiritystilassa eikä uskalla lopulta liikkua pirttinsä näkyvistä siinä pelossa, että ne hänen poissa ollessaan ehkä käyvät sen kimppuun. Pikimmältään pistäytyy hän vain pyhän seutuna kirkonkylästä noutamassa leipäaineita. Ja viimein hän kokonaan äkäytyy pirttiinsä olemaan, ei käy ulkona muuta kuin elukoitaan ruokkimassa, makailee penkillä tai väijyy ikkunoista, vuoroin kummastakin, vihamiestensä liikkeitä ympärillään.

Keyrin aattona hän näkee Tahvon tulevan pihan poikki ja astuvan sisään. Hän pienentelee tupakanrouheita hakkurissa eikä ole häntä näkevinään. Tahvo pysähtyy uunin eteen käsiään lämmittelemään.

— Laittoivat sanomaan, että korjaisit pois tavarasi, kun kuuluvat aikovan ruveta repimään tupaasi puolilta päivin... — Parasta taitaisi olla sinun totella, jatkaa hän, kun ei Junnu vastaa... — Siitä on sinulle vielä pahat, jos rupeat esivaltaa vastustamaan...

Junnu hakkaa vain kovemmin mitään virkkamatta ja pyöräyttää kerran hakkuriaan, niin että lattia kolahtaa.

— Etkö myö tätä tupaasi? irvistää Tahvo tulesta päätänsä kääntäen. Minä ostan sen, jos myöt. Saat sata markkaa tähän paikoilleen. Myötkö?

— En!

— Et siitä sen parempaa hintaa saa muiltakaan...

— Vallesmanni on jo tuolla työpaikalla ja uhkasi heti paikalla tulla häätämään, jos et hyvällä poistu. Sanovat ampuvansa sinut ilmaan pirttinesi päivinesi, jos niskoitteleet... Vaan taitaa tehdä vielä toisen kerran mielesi ruununmiesten kouriin?

— Ulos! ärjäisee Junnu ja kavahtaa seisoalleen.

— Saanhan mennä, mutta lähtö tästä tulee kohta sinullekin!

Mutta kun hän näkee, että pölkky nousee Junnun hyppysissä kuin tyhjä pytty, luistaa hän ovesta ulos ja ehtii parahiksi paiskata sen kiinni, kun hakkuri paukahtaa pihtipieleen ja lentää siitä ulos pisteporstuun, missä se antaa kovan rämäyksen vanhaan pataraniin.

— Vai sille roistolle minä tupani! Sen kaiken ilkeyden alkajalle! Sille, joka ne tänne toikin! Eihän ne ilman olisi tienneet tulla ne vieraat herrat! Vai minun

pirttiäni väkivallalla repimään? Vai minua vallesmannin kanssa häätämään omasta asunnostani? Tulkoot koetamaan!

Mutta hän ei ole vielä ehtinyt sulkea pirtin ovea, kun nimismies ja yksi insinööreistä astuvat sisään.

Ei ota hän hattua päästään, ei nouse penkiltään, johon on taas istuutunut, eikä vastaa heidän tervehdykseensä.

— Nytkö sitä tultiin häätämään? kysyy hän suupielet pilkallisesti väännyksissä.

— Täytyy kai sinut häätää, jos et hyvällä lähde. Mutta mitä se Junnu joutavata. Tietäähän se, että ei auta, kun esivalta käskee, puhelee vanha vallesmanni leppoisasti.

— Vaan millä oikeudella se käskee?

— Ruunu on ostanut maan, rata on määrätty tästä menemään ja tästä sen täytyy mennä.

— Vai on ostanut? Enpähän ole minä niitä kaup-pakirjoja nähnyt.

— Ei niitä ole sinun ollut tarvis nähdäkään... sinä asut toisen maalla.

— Vaan pirtti on minun, ja minulla on oikeus sitä kymmenen vuotta arennitta hallita.

— Mikä oikeus? kysyy insinööri.

— Niin on puhuttu isännän kanssa.

— Onko sinulla kirjat?

— Ei ole kirjoja, vaan niin on puhuttu.

— Ne puheet eivät, miesparka, mitään merkitse, kun kerran maa on isännän ja hän on saanut siitä arvion mukaisen maksun.

— Maksunko saanut? Mutta minä en ole saanut penniäkään pirtistäni, eikä ole tarjottukaan.

— Se ei kuulu meihin, kun kerran isäntä, jolle se lain mukaan kuuluu, on saanut siitäkin.

— Isäntä? Ei kai isäntä ole voinut saada maksua minun pirtistäni?

— Hän on saanut, niinkuin sanoin. Se on muuten sinun ja hänen välinen asia, sopikaa keskenänne. Ruunulla ei ole teidän sopimustenne kanssa mitään tekemistä.

Junnu käy vähäksi aikaa sanattomaksi, kavahtaa sitten seisoalleen ja huutaa:

— Jos lie totta se, niin on se samanlainen roisto kuin te kaikki muutkin!

— Tiedätkö, kenen kanssa sinä puhut! kiihvastuu jo vallesmannikin ja astuu häntä vastaan.

— Vääryyden tekijäin, ruunun rosvojen...! Ulos minun huoneestani!

— Junnu! Minä varoitan sinua vielä viimeisen kerran...!

— Varoita, mitä varoitat, valehtelija, koira! — sanat takertuvat hänen suuhunsa, ja kurkkua kuristaa...

— Mies on hullu! Ei hänen kanssaan maksa vaivaa väitellä! — ja kääntyen työmiesten puoleen, joita on kokoontunut tuvan ovelle, huutaa insinööri heille:

— Alkakaapiä! Ei meillä ole aikaa tässä kiistellä...

— Siinä nyt näet, että tässä ei riitä auta, koettaa vielä vallesmanni.

Vaan tietämättä, tuntematta muuta, kuin että hänen tupaansa siis todellakin aiotaan repiä, että hänet väkisin aiotaan ajaa ulos asunnostaan, että häneltä ryöstetään hänen oikeutensa ja omaisuutensa, karkaa hän vallesmannin sivu ja insinöörin jälestä kartanolle, jossa väkijoukko aukeaa hänen edessään, samalla kuin toisia uteliaina juoksee joka taholta esiin.

— Minun pirttiäni ei revitä! karjaisee hän ja tempaa aidaksen pistekodastaan.

— Tehkää tehtävänne! komentaa insinööri miehilleen.

— Pois seiväs! arjäisee vallesmanni.

Vaan miehet epäröivät...

— Vai te pelkätte, repaleet, yhtä miestä! Ylös katolle, tai minä erotan jok'ikisen työstäni! huutaa taas insinööri.

— Ja minä isken mäsäksi jok'ikisen, joka uskaltaa liikahtaa...

— Ei tässä sinua pelätä! sanoo Tahvo ja juoksee Junnun sivu ylös tikapuille.

Junnu iskee hänen jälkeensä, mutta iskee syrjään, ja kun aidas katkeaa kahdeksi hänen käsissään, tarttuu hän tikapuihin ja rynnistää niitä niin, että ne putoavat maahan ja tuovat Tahvon mukanaan, joka jo on ennätänyt melkein räystäään tasalle.

Tahvo päästää pahan parahduksen ja menee tainnoksiin.

Samassa ovat vallesmanni ja insinööri Junnun niskassa, huutavat toisia avukseen, Junnu rutistetaan miehissä seinää vastaan, kaadetaan maahan, sidotaan nuoriin ja nakataan hervotonna oman rekensä liisteille.

— Vai sinä tässä rupeat esivaltaa vastustamaan... Kyllä minä näytän sinulle, junkkari! puhkuu vallesmanni hengästyneenä nuoria tiukoittaessaan. Tuokaa, miehet, hevonen tallista!

Junnu makaa pitkällään liisteillä ja näkee hevosensa talutettavan tallista ja valjastettavan hänen oman rekensä eteen. Hän riuhtaisee pari kertaa nuoriaan, pyrkii istualle, mutta kun ei pääse, painautuu hän takaisin pitkäseen ja jää siihen liikkumattomaksi. Siinä maatessaan

sen aikaa, kun vallesmanni laittaa lähtöään, näkee hän vielä kaatuneet tikapuut nostettavan uudelleen pirtin seinää vasten, ja kun reki lähtee sulaa maata koluuttamaan, putoilevat malot jo tuvan katolta maahan, ja tuohet lentelevät peltoja pitkin syystuulen kantamina.

— Lähtipä se karhu pesästään! nauretaan hänelle ja huudetaan pilkallisia hurraahuutoja hänen jälkeensä.

VII.

Hän on päässyt sakoilla, kulujen ja kipurahain maksulla ja muutaman kuukauden vankeudella ruunun virkamiehen vastustamisesta ja loukkaamisesta hänen virkatoimessaan. Mutta käräjiä odottaessa ja niitä käytäessä on aika kulunut syksystä kevätkeseen.

Pää kulittuna ja vangin vaatteisiin puettuna on hänet vähää ennen juhannusta tuotu läänin kaupungista oman pitäjän vankihuoneelle, jossa hänet on päästetty irti.

Siitä hän lähtee kulkemaan suoraapäätä korpeensa, joka vetää häntä vastustamattomasti. Hevonen on myöty kuluista, mutta lehmän hän on jättänyt sinne ruokolle muutaman vanhan vaimon haltuun, joka on luvannut hoitaa sitä yli talven.

Junnu on laihtunut, koukistunut ja kalvennut. Otsa on synkistynyt ja samennut, posket käyneet kuopille ja jäykistyneet, niin että näyttää siltä, kuin hän lakkaamatta purisi hammasta. Silmät ovat painuneet päähän, mutta välähtävät välistä salavihaisesti.

Ei oikeuden edessä, ei vankilassa, ei sieltä palatesakaan tutun vanginkuljettajan kanssa hän ole monta sanaa vaihtanut. Siitä pitäen, kun hänet väkivallalla heitettiin omille liisteilleen, on hän itsepintaisesti ollut ääneti.

Käräjissä luettiin hänen papinkirjansa, josta kaikkein kuullen kävi selville, että hänet on rangaistu ensimmäi-

sen kerran varkaudesta ja että hän on yksinäisen naisen isätön poika. Ei hän puolustautunut, ei jäävännyt todistajia, ei kieltänyt eikä myöntänyt. Ja kun isäntä selitti tuomarille, ettei tätä miestä milloinkaan ole pidetty oikein täysipäisenä, se kun syyttä suotta saattaa vimmastua ihan silmittömäksi, antoi hän hänen puhua, kelvottoman, ja muiden uskoa.

Mutta jo silloin alkoivat hänessä kypsyä synkät tuumat. Ne valmistuivat vankihuoneella ja lääninvangilan yksinäisessä kopissa. Ne eivät enää nousseet päätä pyörryttävinä ja maailmaa mustentavina vihanpurkauksina niinkuin ennen, ne kokoontuivat sydänalaaan, jäivät sinne jäytämään ja pakottamaan, imeytyivät veriin ja purivat mieltä kuin happamana ruosteena.

Hän polttaa isännän talon! . . . Hän tappaa Tahvon ja vallesmannin, ampuu insinöörit metsän peitosta, ja kostaa mitenkuten kaikille niille, jotka ovat ryöstäneet hänen rahansa ja tavaransa, häntä häväisseet ja pilkanneet ja ajaneet hänet kuin metsän pedon pesästään!

Isäntä on kehunut hänen viljelyksiensä vuoksi saaneensa ruunulta kaksinkertaiset lunnaat maastaan. Tahvo on ilkkunut viimeinkin kostaneensa. Kaikki maailma on tietysti nauranut hänen häviölleen . . . Ei ole oikeutta ihmisissä, susia ne ovat, nälkäisiä hurttakoiria, jotka söisivät suuhunsa, repisivät riekaleiksi, jos saisivat, imisivät viimeisen veripisaran ruumiista . . .!

Mutta kostaa hänen täytyy, vaikka itse siihen menehtyköön! . . . ja silloin, kun hän näitä ajattelee, silloin leimahtavat hänen silmänsä, ja hampaat puristuvat yhteen . . .

Hän kulkee epätasaista metsäpolkua pitkin korkeaan kohti. Mutta voimat ovat uupuneet paljosta istumisesta ja huonosta ruuasta, ja hänen täytyy käydä tiepuoleen

levähtämään. Nälkäkin on, eikä ole tupakkaakaan, jota ei ole saanut moneen kuukauteen, mutta jota mieli aina ikävöi.

Viha herpoontuu hetkeksi, kostotuumat unohtuvat, ja mielen pinnistys laukee.

Mitä hän on tehnyt, että ihmiset ovat hänelle niin armottomia, että maailma häntä niin murjoo? Eikö hän aina ole koettanut sitä palvella ja sovittaa niitä, joita vastaan ehkä on rikkonut? Eikö hän aina ole antanut niille rauhaa ja paennut pois niiden jaloista? Eikö hän ole väistynyt tiepuoleen ja antanut niiden ajaa ohi, — minkä tähden ne sieltäkin hänet karkoittavat? ... Jos pääsisi vielä kerran kaiken kuulumattomiin, jos saisi vielä hankituksi hevosen ja rakennetuksi uuden mökin jonnekin. Mutta mistä sen tietää, etteivät ne niitäkin ryöstäisi, etteivät taaskin karkaisi kymmenen miehen voimalla hänen kimppuunsa, löisi rautoihin ja ajaisi vankilaan? Ja etteivät veisi vielä lehmääkin...? Ehkei hän enää saa sitäkään pois, ehkä ne ovat jo senkin anastaneet? — ja tätä peläten lähtee hän taas kiireesti pyrkimään sinne, missä luulee sen olevan.

Keväinen yö on kolkko ja kostea, ja vasta lehteen puhjenneet puutkin näyttävät värisevän. Paikat ovat tutut ja matka monta kertaa ennen kuljettua. Mutta ei mikään näytä kuitenkaan olevan entisellään. Kuta enemmän hän syvenee korpeen, sitä leveämmäksi käy tie ja sitä haaskatummaksi metsä. Entistä karjanuraa on aukoiltu isommaksi, sitä on ajettu kärryillä, ja rattaat ovat raapineet kuorta puista. Suopaikkoihin on tehty siltoja, ja tiepuolessa on vähän päässä suurten honkain kantoja ja niiden katkotuita latvoja.

Vaan yht'äkkiä alkaa hänestä näyttää siltä, kuin

kaikki nuo jälet ja merkit toisivat pois päin, niinkuin ne tästä kautta suurella joukolla ja täyttä karkua olisivat ajaneet kuormineen ja käreineen, niinkuin pelästyksissään ja takaa ajavia vainoojiaan hurjasti paeten... Ne ovat keskeyttäneet työnsä, ne on joku loihtinut sieltä pois, antamatta yön lepoa ja päivän rauhaa!... pannut metsän peikot kiviä nakkelemaan vuorten louhuista alas laaksoihin, särkemään yöllä sen, minkä ne päivällä rakentivat ja rakentamaan sen, minkä ne särkivät: hänen pirttinsä ja peltonsa! Ja tästä ne nyt ovat menneet, toisiaan takaa ajaen, ahdistuen ja ruhjoen heikompiaan tiepuoleen, jossa on kuin kaatuneiden kuormain jälkiä, aisankappaleita, irtautuneita pyöriä ja hevosten luuran-koja...

Yön yhä hämärtyessä alkaa hän uskoa tosiksi näkyjään ja kuvittelujaan, tahtoo saada varmuuden siitä, ovatko ne todellakin sieltä lähteneet, ja malttamatta kulkea tietä myöten, jonka kahden puolen hänen mielestään liikutaan ja salaperäisesti sihistään, poikkeaa hän polulta ja lähtee metsän läpi oikaisemaan suoraa tietä Mustinlampea kohti.

Onhan hän kuvitellut sen kaiken mielessään valmiiksi, valvoessaan linnassa unettomia öitään. Onhan hän nähnyt radan leviävän ja metsän väistyvän, nähnyt hevosia ja miehiä pitkissä jonoissa kuljettamassa pois kiviä ja puita, nähnyt kantoja väännettävän ja ammuttavan kiviä ilmaan, kiihettävän tupansa katolle, heitettävän malkoja pellolle ja hajoitettavan tuohia tuulen vietäväksi... ja jo kauan on hänen silmissään seisonut tuvan uuni keskellä ahoa kuin tulipalon jälkeen...

Mutta sellaista mullistusta, niin perinpohjaista ja pikaista hävitystä, kuin minkä hän nyt näkee, jysähtäes-

sään pimeästä metsästä avattuun linjaan, ei hän ole osannut kuvitellakaan . . .

Sehän on jo valmis rautatie . . . pengert tehty, ojat kaivettu, kiskot pantu paikoilleen! Ja keskellä rataa, ihan hänen edessään töröttää korkealla penkereellä jono hiekkavaunuja ja niiden edessä kiiltelevä, ilkkuileva, ilkeästi pihisevä veturi.

Hervotonna ja jalat tuskin päällään pitäen hiipii hän radan reunaa tuvalleen päin. Suolla seisovat hajaäärin juntaustelineet ja niiden ympärillä rumppukiviä ja rykelmä käsikärryjä kumollaan, selällään, syrjällään . . .

Hän hakee huoneitaan entiseltä aholtaan, mutta ei löydä ahoa eikä huoneita. Aho ja pellot ovat peitetyt hiekkaan, tupa, navetta ja saunan ja kamarin salvos ovat haihtuneet näkymättömiin, ja niiden sijalle on alettu rakentaa uutta kivijalkaa. Ainoa, minkä hän löytää petäjiköstä, on palanen tikapuita.

Häntä alkaa pelottaa. Hänestä on, kuin olisi hän siinä näkymättömien vihanhenkien väijyttävänä, jotka tähtäävät häntä metsästä, ojentautuvat ottamaan häntä jaloista kiinni, suhisevat ja pihisevät hänen ympärillään . . . Hän aikoo karata korpeen, mutta sieltä tuijottaa häneen huoneiden ikkunoita ja ovia toinen toisensa takaa . . . tuolla on veturi ja vaunut . . . tuolla nuo telineet ja tuolla taas toiset. Ja hän lähtee juoksemaan alas lammelle.

Mutta tuskin hän on ehtinyt toiselle puolelle penkereen, josta irtonainen hiekka valuu hänen jälkeensä, kun hän huomaa olevansa vanhan metsäsaunansa edessä ja pysähtyy siihen.

Se näyttää olevan asuttu. Sieltä kuuluu kuorsausta raollaan olevan oven läpi, ja kun hän kurkottaa sisään, näkee hän lattialla kiukaan edessä sammalilla makaamassa

vanhan vaimon, jonka tuntee samaksi, joka on saanut hoitoonsa hänen lehmänsä.

Lehmänsä? muistaa hän. Mutta missä on hänen lehmänsä?

— Tallellahan tuo vielä on, puhuu hänelle vaimo herättyään ja unesta selvittyään. Ja tähänhän nuo vielä jättivät tämän saunarähjänkin, vaikka uhkailivat sitäkin repiäkseen. Vaan eikö nuo tätäkin jo kohta korjanne, kun saavat nuo muut laitoksensa valmiiksi. Juhannuspäivänähän kuuluvat olevan ne, mitkä lienevät, ne ensimmäiset avajaiset. Sen entisen pirttisihän ne repivät, ja isäntä möi seinät Tahvolle, joka on siirtänyt ne tuonne vähän syrjemmälle metsään. Kuuluu pitävän siellä viinankauppaa ja rikastuvan. Sillähän se näet on sinun hevosesikin. Se kelvoton kun sai sen viidestäkymmenestä markasta huutokaupassa. — Jo niitä on ilkiöitä tässä maailmassa, jatkaa hän lohdutellakseen, kun näkee Junnun lyykähtävän saunan kynnykselle, kyynärpäät polvia vastaan. Kaikesta sitä mieheltä viedäänkin elanto ja olento, mistä sinultakin. Revipäs toisen tekemä talo maan tasalle, lyöpäs rautoihin ja myöpäs ainoa hevonen . . . Ja kun olisi se isäntä, mikähän lie sekään miehiään, ottanut ne sinun tekemäsi heinätkin, soista ja rämeistä keräämäsi . . . olisi ottanut, jos en olisi estoa tehnyt.

— . . . Tallellahan tuo toki vielä on lehmäsi. Tästähän se illalla lähti yösyöttöön. Ei sitä paljon uskalla paimentamatta jättää muulloin kuin yöllä, sitten kun alkoivat tuolla veturillaan humata kahakäteen. Ne kun eivät osaa lehmät pelätä sitä sen enemmän kuin hevos-takaan, niin jo ovat kahden elukan yli ajaneet tänä kevännä. Eivätkä maksa vahingoitakaan, kun kuuluisi pitävän jokaisen itsensä paimentaa karjansa.

— Mikä pakko sitä on täällä sen kanssa ollaksesi?

— Eihän tuota ole osannut muuannekaan, kun täällä saa maidostakin paremman hinnan.

— Niillekö sinä myöt maidon?

— Nehän nuo houkuttelivat, kun sanoivat olevan muutenkin särpimestä tingan täällä sydänmaalla . . . ja kun nuo olivat täällä heinäsiikin.

— Missä päin se kulkee Omena yösyötössä?

— Eihän se kaukanaakaan. Tuollahan se lie aivan radan takana muiden lehmäin kanssa. Pitäisi sen tänne kuulua sen kellonkin. Löydät sen sieltä nähdäksesi. — Vaan saataisiinhan tässä aamukahvikin kiehautetuksi, jos malttaisit odottaa . . .

Mutta ei Junnu sano malttavansa, nousee ylös ja katoaa metsään.

VIII.

Päivä jo nousee vaaran takaa, ja sieltä täältä alkaa kuulua liikettä ja ääniä.

Kuulostellen kulkee Junnu radan vartta, loittonee siitä vähän, palaa taas takaisin sen poikki mennäkseen, mutta on kuin ei saisi siihen rohkeutta.

Ei päivääkään aio hän enää täällä viipyä. Heti paikalla hän hakee lehmän käsiinsä, kytkee sen kiinni ja lähtee sen kanssa tiehensä, ennenkuin kukaan on hänet nähnyt. Menihän sitten minne meni, sydänmaita myöten toisiin pitäjiin... kunhan vain pääsee pois täältä, missä on kuin väijyviä peikkoja joka puun juuressa ja jokaisen kiven kolossa.

Vähän aikaa kuljettuaan on hän yht'äkkiä kuulevinaan tutun kellon kilahduksen ja pysähtyy. Ja kun se kilahtaa toisen kerran, menee hän kohti.

Aukeaa pieni aho eteen, jonka hän tuntee samaksi, minkä viime kevännä oli kaskesta polttanut ja pannut ohraksi. Ja sen keskeltä keksii hän seisomassa oman entisen hevosensa.

Mutta se on nyt laiha ja lamassa, on vielä talvitakusaan, karva hankautunut, selkä makkaroilla, säki ja hartiat vereslihalla, suupielet revittyinä ja pää riipallaan. Se tuntee entisen isäntänsä, mutta ei jaksa tulla luo, häntä vähän ja töykkää turvallaan käsivarteen.

Voi, minkä ne ovat sinusta tehneet! . . . voi heittiöitä, voi hylkiöitä! vaikeroi Junnu itsekseen.

Ja muistamatta, ettei hän enää olekaan sen oikea omistaja, tarttuu hän kellonkantimeen ja lähtee taluttamaan sitä pois.

— Mies hoi, eläpä vie minun hevostani! huutaa joku metsän laidasta ja juoksee päin.

Se on Tahvo.

Tunnettuaan Junnun hän säpsähtää ja pysähtyy, mutta kun näkee, että Junnu on aseeton, ja hänellä itsellään on kirves, rohkaisee hän mielensä ja menee luo.

— Pois minun hevosestani! huutaa hän heristäen kirvestään, ja tarttuu hänkin kellonkantimeen.

Junnu hellittää. Ja kun hän näyttää epäröivältä ja heikolta eikä näy aikovankaan tehdä tappelua, survaa Tahvo häntä olkapäistä, jolloin Junnu sortuu omiin jalkoihinsa ja hoipertuu maahan.

Tahvo hyppää hevosensa selkään, lätkii sitä ohjasperillä mahan alle ja ajaa pois.

Junnu ei jaksa juosta jälkeen, ei jaksa enää suuttuaan, antaa hänen ahon laidasta haukkua häntä hevosvarkaaksi, roistoksi, uhata vallesmannilla ja uudella vankeudella ja kadota käsistään metsään.

— So, ruuna, kivimäkeen! kuulee hän Tahvon siellä ärjyvän hevoselleen.

Senhän se on, ajattelee hän tylsästi, niidenhän ne on kaikki . . . nehän ne tekevät, mitä tahtovat . . .

Häntä raukaisee, uuvuttaa vastustamattomasti, aamuaurinko pistää metsän yli kipeästi silmään, päätä viipottaa, ja hän painautuu aholle pitkäkseen, unohtaen lehmänsä ja poislähtönsä ja kaikki . . .

Mutta tuskin hän on ehtinyt silmänsä ummistaa, kun kimakka vihellys vihlaisee hänen korviaan ja iskee kuin piiskalla selkään ja yli koko ruumiin. Hän on kuulevinaan kuin kahleiden helinää ja kalsketta, eikä tiedä, onko hän vielä linnassa vai uneksiiko siellä olevansa.

Mutta kun hänelle vähitellen selviää, että se oli veturi, joka vihelsi, ja että se on se, joka sieltä tulee tännepäin, muistaa hän lehmänsä, kimmahtaa ylös ja lähtee kivien ja kantojen yli juoksemaan radalle, niinkuin jotain estäköseen, niinkuin jotain vaaraa torjuakseen.

Lehmiä seisoo pienoinen karja toisella puolen penkereen tulossa radalle päin. Ensimmäisenä niistä tuntee Junnu omansa, ja sekin keksii samassa Junnun, nostaa päänsä pystyyn, ynähtää tutusti, mölähtää, ja lähtee juoksujalassa, kello kaulassa kahakäteen kalkattaen, tulemaan kohti.

Mutta kun se tulee radalle, ja on juuri penkereen yli nousemaisillaan, viheltää veturi jo käänteessä ja karkea höyryä kupeiltaan sähistäen täyttä vauhtia eteenpäin.

Lehmä pysähtyy keskelle rataa, jää tulijata katsomaan, tyhmistyy, ei osaa eteen eikä taakse.

Veturi kiljuttaa pilliään, karjuu ja elämöi, mutta ei saa enää vauhtiaan hillityksi.

Junnu hyppää hätään, huitoo käsillään ja huutaa hänkin, tarttuu sarviin lehmäänsä, joka peräytyy silloin, kun Junnu vetää, ja työntäytyy eteenpäin silloin, kun Junnu peruuttaa... ja saa hänet raastetuksi puolittain radalta, kun veturi, kuljettajain kirotoissa ja nyrkkejä puidessa ja jarrujen pahasti päristessä, leikkaa lehmän kahtia hänen edessään ja laahaa toisen puolen ruumista mennessään, kun toinen puoli etujalkoja myöten jää sarvista Junnun käsiin.

Se elää vielä vähän aikaa, heittelee niskojaan, liikuttaa jalkojaan kuin pois pyrkien, mutta putoo sitten hervotonna, kaula ojona ja auki jääneet silmät kuin Junnuun tuijottaen, hänen eteensä rataavallin vierteelle.

 IX

IX.

Liputettu juhlahuna pysähtyy juhannuspäivänä Mustinlammen asemalle, jonka keskentekoiset rakennukset ovat koivuilla kaunistetut. Se on ensimmäinen juna uudella radalla, huviretki, jonne rakennustoimikunta on kutsunut kaikki rautatietyömiehet ja kunniavieraiksi radan varrella asuvain pitäjän säätyhenkilöt.

Junna ei ole näkynyt eikä kuulunut, sitten kun veturi oli ajanut hänen lehmänsä yli ja hän itse kadonnut, luulon mukaan kirkonkylään päin. Silloin tällöin ovat hiekkajunain kuljettajat kuitenkin luulleet näkevänsä hänet hiipimässä radan vartta metsän rinnassa, milloin siellä milloin täällä.

Siinä, missä rata asemalta lähtien ja ojentautuen siitä jonkun matkaa yhtä suorana linjana kulkemaan tekee äkkipolvekkeen ja puskee halaistun kallion läpi korkealle, vetelän suon yli kiertävälle penkerelle, — on mies radalla polvillaan ja koettaa irroittaa kiskoa rata-pölkystä. Hiessä päin, kiihkoisin liikkein ja vähän väliä asemalle päin päylen, hän vuoroin takoo kirveenhamaralla kiskoa kiinnittävän naulan kotkausta, vuoroin koettaa koivuisella kangella longistaa sitä ylös maasta.

Hän on koonnut kaikki viimeiset voimansa siihen työhön, jota hän on panemassa toimeen. Kaikki vihamiehensä, kaikki vainoojansa ja kiusanhenkensä: insi-

nöörit, vallesmannin, isännän, Tahvon, työmiehet, veturin ja sen kuljettajat, ja kaikki muut, jotka ovat liitossa häntä vastaan, eivätkä toinen toistaan parempia, tahtoo hän karkoittaa täältä, ruhjoa heidät yhdellä iskulla, syöstä heidät yhteen rykelmään, yhteen hävityksen kuiluun, nurin niskoin vetelän suon pohjaan...

Hän on sen niin miettinyt, se on selvinnyt hänelle näinä päivinä nälkää nähdessä ja metsiä harhaillessa, josta edestakaisin ajeleva veturi vetää häntä vastustamattomasti radan läheisyyteen, josta hän seuraa sen liikkeitä, hiipii yöllä sen luo, näkee kiskoja otettavan irti ja naulattavan kiinni paikoilleen ja kuulee työmiesten puhuvan juhanuspäivänä kaupunkiin tehtävästä huviretkestä...

Olla hänellä rautapikka ja raskas moukari, joilla hän kerran iskien ja kerran keikauttaen musertaisi palasiksi hauraan raudan...

Mutta naula ei ota särkyäkseen, ja toinen on vielä koettamatta...

Vaan hänen täytyy saada tekonsa tehdyksi! Ja sen täytyy onnistua!

Veturi savuaa tuolla asemalla, väkeä kuohuu mustanaan sen ympärillä, ne hyppivät vaunuihin, äsken ne jo huusivat ja hurrasivat ja nyt ne soittavat torvea, niin että metsät raikuu.

Hän lyö olkansa takaa kirveenhamaralla, ja naulan kotkaus murtuu. Hän työntää kankensa kiskon alle, ja kisko jo vähän liikahtaa. Mutta toinen naula kiinnittää sitä vielä ratapölkkyyn, ja rauta painuu paikoilleen.

Juna viheltää lähtöään asemalta, pitkästi ja kiivakasti. Toinen naula on yhtä kovassa kuin ensimmäinen. Ei hän ennätä sitä murtaa, ennenkuin ne ovat ajaneet yli ja pelastuneet...

Jättäisikö hän toiseen kertaan? — Ei hän voi, ei hän tahdo, nyt sen täytyy tapahtua, nyt ovat hänen kiuisansa kostettavat!

Hän tarttuu kirveeseensä ja alkaa hakata sillä rata-pölkkyä poikki.

Mutta kirves karahtaa kiveen, iskee säkeniä ympärilleen, ja terä on mennyt pilalle.

Juna on jo liikkeessä, sen rumina lähenee lähene-mistään.

Hän tarttuu kankeen uudelleen, sysää sen kiskon alle ja heittäytyy ruumiinsa koko painolla sen päälle.

Kisko longistuu maasta, ratapölkky rusahtaa, naula nousee...

Nyt ne eivät pääse hänen käsistään!

Mutta kun hän kerran vielä ponnistaa, kuullen jo rattaiden kalinan vastaavan kallion seiniin, katkeaa kanki, ja hän lentää selälleen radalle.

Vimmastuneena karkaa hän ylös, ryntää käsin kiinni ratakiskon kimppuun, repii sitä sormillaan, iskeytyy siihen hampaillaan kiinni, tietämättä enää, mitä tekee...

Veturi viheltää hänen selkensä takana...

Se pääsee pois hänen käsistään, ne pelastuvat, ne ajavat hänen ylitsensä...!

Ei ikinä!

Hän hyppää syrjään, näkee veturin liehuvine lippuineen, kiiltävine silmineen, huutaen, ratisten karkaa-van kohti, ja uusi tuuma iskee hänen mieleensä...

Hän koukistuu maahan, lyö sylensä suuren kiven ympärille, nostaa sen radan vierestä ilmaan, syöksee takaisin radalle, sulkee silmänsä, jymähyttää sen tulevaa veturia vastaan, kuulee kauhean pamauksen ja hoipertuu tunnotonna penkereeltä alas ojaan.

Kun hän tointuu, tuntee hän olevansa selällään kuin jollain liikkuvalla lattialla, huutavain ja käsiään huitovain ihmisten ympäröimänä, näkee insinöörit, vallesmannin, isännän ja Tahvon . . . hänen päättään pakottaa, verta vuotaa kasvoja pitkin, veturin pilli päästää ilkkuvan kirkunan, savua tuprahtaa hänen silmilleen ja hän ymmärtää olevansa juhlanjunan vietävänä, kiitämässä kaupunkia kohti ja — ikuteilleen.

Suomen kirjallisuuden valioteoksia:

Juhani Ahon Kootut teokset.

»Kun meillä tulee luettavanamme olemaan tämän mainehikkaan kirjailijamme teokset yhtenä sarjana, vasta silloin me parhaiten ymmärrämme Juhani Ahon elämäntyön koko suuruuden. Me näemme, että Suomen kirjallisuuskin on kyennyt tuottamaan sellaisia teoksia, joiden arvo on katoamaton ja jotka olisivat kunniaksi minkä maan sivistyselämälle tahansa.» (Kokkola.)

Ilmestyy 10:nä osana. Hinta tilaajille (huhtikuusta 1920 alkaen) nidottuna 100 mk, vaatekansissa 150:—

Johannes Linnankosken Kootut teokset.

»Johannes Linnankoski oli harvinainen tuli pohjan hankien keskellä. Hänen suonissaan virtaili suomalainen veri terveimpänä, kuumimpana. Hänen kirjoituksissaan, hänen sanoissaan oli jotakin profeetallista, jotakin pyhää.» (Karjalan Aamulehti.) — »Tämä neliniteinen julkaisu muodostaa yhden uusimman kirjallisuutemme kulmakivistä.» (U. S:ssa V. A. Koskenniemi.)

Kolmas painos. 4 osaa. Hinta vaatekansissa 60:—.

Maila Talvion Kootut teokset.

»Tämän syväsieluisen, loistavalahjaisen kirjailijattaren tuotanto osoitautuu kokonaisarvoltaan suomenkielisen kirjallisuuden tähänastisiin korkeimpiin saavutuksiin kuuluvaksi. Se elävään realististen havaintojen ja voimakkaan taiteellisen näkemyksen maailma, joka hänen teoksiinsa sisältyy, on kirjallisuutemme kaikkein omintakeisimpia ja voimakkaimpia.» (Satak. Kansa.)

I—V osa yht. nid. 41 mk, sid. 80 mk.

Kyösti Vilkunan historialliset kertomukset

„Miekka ja sana“.

»Kyösti Vilkunan historialliset novellit ovat isänmaallisinta kirjallisuutta, mitä Topeliuksen jälkeisenä aikana meillä on kirjoitettu. Ne ovat sitä, mitä kansamme nykyhetkellä tarvitsee.» (U. Aura.) — Taiteilija Matti Björklundin somistamat.

I ja II osa yhteensä 25:—, sid. 35:—.

V. A. Koskenniemen Kootut runot.

»Me olemme syystä ylpeät Koskenniemen 'Kootuista runoista'. Tämä kaunis nidos edustaa epäilemättä suomalaisen lyriikan korkeinta kokonaisuussaavutusta. Sen kaikki yksityiset runot ovat kallisarvoisia lahjoja suomalaiselle kulttuurille ja kirjallisuudelle. Lukiessa Koskenniemen runotuotantoa hämmästyttää sen ylivoimaista kauneutta ja syvyyttä.» (U. S:n Iltalehti.)

Hinta 20:—, sid. 30:—.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ